



Standardtitelblad

til seminaropgaver, praktikrapporter, projekter og specialer

Titelbladet placeres i opgaven umiddelbart efter selvvalgt forside

Til **obligatorisk** brug på alle ovennævnte opgavetyper på:

- BA - politik og administration
- BA – samfundsfag som centralt fag og tilvalgsfag
- Kandidat – politik og administration
- Kandidat – samfundsfag som centralt fag og tilvalgsfag
- Cand. it i it-ledelse
- BA – offentlig innovation og digitalisering

(Alle felter skal udfyldes)

Uddannelse: Kandidat Samfundsfag	Semester: 10. semester
Udarbejdet af (Navn(e))	Modul
Sandra Thorup Mose	Specialemodul
Opgavens art (seminaropgave, projekt, bachelorprojekt, praktikrapport eller speciale): Speciale	
Titel på opgave: De forandrede Medier & De uforandrede Holdninger	
Vejleders navn: Christian Albrekt Larsen	
Afleveringsdato: 1. juli 2015	
Antal normalsider (excl. bilag, indholdsfortegnelse og litteraturliste): 75	
Antal anslag (excl. bilag, indholdsfortegnelse og litteraturliste):	
Tilladte normalsider jf. studieordning/formalia i moodle: 75	

OBS! Hvis du overskrider de tilladte antal normalsider, kan din opgave afvises efter aflevering

Til Bendt Mose – Du lever i minderne, dør i sorgen og mangler i glæden

Abstract

The paradox between the changes in medias' attitudes towards receivers of social assistance and the stability in the Danes' attitudes towards the same group creates the foundation for this study's research question:

Why have the Danes' attitudes towards receivers of social assistance not changed significantly when the medias' framing of the group has seemingly become more negative?

During recent years Danish newspapers have seemingly portrayed the recipients of social assistance rather negative. Studies from Jensen and Mose, among others, showed that in 1998 – 1999 the typical receiver of social benefits, who were portrayed in Danish newspapers, was represented by a homeless man, who were not to blame for his wretched situation. However, articles collected from 2011 – 2012 show that the frame has changed. The typical receiver of welfare payments is no longer portrayed by a homeless man, who is not *able to work*, but instead by a man named Robert or by a woman named Carina, who is portrayed as people who *will not work* despite their ability to. A study by Thaysen & Nedergaard 2013, confirms the result by a quantitative study of articles from Danish newspapers. They divided the articles into two groups – 1. Including articles which frames the receivers of social benefits as worthy receivers. 2. Including articles which frames the receivers of social benefits as unworthy receivers. The last frame was found to be most dominating.

Parallel to the changes in the Danish newspapers framing of receivers of social assistance ran studies concerning the Danes' attitudes towards receivers of social assistance. Several studies from Hedegaard 2013, among others, show that the Danes' attitudes have not changed during the framing changes in the media. Thru a casestudy of interviewing eight informants and their perception of the television show *Blok på Bistand*, this study sheds some light on, which thoughts and attitudes the informants are marked by, during and after watching the television show mentioned above. The interviews of the informant took place immediately after watching the show and a second interview took place five days later. Other studies from Iyengar, among others, show that Iyengar's informants are affected by a tv show about welfare payments and their statements are quite negative, which is consistent with the frame of the tv show. The problem with the study mentioned before is that it gives the informant little time to process the information and to reflect on it. It is not in line with reality. This study, however, focuses on each informant, their thoughts and attitudes and due to a hermeneutic position it embraces the differences in the informants' attitudes towards the participants in the show. The informants were selected on the basis of

three variables: gender, level of education and political standpoint. These variables were presumed to influence the informants' attitude and position. Therefore the study found that theories concerning attitude, such as John Zaller and his RAS-model and the theory of stereotyping, among others, were able to answer the study's research question. However the empirical data showed some other aspects of the individual's cognitive process. The analysis showed that 1. The informants reflected on the tv show and they became more positive towards the participants in the show from the first to the second interview. The informants' reflections were expressed differently due to their level of education. The highly educated informants were quite critical of the questions of the interviewer, while the lower educated were more critical of their formerly expressed attitudes. 2. In the first interview the informants cognitively categorized the participants of the show, whereas in the second interview the categorization seemed less important. Many informants, especially two workmen, spend a lot of time in the first interview to try and categorize the participants cognitively. It seems that the time from the first to the second interview gave the informants time to reflect on the program and to reflect on their attitudes towards it. At the same time the results suggest that the informants lack stereotypes to compare the participants in the show to. It seems that the informants do not have a negative stereotype of receivers of social assistance but they do not show a positive stereotype either. Therefore they do not seem to be in possession of a stereotype. 3. The analysis also showed that the informants became more emphatic and sympathetic from the first to the second interview; this was quite distinctly in the female group. One male informant was emphatic during the whole period of interviewing, while others first showed their empathy in the second interview. This seems to have a connection to the fourth finding. 4. The informants' occupations were found to be quite relevant for their attitudes. The study showed that informants who have a social profession showed more empathy towards the participants in the show, whereas informants who worked within a trade seemed less emphatic.

The result of the study made it clear that the chosen theories Zaller, among others, were missing a crucial point that is, that the informants can reflect on the potential impact, in this case the tv show, and be in possession of various attitudes.

One of the answers to the research question written above is found in this study. Even though the media represents the receivers of welfare payments quite negatively the individual is able to reflect on the framing, on the participants in the show, on the interviewer's questions and on their own attitudes, which creates a stability in the Danes' attitudes towards receivers of social assistance.

Indholdsfortegnelse

Abstract	2
Kapitel 1 – De ustabile medier og de positive holdninger	6
Tv-program om arbejdsløse til debat	6
Det ændrede medie billede.....	7
De uændrede holdninger	10
Problemformulering	12
Specialets plads i problemfeltet	12
Kapitel 2 – Casebeskrivelse	14
' Blok på Bistand' afsnit 1-4	14
1. Episode	14
2. Episode	15
3. Episode	15
4. Episode	16
Kapitel 3 - Den Teoretiske Ramme	17
John Zallers teori om meningsdannelse	17
Motivated Reasoning.....	20
Stereotypisering	23
Win Van Oorschots centrale heuristikker.....	25
Kapitel 4 - Den Metodiske Fremgangsmåde	28
Det Hermeneutiske Ståsted.....	28
Forskningsdesignet – Casestudie.....	30
Metode	33
Interviewet	33
Informanterne	34
Det semi-strukturerede interview	35
Forskningsspørgsmål og Interviewspørgsmål	36
Reliabilitet og Validitet	38
Kapitel 5 – Analyse	40
Laila.....	40
Thomas	43
Dianna.....	46
Bent	49

Anne-Grethe	52
Mikkel	55
Bente	58
Jesper	62
Teoretisk fortolkning	66
Holdningsdannelse og stereotyper.....	66
Refleksiv tænkning	68
Stereotyper og kategoriseringsforsøg	69
Sympati og empati.....	71
Beskæftigelsens betydning.....	72
Konklusion.....	74
Tak	77
Litteraturliste.....	78
Bilag	80
Interviewguide.....	81
Den direkte observation.....	81
Interviews	85
Postinterviews	107

Kapitel 1 – De ustabile medier og de positive holdninger

Når jeg tænker tilbage på min tid i folkeskolen i midten af 1990'erne – tænker på klassekammeraterne og deres familier, står noget klart for mig. For i en klasse var der næsten altid en elev, hvis ene forælder var på offentlig forsørgelse. Sådan var det bare og det var helt okay. Det var helt normalt at modtage bistandshjælp i en periode. Jobbene hang ikke på træerne, men det gjorde kritikken af de arbejdsløse heller ikke. I dag ser det anderledes ud.

I dette kapitel beskrives tv-programmet *Blok på Bistand* og debatten om arbejdsløse. Dernæst beskrives mediernes framing af kontanthjælpsmodtagere og danskernes holdning til kontanthjælpsmodtagere undersøges. Slutteligt præsenteres specialets problemformulering og specialet placeres indenfor feltet.

Tv-program om arbejdsløse til debat

I Danmark satte kontanthjælpsmodtagerne Robert og Carina for alvor gang i debatten vedrørende kontanthjælpsydelsen, men i England har debatten været på dagsordenen i årevis. Owen Jones dokumenterer i sin bog *Chavs* en massiv stereotypisering af den hvide engelske arbejderklasse. Jones indleder blandt andet med at beskrive et middagselskab, som han deltog i. Rundt om bordet sad mennesker fra den højere middelklasse med lange uddannelser. Begge køn og mere end én etnicitet var repræsenteret og ikke alle gæster var heteroseksuelle. Festens vært forsøger at lette stemningen med en vittighed og siger:

"It's sad that Woolworth's is closing. Where will all the chavs buy their Christmas presents?" (Jones 2011: 1)

Alle festens deltagere griner højt. For en god ordens skyld bør nævnes, at 'chavs' er et meget nedsættende ord om arbejderklassen og vittigheden kunne i al sin enkelthed have lydt:

"It's sad that Woolworth's is closing. Where will all the ghastly lower classes buy their Christmas presents?"

(Jones 2011: 2).

Jones undersøger, hvordan der er sket en sådan stereotypisering af arbejderklassen således, at det er legitimt at gøre nar af gruppen og kutyme at grine højt af jokes om arbejderklassen. Jones sammenligner det med, at ingen af gæsterne omkring spisebordet ville have tolereret en racediskrimination, men en klassesdiskrimination er åbenbart blevet legitim (Jones 2011: 1-2). Jones peger i sin bog på, hvordan

politikere og medier gennem årene har portrætteret den hvide engelske arbejderklasse, således, at det måske ligefrem normen at tale nedsættende om arbejderklassen (Jones 2011). I 2014 satte en engelsk dokumentarisk programserie yderligere fokus på de såkaldte 'chavs' ved at stille skarpt på problematikken vedrørende offentlige sociale ydelser til arbejdsløse. Programserien blev kaldt *Benefit Street*. Serien fulgte livet på James Turner Street i Birmingham – en vej, hvor 90 % af beboerne modtog offentlige ydelser (Daily Mail 21.01.2014). 4,3 millioner englændere fulgte med i seriens første afsnit den 6. januar 2014 og ved afsnit tre estimeres der, at programmet blev set af 5,2 millioner, det vil sige, at omkring 21,5 pct. af alle tv-seere så programmet (Daily Mail 21.01.2014). Channel 4, som står bag programmet beskriver det, som:

"an observational documentary of James Turner Street in Birmingham, a street of ninety-nine houses where the majority of residents are unemployed" (Jensen 2014: 1).

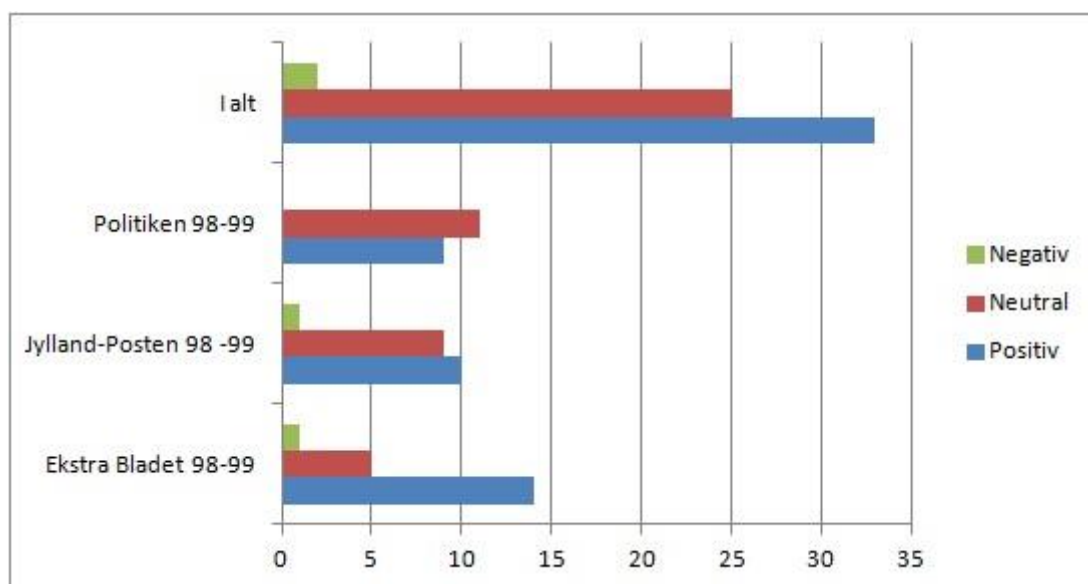
Lektor ved University of East London Tracey Jensen er af den opfattelse, at programserien forstærker den nationale foragtlighed overfor fattige. Programserien fremstiller arbejdsløshed som dovenskab og manglende social mobilitet fremstilles som individuelle fejl, der skal overkommes. Programmet fremstiller 'de andre' på skærmen, som dysfunktionelle personer (Jensen 2014: 4).

Danmarks Radio sendte i slutningen af 2014 en lignende programserie om danskere på offentlige ydelser kaldet *Blok på Bistand*. Her danner en boligblok i Vangkvarteret i Holbæk, rammen om en skildring af livet udenfor arbejdsmarkedet. Programserien var en del af DR's tema vedrørende *Danmark på overførsel*, som blev sendt på samtlige af DR's kanaler og platforme i november og december 2014. Ligesom på James Turner Street i Birmingham er en stor del af beboerne i Holbæk uden arbejde og uddannelse, hvilket ifølge DR er op mod halvdelen. Programserien affødte ikke ligeså stor debat i Danmark som *Benefit Street* gjorde i Storbritannien. Lektor Tracey Jensen mente, som bekendt, at den engelske programserie fremstillede beboerne på James Turner Street særdeles negativt og dermed forstærker serien fordomme og foragtlighed overfor personer på overførselsindkomst. På trods af Jensens argumenter, er der ingen undersøgelser, som peger på, hvilken effekt en sådan programserie har på det enkelte individ.

Det ændrede mediebillede

De offentlige sociale ydelser er gentagne gange blevet diskuteret i den danske befolkning, i medierne og blandt politikere lige fra etableringen af velfærdsstaten og frem til i dag. Særlig i hukommelsen står sagerne om 'Fattig Carina og 'Dovne Robert', der i slutningen af 2011 og i 2012, prydede avisforsider og skabte debat. I et tidligere udarbejdet bachelorprojekt fokuseredes der på kontanthjælpsmodtagere og

fremstillingen af dem som gruppe i de danske medier. Undersøgelsen fokuserer på den såkaldte Carina-sag og dennes betydning for avisernes fremstilling af kontanthjælpsmodtagere. I undersøgelsen blev i alt 120 artikler fra tre forskellige aviser analyseret ved hjælp af metoden content analysis. De 120 artikler var fordelt på to perioder, hvor den ene periode løb fra 01-11-1998 til 01-11-1999 og den anden fra 01-11-2011 til 01-11-2012. Den sidstnævnte periode er perioden, hvori Carina-sagen optræder i de danske medier. Den første periode fungerede som sammenligningsperiode (Jensen og Mose 2013: 7-20). Artiklerne blev fundet via en infomediasøgning på søgeordene *bistandshjælp* og *kontanthjælp*, og blev gennem en kodningsproces efterfølgende placeret indenfor kodningskategorierne: Positiv, negativ og neutral (Jensen og Mose 2013: 9-10).



Figur 1: Fordeling af artikler 1998-1999, udarbejdet på baggrund af infomediasøgning samt metoden Content analysis

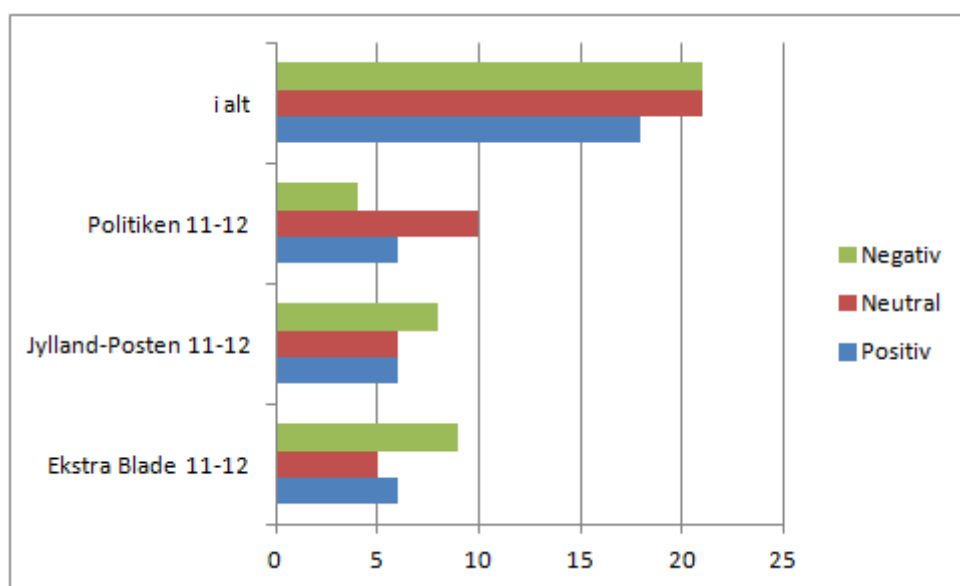
Figur 1 viser fordelingen af artikler i perioden 01-11-1998 til 01-11-1999. Fokuseres der på den samlede fordeling af artikler, ses det, at artiklerne er overvejende positivt stemt overfor bistandshjælpen/bistandsklienterne og/eller kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagerne. Der er ligeledes en stor andel af artiklerne, som er neutrale, men kun en lille del er negative overfor bistandshjælpen/bistandsklienterne og/eller kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagerne. I artiklerne ses et tydeligt billede af den typiske kontanthjælpsmodtager. Adskillige artikler fremstiller det synspunkt, at det er synd for kontanthjælpsmodtagerne/bistandsklienterne. Mange af de bistandsklienter der fremstilles i artiklerne er hjemløse og disse bliver anvendt som repræsentanter/stereotyper for personer på bistandshjælp. En anden undersøgelse peger ligeledes på en overvejende positiv fremstilling af

kontanthjælpsmodtagere i de danske aviser fra perioden 2004-2009. Denne undersøger portrættering af fattige borgere i landets aviser i England, Sverige og Danmark. Her viser det sig også, at de danske aviser (*Politiken, Berlingske Tidende, Jyllands-Posten* samt *B.T. og Ekstra Bladet*) fremstiller fattige danskere overvejende positivt. Undersøgelsen viser endvidere, at de typiske personer/emner, som de danske aviser portrætterer i de 'positive' artikler er: Børnefattigdom og julehjælp (Larsen og Dejgaard 2013: 297). Derudover fremstilles den typiske fattige oftest således:

"The typical framing is that a person cannot be helped because of red tape or problems with the welfare system. Thus, the blame is put on the system and the motivation of the citizen is not questioned" (Larsen og Dejgaard 2013: 295)

Larsen og Dejgaards artikler er indsamlet i perioden 2004-2009 og viser, ligesom artiklerne indsamlet i perioden 1998-1999, en overvejende positiv fremstilling af fattige på kontanthjælp i Danmark (Larsen og Dejgaard 2013: 292 - 297).

Undersøges perioden 2011-2012 ses dog et andet og mindre positivt billede af kontanthjælpsmodtagere.



Figur 2: Fordeling af artikler 2011-2012, udarbejdet på baggrund af infomediesøgning samt metoden Content analysis.

Ovenstående figur viser udvalgte artiklers fordeling i perioden 01-11-2011 til 01-11-2012. Samme metode er blevet anvendt som i perioden 1998-1999. Fokuseres der på 'i alt' kategorien ses det tydeligt, at artiklerne er langt mere negative overfor bistandshjælpen/bistandsklienterne og/eller kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagerne, end i den tidligere periode. På figuren ses, at færrest artikler

er positive og et lige antal falder under 'negativ' og 'neutral' kategorien. Størstedelen af artiklerne er negative/neutrale overfor bistandshjælpen/bistandsklienterne og/eller kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagerne. Dette afspejler sig ligeledes i de personer, som aviserne anvender som repræsentanter for gruppen af bistandsklienter/kontanthjælpsmodtagere, nemlig kontanthjælpsmodtagerne Robert og Carina. Den primære tendens i disse artikler er, at kontanthjælpsmodtagere er personer, som ikke *vil* arbejde. I perioden 1998-1999 er tendensen, at kontanthjælpsmodtagere er personer, som ikke *kan* arbejde. Et speciale fra Københavns Universitet peger på samme tendens. Her er artiklerne ikke opdelt i positive eller negative overfor kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagere, men i værdig og uværdig trængende. Artiklerne er indsamlet i perioden november 2011 til november 2012 – fra mediernes præsentation af Carina-sagen til folkelig opbakning til en reform om kontanthjælpsystemet (Thaysen og Nedergaard 2013: 53). Andelen af de indsamlede artikler fra syv danske dagblade, som fremstiller kontanthjælpsmodtagere som værende *uværdige* er på 23,32 %. Til sammenligning fylder de artikler, som fremstiller kontanthjælpsmodtagere som værende *værdige* kun, 15,70 % (Thaysen og Nedergaard 2013: 102).

Der er med andre ord sket en forandring i, hvorledes aviserne fremstiller kontanthjælpsmodtagere. I den tidligere periode beskrives kontanthjælpsmodtagere ud fra et offerperspektiv. I denne anden periode, beskrives kontanthjælpsmodtagerne som værende selvforskyldte i deres situation (Jensen og Mose 2013: 13-16). De nævnte undersøgelser har altså vist, hvorledes de danske aviser fremstiller kontanthjælpsmodtagere. Denne diskurs, som de danske aviser synes at besidde, genoptages i nærværende speciale, hvor den fungerer som et af fundamentene for problemstillingen.

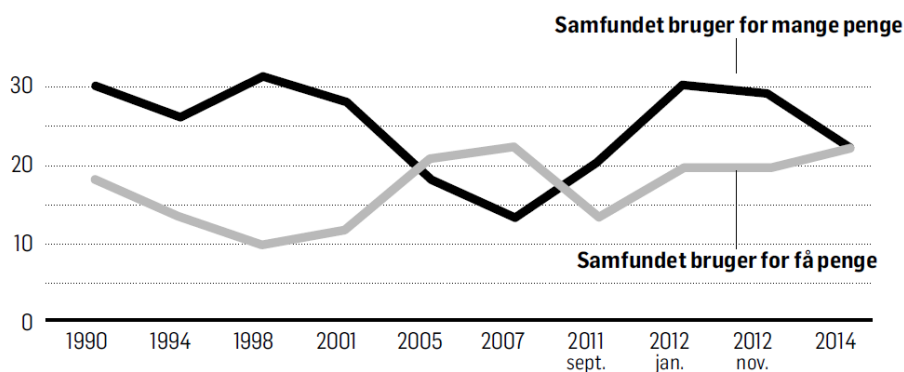
De uændrede holdninger

Et andet fundament for problemstillingen, er danskernes uændrede holdning til gruppen af kontanthjælpsmodtagere før og efter Carina og Robert blev eksponeret i de danske medier. I en artikel fra Nordic Journal of Social Research fremlægger Troels Fage Hedegaard resultater fra sin undersøgelse vedrørende danskernes holdning til kontanthjælpen. Undersøgelsen er foretaget af to omgange i efteråret 2011 og i november 2012. Den første del omhandler danskernes holdning til kontanthjælpsydelsen forinden Robert og Carina-sagerne kom frem i medierne. Anden del af undersøgelsen er foretaget blandt de samme personer efter sagerne skabte stor debat i medierne. Antallet af respondenter er i den første periode på 1997 og i den anden periode på 1707. I artiklen præsenteres nedenstående figur:

	For meget	Passende	For lidt	Ved ikke	N
Før Robert og Carina sagerne	23	46	20	11	1997
Efter Robert og Carina sagerne	29	37	19	15	1707

Figur 3. Mener du, at det offentlige bruger for mange penge, passende, eller for få penge på kontanthjælp?, Hedegaard 2014: 145

Figur 3 viser respondenternes svar på spørgsmålet: Mener du, at det offentlige bruger for mange penge, passende, eller for få penge på kontanthjælp? Figuren viser en lille stigning i antallet af danskere, som mener, at kontanthjælpen er for høj fra den første til den anden periode. Endvidere ses et fald i antallet som mener, at kontanthjælpen er passende. Forinden Robert og Carina-sagerne blev eksponeret i de danske medier, mente 46 pct. at kontanthjælpsydelsen var passende, men efter de to kontanthjælpsmodtagere kom frem i medierne, svarede kun 37 pct. det samme (Hedegaard 2014: 145). Undersøgelsen af Hedegaard viser overordnet, en stabilitet i holdningen til kontanthjælpsydelsen gennem perioden, hvor diskursen i de danske medier var overvejende negativ (Hedegaard 2014: 145). En anden undersøgelse af Hedegaard, der sammenligner samme respondenter i september 2011 og i november 2012 (efter Robert og Carina-sagerne), viser en lille stigning i grupperne der ønsker at bruge flere penge på kontanthjælp og dem, som ønsker at bruge mindre penge på ydelsen. En grafisk illustration af undersøgelsen ses på figuren nedenfor.



Figur 4. Danskernes holdninger til kontanthjælps størrelse. Hedegaard 01.10.2014

På figur 4 ses, at effekten som blev beskrevet i forbindelse med figur 3, har fortaget sig. Sammenlignet med september 2011 er der faktisk sket en lille stigning i opbakningen til kontanthjælpen, i en periode, hvor mediernes framing har været overvejende negativ. Figuren viser tydeligt, at danskernes holdning til kontanthjælp har været og er nogenlunde stabil. Diverse historier, som Robert og Carina-sagerne, kan give pludselige udsving, men det tyder på, at holdningerne efter relativt kort tid, finder tilbage til en 'normal situation', som det ses ved målingen fra 2014 (Hedegaard 01.10.2014). Det tyder altså på, at der eksisterer

en form for stabilitet vedrørende danskernes opbakning til kontanthjælpen, hvilket sammenholdt med de forandrede medier stiller en vis undren som resulterer i nedenstående problemformulering.

Problemformulering

Gennem et casestudie og en kvalitativ analyse af tv-programmet 'Blok på Bistand's indflydelse på informanternes holdninger til kontanthjælpsmodtagere søger nærværende speciale at afdække: Hvorfor danskernes holdning til kontanthjælpsmodtagere ikke har ændret sig markant efter mediernes tilsyneladende negative framing af gruppen?

Specialets plads i problemfeltet

Dette afsnit har til formål at placere specialet og dets problemformulering i forskningsområdet bestående af undersøgelser med fokus på kontanthjælpsmodtagere, medieframing og holdningsteorier.

Internationalt er der lavet nogle undersøgelser vedrørende mediernes betydning for holdningen til kontanthjælpsmodtagere. Nærværende speciale tager udgangspunkt i disse resultater og undersøger, hvorfor mediernes framing umiddelbart har så forholdsvis lille effekt på individets holdningsdannelse. Ser vi bort fra danskernes holdning på det lange sigt, fortæller tidligere studier blandt andet fra Shanto Iyengar, at der burde spores en direkte effekt. Iyengar foretog i 1980'erne en stor undersøgelse vedrørende amerikanske mediers framing af forskellige issues blandt andet arbejdsløshed og framings effekt på befolkningens meningsdannelse. Iyengar foretog flere eksperimenter, hvor han forinden informanterne så sammenklippede nyhedsprogrammer, spurgte ind til deres baggrund, deres politiske ståsted og så videre. Herefter blev informanten udsat for en mulig påvirkning ved at se forskellige nyhedsudsendelser om et emne, såsom arbejdsløshed. Nyhedsudsendelserne var reelle nok, dog benyttede Iyengar sig af en klippeteknik, således at klippene, om f.eks. arbejdsløshed, blev vist lige efter hinanden. Umiddelbart efter spørges informanten ind til emnet og dets holdninger hertil (Iyengar 1991: 20). Iyengar fandt frem til, at mediernes framing af fattigdom indirekte medfører mindre opbakning til sociale velfærdsprogrammer samtidig med, at det forøger opbakningen til økonomisk nedskæring af sådanne velfærdsprogrammer (Iyengar 1991: 101). Problemet med disse tidligere studier, som ovenstående af Iyengar, er, at undersøgelsens respondenter/informanter bliver spurgt direkte til deres holdning og dette umiddelbart efter en mulig påvirkning har fundet sted. Påvirkningen som finder sted er desuden baseret på reelle

nyhedsudsendelser, men de er klippet, hvilket medfører, at fremet fremstår tydeligere. Der stimuleres altså ikke en form for reel virkelighed, hvor respondenter/informanter oplever flere forskellige frames på forskellige tidpunkter og tillægger disse forskellig grad opmærksomhed. I *Blok på Bistand* pakkes fremet betydelig mere ind, end hos Iyengar. Eksempler sådanne frames kunne være, at programmet ofte viser en af personerne, som ligger i sengen og sover. Kameraret fastholdes på det sovende individ og efter et par sekunder, står personen ud af sengen eller op fra sofaen. De sekunder, hvor kameraret fastholdes på individet, kan være med til at skabe tvivl om, hvorvidt individet overhovedet har lyst til at stå op og søge arbejde. For en gennemgang af de fire episoder i *Blok på Bistand* se kapitel 2.

Programmet *Blok på Bistand* har mange af de faktorer, som vi så i Robert og Carina-sagerne, blandt andet sættes der spørgsmålstejn ved, hvorvidt en person er uarbejdsdygtig. Eftersom serien besidder mange af de faktorer, som typisk kan igangsætte stor debat og holdningsskifte, er det bemærkelsesværdigt, at det ikke var tilfælde. Debatten i Danmark foregik primært på de sociale medier og bevægede sig ikke på samme måde op i det politiske system som Carina-sagen og *Benefit Street* eksempelvis gjorde.

Der er udarbejdet undersøgelser vedrørende danskernes opbakning til kontanthjælpen på det lange og det korte sigt, men der er endnu ikke blevet stillet skarpt på, hvilke tanker, følelser og holdninger individet sidder tilbage med, efter et tilsyneladende negativt fremet program om kontanthjælpsmodtagere er blevet vist. Specialets berettigelse ligger derfor i, at der endnu ikke er blevet undersøgt, hvad informanter tænker, opfatter og føler efter at have set et sådan program. For at forstå danskernes holdning til kontanthjælpen på det korte og det lange sigt er det essentielt at få en forståelse for, hvordan enkelte individer reagerer, føler og tænker når de udsættes for en mulig mediepåvirkning, der som de præsenterede undersøgelser viser, ikke umiddelbart ændrer deres holdning til kontanthjælpen.

Kapitel 2 – Casebeskrivelse

I dette kapitel beskrives den udvalgte case, programserien *Blok på Bistand*. Grundet bevidsthed om det hermeneutiske ståsted (se kapitel 4), fokuserer beskrivelsen på hovedstorylines. Derudover indeholder beskrivelserne ingen billede- eller symbolanalyse i kraft af, at det er umuligt at foretage sådanne analyser uden brug af egen forståelseshorisont. Den nøgterne bekskrivelse er derfor valg grundet et ønske om at undgå egen fortolkning og forståelseshorisont i præsentationen af de forskellige afsnit. Yderligere analyse af serien forekommer i specialets analysedel.

'Blok på Bistand' afsnit 1-4

1. Episode

Serien begynder med kontanthjælpsmodtageren Anita, som handler ind i Rema1000 med sin søn. Det er sidst på måneden, så de diskuterer, hvad de har råd til at lægge i kurven. Anita fortæller, at hun ca. har 60 kr. om dagen til hende og børnene. Seeren får at vide, at Anita er 31 år og har to sønner på 3 og 12 år. Anita lider af angst og depression og har derfor været på kontanthjælp i 7 år. Hun har en 9. klasses eksamen og har tidligere arbejdet på fabrik. Anita får 13.800 kr. i kontanthjælp plus børnepenge og friplads til den yngste. Anita udtrykker, at hun gerne vil ud og arbejde for børnenes skyld, for at vise at hun kan. Herefter vendes kameraret mod Rikke og Patrick. Rikke er 21 år og har været på kontanthjælp i tre år, på grund af tre graviditeter. Patrick (25 år) manglede efter endt uddannelse en læreplads og er derfor røget ud af kontanthjælpssystemet, så parret lever af Rikkes kontanthjælp. I tre måneder har parret været uden bolig. Anita tilbyder, at de i en periode kan flytte ind hos hende. Rikke og Anita diskuterer den manglende støtte fra kommunen og de uforstående politikere. Patrick og Rikke sætter deres bil til salg. Patrick fortæller, at han har oprettet en Facebookgruppe, Kontanthjælp 2014, hvor han deler ud af erfaringer på området og forsøger at forklare andre om de nye regler vedrørende kontanthjælp. Vi møder Anitas kæreste Jimmi. Jimmi er også på kontanthjælp og parret er bange for, at nogen finder ud af, at de er kærestes således, at de bliver frataget deres ydelser. Efter fem uger viser Anita, hvor meget Patrick og Rikke roder og lader opvasken stå. Derfor giver hun dem en udflytterfrist, derefter er kommunen forpligtet til at hjælpe parret. Afsnittet ender med, at Anita bliver indkaldt til møde i kontrolgruppen, da en anklage påstår, at hende og kæresten Jimmi bor sammen. Anita græder til mødet, da hun fortæller om hende og Jimmis forhold. Hun

understreger, at de ikke bor sammen og at anmeldelsen er chikane. Afsnittet afsluttes med, at anmeldelserne frafalder.

2. Episode

Begynder med, at kontanthjælpsmodtageren Jimmi (ikke at forveksle med Anitas kæreste af samme navn) vågner op på sin mors sofa. Jimmi fortæller, at han er 29 år og bor hos sin mor og sover på sofaen, mens han er på kontanthjælp. Jimmi har i 11 år været i aktiveringstilbud. Jimmi forklarer, at hele hans familie er på offentlige ydelser lige fra kontanthjælp til førtidspension. Begge Jimmis forældre er på førtidspension. Kameraret vendes mod Rikke og Patrick, som har fået at vide, at kommunen vil betale de 8000 kr., som parret skylder til et tidligere boligselskab. Anitas situation genfortælles af en voice-over, det nævnes blandt andet, at Anita har en stor gæld. Anita skal derfor mødes med en kommunal-mentor, som skal hjælpe hende med hendes økonomiske situation. Til mødet aftaler de endnu et møde hjemme hos Anita ugen efter. Kameraret vendes tilbage til Jimmi. En flok studenter er på studenterkørsel i kvarteret og Jimmi, vinker til dem. Jimmi viser sine tænder, han mangler en del og mange af dem er sorte. Kommunen vil betale for gebis til Jimmi til 35.300 kr. Efter det første tandlægebesøg taler Jimmi med jobcentret, de har fundet en praktikplads ved en mekaniker til Jimmi. Jimmi er til samtale ved mekanikeren. Rikke og Patrick sælger bilen. Den første i måneden hæver de alle deres penge (14.000 kr.) og lægger dem i markerede kuverter for hver dag i måneden. Parret bor stadig hos Anita, men flytter i slutningen af afsnittet til en hytte på en campingplads, betalt af kommunen. Anita fortæller til slut sin mentor, at hun ikke overkommer sine regninger og derfor smider dem ud uden at åbne dem. Anita og mentoren laver en ugekontrakt, hvor Anita i den kommende uge skal åbne og gemme alle sine regninger.

3. Episode

Begynder med, at Jimmi vågner. Hans situation genfortælles af en voice-over, hvorefter der tilføjes, at Jimmi er begyndt i praktik hos en mekaniker. Vi følger ham i bilen på vej til arbejde. Anitas situation genfortælles. Hun åbner sine regninger som aftalt. Vi følger Jimmi arbejde på autoværkstedet. Efterfølgende ses Jimmi i sin mors stue med hele familien, som bor i de tilstødende blokker, hvor de snakker. Vi præsenteres for en ny beboer, nemlig Michael på 46 år. Michael er flexjobber og tidligere industrioperatør. Han har ikke haft job siden 2013. Michael har haft sukkersyge i 40 år og det er grundet sygdommen, at han søger flexjob som pedel. Vi ser Michael søge job på jobcentrets pc. Derefter vender vi tilbage til Anita, som får mentorbesøg. Anita giver mentoren fuldmagt over sine regninger. Under mødet bryder Anita sammen. Michael afkrydser papirer med mulige jobs, som kommunen har ansat et privatfirma til at finde til ham. Jimmi viser endnu engang sine tænder, forinden han skal til møde på jobcentret grundet for mange sygedage hos automekanikeren. Vi følger Jimmi til mødet. To uger senere vender vi tilbage til

Jimmi. Han fortæller, at hans mor er blevet indlagt med en blodprop i hjernen og at han selv har mistet sin praktikplads pga. for mange sygedage. Jimmi går stadig ofte til tandlægen og får rykket tænder ud.

4. Episode

Vi møder Svend på 45 år, som er på kontanthjælp. Svend har tidligere arbejdet som lastbilchauffør, men han har ikke haft job i 7 år. Han hjælper til på en renovationsplads og arbejder som frivillig til forskellige arrangementer. Svend har rygproblemer, så han søger om førtidspension. Svends ansøgning om førtidspension har været under behandling i 2 ½ år. Vi følger Svend på vej til renovationspladsen, og ser ham arbejde. Anitas situation genopfriskes. Hun udtrykker ønske om at flytte sammen med kæresten Jimmi, men hun er bange for de økonomiske konsekvenser, det ville have. Anitas tager derfor til møde hos kommunen sammen med Jimmi, hvor de får svar på, hvad og hvor meget de eventuelt mister ved at flytte sammen. Til mødet viser det sig, at når alle faste udgifter er betalt, har Anita og Jimmi ml. 1200-1500 kr. om ugen hver. Så vendes kameraret mod Svend igen. Han lægger turneringsplan for billardklubben på computeren. Dernæst ses Svend og kæresten Pia spille billard. Michaels situation gentages og han skal nu i praktik som pedel på en restaurant med mulighed for ansættelse efterfølgende. Anita, Jimmi og deres børn handler ind. Imens skal Svend til møde på jobservice, hvor de skal finde ud af, om han er for rask til førtidspension. Til mødet kommer det frem, at Svend tidligere er dømt for vold og trusler mod offentlige ansatte. Vi følger Michael i arbejde som pedel, hvor han fejer og maler udendørs. Anita får mentorbesøg, hvor mentoren fortæller, at hun har fået foretaget mange gældstop på Anitas vegne. Anita skylder 163.000. kr. i gæld, men kommunen vil gerne betale de 30.000.kr. Vi følger Svend i arbejdsprøvning på jobservice, hvor de skal undersøge om han er berettiget til førtidspension. Efterfølgende ses Svend sidde og arbejde ved en maskine under overvågning af en kommunalansat. På grund af rygsmerter stopper Svend og går hjem før tid. Michael er ude og købe maling for den restaurant, hvor han er i praktik. Vi vender tilbage til Svend, som hviler sig i sengen på grund af rygsmerter. Vi følger Michael en sidste gang, da han får fri efter fire timers arbejde og cykler hjem. Serien afsluttes med, at Anita, Jimmi og børnene ser tv.

Kapitel 3 - Den Teoretiske Ramme

I dette kapitel udvælges, beskrives og præciseres valget af teoretisk ståsted til specialets kommende analyse. Først præsenteres de to valgte holdningsteorier; John Zallers RAS-model der komplimenteres af teorien om Motivated Reasoning. Holdningsteorierne er redskaber til at undersøge, hvordan en holdning dannes og hvilke kognitive elementer, der er afgørende hos det enkelte individ. Fra de overordnede holdningsteorier bevæger vi os dybere ned i de elementer, som kan lægge til grund for den udtrykte holdning. Dette gøres med Lippmanns og Perry Hintons og forståelse af stereotypiseringsbegrebet. Denne teori og begrebsforståelse fungerer som en lille pendant til Zallers teori, eftersom stereotypiseringsbegrebet er betydelig mere fastforankret end individets holdninger, der hos Zaller fremstår mere flydende. Endelig afsluttes teorikapitlet med at gå endnu et stik dybere og fokusere på det, der ifølge teoretikeren danner grundlaget for individets holdning. Det sidste spadestik tages med Win Van Oorschots teori om centrale heuristikker, der kan lægge til grund for individets holdning til programmet *Blok på Bistand*. Disse heuristikker anvendes til at forsøge at begribe det enkelte individs holdning overfor arbejdsløse. I det følgende præsenteres teorierne overordnet. Derudover forsøger hver teori at give hver deres bud på, hvorfor der ses stabilitet i danskernes opbakning og holdning til kontanthjælpen og kontanthjælpsmodtagere. Slutteligt peger teorierne på, hvordan de vil bidrage til den kommende analyse.

John Zallers teori om meningsdannelse

Til at belyse programmet *Blok på Bistands* rolle i forhold til individets meningsdannelse anvendes John Zallers teori om meningsdannelse. Zallers teori er udvalgt grundet dets store fokus på og udgangspunkt i eliten og dennes rolle i forhold til befolkningens meningsdannelse. I nærværende speciale anses eliten som værende medierne og mere specifikt tv-programmet *Blok på Bistand*. I specialet er fokus ikke på budskabet, som Zallers teori ellers lægger op til, men i stedet på modtagelsen af dette budskab. Zaller lægger stor vægt på, at der sker en form for top-down styring fra eliten til individ – fra tv-programmet til individets holdning til kontanthjælpen. Dette er selvfølgelig særdeles forenklet, idet individet besidder redskaber til at begrænse eller afgrænse den mulige påvirkning fra tv-programmet. Zaller fokuserer altså på framingen af forskellige cases – på budskabet, som der er bevidsthed omkring i nærværende speciale, dog udfoldes framingen af *Blok på Bistand*, dog ikke i så høj grad, som Zaller ellers lægger op til. Fokus er i stedet på modtagelsen af budskabet/budskabet.

Zaller skitserer i sit værk *The Nature and Origins of Mass Opinions* den såkaldte RAS-model (Receive-Accept-Sample). Modellen beskriver, hvordan individer responderer på de frames de udsættes for. RAS-modellen tager udgangspunkt i fire aksiomer, der fungerer som teoriens fundament.

1. Modtagelsesaksiomet
2. Modstandsaksiomet
3. Tilgængelighedsaksiomet
4. Responsaksiomet (Zaller 1992: 42)

Det første aksiom, modtagelsesaksiomet, behandler individers forskel i politisk opmærksomhed. Der er forskel på, hvor politisk opmærksom et individ er og det forsøges at idemødekommunes med det første aksiom. Jo mere politisk opmærksom et individ er, desto mere sandsynligt er det, at individet udsættes for og samtidigt forstår en betragtning (Zaller 1992: 42-43). *Det andet aksiom*, modstandsaksiomet, behandler, hvorledes et individ modstår de frames, som strider mod dets præpositioner. Disse præpositioner er et meget flydende begreb hos Zaller og skitseres ikke nøje, dog beskrives de som:

"a distillation of a person's lifetime experiences" (Zaller 1992: 23).

Hvordan disse præpositioner skabes, forklares ikke. Præpositioner synes dog at være en blanding af den tidlige barndoms socialisering samt individets egne oplevelser og erfaringer med 'virkeligheden'. Et andet eksempel på en præposition kunne være politisk ståsted. Som undersøgelsen fra Hedegaard 2014 pegede på, havde det stor betydning for udviklingen i holdninger til kontanthjælpsmodtagere, om en respondent stemte blå eller rød blok. Mængden af information, i dette tilfælde tv-programmet *Blok på Bistand*, er altså ikke alene grundlaget for individets meninger, eftersom alle informationer filtreres gennem et net af præpositioner (Zaller 1992: 44ff). *Det tredje aksiom*, tilgængelighedsaksiomet, behandler tidshorisonten. Jo kortere tid det er siden, et frame eller en betragtning er blevet overvejet, desto kortere tid tager det individet at få den, eller en relateret betragtning, frem i hukommelsen og anvende betragtning på ny. På den anden side tager det længere tid at (gen)finde en betragtning frem, som ikke har været anvendt over en længere periode. Aksiomet bygger altså på en forståelse af, at jo oftere individet tænker en tanke/overvejer et frame, desto hurtigere er betragtningen at få frem og anvende næste gang (Zaller 1992: 48). *Det fjerde aksiom*, responsaksiom, behandler selve holdningsdannelsen. Når et individ skal besvare et spørgsmål, baseres svaret på et gennemsnit af de betragtninger, der umiddelbart er tilgængelige i individets bevidsthed, det vil sige dem, som først dukker op. Det kan dermed være en enkelt betragtning, individet baserer dets holdninger på, eller flere relaterede betragtninger (Zaller 1992: 49). I specialets kommende interview vil informanter blive spurgt ind til deres holdning til personer i programmet *Blok på*

Bistand, ifølge Zaller vil informanterne formentlig ikke besidde en fyldestgørende og konsistent holdning til samtlige faktorer vedrørende personerne. Individet vil formentlig besidde en række betragtninger, der er henholdsvis overvejende positive og overvejende negative stemt overfor personerne. Individets svar på spørgsmålene afhænger af, hvilke betragtninger der er tilgængelige for individet (tilgængeligheds- og responsaksiomet). En betragtnings tilgængelighed afhænger desuden af, om den stemmer overens med det enkelte individets præpositioner (modtagelses- og modstandsaksiomet). Slutteligt har det betydning, hvornår en betragtning senest er blevet anvendt og kaldt frem i hukommelsen (tilgængelighedsaksiomet), for eksempel gennem mediernes dækning af debatten om kontanthjælpen. Jævnfør de fire beskrevne aksiomer er Zallers RAS-model, at mængden af betragtninger et individ modtager (Receive), hvor tilbøjelig individet er til at acceptere betagtingerne (Accept), i processen med at konstruere en holdning som stemmer overens med dets præpositioner (Sample). I nærværende speciale er fokus på graden af accept samt sample. Det er i den forbindelse ikke relevant at undersøge, hvilke og hvor mange betragtninger individet modtager, idet specialets fokus er på programserien *Blok på Bistand* og dennes mulige påvirkning af individet.

Zaller fokuserer på forholdet mellem information/ frames, præpositioner og holdninger. Mediernes frames vedrørende kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagere ses i den forbindelse, som den uafhængige variabel og individets holdninger, som den afhængige. Individets præpositioner er derfor en mellemkommen tredje variabel, idet der ingen direkte sammenhæng er mellem mediernes frames på den ene side og individet meningsdannelse på den anden. Individets politiske opmærksomhed er ligeledes en faktor, der kan agere som en mellemkommen variabel. Graden af individets politiske opmærksomhed, har betydning for individets evne til at filtrere i informationsstrømmen. Derfor kan individets politiske opmærksomhed ligeledes være en mellemkommen variabel.

Zallers teori har svært ved at forklare den holdningsstabilitet vi så påvist i kapitel 1. Dette er grundet, at Zaller er af den overbevisning, at der eksisterer en stærk sammenhæng mellem eliten, mediernes negative frames, og individets holdning. Dog ændrer individet ikke markant holdning til kontanthjælpen, selv i perioden, med Robert og Carina-sagerne, hvor medierne fremstillede kontanthjælpsmodtagere overvejende negativt (Jensen & Mose 2013 og Hedegaard 2014). Et bud på holdningsstabiliteten fra Zaller, kunne bestå i, at individets præpositioner er en større og mere afgørende faktor end først antaget. Når individet udsættes for en påvirkning, fra eksempelvis tv-programmet *Blok på Bistand*, filtreres denne påvirkning gennem et net af præpositioner. Nettet kan i den forbindelse bestå af egen erfaring med kontanthjælp, individets politiske ståsted og så videre. Er nettet stærkt nok filtreres de negative betragtninger fra, idet de ikke stemmer overens med individets præpositioner og individet danner dermed

ikke en holdning, der er overvejende baseret på mediernes tilsyneladende negative fremstilling af kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagere.

I den kommende undersøgelse forventes det, at Zaller kan bidrage til at beskrive, hvilke faktorer der gør sig gældende i individets holdningsdannelse. Zallers styrke er masseholdninger og han forventes at kunne forklare forskellige aspekter i samspillet mellem rammet, præpositionerne og individets holdning. Zaller beskriver en holdning, som:

”a marriage of information and predisposition” (Zaller 1992: 6)

Om ægteskabet er ligevægtigt, altså om det består af lige dele information/frame og lige dele præpositioner, forventes det, at Zaller kan være med til at belyse.

Den teoretiske gennemgang tog udgangspunkt i Zallers forståelse af den elitære magt overfor individet. I den følgende teori har individet og individets følelser en central position i forhold til individets filtreringsproces samt dets accept af politiske betragtninger. Vi bevæger os altså fra en overvejende top-down orienteret teoriforståelse til en form for bottom-up opfattelse.

Motivated Reasoning

Denne holdnings- og meningsdannelsesteori har til forskel fra Zaller særlig fokus på individets og dennes rolle i forbindelse med holdningsdannelse. Hvor Zallers teoriforståelse var overvejende top-down styret, er teorien om Motivated Reasoning i højere grad præget af en bottom-up opfattelse. Denne opfattelse kan ses idet, at individet holdes ansvarlig for dets holdningskonstruktioner, der ofte beror på tidligere erfaringer.

En af grundtankerne bag Motivated Reasoning er, at individet er tilbøjelig til at ville få bekræftet de antagelser, som det allerede besidder. Dette bevirker, at individets hukommelse gennemses, for at finde frem til de overbevisninger, der støtter den ønskede konklusion, altså den ønskede holdning. Netop her adskiller teorien sig fra Zaller, idet Zaller ikke iberegner, at individet allerede har indtaget en position – har en fastforankret holdning til for eksempel emnet kontanthjælpsmodtagere. Hos Zaller synes individet i højere grad at være konstant påvirkelig, dog besidder individet, ifølge Zaller, diverse filtreringsmekanismer, såsom de førnævnte præpositioner. Individet gennemgår ifølge teorien om Motivated Reasoning, ligeledes en filtreringsproces. Den foregår dog lidt anderledes end hos Zaller og den tillægges tillige større betydning. Dette ses blandt andet idet individet, som tidligere nævnt, er konsistentsøgende. I individets bevidsthed

kan informationer, fra eksempelvis *Blok på Bistand*, modargumenteres eller ignoreres, hvis de strider mod den ønskede konklusion. Individet kan derfor udvikle omfattende rationaler, som taler for, at en overbevisning fastholdes på trods af modstridende argumenter. Individet søger i teorien om Motivated Reasoning efter konsistent i dets holdninger (Kunda 1990: 480). I forlængelse heraf er individets holdningsdannelse styret af to former for motiver/mål, nemlig: *Directional goals* og *Accuracy goals*. *Directional goals* henviser til, at målet er, at nå en bestemt konklusion, hvilket individet på forhånd er bekendt med. I den forbindelse trækker individet på informationer og overbevisninger, som leder hen mod det ønskede mål (Kunda 1990: 482-483). På den anden sti der leder til en holdningsdannelse finder vi *Accuracy goals*, der understreger vigtigheden af ikke blot at nå en konklusion, men at nå den nøjagtige og præcise konklusion. Dette kræver en langt større kognitiv indsats, eftersom der trækkes på informationer og overbevisninger, der menes at have størst sandsynlighed for at lede hen mod den præcise konklusion (Kunda 1990: 481-482). Trods de to forskellige stier holdningsdannelsesprocessen kan tage, er individet, ifølge Motivated Reasoning, mest tilbøjelig til at vælge *directional goals*. Dette skyldes, at stien der fører til målet, er belagt med følelser. Disse følelser fremkaldes af et objekt, i nærværende speciale er objektet tv-programmet *Blok på Bistand* og går vi niveauet dybere ned er objektet opbakningen til kontanthjælpen/kontanthjælpsmodtagere. Følelserne spiller, til forskel fra Zallers teori, en stor rolle i individets meningsdannelse og dette på trods af, at individet forsøger at gå videnskabeligt og rationelt til værks. Når individet modtager ny information, for eksempel fra programmet *Blok på Bistand*, sker bearbejdelsen af informationen i en tre-trins-proces. *Det første trin* betegnes *on-line-processing*. Begrebet dækker over, at individets hukommelse ikke udelukkende indeholder kognitiv information om et bestemt objekt, som *Blok på Bistand*, hertil er der nemlig også tilknyttet en affektiv etiket. Dette bevirker, at når individet modtager ny information, foretager det øjeblikkeligt en evaluering (for/imod) og opdaterer herved etiketten. *Det andet trin* betegnes *Hot cognition*. Dette aktiveres i det øjeblik individet støder på et objekt og derved aktiverer den affektive etiket i bevidstheden sideløbende med den kognitive information om objektet. *Det tredje og sidste trin* i processen betegnes; *how-do-I-feel heuristic*. Dette trin beskriver interaktionen mellem det kognitive og det affektive, altså interaktionen mellem følelser tilknyttet den relevante viden samt individets følelser for den nye information, som sammen skaber en øjeblikkelig vurdering af den nye information. Står en følelse alene uden relevant viden er heuristikken alene bestemmende, men hvis der er en følelse tilknyttet en heuristik er det umådeligt svært at adskille de to og afgøre, hvilken der er bestemmende for holdningsdannelsen (Lodge og Taber 2000).

Motivated Reasonings store fokus på følelser og disses interaktion med den viden individet besidder på området, kan være med til at forklare danskernes holdningsstabilitet i forhold til kontanthjælpen. Når individet skal danne sig en holdning ud fra ny information om for eksempel Robert og Carina-sagerne,

aktiveres der en følelse tilknyttet en heuristik. Denne følelse skal, jævnfør holdningsstabiliteten, være overvejende positiv overfor kontanthjælpen. Måske er den tidligere heuristik, som følelsen er tilknyttet, opstået idet individet har haft en form for personlig kontakt med kontanthjælpssystemet. Måske er heuristikken baseret på et politisk ståsted. Desuden foreskriver teorien om Motivated Reasoning, at individet konstant er på jagt efter konsistent i dets holdninger. Når individet i den forbindelse spørges ind til dets opbakning til kontanthjælpen, søger individet i bevidstheden over tidligere kognitiv information om emnet. I den forbindelse støder det måske på tidligere holdninger, som bakker op om kontanthjælpen og trods nye informationer vælger individet at have konsistens i dets holdninger og bakke op om kontanthjælpen.

I den kommende undersøgelse forventes teorien om Motivated Reasoning at kunne bidrage yderligere til filtreringsprocessen, hvorved en holdning skabes. Hvor Zaller ikke tillagde individets præpositioner en stor rolle i forbindelse med individets meningsdannelse, tillægger Motivated Reasoning præpositionerne den nødvendige opmærksomhed. Opmærksomheden er nødvendig idet, det forventes, at programserien *Blok på Bistand* skaber flere, måske modstandsrettede, følelser hos individet. Disse følelser står ikke alene og det forventes derfor, at teorien om Motivated Reasoning kan være med til at belyse den interaktion, der sker mellem individets følelser, heuristikker og den sti individet følger i dets jagt på en holdning til programmet *Blok på Bistand*. På trods af, at teorien umiddelbart kan være med til at beskrive processen i individets holdningsdannelse, indeholder teorien en bias. Den bias består i individets søger efter konsistent – at individet vælger stien *directional goals*. Den bias forsøges formindsket idet, der ikke stilles spørgsmål til informanten om politisk ståsted og lignende forinden denne spørges ind til, hvad han/hun synes om programmet. Dette var tilfælde hos Iyengar (Iyengar 1991: 20), men undgås i nærværende speciale. Biasen kan dog forekomme i postinterview der foretages fem dage efter det første interview, idet informanten muligvis kan huske sine seneste svar og derfor vil søge konsistens i dennes holdninger (se kapitel 4). Igen forsøges denne bias formindsket gennem en indledende samtale, hvor undersøgeren påpeger, at flere undersøgelser tyder på, at når et individ har set et tv-program kan det mene ét, men når der så er gået noget tid, kan der dukke andre refleksioner op, end hvad der umiddelbart var tilfælde da individet så programmet, hvilket kan betyde, at individet kan ændre holdning. På den måde legitimeres en mulig holdningsændring ved informanten, uden at der lægges op til en.

De første to teorier har omhandlet, hvordan et individ konstruerer en holdning. Den følgende teori fokuserer på de mulige præpositioner et individ kan have. Helt specifikt stiller teorien skarpt på de stereotyper, som kan være et af de elementer, der er med i processen om at konstruere en holdning til personerne i programmet *Blok på Bistand*.

Stereotypisering

Dette teorikapitel fortsætter med en beskrivelse af Lippmanns og Hinton's kognitive stereotypiseringsforståelse. Teorien har til formål at belyse stereotypiseringens væsen. I nærværende speciale vil teorien være med til at understøtte og forklare informanternes forestillinger om kontanthjælpsmodtagere ud fra programmet *Blok på Bistand*.

Stereotyper er, ifølge Lippmann, mentale billeder af mennesker, som er dannet af individet selv eller overleveret gennem en kulturel kontekst. Disse billeder er nødvendige for at forstå og begribe en kompleks verden og de mennesker som lever i den. Individets handlinger er derfor ikke baseret på en korrekt viden om en bestemt person, men i stedet på de førnævnte mentale billeder. Individet handler altså på baggrund af, hvad han eller hun anslår for værende sandfærdigt, og altså ikke hvad der nødvendigvis er sandfærdigt (Hinton 2000: 8-9).

"In the great blooming, buzzing confusion of the outer world we pick out what our culture had already defined for us, and we tend to perceive that which we have picked out in the form stereotyped for us by our culture" (Lippmann 1922: 81, I Hinton 2000: 9).

Som ovenstående citat peger på, så er det en naturlig proces at trække på stereotyper for at opnå en forståelse i en stor, foranderlig og kompleks verden. Foruden, at stereotypisering er en nødvendig kognitiv proces er det ligeledes en essentielt faktor i perceptionen af grupper. Ved at karakterisere en person som medlem af en bestemt gruppe, såsom kontanthjælpsmodtagere, bidrager personen yderligere til karakteriseringen af gruppen. Her er det samtidig vigtigt at huske på, at individet selv er medlem af en gruppe, såsom individer i job. Individet har i den forbindelse, ifølge Hinton, en tendens til at vurdere den gruppe han/hun selv er medlem af mere positivt end en udefrastående gruppe. Her ses stereotypisering ikke udelukkende som en kognitiv individuel proces, men i stedet som en proces med det formål at gøre individet i stand til at sammenligne grupper (Hinton 2000: 24).

For at forklare den stabilitet vi så i danskernes holdninger til kontanthjælpsmodtagere, ville teorien om stereotypisering ved første øjekast forkaste forestillingen om, at der har fundet en negativ stereotypisering sted. På det korte sigt er stereotypiseringen tydeligere, hvilket blandt andet viste sig i avisernes fremstilling af Carina-sagen (Jensen og Mose 2013 og Hedegaard 2014). Stabiliteten kunne ligeledes forklares med, at undersøgelser viser, at stereotyper er særdeles svære at ændre, når først de er dannet. Det vil sige at stereotypen; hjemløs bistandsklient/kontanthjælpsmodtager som aviserne, ifølge Jensen og Mose 2013,

fremstillede, stadig hænger ved i befolkningens bevidsthed idet, det er svært at ændre en stereotyp når først den er dannet. En af de tidligste undersøgelser af etniske stereotyper foretog i USA i 1930'erne. Undersøgelsen blev foretaget med 100 studerende fra Princeton Universitet, hvor de ud fra en liste blev bedt om at tilføje de mest karakteristiske træk for hver etnisk gruppe (Katz og Brandley 1933). I 1951 og i 1967 foretog man undersøgelsen på ny med studerende fra Princeton Universitet (Karlins 1969). Nedenfor er der opstillet et skema over de forskellige karakteristika - de forskellige stereotype træk, som de studerende forbandt med amerikanere i hhv. 1933, 1951 og 1967.

Gruppe	1933	1951	1967
Amerikanere	<ul style="list-style-type: none"> - Flittigt - Intelligent - Materialistisk - Ambitiøs - Progressiv 	<ul style="list-style-type: none"> - Materialistisk - Intelligent - Flittig - Forlystelsessyg - Individualistisk 	<ul style="list-style-type: none"> - Materialistisk - Ambitiøs - Forlystelsessyg - Flittig - Konventionel

Skematisk oversigt over amerikanske stereotyper i perioden 1933-1967 (Katz & Braley 1933 og Karlins 1969)

Oversigten viser tydeligt, at flere karaktertræk går igen i de tre undersøgelser, nemlig: Flittig og materialistisk. Derudover er amerikaneren gået fra at være intelligent i 1933 til i 1951 og 1967 at være mere forlystelsessyg. Det er et eksempel på en stereotyp forestilling, der har ændret sig over tid. At det er svært at ændre en stereotyp kan være en af forklaringerne på, danskernes holdningsstabilitet i forhold til kontanthjælp.

Denne teori om stereotypisering har til formål at belyse stereotype forestillinger hos informanterne, i forhold til deres opfattelse af personer på sociale offentlige ydelser. Teorien forventes derfor ikke at kunne forklare eller kaste lys over, hvad der sker når individet ser et program som *Blok på Bistand*. I stedet kan teorien bidrage til at opnå en forståelse for, hvorfor individet mener, som det gør, ud fra en stereotypiseringsforståelse.

Når den moralske diskussion går i gang og individet skal danne en holdning kan stereotypiseringsbegrebet spille ind. Den sidste teori i nærværende speciale vil forsøge at belyse, hvilke kriterier der er afgørende, når diskussionen går i gang og individet skal danne en holdning til personer på kontanthjælp.

Win Van Oorschots centrale heuristikker

I begyndelsen af dette kapitel blev der fokuseret på den overordnede holdningsdannelse hos individet, dernæst blev stereotypiseringsbegrebet belyst og endelig afsluttes teorikapitlet med at gå endnu mere i dybden med de heuristikker, som er afgørende for, hvad individets holdning i sidste ende bliver overfor programdeltagerne i *Blok på Bistand*. I dette afsnit præsenteres Win Van Oorschots teori om rettigheder og holdninger til trængte personer i et samfund. I den forbindelse tages der udgangspunkt i Oorschots artikel "Making the difference in social Europe: deservingsness perceptions among citizens of european welfare states"(Oorschot 2006).

I de vestlige landes tidlige fattiglovgivning inddeltes trængte borgere i to kategorier: de værdig trængende og de ikke-værdig trængende. Der er ingen tvivl om, at velfærdsstaten i dag favner bredere og er mere generøse rent økonomisk, men der er alligevel nogle grupper, for hvem det er lettere at modtage sociale ydelser uden at blive stigmatiseret. Undersøgelser viser, at særlig ældre mennesker og fysik handikappede har lettere ved at modtage en social ydelse uden at blive stigmatiseret, end arbejdsløse for eksempel har (Oorschot 2006: 23). Oorschot fokuserer i sin teori på et kulturelt perspektiv, hvor han undersøger befolkningens perception af, hvorvidt en bestemt gruppe *fortjener* at modtage en offentlig social ydelse. I den forbindelse opstiller han fem centrale heuristikker. Ligesom teorien om Motivated Reasoning arbejdede med heuristikker, anskues de centrale heuristikker i denne teori ligeledes, som redskaber. Det er redskaber, som hjælper individet til at simplificere et kompleks emne for hurtigere at tage stilling til det og danne sig en holdning. Når individet bliver påkrævet at tage stilling til et emne, som arbejdsløse, forsøger individet at pålægge emnet en bestemt form for logik (Oorschot 2006: 24). De følgende fem centrale heuristikker vil blive anvendt i interviewguiden (se Bilag) og i specialets analysedel, til at belyse de arbejdsløse personer fra serien *Blok på Bistand*.

De fem fortjeneste heuristikker er:

1. Kontrol

Denne heuristik omhandler, hvor ansvarlig det enkelte individ har været for, at denne nu behøver økonomisk støtte. Oorschot forklarer det således:

"Control over neediness, that is, people who are seen as being personally responsible for their neediness are seen as less deserving (if at all)" (Oorschot 2006:26)

2. Behov

Denne heuristik eller dette kriterium omhandler, hvor stort behov det enkelte individ har for at modtage social økonomisk støtte. En person med et større behov bliver altså anset som værdig-trængende og blåstemples til at være fortjent til den økonomiske støtte.

3. Identitet

Denne tredje heuristik omhandler, hvor nær en person som har behov for økonomisk støtte, er på det individ, som skal danne holdning til det. Oorschot beskriver det således:

"Needy people who are closer to "us" are seen as more deserving" (Oorschot 2006: 26).

4. Attitude

Denne heuristik omhandler, hvordan de personer, som skal modtage den økonomiske støtte, opfører sig. Der lægges særlig vægt på, om de følger normen og om de er sympatiske og taknemlige overfor den sociale økonomiske ydelse, de modtager.

"More deserving are those needy people who are likeable, grateful, compliant and conforming to our standards" (Oorschot 2006: 26).

5. Gensidighed

Denne femte og sidste heuristik eller kriterium omhandler, hvorvidt individer har gjort sig fortjent til at modtage økonomisk støtte. Desuden iberegnes, hvorvidt der er en forventning om, at individet i fremtiden vil gøre sig fortjent til det (Oorschot 2006: 26).

Ud af disse fem heuristikker er Van Oorschot af den opfattelse, at *kontrol* er den vigtigste. Den første heuristik er den mest betydningsfulde qua skyldsprincippet. Hvis først individet føler, at en person som har behov for økonomisk støtte, ikke er skyld i hans/hendes behov, bliver alle andre kriterier/heuristikker irrelevante. Ovenstående centrale heuristikker kan være med til at forklare mulige forskelle i informanternes vurdering af personerne fra serien *Blok på Bistand*.

En faktor, som ikke er iberegnet i Van Oorschots centrale heuristikker, men som han understreger, stadig bør tildeles opmærksomhed, er konjunktursvingninger. I en periode med lavkonjunktur, hvor der er en høj arbejdsløshed kan individets holdninger ændre sig, således at individet bliver mindre skeptisk overfor arbejdsløse personer med behov for økonomisk støtte. Dette er grundet, at de arbejdsløse ikke i så høj grad holdes personlig ansvarlig for deres situation samt, at individet selv er i større risiko for at blive arbejdsløs (Oorschot 2006: 26).

For at forklare stabiliteten i danskernes holdning til kontanthjælpsmodtagere, vil Oorschots teori pege på tidsperspektivet. Robert og Carina-sagerne kom frem i medierne under den økonomiske krise, hvor samfundet var præget af en periode med lavkonjunktur. Dette kunne være en af årsagerne til, hvorfor der ikke ses store udsving i danskernes opbakning til kontanthjælpen, idet kontanthjælpsmodtagere i højere grad opfattes som værdigt-trængende grundet, at de ikke selv stilles ansvarlig for deres økonomiske situation. Netop den første heuristik, *kontrol*, behandler, hvorvidt en person er ansvarlig for sin situation og her kan det tyde på, at kontanthjælpsmodtagere ikke i så høj grad, som Oorschots teori ellers peger på, holdes ansvarlig af danskerne for deres behov for at modtage social økonomisk støtte. Informanternes holdninger til personernes fra *Blok på Bistand* behov for at modtage social økonomisk støtte og til, hvorvidt de fortjener det, behandles i specialets analyseafsnit. Det forventes i den forbindelse, at teorien kan være et værktøj til at gå endnu mere i dybden med, hvorfor informanterne mener, som de gør og hvorvidt denne holdning bygger på et grundlag af en eller flere af ovenstående centrale heuristikker.

Kapitel 4 - Den Metodiske Fremgangsmåde

Dette kapitel danner det metodiske grundlag for den kommende analyse. I kapitlet vil hermeneutikken blive præsenteret som den valgte videnskabsteori. Derudover præsenteret casestudiet som forskningsdesign, hvorefter metoden; interview, præsenteres. Kapitlet afsluttes med en diskussion af metoden samt undersøgelsens validitet og reliabilitet.

Det Hermeneutiske Ståsted

Som videnskabsteoretisk position anvendes i nærværende speciale hermeneutikken. Dette ståsted er valgt på grund af et ønske om at opnå en dybere forståelse for, hvorfor det tilsyneladende negative medie billede ikke ændrer danskernes opbakning til kontanthjælpen. Dette gøres gennem interview (se afsnittet "Metode"), hvilket i samspil med hermeneutikken danner et solidt redskab til at opnå en dybere forståelse af informantens holdninger samt hvilke faktorer, der kunne ligge til grund for disse.

Inden for hermeneutikken findes der en bred vifte af traditioner og metoder, nærværende speciale vil især fokusere på to centrale, nemlig: Webers *Vertestehen*-teori samt Gadamer's hermeneutiske cirkel. Begge teorier bygger på to grundlæggende betragtninger; 1. at forståelse og fortolkning kommer før forklaring. Forståelsen og fortolkningen skal ske ud fra de fænomener, aktører og genstande man ønsker at tolke ud fra, i dette tilfælde er det de udvalgte informanter, som skal bidrage med den nødvendige, forståelse specialet søger. 2. at det er de sociale fænomener og aktører, der studeres, der skal agere som betydnings- samt meningssammenhængsfaktorer (Højbjerg 2004: 309).

Den hermeneutiske cirkel fokuserer på den vekselvirkning, der foregår mellem del og helhed. Delene kan i den forbindelse kun forstås, hvis helheden inddrages og omvendt forstås helheden kun i kraft af delene (Højbjerg 2004: 312). I nærværende speciale kan helheden betragtes som danskernes uændrede holdning til kontanthjælpen og delene er de udvalgte informanter og deres perception af programmet *Blok på Bistand*. Gadamer er af den opfattelse, at forståelse består af *forforståelse* og *fordomme*. Fordomme skal ikke forstås i en sproglig forstand, som prækonstruerede negative antagelser om x, men som for-domme. Gadamer mener nemlig, at individet altid på forhånd vil have gjort sig domme/erfaring, eftersom individet ellers ikke ville være i stand til at forstå eller tolke andre domme. Disse fordomme stemmer godt overens med teorien om Motivated Reasoning, der ligeledes gør brug af kognitiv information tilknyttet en affektiv etiket. Denne information med den tilknyttede følelse besidder individet forinden, denne udsættes for en

mulig påvirkning. Hvor Motivated Reasoning er af den opfattelse, at den kognitive information består af tidligere erfaringer, peger Gadamer ligeledes på at fordommene har oprindelse i kulturarv og traditioner. Forforståelse derimod bygger på en antagelse om, at individet aldrig går forudsætningsløst til et socialt fænomen. Individet besidder allerede tidligere en forståelse, der går forud for den nuværende forståelse (Højbjerg 2004: 320-323). Dette stemmer ikke overens med Zallers forståelse af elite-individ balancen. Ifølge Zallers teori kan individet potentielt konstant blive påvirket af mediernes frames. Han lægger ikke vægt på disse forforståelser, men søger at imødekomme dem med sine præpositioner. Forforståelse og fordomme danner sammen grundlaget for Gadamer's forståelseshorisont (Pahuus 2014: 237-238). Forståelseshorisonten består altså af sprog, personlige erfaringer, historien og den kulturelle kontekst. Forståelseshorisonten virker som et system, hvorfra perceptionen af forskellige issues kan forklares, således at det giver mening for det enkelte individ (Højbjerg 2004: 323-324 og Pahuus 2014: 238). Forståelseshorisonten bliver i Zallers optik oversat til filter med præpositioner. Dette ligger også fint i tråd med den kognitive forståelse hos Motivated Reasoning, hvor individet ofte er tilbøjelig til at vælge de holdninger til et bestemt emne, der stemmer overens med eksisterende positioner på området. Gadamer arbejder med et begreb inden for forståelseshorisonten nemlig horisontsammensmeltning. Denne sammensmeltning sker når forståelseshorisonten møder en genstand, i dette tilfælde de udvalgte informanter. Det er netop i horisontsammensmeltningen, at forståelse og mening opstår. Det er ligeledes den cirkulære vekselvirkning mellem del og helhed, der betegner bevægelsen i horisontsammensmeltning. I horisontsammensmeltningen er meningen, hverken kun at analysere på fortolkningen eller genstanden, men at analysere på mødet mellem de to (Højbjerg 2004: 317). Nærværende speciale vil fokusere på mødet mellem informantens forståelseshorisont samt genstanden; tv-programmet *Blok på Bistand*, med det formål at belyse danskernes uændrede holdning til kontanthjælpen. Gadamer understreger dog vigtigheden af at have in mente, at både fortolker og genstand er bærere af mening og en forståelse.

En anden måde hvorpå hermeneutikken anvendes, er ud fra Max Webers forståelses-teori. Dette er en metode men også en antagelse om, at individernes meningsfulde handlinger kan forklare samfundet (Højbjerg 2004: 315). Weber beskriver, at sociale handlinger karakteriseres ved, at aktørerne tilskriver deres handlinger subjektiv mening. Dermed er det mulig at forsøge at indfange aktørens meningsdannelser ved at sætte sig i aktørens sted. Som undersøger bør man anvende empatisk og rationel forståelse til metodisk at få adgang til aktørens intentioner, motiver og følelser (Højbjerg 2004: 317). Evnen til rationelt at kunne forstå samt forklare aktørernes handlinger er alt afgørende for forståelsen af, hvorfor de sociale aktører handler, som de gør (Højbjerg 2004: 319). Det er altså altafgørende at forstå de enkelte informanters intentioner og følelser for at kunne forklare, hvorfor de mener, som de gør og i sidste ende besvare, hvorfor danskernes opbakning til kontanthjælpen kan beskrives som uændrede. Weber opererer

altså på den ene side med en observerende forståelse af individers subjektive menings tilskrivelser og på den anden side, med en forklarende forståelse af individets handlinger. Den observerende forståelse kommer i spil i selve interviewet, men i særdeleshed i den periode af interviewet, hvor informanten skal se et afsnit af *Blok på Bistand*. Mens informanten ser afsnittet, observeres informantens ageren (se afsnittet "Metode" i nærværende kapitel). Den forklarende forståelse derimod kommer særligt i spil efter interviewet i behandling af data, hvor informantens holdninger til programdeltagerne sammenlignes med informantens baggrundsvariabler og præpositioner samt den tidligere observerende forståelse (Højbjerg 2004: 319).

I specialet analyseres empirien ud fra de tidligere præsenterede teorier. Undersøgelsens formål er først 1. at forstå (observerede forståelse) 2. at forklare undersøgelsens resultater ved inddragelse af teorierne (forklarende forståelse). Med hensyn til interageren med informanten er det vigtigt at understrege bevidstheden om egen forståelseshorisont. Denne forståelseshorisont er baseret på viden om emnet fra andre lignende undersøgelser (Hedegaard 2014, Larsen og Dejgaard 2013, Thaysen og Nedergaard 2013 m.fl.), men også af oplevelser med informanten og informantens forståelseshorisont, idet informanten også har en forståelse af verden og er påvirket af den.

I nærværende speciale vil det hermeneutiske ståsted bidrage til at skabe en forståelse indenfor feltet mediernes fremstilling af kontanthjælpsmodtagere samt danskernes holdning til selv samme gruppe, ud fra programserien *Blok på Bistand*. Denne forståelse forventes at kunne bidrage med at øge undersøgelsens forklaringskraft og derigennem opnå et maksimalt udbytte af den indsamlede data, således, at specialets problemformulering kan besvares.

Forskningsdesignet – Casestudie

Nærværende speciale anvender casestudiet som forskningsdesign. Valget af casestudiet som design er taget, eftersom det bestræbes, jævnfør det hermeneutiske ståsted, at få en dybere forståelse for informanternes holdninger samt at disse holdninger er baseret på forskellige kognitive elementer og på et grundlag af en tilnærmelsesvis reel virkelighed (hvilket beskrives yderligere under afsnittet "Metode").

Specialet søger ikke at afdække generelle tendenser, men i stedet at gå i dybden med én specifik case nemlig, danskernes perception af programmet *Blok på Bistand* samt deres holdning til kontanthjælpsmodtagere. Casestudiet som design kan derfor bidrage til at belyse de faktorer, som ligger bag danskernes uændrede holdning til kontanthjælpen. Denne case undersøges ud fra et multiple-case

design, hvilket indebærer, at informanternes holdninger, følelser og udtalelser undersøges individuelt. Det multiple-case design udtrykker deslige, at gruppen af informanter betragtes som heterogen. Hver informant betragtes i den forbindelse som én single-case. Multiple-case designet har nogle fordele i forhold til single-case designet, som Robert K. Yin beskriver således:

"The evidence from multiple cases is often considered more compelling, and the overall study is therefore regarded as being more robust" (Yin 2009: 53).

Ifølge Yin findes der fem arketyper af cases: den kritiske, den ekstreme/unikke, den repræsentative/typiske, den afslørende og den longitudinale (Bryman 2008: 55-56). De nærværende cases, altså de otte informanter, placerer sig som gruppe indenfor den repræsentative/typiske case. Det gør de i kraft af, at de som gruppe kan karakteriseres, som værende heterogen, men at de som individ kan karakteriseres som værende repræsentativ. Dette betyder dog ikke, at Mikkel en lavtuddannet mand som oftest stemmer på Socialdemokratiet, er repræsenterende for alle mænd i den gruppe, men Mikkels holdninger og tanker kan sagtens vise sig hos andre danskere. Eftersom informanterne karakteriseres som værende typiske og repræsentative, kan informanternes tanker og holdninger til en hvis grad også råde at være repræsentativ for danskerne som gruppe (Yin 2009: 48). Informanterne blev altså karakteriseret som værende typiske eller repræsentative single-cases, men ser vi på selve programmet *Blok på Bistand* som case, ser det anderledes ud. *Blok på Bistand* består som bekendt af fire afsnit (se kapitel 2), hvoraf et af dem, det fjerde afsnit, vises til informanterne. Fjerde afsnit er en del af en helhed, hvor informanterne kun stifter bekendtskab med det ene afsnit. Dette kan i første ombæring virke problematisk idet perceptionen af hele programserien foregår ud fra et enkelt afsnit. På den anden side kan netop det ene afsnit være med til at skabe en form for reel virkelighed, hvor en almindelig tv-seer måske ikke vil sidde og se hvert afsnit, men i stedet måske falder over et enkelt afsnit i serien og derudfra danner sine holdninger til programdeltagerne. Derudover synes programserien selv at lægge op til, at ikke alle seere har fulgt med i seriens foregående afsnit, idet der, hver gang kameraret vender mod en deltager, som er blevet vist i et foregående afsnit, kommer et referat af deltagerens situation. Det anses dermed ikke for noget problem, at informanterne skal danne deres holdninger til programdeltagerne ud fra en af de fire episoder. Valget af dette afsnit er taget grundet, afsnittets kritiske karakter, hvilket blandt andet viser sig, idet en programansvarlig ofte bryder ind med spørgsmål til kontanthjælpsmodtageren, som derefter skal forsøge at forsvare sig selv, egne holdninger og handlinger. Programmet som case kan derfor beskrives som en kritisk case i forhold til de foregående afsnit i programserien, men på den anden side kan fjerde afsnit ligeledes anses som en typisk eller repræsentativ case, idet afsnittet framer kontanthjælpsmodtageren

overvejende og mere direkte negativt, hvilket stemmer godt overens med mediernes framing af gruppen generelt (se kapitel 1).

På trods af, at nærværende speciale anvender casestudie som forskningsdesign, vil elementer fra longitudinaldesign ligeledes være repræsenteret. Dette er grundet et forsøg på at simulere en reel virkelighed, hvor informanten modtager mange forskellige frames over en længere periode og tillægger disse forskellig grad opmærksomhed. Det er altså på grund af tidsperspektivet, at longitudinaldesignet inddrages. Dette sker i undersøgelsens post-interview (se metodeafsnittet nedenfor). Interviewet finder sted fem dage efter, at informanten har set fjerde afsnit af programserien *Blok på Bistand*. Som hos Iyengar spørges der ligeledes ind til informantens holdninger umiddelbart efter programmet er blevet set, men også fem dage efter, hvor det antages, at informanten har modtaget andre frames.

Specialet vil foretage en dybdegående analyse af udvalgte informanternes perception af tv-programmet *Blok på Bistand* med det formål at give et bud på, hvorfor danskernes holdning til kontanthjælpsmodtagere er uændret. Projektet tilstræber derfor en teoretisk generaliserbarhed fremfor en statistisk, idet informanternes tanker, følelser og holdninger overfor programmet samt kontanthjælpsmodtagere generelt teoretisk kan gøre sig gældende hos andre danskere. Det interessante ved et casestudie er, ifølge Alan Bryman, at man som undersøger har mulighed for at generere ny viden og teori ud fra casestudiet (Bryman 2008: 57). Ifølge Bent Flyvbjerg er dette ikke de eneste muligheder ved et casestudie. Flyvbjerg åbner i højere grad op end Bryman op for, muligheden for at generere ny teori ud fra casestudiet. Dette betegner han som *the force of example*. Muligheden for at generalisere ud fra et casestudiet samt teorien om *the force of example*, beskriver Flyvbjerg således:

"One can often generalize on the basis of a simple case, and the casestudy may be central to scientific development via generalization as supplement or alternative to other methods. But formal generalization is overvalued as a source of scientific development, whereas 'the force of example' is underestimated"

(Flyvbjerg 2007: 395)

Flyvbjerg anfægter altså ved det princip, at man som samfundsvidenskabelig forsker altid skal være i stand til at generalisere ud fra sine undersøgelser. I citatet påpeger Flyvbjerg tillige, at *the force of example* er et ligeså legitimt mål at have med sin undersøgelse som generalisering.

Efter en gennemgang af specialets design vendes blikket mod selve metoden, som danner rammerne for undersøgelsen.

Metode

I dette speciale anvendes et kvalitativt-metode fokus. Det kvalitative fokus er valgt på baggrund af et ønske om at opnå en dybere forståelse, end det antages, at et spørgeskema eksempelvis kan bidrage til. I dette afsnit præsenteres flere mindre afsnit. Først præsenteres et afsnit om interviewets forløb. Dernæst præsenteres udvælgelsen af informanterne, hvorefter den valgte interviewtype præsenteres. Herefter følger et afsnit om forskningsspørgsmål og interviewspørgsmål og metodeafsnittet afsluttes med et afsnit om undersøgelsens reliabilitet og validitet.

Interviewet

Formålet med det kvalitative interview er at indhente beskrivelser af informantens livsverden med henblik på at fortolke det beskrevne (Kvale 1997: 41). Informanternes svar forventes på den baggrund heller ikke at fremstå som entydige og ifølge Steinar Kvale giver denne ensidighed heller ikke mening:

”Den deskriptive fokus på den menneskelige verdens levende interaktioner vil kunne modvirke en teknologisk kolonisering af livsverdenen, som reducerer kvalitativ forskellighed til isolerede kendsgerninger og variable, og som omformer den intentionelle menneskelige interaktion til en middel-mål rationalitet” (Kvale 1997: 63).

Nærværende speciale søger ikke at omforme data fra informanterne til simple variabler, men i stedet at omfavne forskelligheden og derigennem opnå en dybere forståelse af informanternes holdninger gennem interviewet. I den forbindelse er interviewet opdelt i tre dele, som illustreret nedenfor:

1. Direkte observation. 2. Interview. 3. Postinterview

Den direkte observation er en helt særlig metode, hvor undersøgeren både får adgang til at analysere, hvad informanterne *siger* og hvad de *gør* (Gravngaard & Rimestad 2014: 142). Observationen har til formål at beskrive, hvordan informanten reagerer, mens han/hun ser et afsnit af serien *Blok på Bistand*. Til observationsdelen benyttes den direkte observation sammen med den skjulte observation. Dette indebærer, at informanterne ikke er bevidste om, at de observeres mens de ser tv. De er bevidste om, at undersøgeren sidder i lokalet sammen med dem, men de er ikke bevidste om undersøgerens formål med at sidde og se tv sammen med dem (Gravngaard & Rimestad 2014: 146). Rent praktisk sidder interviewer i samme lokale og informanten præsenteres for idéen om, at de sammen skal se et tv-program. Ved at dreje

computerskærmen så informanten kan se, men samtidig ses i skærmen af intervieweren, er det muligt for intervieweren at observere informanten, uden hans/hendes kendskab til det. Den direkte observationsdel forventes at kunne bidrage til interviewdelen. *Interview delen* foregår umiddelbart efter informanten har set afsnittet af *Blok på Bistand*. Denne del har til formål at belyse informantens holdninger til personerne i serien, umiddelbart efter informanten har stiftet bekendtskab med dem. Den tredje interviewdel, *postinterviewet*, foregår primært telefonisk fem dage efter informanten har set *Blok på Bistand*, to informanter interviewes dog i deres hjem. Valget vedrørende postinterviewet er foretaget på baggrund af et ønske om at distancere undersøgelsen fra laboratorielignende forhold, som det sås i andre lignende undersøgelser, f.eks. hos Iyengar. Efter fem dage forventes det, at informanten har modtaget andre frames fra medierne, samt foretaget dagligdags gøremål. Begge disse elementer samt tidshorizonten generelt bidrager til at skabe, om end dette er simuleret, en reel virkelighed, hvor informanten agerer som denne normalt ville gøre når han/hun ser et program på tv. Postinterviewet har til formål at belyse, hvordan informanten har perceptioneret information fra programmet fem dage efter, at det blev vist. Der er bevidst blevet fravalgt et præinterview forinden informanten ser fjerde afsnit af programmet *Blok på Bistand*. Dette er fravalgt grundet en overvejelse om individets ønske om holdningskonsistent, der, ifølge Motivated Reasoning, bevirker at individet søger konsistent i dets udtalelser. Et præinterview ville i så fald bevirke, at informanten i interviewet umiddelbart efter programserien var blevet vist, ville være særdeles bevidst om sine holdninger til kontanthjælpsmodtagere, som han/hun ytrede en halv time forinden i præinterviewet. Der ville i den forbindelse opstå en bias, i kraft af, at der ville opstå tvivl om, hvorvidt resultaterne fra interviewet efter programserien var et udtryk for informantens holdninger til programdeltagerne eller blot et bevis på informantens søgen efter holdningskonsistent. I den forbindelse har informanten heller ikke fået at vide på forhånd, at de skal se et program om kontanthjælpsmodtagere, idet det kunne formodes, at informanten ville danne nogle begyndende forestillinger om kontanthjælpsmodtagere, søge information om emnet eller lignende. Informanten har blot fået at vide, at undersøgelsen drejer sig om, danskernes holdning til det de ser i tv. Netop informanterne og udvælgelsen af dem præsenteres i det følgende afsnit.

Informanterne

Til nærværende speciale anvendes otte informanter – fire mænd og fire kvinder. I et forsøg på at imødekomme Zallers præpositioner samt Motivated Reasonings teori om individets søgen efter holdningskonsistent i dets positioner er der blevet opsat nogle udvælgelseskriterier i forbindelse med informanternes udvælgelse. Udvælgelseskriterierne er som følger: køn, uddannelsesniveau (høj/lav),

politisk overbevisning (Venstre/Social Demokratiet). Indenfor kriteriet uddannelsesniveau skelnes mellem lavt og højt uddannelsesniveau. Højt uddannelsesniveau karakteriseres som bachelorniveau eller derover. Lavt uddannelsesniveau er uddannelser under bachelorniveau. Kriteriet vedrørende informantens politiske overbevisning skelner i dette speciale mellem informanter, der ved seneste valg eller overvejende har stemt på partiet Venstre og informanter der ved seneste valg eller overvejende har stemt på Socialdemokratiet. Derudover skal alle informanter være over tredive år og i beskæftigelse. Dette sidste kriterium er absolut eftersom det formodes, at der kan opstå bias i forhold til informantens holdning til programmets kontanthjælpsmodtagere, hvis informanten selv er modtager af en offentlig ydelse.

Informanterne er fundet i Frederikshavn og Hjørring kommune og består primært af forældres venner, forældres kollegaer og venners venner. Nedenfor ses et skema over udvælgelsen af de otte informanter. En yderligere beskrivelse af informanterne forefindes under analysen.

	Uddannelsesniveau	Venstre	Socialdemokratiet
Mand	Lavt uddannet	Jesper	Mikkel
	Højt uddannet	Thomas	Bent
Kvinde	Lavt uddannet	Anne-Grethe	Bente
	Højt uddannet	Dianna	Laila

Skematisk oversigt over udvælgelsen af informanter.

Det semi-strukturerede interview

I dette afsnit præciseres overvejelser omkring undersøgelsens interviewform.

Interessen for specialets fokusområde udsprang af en undren vedrørende danskernes uændrede holdning til kontanthjælpsmodtagere i en periode, hvor mediernes frames var overvejende negative overfor gruppen. Nærværende speciale begynder altså med et klart fokus for øje og det er netop grundet dette, at valget på det semi-strukturerede interview er faldet. Hvis der kun var minimal viden på området ville det åbne/ustrukturerede interview være at foretrække (Bryman 2008: 438-439). Det semi-strukturerede interview indebærer, at interviewer har en liste med spørgsmål, som der ønskes besvaret i interviewet i en interviewguide (se Bilag). Denne form for interview er derfor meget fleksibel, hvilket stemmer særdeles godt overens med ønsket om at belyse noget så kompleks, som informantens forståelse og perception af et bestemt program (Bryman 2008: 438-439). Kvale beskriver nedenfor det semi-strukturerede interview:

”Jo mere spontant interviewproceduren er, desto større sandsynlighed vil der være for, at man får spontane, levende og uventede svar fra de interviewede” (Kvale 1997: 134).

Det spontane element vil blive fremmet, ved at lade informanten tale længst muligt uden afbrydelser. En almindelig samtale vil simuleres gennem øjenkontakt samt at nikke til informantens udtalelser, med det formål at indikere forståelse og at talestrømmen endelig må fortsætte. Det spontane element forventes at være synligt i informanternes udtalelser og egne refleksioner over disse. Disse overvejelser er operationaliseret i nedenstående afsnit.

Forskningsspørgsmål og Interviewspørgsmål

Dette afsnit behandler overvejelser vedrørende interviewspørgsmål. Her undersøges, hvordan man som undersøger kommer fra et godt forskningsspørgsmål til et endnu bedre interviewspørgsmål. Sidst beskrives de forventede spørgsmålstyper, som der anvendes i interviewet.

I arbejdet med det semi-strukturerede interview er det vigtigt at holde for øje, at interviewet har til formål dynamisk at fremme en positiv interaktion og at holde samtalen i gang så at sige. De enkelte spørgsmål har til formål at motivere informanten til at tale om egne holdninger, oplevelser og følelser. For at fremme dette i interviewprocessen forklares der, forinden diktafonen startes, at formålet med de kommende to interviews er at forstå verden ud fra informantens synsvinkel. Dernæst gøres det klart, at der dermed ikke er nogle 'rigtige' eller 'forkerte' svar, idet fokus udelukkende er på informantens holdninger og følelser. De nævnte pointeringer forventes at skabe et solidt grundlag for et positivt og tillidsfuldt interview.

Interviewet har til formål at hjælpe til at besvare nogle overordnede tematiske forskningsspørgsmål. Disse spørgsmål forholder sig til interviewets emne og til de teoretiske opfattelser, som danner grundlaget for undersøgelsen. Forskningsspørgsmålene er ofte abstrakt formulerede og disse kræver 'oversættelse' til en dagligdagsprogform, hvis de skal udløse spontane og rige beskrivelser fra informanten (Kvale 1997: 134-135). Specialets forskningsspørgsmål er:

- *Hvordan opfører informanten sig når han/hun ser programserien?*
 - *Hvordan reagerer de når de ser de forskellige scener?*
- *Hvordan er informantens holdninger til programdeltagerne i 'Blok på Bistand' umiddelbart efter informanten har set programmet?*

- *Hvordan er informantens holdninger til programdeltagerne i 'Blok på Bistand' fem dage efter informanten har set programmet?*

Disse forskningsspørgsmål er ikke egnet til interviewspørgsmål og der er behov for en 'oversættelse', som Kvale pointerer:

"Et godt begrebsmæssigt, tematisk forskningsspørgsmål er ikke nødvendigvis et godt dynamisk interviewspørgsmål" (Kvale 1997: 134).

Et og samme forskningsspørgsmål kan udforskes via mange forskellige interviewspørgsmål, hvilket også fremgår af Interviewguiden (se Bilag) (Kvale 1997: 135). Som teorikapitlet blev afsluttet med, vil Oorschots teori om centrale heuristikker blive anvendt til interviewguiden. Et interviewspørgsmål der fokuserer på Oorschots heuristik vedrørende *behov*, altså hvorvidt en kontanthjælpsmodtager egentlig har behov for at modtage ydelsen, kunne lyde således:

- *Når du ser programmet 'Blok på Bistand' virker det så til, at personerne har behov for at modtage sociale offentlige ydelser?*

Ovenstående interviewspørgsmål er med til, sammen med adskillige andre spørgsmål, at belyse anden og tredje forskningsspørgsmål: *Hvordan er informantens holdninger til programdeltagerne i 'Blok på Bistand'?* Dette er altså et eksempel på den 'oversættelse' der er behov for når bevægelsen går fra et overordnet tematisk forskningsspørgsmål til et dynamisk interviewspørgsmål.

De opstillede spørgsmål i interviewguiden (se Bilag) ases for værende indledende spørgsmål, som blot har til formål at guide interviewet i den ønskede retning. Der forventes derfor at komme mange opfølgende spørgsmål, med det formål at opnå en dybere forståelse af informantens holdninger. Helt specifikt vil interviewerens nikke og se informanten i øjnene, når denne taler. Interviewet vil ligeledes bestå af pauser, hvilke giver informanten tid til at reflektere over spørgsmålet og derefter bryde tavsheden med betydningsfuld information (Kvale 1997: 137-138).

Interviewet som metode har mange kvaliteter og formål, hvor en af de væsentligste er at opnå en dybere forståelse for et bestemt emne. På trods af interviewets mange kvaliteter peger nogle indikatorer på dets mangler. Nogle af disse mangler beskrives i det følgende afsnit, hvor der reflekteres over undersøgelsens reliabilitet og validitet.

Reliabilitet og Validitet

Dette afsnit præsenterer overvejelser om interviewets samt undersøgelsens overordnede reliabilitet og validitet.

Fokuseres der på undersøgelses reliabilitet er der to former – en indre og en ydre. Den ydre reliabilitet omhandler, hvorvidt en undersøgelse kan efterprøves og de samme resultater forefindes (Bryman 2008: 376). Der tilstræbes i specialet ikke en høj ydre validitet, idet specialet består af otte forskellige cases, de otte informanter. Fremfor at tilstræbe konsistent hos de otte informanternes udtrykte holdninger f.eks. fra første til andet interview, tilstræbes en åbenhed overfor forskelligheder både informanterne imellem, men også i informanternes holdninger. Den indre reliabilitet forventes derimod at være høj, idet den omhandler antallet af interviewere og overensstemmelse mellem, hvordan de foretager interviewet, samt hvordan de efterfølgende analyserer og koder interviewet (Bryman 2008: 376). Eftersom der i specialet kun er én interviewer, bør den indre reliabilitet ikke forringes.

Undersøgelsen søger desuden at opnå en høj indre validitet. Den indre validitet karakteriseres som sammenhængen mellem observationer og de teoretiske ideer og konklusioner der udspringer heraf. Med andre ord: hvorledes man som undersøger kan forsvare, at der overhoved eksisterer en sammenhæng mellem interviews og undersøgelses resultater (Bryman 2008: 376). Eftersom problemformuleringen i nærværende speciale forsøges besvaret ud fra et casestudie, udelukkes naturligt andre mulige årsagsforklaringer, hvilket kan være med til at forringe undersøgelses indre validitet. Dog bør det understreges, at dette ikke forringer en mulig sammenhæng mellem denne undersøgelses resultater og den indsamlede empiri. Kvale betegner den indre validitet som undersøgelses håndværksmæssige kvalitet og beskriver den yderligere som (Kvale 1997: 236):

”At validere er at kontrollere. Forskeren anlægger et kritisk syn på analysen, formulerer klart sit perspektiv på forskningsemnet og de kontroller, der skal modvirke selektive opfattelser og ensidige fortolkninger, og påtager sig i det hele taget rollen som djævelens advokat i forhold til sine resultater” (Kvale 1997: 237).

Der vil dermed blive taget højde for den indre validitet gennem Kvales forskrifter om kontrol. Dette indebærer, at der slutteligt vil blive sat spørgsmålstejn ved, om empirien, altså hvad de foretagne interviews viser, rent faktisk har en sammenhæng med undersøgelses resultater og i sidste ende hænger sammen med danskernes uændrede holdning til kontanthjælpsmodtagere.

Fra bevidstheden om den indre validitet bevæger vi os nu over til den ydre validitet. Den ydre validitet omhandler, hvorledes en undersøgelses resultater kan generaliseres. Som tidligere nævnt under

forskningsdesignet, er det ikke nærværende speciales hensigt at opnå en statistisk generaliserbarhed. I stedet fokuseres på en dybdegående analyse af informanternes holdninger og følelser. På trods af, at en statistisk generaliserbarhed ikke er indenfor rækkevidde, udelukker det ikke en teoretisk generaliserbarhed. Det kan nemlig ikke udelukkes, at de følelser og holdninger som informanterne besidder også gør sig gældende hos andre danskere og derigennem være en af de mulige årsagsforklaringer til, hvorfor danskernes holdning til kontanthjælpsmodtagere kan beskrives som uændrede. Specialet bestræber sig dermed på at opnå en høj teoretisk generaliserbarhed, hvor resultaterne kan anvendes som Flyvbjergs 'the force of example' og dermed generere en høj ydre validitet.

En sidste validitet som forventes at være særdeles høj i nærværende speciale er den økologiske validitet, hvilket Bryman beskriver som:

"This criterion is concerned with the question of whether social scientific findings are applicable to people's everyday, natural social settings" (Bryman 2008: 33).

Undersøgelsen er særdeles relevant for både undersøger og informant, idet den vil give svar på, hvordan individer påvirkes af et tilsyneladende negativt fremet tv-program om kontanthjælpsmodtagere. Derudover vil undersøgelsen give svar på, hvilke elementer der er i spil når individet skal danne sig en holdning personerne i programmet. Der er endnu ikke foretaget en undersøgelse der belyser, hvordan individet føler og agerer under og efter et program om kontanthjælpsmodtagere er blevet vist. Under interviewet kan informanten også selv blive bevidst om forskellige elementer af dets holdninger, som det ikke før har været bevidst om. Interviewet kan dermed skabe en større forståelse hos undersøgeren, men i den grad også hos informanten, som måske vil blive klogere på sig selv og egne holdninger. Alle disse faktorer kan bidrage til en høj økologisk validitet.

Kapitel 5 – Analyse

I dette kapitel analyseres der på resultaterne fra den indsamlede empiri. De otte cases præsenteres separat med inddragelse af empiri fra det første og det andet interview, samt suppleret med den direkte observation af informanterne. Valget af en separat analyse af de otte informanter er taget grundet en bevidsthed om det hermeneutiske ståsted og målet med at opnå en dybere forståelse for den enkelte informant og dennes overvejelser og holdninger. De første fire informanter der præsenteres, er de fire højtuddannede og de resterende fire er de udvalgte lavtuddannede informanter. Dette kapitel afsluttes med en teoretisk fortolkning af de otte informanters perception af programmet *Blok på Bistand*.

Laila

Vi sidder i Lailas store stue med stukloft. Møblerne står tæt eftersom familien er ved at lave en tilbygning til huset og dele af den ene væg er derfor blevet inddraget. Laila er 49 år. Hun er uddannet pædagog og efteruddannet i AKT (adfærd, kontakt, trivsel). Det er med afsæt i AKT, at hun arbejder som støttepædagog på en folkeskole. Laila har gennem årene stemt på forskellige partier, dog alle sammen indenfor rød blok. Hun har gentagne gange stemt på Socialdemokratiet. Mens vi sidder og ser programmet på undersøgerens bærbare computer, griner Laila ofte i scener, hvor der fokuseres på personen Svend. Hun ryster på hovedet, da der fortælles, at Svend har flere domme for vold mod offentlige ansatte. Når personen Michael kommer frem på skærmen, er det andre udtryk der præger Laila. Hun smiler bredt i scenen, hvor Michael udtrykker, at han vil gøre sig uundværlig. I mødet med personen Anita vrænger Laila ansigt, da Anita afslører, at hun formentlig skylder over 200.000 kr. i forbrug. Det forvrængede ansigt efterfølges af et opgivende "Arrhh". Derefter har Lailas læber en nedadgående facon, mens vi hører om Anitas regninger og det reelle gældsbeløb på 163.000 kr. Lailas forargelse viser sig også i det første interview, hvor hun er yderst sikker på, at personerne fra programmet selv er skyld i deres situation. Særligt fremhæver hun personen Svend:

"Jeg kunne mærke at det var en type, jeg synes var meget provokerende" (Laila 1: 3¹).

Laila sætter endvidere spørgsmålstejn ved, om Svend virkelig har ondt i ryggen. Svend er dog ikke den eneste, som Laila stiller kritik imod også Anita beskrives overvejende negativt.

¹ Navnet markerer, hvilken informant der står bag udtalelsen. Det første tal indikerer om, hvorvidt det er 1. eller 2. interview, der er tale om og slutteligt indikerer det diste tal, den kommentar, som citatet stammer fra. Se bilag

"Jeg tænkte hende som doven. Virkelig doven. Jeg tænkte at hun skulle tage at gå i fitness og begynde at dyrke noget sport eller et eller andet. Også for at blive mere glad og udadvendt og gøre nogle ting, i stedet for kun at forbinde hygge med og spise, altså" (Laila 1: 4).

Laila distancerer sig fra Anita og Svend, men personen Michael kan hun bedre identificere sig med. Hun fremhæver hans gåpåmod og citerer ham fra programmet, hvor han udtrykker, at han vil gøre sig uundværlig. Laila anser ikke personerne fra programmet for værende taknemlige for den støtte de modtager. Særlig fremhæver hun Svend og Anita, om Anita siger hun:

"jeg kunne ikke se på nogen måde, at hun angrede at hun skyldte så mange penge væk, altså, det var 'nåh... og hvad så', sådan tolkede jeg det i hvert fald. Hvor jeg tænkte, hvis det var mig der fik det at vide så ville jeg godt nok være noget ked af det, og påvirket af det" (Laila 1: 8).

Det er bemærkelsesværdigt, at Laila her forsøger at sætte sig selv i Anitas situation. I dette tilfælde er det med til at skabe en yderligere distance mellem Laila og Anita. Når spørgsmålet falder på, om personerne fortjener at modtage kontanthjælp, er Laila meget klar i sin holdning. Anita fortjener det idet hun har forsørgerpligt, men Michael fortjener det også på grund af hans attitude

"ham Michael der, ham kan jeg godt li' at han skal hjælpes, og det kan jeg godt li' fordi at han selv er engageret og motiveret til at gøre nogle ting. Så synes jeg det er rart, for så synes jeg nemlig at man 'kan' hjælpe dem" (Laila 1: 10).

Der er stor forskel på Lailas opfattelse af Michael og Svend, hvor hun i høj grad mener, at Michael fortjener at modtage støtte, er hun af den overbevisning, at Svend derimod ikke fortjener det, hun giver ham disse ord med på vejen:

"ved du hvad du burde lette din røv, og så gøre noget selv" (Laila 1: 9).

Ovenstående citat peger på, at Laila er meget direkte i sit sprogbrug og i sin kritik af de tre personer. Hun distancerer sig fra dem, ved at sætte sig selv i deres situation og dermed vise, at hun ville handle anderledes end dem. Endvidere påpeger hun:

"Og så alle tre personer, er jeg nødt til at sige, at jeg lod mærke til, at de var storrygere. Det havde de nok råd til. Fantastisk. Måske skulle de tage at få nogle andre værdier" (Laila 1: 4).

Da undersøgeren besøger Laila fem dage efter det første interview, mødes denne med en helt anden attitude og et "det var godt du kom". Vi sætter os ned og Laila begynder at finde nogle papirer frem. Hun

fortæller, at hun siden sidst har lavet nogle notater, hvis vi skulle snakke om programmet igen. Hun fortæller, at

"Jeg synes jeg er meget fordømmende, og det bryder jeg mig slet ikke om at være. Og det er jeg heller ikke stolt over at jeg var, men ved nærmere refleksion, der er jeg ligesom kommet frem til, at jeg tror selvfølgelig ikke på at der er nogen der har det som mål, at blive kontanthjælpsmodtager og være arbejdsløs" (Laila 2: 1).

Laila peger på, at det var hendes refleksion over programmet, som fik hende til at ændre holdning. Hun nævner desuden, at hun ikke ved særlig meget om personerne,

"jeg har jo ingen baggrundsviden omkring de her personer, og vi får heller ikke noget at vide om dem" (Laila 2: 2).

I det første interview sammenlignede Laila sig selv med personerne fra programmet, hvilket bidrog til, at hun distancerede sig fra dem, i kraft af, at hun i deres situation ville agere anderledes. I det andet interview sammenligner hun også sig selv med personerne, men på en anden måde. Da undersøgeren spørger ind til, om personerne fortjener at modtage kontanthjælp lyser hun op og ser ned i sine notater:

"jeg tænker, at hvis nu jeg kom i sådan en situation, så ville jeg da også være glad for, at der var nogen der ville hjælpe mig. Så de her personer de fortjener selvfølgelig også at få noget hjælp, det gør de!" (Laila 2: 9).

Da undersøgeren spørger ind til, hvad der har ændret sig mest siden sidst, er det også Lailas indlevelsesevne hun fremhæver, når hun sammenligner de to interviews,

"Jeg havde slet ikke tænkt at det kunne være mig! Slet, slet ikke. Men efter jeg har reflekteret over det, så tænker jeg: "Hold da fast Laila", hvis jeg kom til skade, et eller andet sted, eller fik et forkert vred, som ham der måske har fået i ryggen. (...) jeg tænkte: "Hold da op, hvis det var mig selv! ", det ville jeg godt nok være ked af!" (Laila 2: 12).

Laila bruger altså sammenligningen på en anden måde i det andet interview fem dage senere. Hun anvender det ikke til at distancere sig selv, men i stedet til teoretisk at placere sig selv i samme gruppe som personerne fra programmet. Hun ser dog ikke flere lighedspunkter mellem hende selv og personerne. Hun fremhæver igen Michael, men åbner op for muligheden for, at Svend rent faktisk kan have ondt i ryggen og hun bruger dette til at formidle årsagen til hans attitude, som hun i det første interview var yderst negativ overfor:

"hvis man har haft rigtig, rigtig mange smerter, som ham her den ene måske har, så... Hvis man har haft rigtig, rigtig ondt, så kan man heller ikke gå og være glad hele tiden. Det kan man ikke" (Laila 2: 5).

Da undersøgeren slutter interviewet pakker Laila tilfreds sine notater sammen, hun har sagt alt det hun ville sige.

Thomas

Thomas er direktør i en bank i Hjørring og har inviteret undersøgeren op i bankens lokaler. Thomas er 56 år og uddannet finansøkonom. Vi sidder i et stort mødelokale og skal se programmet på en stor projektor. En kantinedame kommer ind med lidt frugt, vand og kaffe. Det viser sig, at teknikken driller og vi ender med at se programmet på den medbragte bærbare computer. Thomas betegner sig selv som værende venstremand eftersom han hele sit liv har stemt på partiet Venstre. Mens vi ser programmet sidder Thomas med hovedet hvilende i sine hænder og ser intens på skærmen. Han har først ingen mimik, men da Svend ses spille billard efter han har talt om sine rygproblemer siger Thomas "Det er faktisk hårdt for ryggen det der", mens han griner. Thomas smiler da personen Michael taler om at gøre sig uundværlig og trækker anderledes på smilebåndet, da Svend bekendtgør, at han ikke 'kan med' offentlige ansatte. I scenen, hvor de to offentlige ansatte taler om den enes dårlige humor, smiler Thomas og han griner endvidere af Svend, da han udtrykker, at han kommer cirka kl. 11. Slutteligt smiler Thomas af Anita, der meget opgivende siger "så det siger vi", til sin mentor. Thomas gik fra ikke at have nogen mimik, til særlig at smile og grine af personen Svend. På baggrund af det forventes det, at Thomas vil være overvejende negativt stemt overfor personerne fra programmet og især overfor Svend. Dette viser sig ikke at være tilfælde, idet Thomas slet ikke mener, at det er muligt at tale om skyld i forbindelse med kontanthjælp, i stedet fremhæver han:

"Fordi man kan jo sige, altså, vi kan godt have nogle fordomme med nogle mennesker der egentlig, føler vi, der belaster samfundet. Det gør de jo egentlig også. Ud over økonomisk, og at de ikke producere noget, så er der rigtig mange offentligt ansatte der bruger nogle ressourcer på dem, ikke også?" (Thomas 1: 5)

Thomas' brug af ordet "man" er en form for distancering, men samtidigt et udtryk for, at han selv er medlem af den gruppe, som han beskriver med et "vi". I selv sammen kommentar fremhæver han, at det offentlige slet ikke er rustet til, at varetage opgaven med de forskellige arbejdsløse

"(...)det mener jeg slet ikke det offentlige er gearret til det i dag. Og så lægger man under for et politisk pres, og nok også et holdningsmæssigt pres fra befolkningen, at vi skal simpelthen ikke have så mange der egentlig skal nasse på samfundet, eller hvad udtryk de nu bruger der" (Thomas 1: 5).

Thomas legitimerer sin holdning, idet han bruger et ord som "vi", for at understrege, at der er andre, som mener det samme. Han anvender også ordet "de", hvilket skaber en distance til udtrykket "nasse på samfundet". Thomas er i sine svar meget direkte og overvejende positivt stemt overfor personerne, f.eks. svarer han til spørgsmålet om, hvorvidt personerne er skyldige i den situation de står i *"Overhovedet ikke!"* (Thomas 1:1) og til spørgsmålet om, hvorvidt personerne fortjener at modtage kontanthjælp: *"Ja"* (Thomas 1: 16). Thomas fremstår betydelig mere positive overfor personerne fra programmet end hvad undersøgeren antog ud fra den direkte observation. Forskellen mellem Thomas reaktioner og udtalelser kunne bunde i en nærmere refleksion. Årsagen til, hvorfor Thomas udtalelser ikke umiddelbart stemmer overens med hans reaktioner, skal altså findes i hans refleksioner over egne reaktioner og refleksioner over personerne i programmet.

I det første interview fremhæver Thomas Michael og hans attitude overfor de andre. Han beskriver, at Michael er på et højere niveau og når der spørges ind til om Thomas kan identificere sig med nogle af personerne, er det også Michael han fremhæver, idet

"Altså jeg er jo venstremand, ikke også, øh... Det lægger tæt op ad mig, at sige det der med, at: "Du er nødt til at tage ansvar selv for nogle ting"" (Thomas 1: 10).

I forbindelse med, at Thomas snakker om Michael, kommer han ind på, at han overvejer at ansætte en flexjobber i banken. Der spørges derefter ind til om Michael med sin attitude, kunne være en mulighed, svarer Thomas:

"Absolut! Sigtens (...) Jeg skal finde den person der egentligt er ked af at gå hjemme, fordi at han ikke kan få et job, han kan ikke holde til et helt job, eller hun ikke kan holde til et helt job. (...)Han kunne sigtens være sådan person man kunne bygge på", det kunne jeg sigtens se." (Thomas 1: 15)

Når Thomas beskriver Anita fokuserer han på hendes økonomiske situation.

"Altså, man kan jo sige, at sådan en type som hende, ikke også... For at sige det lige ud, hun er jo for længst opgivet af pengeinstitutterne" (Thomas 1: 9).

Thomas' beskæftigelse som bankdirektør synes at præge hans opfattelse og forståelse af personen Anita. I det ovenstående citat og i Thomas' udtalelser generelt er han ofte meget overordnet i sine svar. Han går

ikke i dybden med de enkelte personer og han anvender ikke ord som: 'jeg mener', 'jeg synes' eller 'jeg tror' når han skal beskrive personerne.

I det andet interview der foretages over telefonen fem dage efter, fremstår Thomas mere klar i sine holdninger. Han er blevet mere positivt stemt og formulerer sig i overvejende positive termer. Igen afviser Thomas, at personerne selv er skyld i deres situation, i stedet fremhæver han:

"Det kan så være, at man kan sige, at hvis nogen er skyld i det her, så kan man sige at der er vi nok alle sammen lidt skyldige, fordi det er sådan noget med hvordan man prioriterer hjælp til sådan nogle her, og hvor meget man sætter ind over for sådan nogle her" (Thomas 2: 1).

For det første tager Thomas, som samfundsborger, selv skylden på sig. Ligesom i det første interview er Thomas meget klar i sine holdninger, men i hans refleksioner sker der et sammenstød, idet Thomas distancerer sig fra personerne ved at anvende udtrykket "sådan nogle her", om personerne. Dog fremstår han generelt i det andet interview mindre kritisk overfor personerne. I spørgsmålet vedrørende, hvorvidt personerne udtrykker taknemlighed, svarede han i det første interview *"Nej, de to af dem, Svend og Anita gør egentlig ikke"* (Thomas 1: 11), hvorefter han fremhæver måden der kommunikeres til dem på. I det andet interview fremstår Thomas mere forstående og overbærende, idet han svarer

"Nej, det synes jeg måske ikke de gjorde, men det forlanger jeg egentlig heller ikke (...)det magter de ikke, det har de ikke overskud til" (Thomas 2: 7).

Selvom Thomas fremstår mere overbærende overfor personerne er der også i det andet interview eksempler på udtalelser, hvor han distancerer sig endnu mere fra særlig Svend og Anita

"det er selvfølgelig to personer man kan sige, måske på en eller måde, har fået samfundet til at give op over for dem (...) men det er også to personer, som har givet op selv, som jeg ikke ret gerne vil identificeres med"
(Thomas 2: 6).

På trods af, at Thomas ikke mener, at personerne selv er skyldige i deres egen situation og, at de fortjener kontanthjælp, så udtrykker Thomas, at de har fået samfundet til at give op overfor dem, og giver derved personerne en stor del af ansvaret for egen situation. Endvidere udtrykker Thomas en distance til personerne, idet han ikke ret gerne vil sammenlignes med dem.

Da Thomas i det første interview beskrev Anita, fokuserede han på hendes økonomiske situation, men i det andet interview fokuserer han mere på hendes psykiske tilstand

"Med Anita, der kan jeg godt håbe, at man var dygtig nok og havde ressourcer nok til at støtte. Jeg fornemmer for mig at se nogle mentale psykiske problemer hun har. Så hvis man kunne sætte hende ned og finde nogle specielle mennesker, der kunne hjælpe hende, så tror jeg hun ville kunne få en noget bedre tilværelse, end den jeg ser, hun har i dag" (Thomas 2: 9).

Thomas fremstår meget forstående overfor Anita og det er bemærkelsesværdigt, at han inddrager sig selv så mange gange i udtalelsen; "Jeg fornemmer", "tror jeg" og "jeg ser". Thomas distancerede sig betydelig mere i første interview og i store dele af andet, men i den udtalelse han ender interviewforløbet med, tager han selv ansvar for egne holdninger og udtrykker stor overbærenhed overfor Anita. Thomas' rolle som informant er forbi. Han lægger røret på og vender blikket mod computerskærmen og dagens møder.

Dianna

En formiddag i april sidder vi hjemme hos Dianna, som oftest arbejder hjemmefra. Hun er 53 år gammel og uddannet tale- og læsespecialist. Hun er ansat ved VUC, hvor hun hjælper studerende med tale- og læsevanskeligheder. Vi sidder i hendes kontor og ser programmet på hendes store computerskærm, mens vi drikker the. Dianna fortæller, at her i huset er hende og hendes mand venstrefolk. Da det afsløres, hvilket program vi skal se udbryder hun, "det har jeg set nogle afsnit af før". Mens undersøgeren og Dianna ser programmet henvender Dianna sig meget til undersøgeren. Hun griner højt, smiler, rynker bryn og kommer med mange kommentarer undervejs. Da Svend opremser sin sygdomsliste med blandt andet højt kolesterol, udbryder Dianna "Så kan halvdelen af Danmarks befolkning ikke arbejde", mens hun fortsætter "spørgsmålet er om han ikke er mere psykisk syg end fysisk". Hun fremhæver dog senere, at netop Svend har rigtig mange private ressourcer, da han ses som frivillig til diverse arrangementer og i billardklubben. Dianna griner endvidere af interviewerens i programmet, da han spørger, hvorfor Svend kan spille billard, men ikke arbejde. Til det siger Dianna: "Det er også et specielt spørgsmål. Det ville være oplagt at sætte ham i en beskyttet stilling". Hun forklarer, at hun genkender Svends type fra specialklassen, og udtrykker, at man kan opnå meget, hvis man kan komme ind til ham. Dianna spærrer øjnene op, da vi får at vide, at Anita og kæresten vil have 1500 kr. til forbrug hver, hver uge hvis de flytter sammen. De hævdede øjenbryn efterfølges af bemærkningen: "det er fandeme meget. Der er ikke mange, der har 3000 kr. om ugen". Hun sætter senere spørgsmålstejn ved Anitas opvækst for "hun er ung og har allerede opgivet". Hun rynker brynene, da Anita sammen med mentoren gennemgår hendes økonomi og udtrykker, at Anita slet ikke har en god fornemmelse af sin økonomi. Hun henvender sig til undersøgeren idet hun siger: "Hun skal være med i processen for, at hun forstår". Dianna smiler da Michael kommer frem på skærmen. Da vi ser Michael

arbejde, mens han fortæller om, hvor vigtigt det er for ham at have et arbejde, siger Dianna henvendende til undersøgeren: "Michael har ikke noget socialt liv, så arbejdet er vigtigt for ham. Svend kan sagtens få tiden til at gå". Dianna griner højt, mens hun læner sig tilbage i stolen da Michael fortæller, at chefen skal finde noget mere han kan lave. Generelt henvender Dianna sig mange gange til undersøgeren gennem programmet. Hun sammenligner også allerede personerne med hinanden og forsøger at analysere lidt på deres handlinger ved at inddrage arbejds erfaringer. Da der spørges ind til, hvorvidt personerne i programmet selv er skyld i, at de står i den situation, er Dianna hurtig til at svare:

"Amen det kan man jo ikke sige, folk er jo aldrig skyld i den situation de er sat i. Der er jo altid en grund til at man ender som man gør, ikke også?" (Dianna 1: 1).

Det er særlig karakteristisk for Dianna, at hun, i den direkte observation, men også i interviewsituationerne, hele tiden forsøger at inddrage undersøgeren ved at stille spørgsmål. Spørgsmålet kan dog også tolkes som en måde, hvorpå hun slår sin pointe fast "ikke også", nærmest for at udtrykke, at det ikke kan være anderledes. I skyldsspørgsmålet fremhæver Dianna i stedet, at systemet er de skyldige i kraft af, at de får en kvinde som Anita til at opgive:

"Hun har jo fuldstændigt opgivet, hun læner sig jo tilbage, og det tænker jeg et eller andet sted det gør systemet jo, det gør systemet jo ved mange af de her mennesker, ikke?" (Dianna 1: 1)

Dianna er ligeså klar i hendes holdninger, da der spørges ind til om personerne har et behov for at modtage støtten:

"Jamen selvfølgelig har de jo behov" (Dianna 1: 4)

Ordet "selvfølgelig" er med til at understrege Diannas holdning. Da der senere spørges ind til, hvorvidt Dianna kan identificere sig med personerne forkaster hun ikke umiddelbart idéen, idet hun siger:

"Ikke sådan umiddelbart, og så endda, fordi at vi har jo alle sammen oplevet det der med at livet gør ondt indimellem. (...)det der igen med sådan at gå ind og tage ejerskab for problemet, ikke også? Altså: "det er mit problem, det er mig der sidder i det og jeg er nødt til at gøre et eller andet i forhold til det"." (Dianna 1:

6).

Dianna fremhæver ofte, at ejerskab er det, der adskiller hende fra personerne i programmet, idet hun ikke mener, at de tager ejerskab over deres situation. Dog er hun også, som det andet citat pegede på overbevist om, at det er systemet der fratager dem muligheden for netop at tage ejerskab. Da Dianna bliver bedt om at beskrive personerne, udtrykker hun, at hun synes de virker opgivende:

”Jeg tænker der er ikke nogen af dem der sådan brænder for et eller andet, der søger noget bestemt eller har nogle drømme om nogen ting. Du hører ikke nogen af dem snakke om fremtiden, de har ikke nogen drømme de har ikke nogen visioner for fremtiden. Altså der er måske lidt med Michael der, der bare gerne vil have et arbejde ikke også?” (Dianna 1: 8)

Dianna åbner op for, at Michael kunne have nogle visioner for fremtiden, men generelt beskriver hun personerne som meget opgivende, hvilket stemmer godt overens med hendes reaktioner i observationsdelen. Ligesom Dianna forkastede spørgsmålet om skyld, forkaster hun ligeledes, at man kan tale om fortjeneste. Hun siger, da der spørges ind til, om personerne fortjener at modtage støtten:

”Jamen det er fordi jeg synes at man kan ikke snakke om at man fortjener noget” (Dianna 1: 12).

Det der er mest kendetegnende for det første interview med Dianna er, at hun fremhæver systemet som de ansvarlige

”de [systemet] umyndiggør jo folk et eller andet sted ikke også? Det tænker jeg da at man gør. Man kan da ikke forvente og forlange at hun skal have en indsigt og en forståelse for hvad det her går ud på, når hun ikke bliver inddraget ” (Dianna 1: 11).

Dianna er Venstre-vælger og traditionelt set er disse også af den overbevisning, at individet er stærkt – det både *kan* og *vil* arbejde. I mødet med personerne fra programmet viser en anden virkelighed sig. Dianna forsøger, ligesom Venstre-vælgeren Thomas, at forklare dette med, at systemet er den fejlende part og ikke individet.

I det andet interview med Dianna er det spørgsmålet om ejerskab der fylder mest. Hun understreger dog, at det ikke er negativt ment, men at personerne ikke tager ejerskab, idet

”Jeg tænker, at for at man skal tage ejerskab for noget, så kræver det jo at man har en hvis portion overskud, ikke også? Og det er hvert fald ikke noget af det jeg sådan ser hos dem” (Dianna 2: 3)

Dianna fremhævede i det første interview, at Svend havde mange personlige ressourcer og et socialt netværk. Hun fremhævede også Michaels gåpåmod, men slet ikke i så høj grad, som de andre informanter gjorde. I det andet interview er Dianna meget mere reflekterende over personerne og deres handlinger. Michaels gåpåmod beskriver hun således:

”Men jeg er sgu’ ikke sikker på, at det bunder så meget i overskuddet. Jeg tror det bunder i, at det er simpelthen hans måde, at have et socialt samvær med nogen. Så jeg tænker, fordi man hører jo ikke, at han er ude i noget frivilligt arbejde på nogen måde, det er ligesom om at det magter han ikke, det er for meget,

ikke også? Men han vil rigtig gerne det der arbejde (...)Så han får fyldt sin dag, og han har brug for at få fyldt sin dag, det har han" (Dianna 2: 7).

Hun ændrer ikke holdning til personerne, men fremstår mere reflekterende i det andet interview. Dianna ser mange kvaliteter i Svend, hvilket adskiller hende fra de andre informanter, som ikke ser de samme kvaliteter.

"Et eller andet sted, så kan han [Svend] jo godt lide at gøre noget, også for andre, ikke også? Ellers ville han jo ikke lave det der frivillige arbejde som han laver, ikke også. (...)Hvis man havde valgt at være lydør over for det han var, så havde han måske lavet en eller anden stilling i den der billardklub, ikke også? (...) Måske starte noget op der, måske nogle timer om dagen, og så kunne man måske bygge det op. Fordi det var han glad og kunne". (Dianna 2: 14)

Dianna har meget at fortælle og hun mener en masse. Hun udtrykker stor overbevisning og passion, laver fagter, hæver øjenbryn og griner højt, mens hun taler. Hun afslutter interviewperioden, som hun begyndte den, ved at tale systemet ned, i kraft af, at hun udtrykker, at systemet ikke er "lydhøre". Derudover fratager hun personerne eventuelt skyld og fremhæver hver deres kvaliteter.

Bent

Bent er 61 år gammel og uddannet folkeskolelærer. Grundet anciennitet har han fået titlen overlærer, som han dog ikke bryder sig om at bruge. Bent har inviteret undersøgeren hjem i sin bohème bolig, hvor hans kone sidder og strikker, mens en grøn the trækker og duften af nybagte snegle breder sig i huset. Bent og undersøgeren sidder i en stue med klaver og ser programmet på en medbragt bærbar computer, mens stearinlysene brænder i vinduerne. Bent fortæller, at han ikke vil betegne sig selv som socialdemokrat, men at han har stemt på partiet nogen gange. Da programmet startes lægger Bent alvorligt sit hoved i sine hænder, mens han betragter skærmen. Han husker at have set introen før, men han har ikke set selve programmet, afslører han. Bent reagerer ikke meget da programmet ses - han betragter det alvorligt. Han griner dog af interviewerens spørgsmål, da han spørger Svend om, hvorfor han kan spille billard, men ikke arbejde. Han trækker vejret dybt da Anitas regninger gennemgås og vi får at vide, at hun skylder 163.000 kr. Benti lægger armene over kors, da Svend i slutningen af programmet taler om, at han nok skal få sin førtidspension igennem. Undersøgeren forundres over Bents stilhed og manglende reaktioner og spørger derfor ind til, hvorfor han var så stille og koncentreret, da vi så programmet. Han svarede, at han hele tiden

forsøgte at finde løsninger, der kunne hjælpe personerne i programmet. Bents søgning efter løsninger viser sig også i det første spørgsmål, hvor Bent ligesom Dianna og Thomas forkaster spørgsmålet om skyld

"Jeg synes det er svært at sætte skyld i, fordi ehm... jeg tror faktisk der er mange ting, der er årsagerne til, at sådanne ting sker. Der var engang jeg troede, at det hele var meget lettere, og man kunne sige: "Nå, men de kunne bare tage sig sammen, ikke? Eller gøre sådan og sådan"." (Bent 1: 1)

Bent fremhæver efterfølgende erfaringer fra familiemedlemmer med rygproblemer og sammenligner i den forbindelse Svend med sin svigermor, som er blevet opereret i ryggen. Bent fortæller yderligere, at motion giver ham meget og gør, at han ikke bliver træt, når han kommer hjem fra arbejde. Han forsøger hele tiden at tænke i løsninger og overvejer om motion kunne være en løsning for særlig Anita. Dog ender hele motionsnakken med, at Bent fremhæver, at alle har et ansvar for at hjælpe:

"Jeg tror, at vi har et medansvar omkring vores medmennesker. At det er ikke bare dem der er skyld i det. Vi skal have bygget et samfund op, hvor vi kommer til og høre til hinanden, på en eller anden måde. Det her samfund som vi har skabt, hvor vi jo rent fysisk kan få penge, og sådan nogle ting, men det betyder meget, om der sidder en person og venter på dig, eller kommer ind til dig. Kommer ind og siger: "Hvordan går det?"
"" (Bent 1: 3)

Bent forsøger på ingen måde at distancere sig fra personerne i programmet. Da der spørges ind til karaktertræk og om hvorvidt han genkender karaktertræk hos personerne i programmet ved sig selv, fremhæver han anerkendelse, som noget alle mennesker søger:

"alle har behov for at høre til et eller andet sted, og få anerkendelse for det man gør. Og det tror jeg nok, at når jeg sådan ser på det, så ser jeg jo få af dem, der direkte bliver rost. Hvis du ser udsendelsen, så var der egentlig ikke rigtigt nogen steder hvor de siger: "Ej, det var dejligt du gjorde det der", og det studser mig lidt. (...) Med anerkendelse kan vi flytte rigtigt meget. Men med krav, og med trusler, og med skyld kan vi ikke flytte noget" (Bent 1: 10).

Når Bent taler om personerne, gør han det med stor forståelse og empati. Når han taler om Svend fremhæver han, at socialarbejderne taler ned til ham og taler til de tre kontanthjælpsmodtagere i en hård tone. Bent understreger problematikken ved, at personerne ikke har følelsen af 'at høre til':

"de var jo ikke en naturlig del af det, men de havde jo heller ikke på noget tidspunkt en følelse af, at de bidrog til noget. Altså, det var en pligt at: "Nu skulle de gøre det". Jeg tror, at der skal være en følelse af, at når de går på arbejde, så bidrager de med et eller andet" (Bent 1: 14)

Når Bent endvidere bliver bedt om at nævne forskelle på Svend og Michael er det ikke karaktertræk der fylder, som hos de andre informanter. Bent fokuserer i stedet på, at forskellen på de to er, at Michael har mere ansvar end de to andre personer. Slutteligt i det første interview er Bent ikke i tvivl om, at personerne fortjener at modtage kontanthjælp og han mener, at det ikke blot er den enkelte persons ansvar at denne kommer i job, men et samfundsansvar:

”Det er vores alle sammens... Det er vigtigt at vi er med til, at få det til at fungere. (...) Altså, vi har jo skibsværftet hernede, der er godt eksempel på det, der har taget nogle elever ind, som ellers ikke fungerede skolemæssigt og sådan nogle ting. Men i kraft af, at de er kommet til at høre til på denne der arbejdsplads, hvor der bliver stillet krav til dem også, hvor der er forventninger og sådan nogle ting. De har de jo fået elever, der ellers slet ikke fungerede i skolen, til at fungere virkelig godt. Og få taget en uddannelse.” (Bent 1: 26).

Da undersøgeren ringer til Bent fem dage senere, sidder han nede på havnen og er ved at reparere en båd. Han fortæller, at han efterfølgende er blevet fuldstændig sikker på, at det ikke giver mening at tale om skyld i forbindelse med kontanthjælpsmodtagerne:

”Jamen, efter jeg har tænkt på det, så er jeg 100 % sikker på, at det er de absolut ikke selv skyld i. Fordi der er så mange faktorer der har indflydelse på det der” (Bent 2: 1).

Bent fremhæver sygdom som en af de faktorer, der kan have indflydelse på kontanthjælpsmodtagernes situation. I spørgsmålet om, hvorvidt personerne har behov for at modtage kontanthjælp, glider Bent hurtigt over i anerkendelsesdiskussionen fra sidst. Han mener, at alle mennesker har behov for anerkendelse og dét, som adskiller ham fra personerne fra programmet er, at han får anerkendelse

”Jamen, jeg tror altså de har det til fælles med mig, at man føler, at man skal være en del af et fællesskab. Og det tror jeg, at det er i høj grad det de mangler i sidste ende” (Bent 2: 4).

Det er meget karakteristisk for Bent i de to interviews, at han bruger meget ordene 'jeg', 'mig' og 'min'. Han distancerer sig hverken fra sine udtalelser eller fra personerne.

I slutningen af interviewet understreger Bent, at han har tænkt meget over skyldsprincippet

”Altså jeg kan ikke rigtig bruge noget ved den der skyldsholdige tanke, den er meget fjernt for mig. (...)jeg tror generelt ikke elever ønsker at være frække eller ikke har lyst til at arbejde med nogle ting. Men inderst inde, så vil vi jo gerne være en del af det, men der er nogle ting der gør, at vi ender der hvor vi ender” (Bent 2: 15).

Bent inddrager erfaringer fra sine mange år som lærer og understreger, at manglende anerkendelse ikke kun er et problem i forhold til kontanthjælpsmodtagere, men at han ser problematikken mange andre steder.

"Jeg synes det hænger jo sammen med hele vores liv, og i det hele taget" (Bent 2: 16).

Bent afslutter interviewforløbet med ovenstående bemærkning, inden han vender sin opmærksomhed mod en slidt båd, der trænger til reparation.

Anne-Grethe

Anne-Grethe bor i et stort nyopført træhus. Hun har gjort klar med vand og slik i sønnens spillerum, der er indrettet med sofa, tv og diverse spillekonsoller. Anne-Grethe er 48 år gammel. Hun er uddannet kontorassistent, men arbejder som pædagogmedhjælper i en fritidsordning i byen. Hun har desuden få timer om ugen, hvor hun arbejder som kontorassistent i sin brors firma. Hjemme hos Anne-Grethe ser vi programmet på en medbragt bærbar computer, mens vi spiser slik. Anne-Grethe har altid stemt på partiet Venstre, har undersøgeren fået at vide forinden interviewet, men det er ikke noget hun ellers nævner. Der er en hyggelig stemning, da vi kryber ned i sofaen med en skål slik og ser *Blok på Bistand*. I løbet af programmet reagerer Anne-Grethe på alle tre personer. Hun spærrer øjnene op og hæver brynene da Anitas rådighedsbeløb på 1500 kr. om ugen efter alt er betalt, afsløres. Anne-Grethe griner desuden hjerteligt i scenen, hvor det afsløres, at den ene socialarbejders humor ikke er særlig god. I scenen er Svend fuldstændig tavs og Anne-Grethe ser på undersøgeren grinende og siger: "Nå det var ikke sjovt", henvendt til Svends reaktion. Da Michael kommer frem på skærmen smiler Anne-Grethe og hun nikker da Michael taler om, at hvis man kan yde så skal man også. Anne-Grethe smiler endvidere af Michael da han fortæller, at han vil gøre sig uundværlig. Da programmet er ved at være slut og slikskålen ved at være tom griner Anne-Grethe i scenen, hvor Svend er til jobprøvning og han ser skeptisk på en kontorstol. Anne-Grethe reagerer på alle personer, men hendes reaktioner er ikke særlig tydelige og hendes grin fremstår langt mere kærlige end fordømmende. I spørgsmålet om, hvorvidt personer selv er skyld i, at de er på kontanthjælp, svarer Anne-Grethe da også hurtigt:

"Nej, det synes jeg ikke... Det kan man ikke sige de er.(...) Altså, ehm... De har jo nogle skavanker hver især, som jeg tænker at det kan de sgu' ikke helt gøre for. Så er der jo nogle af dem der er mere positive end andre, kan man sagtens se" (Anne-Grethe 1: 1-2).

På trods af, at Anne-Grethe påpeger, at personerne er uden skyld, påpeger hun deslige, at der er forskel på personernes attitude. Som en af de mere positive personer fremhæver hun ikke overraskende Michael, som hun smilede kærligt af under den direkte observation.

"Michael, ja. Han virker jo virkelig villig til at skulle arbejde, og have den indstilling at: "Man kan ikke bare få penge, vi skal ud og yde lidt". Men jeg tænker da også lidt, at han har måske også et helbred der så kan holde til at arbejde i 4 timer. Det er jo ikke sikkert de andre kan holde til det... og det er mest synd for dem"

(Anne-Grethe 1: 4).

På trods af, at Michael fremhæves er det ikke ensbetydende med, at de to andre personer nedvurderes. Det har andre informanter ofte haft tendens til i deres positive beskrivelse af Michael. Det er bemærkelsesværdigt, at Anne-Grethe udtrykker, at det er "synd for dem", at de ikke kan arbejde. Hun udtrykker altså stor medlidenhed med personerne og deres situation. Anne-Grethes medlidenhed ses også, da hun forsøger at identificere sig med Svend og Anita. Forinden har Anne-Grethe dog sammenlignet sin positive indstilling med Michaels.

"Ehm, de andre... det eneste jeg måske kan sammenligne en lille bitte smule, det er at jeg er da godt klar over at det kan være svært i perioder for folk at passe et arbejde, hvis de har en skavank. (...)jeg har da engang haft en virus i centralnervesystemet, og ved... kan godt sætte mig ind, at: "Hold kæft det er svært. Det er svært for andre at forstå, at man måske godt kan nogle ting, men at det kan være svært at passe et arbejde". Og sådan kan jeg godt, synes jeg godt, at jeg kan drage mine egne erfaringer med en af dem. Det er rigtigt svært! Hvis man har det trælst, med en eller anden skavank, eller psykisk, for den sags skyld."

(Anne-Grethe 1: 14)

Anne-Grethe bruger egen erfaring til bedre at kunne identificere sig med Svend og Anita. Da det kommer til spørgsmålet vedrørende taknemlighed, er Anne-Grethe ikke i tvivl om, at Michael udtrykker taknemlighed gennem sin indstilling. På trods af, at hun fremhæver Michael, holder hun dog også hånden en smule over Svend, hvis taknemlighed beskrives således:

"Ham gnavpotten [Svend], han virker ikke meget taknemlig. Men jeg tror også at, ikke for at sige noget om det offentlige, men måske skal man også nogle gange lige kigge på personen, hvad er det for nogen. (...)Så det kan godt ske, hvis man vil være lidt mere, og kigge på ham. Og så behandler ham som han skal behandles. Så kunne det godt ske de kunne få mere ud af ham, tænker jeg. (...)Så han er ikke taknemmelig, fordi han føler ikke han bliver behandlet ordenligt, synes jeg ikke" (Anne-Grethe 1: 18)

Hun beskriver, at Svend ikke fremstår taknemlig, men hun legitimerer det grundet, det offentliges måde at takle ham på. Anne-Grethe anerkender altså, at Svend har en negativ indstilling og fremtoning, hvilket blandt andet viser sig i udtrykket "gnavpot", som Anne-Grethe bruger om Svend gennem hele interviewet. Betegnelsen, om end den er en smule negativ, bliver sagt med et smil på læben. Anne-Grethe kunne have valgt at kalde ham 'den dovne', men vælger det mere overbærende og kærlige udtryk 'gnavpot'. Da der senere spørges ind til, hvorvidt personerne fortjener kontanthjælp er Anne-Grethe heller ikke i tvivl om, at alle tre personer fortjener det, dog udtrykker hun ubehag ved, at hun skal vurdere, hvorvidt personerne har fortjent at modtage hjælp

"Så, altså, jeg vil hellere ikke ret gerne være fuldstændig dommer, og så sige: "De har ikke fortjent det", det bryder jeg mig egentlig ikke om" (Anne-Grethe 1: 31).

Anne-Grethe påpeger dog senere, at Michael har fortjent det mere end de andre to, grundet hans indstilling. Da undersøgeren fem dage efter ringer op til Anne-Grethe har hun en mellemtime, hvor hun har fri. Hun fortæller, at hun går en tur og nyder solen, mens vi foretager det andet interview.

Anne-Grethe fortsætter, hvor hun slap i det første interview med at udtrykke medlidenhed overfor de tre personer, hvilket kommer til udtryk i skyldsspørgsmålet:

"Jamen, det kan jeg ikke helt sige, at de er selv skyld i. Altså der jo en årsag til det, tænker jeg. De har jo nogle forskellige skavanker, og det er jo det der gør, at de er kommet så langt ud kan man sige, der er ikke fundet et eller andet til dem vel. Der er ikke fundet en løsning for dem. Sådan tænker jeg" (Anne-Grethe 2: 1).

Anne-Grethe forsøger ikke at distancere sig selv fra personerne eller fra sine holdninger, idet hun ofte bruger "jeg" fremfor 'man'.

I det første interview havde Anne-Grethe lidt problemer med at beskrive Anita, men i det andet interview virker hun til at have fået et klarere greb om hende

"Hun virkede da egentlig rigtig sød. Altså, prøver da at gøre det til noget positivt, det tror jeg. Men hun er nok lidt mere sjusket med hendes økonomi(...) Sådan er der jo også rigtig mange mennesker der er i dag, tror jeg faktisk. Der formår at bruge mere end de har, ikke også? Og hun er måske en af de typer" (Anne-Grethe 2: 12).

På trods af, at Anne-Grethe beskriver, at Anita er "sjusket" med sin økonomi, forsøger hun, som hun i første interview gjorde med Svends attitude, at legitimere Anitas indstilling ved at beskrive, at der er rigtig mange, som har den økonomiske opfattelse.

Anne-Grethes svar i det andet interview stemmer godt overens med svarene fra det første. Dog har hun ændret sig en smule i spørgsmålet om, hvorvidt personerne fortjener at modtage kontanthjælp. I det første interview mente hun, at Michael fortjente det mere grundet hans positive indstilling, men i det andet interview udtaler hun:

"Ja, se jeg synes ham der Michael, han fortjener det, ikke også? Jeg ved ikke om han fortjener det mere end de andre (...) Jamen, de andre, jeg kan da godt lide at de er sikret, på en eller anden måde, når de har noget at slåsse med (...) Jeg ved ikke om man kan sige, om der er nogle af dem der ikke har fortjent det?" (Anne-

Grethe 2: 18)

Anne-Grethe er altså blevet mere overbevist om, at de alle tre fortjener det og ingen af dem mere end de andre. Hun udtrykte i det første interview også stor medlidenhed med personerne, hvilket er blevet tydeligere i det andet interview. Hun afslutter nemlig vores to interviews med at sige, at

"jeg har jo ondt af dem alle tre, og måske har jeg aller mest ondt af de to [Svend og Anita], ikke også?"

(Anne-Grethe 2: 23)

Anne-Grethe har endt interviewet som hun startede det, ved at udtrykke stor medlidenhed overfor de tre personer. Hendes gåtur har hun afsluttet foran et supermarked, så hun kan udnytte mellemtimen fornuftigt, og handle lidt ind til aftenmaden. Undersøgeren takker for hendes tid, inden Anne-Grethe lader blikket vandre rundt i butikkens kølediske.

Mikkel

Mikkel har valgt at komme hjem til undersøgeren, for at se programmet. Vi sidder i undersøgerens stue i hver vores lænestol og ser programmet på fjernsynet. Mikkel er 38 år gammel og uddannet snedker. Han arbejder som tømrer i en boligforening. Mikkel har stemt meget forskellig gennem tiden, men han har oftest stemt på rød blok og på Socialdemokratiet. Da vi sidder og ser programmet reagerer Mikkel mest på karakteren Svend. Han rynker bryn, da han ser Svend arbejde på Miljøgården, hvor han smider ting i containere. Derefter griner Mikkel højt af Svend, da han sidder i en skurvogn og drikker cola, mens han siger: "Nu skal vi bare have tiden til at gå". Mikkel griner tillige højt i scenen, hvor de to socialarbejdere

spørger, om Svend er til humor og endelig griner Mikkel i scenen, hvor Svend bekendtgør, at han ikke har tiltro til kontorstole med hjul. Mikkel griner og smiler mere hjerteligt når Michael kommer på skærmen og fortæller, at han vil gøre sig uundværlig. Senere i programmet da Anita ses handle ind, ryster Mikkel på hovedet, da hun lægger en cola i kurven. Mikkel spærrer tillige øjnene op da Anitas gæld på 163.000 kr. afsløres. Mikkels reaktioner på Svend ses også i hans udtalelser i det første interview. Da der spørges ind til om personerne i programmet selv er skyldige i deres situation, fremhæver Mikkel som det første Svend, som han mener, er skyldig i sin situation:

"Han har stirret sig blind på at det eneste han kan, det er at han skal bare have den der førtidspension, og så er det hans mål med livet" (Mikkel 1: 2).

Michael derimod er ifølge Mikkel uskyldig på grund af hans sukkersyge. Når Mikkel skal beskrive Anita, som han i programmet grinede og rynkede på brynene af, så fremstår han ikke så sikker i sine udtalelser, som med de to første.

"Jamen umiddelbart så dømmes jeg hende simpelthen til at være... for dum (Mikkel griner lidt). Og ehm, jamen for dum eller ligeglad, eller det synes jeg det er svært når man ikke kender dem mere end man gør. Men altså, eeh, hun har jo ikke på den måde opgivet hele sit liv, som jeg synes Svend har, (...) jeg synes ikke rigtigt hun giver udtryk for noget særligt, andet at det største problem det er hvis hun skal gå glip af en hyggeaften, altså det... det virker sgu ikke særlig seriøst vel" (Mikkel 1: 7).

Det er karakteristisk for hele interviewet, at Mikkel skelner kraftigt mellem de tre personer, hvilket også kommer til udtryk i spørgsmålet vedrørende behov - om personerne har behov for at modtage kontanthjælp.

"Jamen altså sådan en som Svend, ham synes jeg da helt sikkert, altså... Jeg synes ikke han har fortjent i princippet at få en krone" (Mikkel 1: 9).

Med Michael derimod er Mikkel ikke i tvivl om, at han fortjener at få offentlig støtte, dog fremhæver han, at det offentlige burde gøre mere for at hjælpe Michael til at komme i job. Da Mikkel nævner Anita, sætter han spørgsmålstegn ved graden af hendes psykiske sygdom

"Det jeg synes er lidt svært det er igen det der med de psykiske problemer: hvor meget de fylder og hvor reelle de er?" (Mikkel 1: 11)

På trods af, at Mikkel grinede og rystede på hovedet af Anita, mens programmet kørte, fremstår han ikke så direkte negativt stemt overfor hende, som ellers kunne forventes på baggrund af observationen. Mikkel

indrømmer, at han har svært ved at placere hende i spektret, med Svend i den ene side og Michael i den anden. Informanterne bruger i det første interview lang tid på at kategorisere personerne og det gør informanten Mikkel i særdeleshed. Han har et indre spektre som han ligeledes forklarer med fagter: i den ene side er Michael og i den anden Svend, Anita svæver lidt rundt mellem de to. Mikkels indre spektre med Svend i den ene side og Michael i den anden understreges yderligere, idet Mikkel udelukkende vil identificeres med Michael og hans glæde ved at bidrage. De to andre personer tager Mikkel kraftigt afstand fra

”Nej det vil jeg heller ikke sammenligne mig selv med. Det ville jeg da være træt af... Så ville jeg da håbe jeg ville lave noget om i hvert fald, ved mig selv” (Mikkel 1: 16).

Mikkels distancering fra Svend ses også i spørgsmålet om, hvorvidt personerne fortjener kontanthjælp. Her er Mikkel ikke i tvivl om, at Svend og Anita ikke gør. Svend fortjener det ikke grundet hans attitude og Michael fortjener det, netop på grund af sin attitude. Mikkel beskriver forskellen mellem de to personer og deres attituder herunder:

”den glæde som han [Michael] helt åbenlyst viser, og det gå-på-mod han har ved at få et job, altså... I det øjeblik hvor han møder, han er jo 100 % indstillet på at det skal lykkes for ham. (...)Hvor Svend han er 100 % indstillet på, at det her det skal han få til at blive til en fiasko, så han kan få hans førtidspension. De er stik modsat: hvor den éne han vil gøre alt hvad han kan for at få det til at blive en succes, og den anden han skal bare ha’ det til at blive en fiasko så hurtigt som muligt” (Mikkel 1: 20).

Mikkel tvivler ikke på, at Michael nok skal komme i arbejde, det gør han med Svend og Anita. Mikkel nævner, at kontanthjælpen nemt kan blive en sovepude for de personer, hvilket han beskriver således:

”jeg er bange for Anita, at det kan blive for hende også (...)Men sådan en som Svend, det er da helt klart en sovepude for ham” (Mikkel 1: 13).

Da Mikkel ringes op fem dage efter, har han frokostpause og sidder alene i en skurvogn. Mikkels tvivl vedrørende Anita og hendes skyld i egen situation er lagt lidt i baggrunden i det andet interview. Han bruger ikke lang tid på at forsøge at kategorisere hende, som vi så i det første interview. Det har umiddelbart ikke så stor vigtighed mere. I det andet interview fremhæver Mikkel som det første Anita og udtrykker, at

”Anita, det er hende jeg synes der er mest skyldig” (Mikkel 2: 2)

I det første interview satte Mikkel spørgsmålstejn ved Anitas psykiske sygdom og det gør han også i det andet interview, dog fremstår han mere klar i beskrivelsen af Anita, hvor han i første interview vaklede

mere. Det tyder på, at de fem dage har givet Mikkel tid til refleksion og fordybelse i personerne. Mikkel har dog overordnet de samme holdninger i det første interview, som i det andet. Han distancerer sig stadig fra Svend og Anita og fremhæver Michaels attitude og gåpåmod. Distancen ses blandt andet i nedenstående citat, hvor Mikkel forinden har nævnt, at han mener, at personerne bør yde mere for at modtage støtte:

"Jamen, det synes jeg da, at man har en forpligtigelse over for os andre, som tager afsted hver dag, for at vi kan klare os" (Mikkel 2: 7).

Mikkel skaber i citatet en distance med ordet "man", som står overfor 'os' og 'vi'. Det tyder i citatet på, at Mikkel tager det personligt, at personerne i programmet ikke arbejder. Det kan tyde på, at han føler, at det er en fornærmelse mod ham selv.

Mikkel er overordnet mere kortfattet i det andet interview, hvilket kan tolkes som 1. at hans holdninger stemmer overens med det han allerede har fortalt fem dage forinden og 2. at tiden mellem første og andet interview har givet Mikkel mulighed for at reflektere over personerne og komme frem til en konsistent personkarakteristik.

Mikkel sidder stadig i skurvognen med sin madpakke, da undersøgeren takker for hans tid og afslutter med et "velbekom".

Bente

Bente bor i et stort nyopført hvidt moderne hus. Hun er 46 år og uddannet klinikassistent og serviceassistent. Hun arbejder som serviceassistent på et senhjerneskade-center. Bente og undersøgeren sidder i Bentes store åbne køkken ved spisebordet og ser programmet på den medbragte bærbare computer. Bente stemte ved seneste valg på Socialdemokratiet, men som hun selv siger det "så er det altså ikke sikkert, at jeg sætter kryds der næste gang". Da programmet starter udtrykker Bente, at hun kender til programmet og har set lidt af nogle afsnit. Da Michael ses i introen udbryder Bente, mens hun ser på undersøgeren og smiler: "han er så sød". I løbet af programmet smiler Bente kærligt, hver gang Michael dukker op. Hun gentager deslige i scenen, hvor Michael udtrykker, at han vil gøre sig uundværlig: "han er bare så sød". Bente reagerer betydelig anderledes når kameraret vendes mod Svend. Hun griner hånligt da Svend ses spille billard. Desuden griner Bente i den scene, hvor Svend sidder til samtale med to socialarbejdere og de spørger ind til hans humor. Der grines slutteligt af Svend, da han er til arbejdsprøvning og sidder og strækker sig på en kontorstol, mens han tager sig til ryggen. Under den

direkte observation reagerede Bente ikke når personen Anita blev vist på skærmen, hvilket måske bunder i en hvis sympati for Anita. Bente svarer, at Anita har et stort behov for kontanthjælp, da hun har to børn at forsørge, de andre to har derimod ikke samme behov. Til spørgsmålet vedrørende skyld mener Bente, at Svend selv er skyld i sin situation, hvorimod Michael er uden skyld, grundet:

"Jamen det er fordi jeg synes han har den sygdom, og han prøver virkelig ihærdigt og få et arbejde. Men det kan ikke lade sig gøre for ham, fordi han har de problemer. Og det synes jeg er synd, fordi at han vil jo gerne, han brænder jo lidt for det" (Bente 1: 4).

Bente fremhæver altså Michaels attitude og sygdom, som de faktorer der gør, at han ikke selv er skyldig i sin situation. Bente markerer endvidere forskellen på Michael og Svend således:

"Altså han [Michael] bider smerten i sig for at prøve, og se om de ikke godt vil tage ham, til at arbejde det han nu kan holde til. Det er jo ikke så mange der gør." og "han [Svend]finder jo smerten i stedet for" (Bente 1: 5-6).

Bente udviser sympati for Anita, men hun har sværere ved at karakterisere og kategorisere hende, end hun havde med de to andre. Da der spørges ind til, hvorvidt Bente mener, at Anitas psykiske sygdom har betydning for, at hun stadig er på kontanthjælp, svarer Bente med stor sikkerhed:

"Dét tror jeg" (Bente 1: 10).

På trods af, at Bente umiddelbart udviser sympati for Anita og hendes situation, vil hun helst ikke sammenlignes med hende. Da der spørges ind til om hun genkender nogle karaktertræk ved Anita hos sig selv, svarer hun efter langt tids tøv:

"Ikke sådan umiddelbart, sådan... Nej. Ikke andet end at man vil gerne være noget for sine børn, og at de skal have det godt i hvert fald" (Bente 1: 18).

Bente er den eneste, som fremhæver Anitas rolle som mor og sammenligner den med sin egen forælderrolle. Da der spørges ind til, om der er en sammenhæng mellem Bentes egen attitude og karakter og Svends, udtrykker hun højt og tydeligt:

"Det er der ikke! Absolut ikke! Altså der er jeg nok mere Michael, hvor han virkelig prøver og kæmpe for at komme til at lave noget. For ham er et arbejde jo et arbejde, så er det lige meget hvad du laver. Sådan har jeg det også" (Bente 1: 17).

Bente forsøger på ingen måde at distancere sig fra Michael og hans attitude, dette ses blandt andet i Bentes brug af ordet "jeg". Hun kunne godt udtrykke samme sætning, men i stedet anvende ordet 'man', for at skabe en smule distance.

Bente fremhæver igen Michaels attitude i spørgsmålet vedrørende taknemlighed. Hun mener, at Michael udtrykker taknemlighed, idet han er positiv og fordi han forsøger. Anita derimod udtrykker, ifølge Bente, ikke taknemlighed, hvilket ses i hendes økonomiske situation:

"når hun siger at de har 1500 nu hver om ugen, ikke også? Det er 3000. Altså det kan man leve for som familie. Så er der nogle ting man er nødt til og så prioritere anderledes, altså. Som nu ryger de jo åbenbart meget, kan man se. Hun ryger jo næsten hver gang man ser hende. Og så må man jo skærer ned på det, altså, vi andre, hvis vi ikke har råd til det, så kan vi jo ikke bare gøre det? (...)så går de ned og køber ekstra flødeboller og sådan noget, ikke også? (...)Så ja, altså selvfølgelig er hun jo taknemlig for at hun kan få det, men hun vil jo gerne have mere" (Bente 1: 24).

Når fokus vendes mod Anitas økonomi forsvinder den førromtalte sympati. Bente taler hurtigt og bruger mange ord, når snakken falder på Anitas rådighedsbeløb. Det er bemærkelsesværdigt, at Bente går meget detaljeret ind i scenerne fra programmet og påpeger, at Anita ryger. I dette citat kan Bentes afstandtagen fra Anitas ligeledes ses i hendes ordvalg. Da det var sympati som prægede Bentes udtalelser anvendte hun ord som 'jeg'. I dette citat, hvor hun distancerer sig, anvender hun ordet "man" adskillige gange. Slutteligt i det første interview ender Bente dog på den konklusion, at både Michael og Anita fortjener, at modtage kontanthjælp, idet:

"Jamen de prøver jo, de tager jo imod alle de tilbud som kommunen giver dem, ikke også? (...)men Svend har jo lige som sagt, eller føler jeg lidt, at han har tænkt: "Ej jeg skal nok selv bestemme det her". Hvor de andre godt vil tage imod den hjælp de nu kan få. (...)Han vil jo ikke engang se de kommunale vel?" (Bente 1:

32)

Bente er altså ikke i tvivl om, at Svend ikke fortjener kontanthjælp grundet hans attitude.

Fem dage senere ringer undersøgeren Bente op. Bente har lige fået fri fra arbejde og sidder hjemme på terrassen. Hun indleder med at sige, at hun stadig er af den overbevisning, at Svend er skyldig i egen situation. Hun åbner sig dog mere op for Svend og hans situation, end i det første interview, idet hun siger:

"Men altså, dermed ikke sagt... Altså, der skal være plads til alle. Og det har jeg sådan tænkt på bagefter, at der skal også være plads til ham [Svend]" (Bente 2: 1)

Hvor Bente i det første interview trak eksempler frem fra programmet, f.eks. at Anita røg ” nu ryger de jo åbenbart meget, kan man se. Hun ryger jo næsten hver gang man ser hende” (Bente 1: 24), påpeger Bente i det andet interview i stedet de scener, som seere ikke har adgang til:

”der kan jo være nogle andre ting der spiller ind. Men det får vi jo ikke at se og høre i det program, jo”
(Bente 2: 2).

Det tyder altså umiddelbart på, at de fem dage har givet Bente tid til at tænke ikke blot over de scener, der blev vist i programmet, men også på de scener der *ikke* blev vist. Graden af refleksion synes derfor noget større i det andet interview end i det første. Ligesom i det første interview, hvor Bente fremhævede Anitas mor-rolle, fremhæver Bente i dette interview børnene og deres uskyld i forhold til morderens situation.

”hun får jo rimelig mange penge, men det synes jeg så også er i orden, så længe der er børn der er impliceret i det. Det er ikke børnene der har valgt, at hun får offentlige ydelser” (Bente 2: 4)

Bente er selv mor og har sammen med sin mand i mange år forsøgt at få børn. De endte dog for 11 år siden, med at adoptere en lille pige. Bentes baggrund, kunne være en årsagsforklaring til, hvorfor hun har så stort fokus på rollen som forælder og på børnene.

Da der i det første interview blev spurgt ind til taknemlighed, var Bente hurtig til at udtrykke, at Anita bestemt ikke var taknemlig og det var hendes økonomi et eksempel på. I dette interview svarer Bente således:

”Jo Anita, synes jeg [er taknemlig]. Altså, hun tager jo også imod de ting, det er jo så bare et spørgsmål om, om hun kan realisere de ting, ikke også? Med økonomien, og finde ud af det, og sådan noget, ikke også? Og det synes jeg også med Michael. Og ved Svend... Der er jeg så nok lidt mere... Stadigvæk. Fordi han har jo nok selv meldt sig ud af samfundet, på en eller anden måde” (Bente 2: 12).

Da der spørges ind til, hvor eller hvordan Anitas taknemlighed kommer til udtryk, fremhæver Bente situation med Anitas økonomi en scene, som hun før anvendte til at vise Anitas utaknemlighed:

”Hun bliver jo ked af det også, på et tidspunkt, der hvor hun... Med økonomien der, ikke også? Og hun vil jo gerne prøve og få det til at hænge sammen, og sådan noget. Men man ved jo heller ikke om hun kan have nogle, sådan... Altså, talblind, lige så vel som nogle kan være ordblind så kan hun også være talblind og ikke måske har den forståelse for, hvad penge egentligt talt er. Så hun bliver jo sådan lidt, på en eller anden måde, ked af det, der i stuen der, hvor de sidder og snakker om det, ikke også? Men hun vil da gerne prøve, ikke også?”(Bente 2: 14)

I citatet udtrykker Bente igen sympati for Anita. Bente afslutter dog interviewrækken ved at udtrykke, at hun siden det første interview har forsøgt at sætte sig selv mere ind i personerne fra programmets situation

"Og det er det man er bange for, at man kan måske selv komme til at stå i sådan en situation" (Bente 2: 20).

Da der efterfølgende spørges ind til, om Bente har tænkt på, at hun måske selv kunne komme i en lignende situation, er svaret klart:

"Absolut! Absolut! Det har jeg da! Altså, det er jo ingen spøg, hvis så dem som vitterligt kan, eller på en eller anden måde kan nogle ting. Så får vi jo et problem, ikke også? Så er der jo nogle der udnytter samfundet, i stedet for at hjælpe samfundet." (Bente 2: 21).

Bente har forinden nævnt Svend som en af de personer, som måske godt kan arbejde, men som ikke gider. Hun udtrykker i citatet og efterfølgende, at hun er bange for at komme i samme situation og så er der nogen andre personer der forinden har "udnyttet" systemet.

Undersøgeren takker Bente for hendes tid og lader hende nyde resten af forårssolen på terrassen.

Jesper

Jesper bor i et gammelt ny renoveret hus i en lille by. Han er 30 år gammel og er oprindeligt uddannet landmand med speciale i svineproduktion. Han arbejder dog som sokkelansvarlig i en entreprenørvirksomhed. Jesper har altid stemt på partiet Venstre. Vi sidder i hans stue en onsdag aften sammen med hans kæreste og ser programmet på undersøgerens bærbare computer. Rundt om os står stabler af flyttekasser, som vidner om, at parret inden længe forlader boligen. Mens vi ser programmet sidder kæresten med en babyalarm, i tilfælde af, at deres 1 årige søn skulle bestemme sig for ikke at ville sove. Da Jesper ser introen til programmet, fortæller han, at han har set afsnittet før. Dette bevirker dog ikke, at han ikke reagerer på personerne og deres handlinger, nu da han ser programmet for anden gang. Jesper reagerer særlig voldsomt på Svend. Han griner og ryster på hovedet i hver scene, hvor Svend medvirker. Jesper griner blandt andet i scenen, hvor Svend bliver spurgt ind til, hvorfor han kan spille billard men ikke arbejde. Dog tilføjer Jesper efterfølgende henvendende til undersøgeren: "De tegner også et dårlig billede af Svend". Kommentaren skiller sig lidt ud fra Jesper øvrige reaktioner, der i starten er meget præget af grin, men som i slutningen af programmet bliver erstattet af fnys og irriterede bemærkninger

som: "Ahrr". Jesper udbryder tillige "Puha", da Svend ses kysse sin overvægtige kæreste Pia. Det er dog ikke kun Svend, som Jesper reagerer på. Særlig Anita og hendes økonomi reagerer Jesper på. Han ruller med øjnene da det afsløres, at Anita og kæresten hver har 1500 kr. om ugen når alt er betalt. Han griner desuden når Anita handler ind og lige skal have en cola og også en bakke flødebolle. Det højeste grin opstår i scenen, hvor Anita taler med sin mentor, som vil have Anita til at sparre, hvorefter Anita siger: "Så det siger vi". Jesper griner også af personen Michael, men det er et mere hjerteligt grin. Han griner, da Michael fortæller, at han vil gøre sig uundværlig og da chefen skal finde noget mere, som Michael kan male. Jespers glæde over Michael viser sig også i interviewet, hvor Michael trækkes frem som den eneste der ikke er skyld i, at han er på kontanthjælp. Når Jesper beskriver, hvad der adskiller Michael fra de andre personer fokuserer han på motivation:

"motivationen for at kunne komme videre og klare sig selv, og ikke skal være afhængig af det offentlige, men... altså, også bidrage noget tilbage til kassen. Det synes jeg ikke rigtigt de to andre havde en indstilling om at gøre" (Jesper 1: 9).

Når der spørges ind til personernes behov for kontanthjælp, bliver Jesper meget overordnet og taler om, at det er et sikkerhedsnet. Dog mener han, at Anita får udbetalt for mange penge:

"den gulerod der er for enden, ved at få et arbejde, den så ikke rigtigt ud til at være der, økonomisk set fra hende" (Jesper 1: 11).

Jesper kritiserer altså i behovsspørgsmålet kontanthjælpssystemet fremfor personerne, ligesom vi så hos de andre venstre-vælgere Dianna og Thomas.

I skyldsspørgsmålet fremhævede Jesper Svends attitude, som en årsag til, at Svend selv er skyld i, at han modtager kontanthjælp, men i spørgsmålet om, hvorvidt Svend har et behov for at modtage hjælp, bliver Jesper mere generel og siger:

"Svend han, altså... det er jo et sikkerhedsnet for, at han ikke skal sidde ude på gaden, at han er på kontanthjælp. Øhm, ja" (Jesper 1: 14).

Generelt er Jesper meget kortfattet i sine udtalelser og det er besværligt at få ham til at tale længere ad gangen. Han fremstår usikker i sine udtalelser, hvilket blandt andet viser sig med lange pauser og "Øhm, ja" til sidst i udtalelsen. Ikke overraskende bliver Michaels gåpåmod og motivation fremhævet i behovsspørgsmålet og det er ligeledes de termer, som Jesper anvender, da han udtrykker, at han godt kan identificere sig med Michael, men ikke med de andre to. Da der spørges ind til, hvilke kvaliteter han ser i Michael, som han genkender hos sig selv, svarer Jesper:

"Jamen, det er da lysten til at gå på arbejde, og lysten til at klare sig selv. Ehm, på den bedst mulige måde som man nu kan" (Jesper 1: 16).

Gennem hele interviewet forsøger Jesper at adskille personen Michael fra Svend og Anita, som han selv udtrykker det: *"Ham vil jeg placere i en anden kasse"* (Jesper 1: 18). Jesper er altså bevidst om sine forsøg på kategorisering, hvilket også kommer til udtryk, da der spørges ind til om personerne udviser taknemlighed. Her er Jesper ikke i tvivl om, at de bestemt ikke udviser taknemlighed. Han taler hurtigere og anvender mange flere ord da han beskriver, hvad Svend og Anita udviser:

"Jamen det kommer bare, og det... sådan er det, og yde noget for at tage til et møde eller noget, den gejst var slet ikke fra ham Svend, synes jeg ikke. Anita, jeg tror bare hun mødte op fordi så var hun sikker på at få hendes penge, og sådan tror jeg hendes hverdag den var blevet indstillet, at hun møder bare op, og så siger man: "Ja og ja og ja" og så får man sine penge, og så er det dét. Ehm..." (Jesper 1: 17)

Jesper er dog heller ikke i tvivl om, at både Anita og Svend vil forblive på offentlige ydelser. Han betegner dem som *"nassere"* (Jesper 1: 20), men alligevel åbner han op for muligheden for, at der kan være noget dybere i vejen med Svend, end hvad der umiddelbart vises i programmet:

"Han er meget indelukket, i forhold til andre mennesker. Meget afholdende, og kan ikke lide at der er nogen der siger, at han skal gøre noget. Han virker også lidt psykisk skadet, kan man sige" (Jesper 1: 24).

Jesper åbner tillige også op for, at Anita kan være psykisk syg, men da der så spørges ind til, hvad der ifølge Jesper skulle til, for at de to ville komme i arbejde, svarer han:

"Der skulle det til at kontanthjælpen den skulle sænkes så meget, at det kunne svare sig at få et normalt job. At der er en gulerod for enden ved at have et normalt job, frem for kontanthjælp" (Jesper 1: 28).

Netop som Jesper blev mere nuanceret i sin forståelse af de tre personer, kommer han med en mere generel overordnet holdning, som godt kunne være et udtryk for, at Jesper gerne i slutningen af det første interview, vil fastlægge sin holdning overfor undersøgeren.

Da Jesper ringes op en uge senere er parret flyttet til deres nye hus, men Jesper har heldigvis tid til at færdiggøre interviewene. Han fortæller, at de er på plads med de store ting, men at der mangler ting på væggene. På trods af, at parret har haft travlt med at flytte, har Jesper stadig tænkt over programmet. Dette kommer til udtryk, da der spørges ind til, hvorvidt personerne selv er skyldige i deres situation, hertil svarer Jesper:

"Det tror jeg, at det er lidt det samme som sidst. Jeg har faktisk tænkt lidt over, men jeg kan ikke rigtigt, øh..." (Jesper 2: 1)

Jesper bekræfter at han har reflekteret over programmet efterfølgende, men han bekræfter tillige sine holdninger fra sidst og skitserer derefter forskellen på Svends og Michaels attitude:

"Svends den er negativ og afholdende, og: "Det vil jeg ikke" og "Det kan jeg ikke", modsat Michael "Jeg vil gerne", "Jeg kan godt"" (Jesper 2: 6)

I beskrivelserne af Anita tyder det på, at Jesper har reflekteret yderligere over hende. Han er i hvert fald betydelig bedre til at sætte ord på hende og beskrive hende som person:

"Hun har jo tanker om, at hun gerne vil. Men hun har ikke evnen til at udføre det. Sådan tror jeg nok bedst man kan beskrive det. Jeg er ikke så god til det der psykisk, hvordan det påvirker en, det har jeg lidt svært ved at forholde mig til " (Jesper 2: 7).

I det første interview forsøgte Jesper at kategorisere Anita og det fyldte utroligt meget. I det andet interview beskriver han blot Anita og kategorisering er pludselig ikke så betydningsfuld. Jesper lader til at have fået mere forståelse for særlig Anita og hun fremhæves også i spørgsmålet om behov. I det første interview påpegede Jesper, at Anita fik alt for meget i kontanthjælp og at ydelsen burde nedsættes. Da der spørges ind til, om han stadig mener, at Anita burde skæres i støtte, svarer han fem dage efter:

"Nej altså, jeg synes i hvert fald, at den skal stadigvæk sættes ned. Der skal bare være en gulerod ved at få et arbejde, få et arbejde og kæmpe for at få et arbejde og få at få det til at køre rundt" (Jesper 2: 10).

Jesper er ikke længere ligeså kontant i sine udmeldinger om Anitas økonomi. Han drejer lynhurtigt spørgsmålet således, at svaret bliver mere generelt om ydelsens størrelse. På trods af, at Jesper umiddelbart er blevet mere sympatisk overfor Anita, er det stadig kun Michael og hans attitude, som Jesper kan identificere sig med. Endvidere står Jesper stadig ved den holdning, at personerne ikke fremstår taknemlige for ydelsen de modtager. Slutteligt svarer Jesper til spørgsmålet om, hvorvidt personerne bidrager til samfundet:

"Jamen, der bliver jo en masse arbejde for nogle kommunale folk. (...)Det holder da folk i arbejde. Det er nok det eneste positive jeg kan se i det" (Jesper 2: 17-18).

Da der i slutningen af interviewet spørges ind til, om Jesper har tænkt over andre ting, siden han og undersøgeren så programmet og han påpeger, at:

”Jeg tror jeg har tænkt over, jeg var mere arrig sådan, da vi havde set programmet” (Jesper 2: 27).

Her fremhæves især personen Svend, som vækkede Jespers irritation, hvilket kom til udtryk i den direkte observation og i hans udtalelser fra det første interview. Jesper beskriver hans nuværende opfattelse således:

”Jeg tror bare jeg er kommet til at tænker over, at sådan er samfundet og sådan er der nogle der er. Det er svært at lave om på. Når vi snakke om arbejdsløshed, så tror jeg, at den vil aldrig komme i nul, den vil altid ligge på en 10-15 %. Der vil altid være nogle der ikke vil eller ikke kan” (Jesper 2: 29).

Jespers egne refleksioner over sine udtalelser præger i høj grad det andet interview. I det første interview talte Jesper i korte sætninger. Han udtrykte stor irritation over Svends attitude og Anitas manglede økonomiske ansvar. Michael derimod identificerer Jesper sig med. I det andet interview er Jesper mere beskrivende. Han er mere reflekterende og nuanceret i sine overvejelser særlig i forbindelse med Svends og Anitas psykiske sygdom, dog nævner han flere gange, at ydelsen bør sænkes. Som ovenstående citat peger på, anvender Jesper langt flere ord i det andet interview og han fremstår knap så usikker.

Lige inden Jesper finder boremaskine og vaterpas frem, når undersøgeren at takke ham for, at han tog sig tid til interviewet, i en stresset hverdag som børnefamilie i ny bolig.

Teoretisk fortolkning

Denne teoretiske fortolkning indledes med en kort analyse af informanterne ud fra de valgte teorier. Dernæst følger fire delfortolkninger med det formål at belyse, hvilke faktorer der gør sig gældende i informanternes holdningsdannelse og som teorierne ikke har taget højde for. Disse fire delfortolkninger er udarbejdet ud fra de oprindelige udvælgelseskriterier: køn, uddannelse og politisk ståsted. Først præsenteres en fortolkning af informantens grad af refleksion. Dernæst følger et afsnit om informantens forsøg på kategorisering, hvorefter et afsnit om empati og sympati præsenteres. Den teoretiske fortolkning afsluttes med et afsnit om, hvorvidt informanternes beskæftigelse har nogen betydning for deres perception. Først i dette afsnit præsenteres dog kort de valgte teories bud på informanternes perception.

Holdningsdannelse og stereotyper

Mødet med de otte informanter førte til forskellige resultater. Overordnet viste det sig, at 1. Informanterne forblev overvejende positive eller blev mere positive fra det første til det andet interview. Dette ville Zaller formentlig pege på skyldes, at informanterne har glemt programmet. Det vurderes dog ikke at være tilfælde, idet informanterne viser stor viden og refleksionsevne i det andet interview. 2. De højtuddannede satte spørgsmålstejn ved skyldsspørgsmålet og nægtede at tale om, hvorvidt personerne fra programmet selv var skyld i deres situation. Motivated reasoning og Zaller ville her pege på, at de højtuddannede besidder nogle positioner/præpositioner, som gør sig gældende og at de viser konsistent ikke i forhold til tidligere udtrykte holdninger, men i forhold til deres positioner. 3. Der var umiddelbart ingen sammenhæng mellem politisk ståsted og holdning til kontanthjælpsmodtagerne. Dette ville Zaller stille sig undrende overfor idet informantens præposition derved ikke ville være i spil i forbindelse med dennes holdningsdannelse. Resultaterne peger ifølge stereotypiseringsforståelsen på, at der umiddelbart ingen stereotyper er at finde i informanternes bevidsthed. I samtalen med informanten synes denne ikke at have en fastforankret stereotyp som han/hun holdt personerne fra programmet op imod og derefter forsøgte at kategorisere.

De tre resultater, og i særdeleshed det første resultat der peger på, at informanterne forblev/blev mere positive overfor personerne fra det første til det andet interview, har de valgte teorier svært ved at forklare. Zaller peger på, at informanterne simpelthen har glemt deres holdninger og de følelser som programmet vakte i dem og Motivated Reasoning peger på, at informanternes søgen efter konsistens samt bevidsthed om deres positioner er afgørende. I mødet med informanterne og i læsningen af deres udtalelser er undersøgeren overbevist om, at informanterne højtuddannet som lavtuddannet reflekterer yderligere over det, de har set og oplevet. Refleksionen ender ikke i samme øjeblik som rulleteksterne kører over skærmen og informanterne udtrykker deres holdninger, men fortsætter dagene mellem de to interviews. Mødet med informanterne har gjort undersøgeren bevidst om, at de valgte teorier til nærværende speciale ikke er fyldestgørende, idet ingen af teorierne tager op til overvejelse, at informanterne reflekterer. På den baggrund bliver teorierne ikke i stand til at bidrage med mere, end hvad vi oplevede i analysen af informanterne. Som hermeneutikker er undersøgeren overbevist om, at denne nye erkendelse er en del af den hermeneutiske cirkel, hvor beskuerens blik vendes fremad i søgen efter nye svar. Blikket vendes derfor mod de tre udvælgelsesvariabler, som undersøgeren, gennem analyse og fortolkning, har vurderet kan være årsagsforklarende faktorer til resultaterne fra undersøgelsen. Nedenfor præsenteres et afsnit om informanternes grad af refleksion. Dernæst fokuseres der på de utallige kategoriseringsforsøg informanterne har og deres besværligheder ved at begribe personerne. Efterfølgende analyseres informanternes grad af sympati og empati og det teoretisk forklarende afsnit afsluttes med en diskussion af, hvorvidt informanternes beskæftigelse har betydning for deres holdninger og udtalelser.

Refleksiv tænkning

En af de vigtigste årsager til, hvorfor informanterne forblev positive eller blev mere positive overfor personerne fra programmet *Blok på Bistand* er, at de fra det første til det andet interview blev mere refleksive. De fem dage mellem de to interviews gav informanterne tid til at overveje programmet yderligere og sætte spørgsmålstejn ved deres egen holdning, hvilket tydeligst kom til udtryk hos informanten Laila. Der var dog en forskel på, hvordan refleksiviteten kom til udtryk hos de højtuddannede og hos de lavtuddannede. Samtlige højtuddannede informanter, dog først Laila i det andet interview, satte spørgsmålstejn ved skyldsspørgsmålet. Deres refleksivitet kom til udtryk i deres kritiske syn på interviewerens spørgsmål. Dianna svarede hurtigt efter spørgsmålet blev stillet

"Amen det kan man jo ikke sige" (Dianna 1: 1).

De højtuddannede er altså refleksive i forhold til spørgsmålene og deres refleksivitet viser sig også allerede i det første interview, med undtagelse af informanten Laila, hvor det først viser sig i det andet interview.

Det er dog ikke kun de højtuddannede der viser refleksivitet, det gør ligeledes de lavtuddannede. Deres refleksive tænkning ses idet de fremstår refleksive overfor dem selv og deres udtrykte holdninger. Den refleksive tænkning kommer typisk først til udtryk i det andet interview, hvor de reflekterer over holdninger udtrykt i det første. Anne-Grethe er et eksempel på en informant, der gennem interviewsituationen reflekterer over egne svar og giver sig selv lov til at ændre holdninger. Anne-Grethes refleksivitet kommer direkte til udtryk i nedenstående citat

"jeg synes, nu hvirvler jeg måske nok lidt i min holdning, men altså... Jeg tænker bare, at han har været lastbilchauffør i mange år, ikke også altså? Jeg ved ikke hvad der er gået galt, om det så er fordi, han har sat for meget i den lastbil?" (Anne-Grethe 2: 18)

Forinden har Anne-Grethe udtrykt holdninger vedrørende Svend, som ikke stemmer overens med de holdninger hun udtrykker i citatet og det er hun udmærket klar over, eftersom hun anvender *udtrykket "nu hvirvler jeg måske nok lidt i min holdning"*. Jesper er en anden informant, der i det andet interview viser stor refleksiv tænkning over egen ageren og holdninger. Da der spørges ind til om han har tænkt over noget, siden vi så programmet, svarer han

"Nej, jeg tror jeg har tænkt over, jeg var mere arrig sådan, da vi havde set programmet" (Jesper 2: 27)

På trods af, at Jesper ikke ændrer direkte holdning overfor kontanthjælpsmodtagere, viser han dog mere overbærenhed og sympati for programmets personer i det andet interview.

De to uddannelsesgrupper har det tilfælles, at de begge reflekterer både over det de *ser* i det første interview, men i det andet interview åbner de ligeledes op for, de scener vi som seere *ikke ser*.

"der kan jo være nogle andre ting der spiller ind. Men det får vi jo ikke at se og høre i det program, jo"

(Bente 2: 2).

"det ved jeg jo ikke noget om overhovedet? Og vi får jo heller ikke... Altså, jeg har jo ingen baggrundsviden omkring de her personer, og vi får heller ikke noget at vide om dem" (Laila 2: 2)

Det er altså tydeligt, at samtlige informanter fremstår refleksive især i det andet interview, hvilket kan være en af årsagerne til, hvorfor informanterne bliver mere positive frem til det andet interview fem dage senere. Et andet eksempel, hvor informanternes refleksion kommer til udtryk er i deres beskrivelse af personerne og deres forsøg på at kategorisere dem.

Stereotyper og kategoriseringsforsøg

Fra udvælgelseskriteriet uddannelse bevæger vi os nu mod et andet udvælgelseskriterie, nemlig politisk ståsted. Forud for analysen var der forventninger om, at dette kriterium ville vise sig som forskelle i informanternes holdninger, hvor Venstre-vælgerne ville fremstå mere kritiske overfor personerne på kontanthjælp og de socialdemokratiske vælgere mere overbærende. Et sådan resultat viste sig ikke entydigt. Alle informanter brugte i det første interview stor energi på at forsøge at kategorisere personerne fra programmet. Mange informanter optegner et spektrum, som blandt andet forklares således:

"Altså han [Michael] bider smerten i sig for at prøve, og se om de ikke godt vil tage ham, til at arbejde det han nu kan holde til. Det er jo ikke så mange der gør (...) Jamen han [Svend] finder jo smerten i stedet for"

(Bente 1: 5-6).

Nogle informanter er tillige bevidste om deres kategoriseringsforsøg, såsom Jesper, der placerer Svend og Anita i en gruppe og Michael i en anden:

"Ja, ham vil jeg placere i en anden kasse" (Jesper 1: 18).

Informanternes ihærdige forsøg på at kategorisere personerne kan være et udtryk for, at de ikke besidder nogle faste stereotyper, de kan holde personerne op imod og derudfra begribe personerne. Informanterne udtrykker ikke en negativ stereotyp ej heller en positiv. Informanternes forsøg på at kategorisere fylder hos både de højtuddannede og de lavtuddannede, dog er det som om, at de lavtuddannede bruger mere tid på at forsøge at kategorisere personerne. Ser vi på informanternes politiske ståsted, er det tydeligt, at Venstre-vælgerne er i en svær situation. Traditionelt set opfatter partiet Venstre individet som stærkt – et individ som både *kan* og *vil* arbejde. Da personerne fra serien ikke imødekommer denne forståelse, har Venstre-vælgerne svært ved at forklare individets ageren og attitude, derfor tyr de ofte til at give systemet skylden for, at personerne er på kontanthjælp.

”Hun [Anita] har jo fuldstændigt opgivet, hun læner sig jo tilbage, og det tænker jeg et eller andet sted det gør systemet jo, det gør systemet jo ved mange af de her mennesker, ikk?” (Dianna 1: 1)

Også Venstre-vælgeren Thomas peger på, at systemet fejler

”Med nogle håbløse programmer, og det er et tungt, stift, langsomt-virkende system/program, de skal i gennem. Og det mener jeg slet ikke det offentlige er gearet til det i dag” (Thomas 1: 5).

De socialdemokratiske vælgere har ikke svært ved at give personerne i programmet skylden for deres situation.

”Ja, det er der nogen af dem der er? Jamen der er manden fra Roskilde festival [Svend]... jeg synes han er lidt selvforskyldt der hvor han havner” (Mikkel 1: 1)

Ovenstående citat stemmer ikke overens med undersøgerens forforståelse, der i højere grad pegede på, at de socialdemokratiske vælgere ville være mere overbærende overfor personerne. Det er én af vælgere også, nemlig Bent, der er af den overbevisning, at det ikke giver mening at tale om skyld

”Jeg tror, at vi har et medansvar omkring vores medmennesker. At det er ikke bare dem der er skyld i det. Vi skal have bygget et samfund op, hvor vi kommer til og høre til hinanden, på en eller anden måde” (Bent 1: 3).

På trods af, at informanterne ikke agerer som undersøgerens forforståelse ellers talte for, så er der forskel på, hvor de placerer skylden. Venstre-vælgerne placerer den hos staten og systemet, mens de socialdemokratiske vælgere placerer den hos det enkelte individ og Bent, som den eneste, på samtlige samfundsborgere. Informanternes forsøg på at kategorisere personerne fylder utroligt meget i det første interview, hvor det i det andet interview er lagt i baggrunden til fordel for refleksionen.

Fra det politiske ståsted betydning for informanternes holdning vendes fokus nu mod det sidste udvælgelseskriterium, nemlig køn.

Sympati og empati

Forud for undersøgelsen havde undersøgeren forventninger om, at der kunne opstå forskelle i holdninger grundet informanterne køn. I den forbindelse besad undersøgeren en forforståelse om, at kvinder typisk er mere empatiske end mænd, denne forforståelse blev bekræftet i undersøgelsen, hvor kvindernes empati primært kom til udtryk i det andet interview. De udvalgte kvindelige informanter er generelt bedre til at sætte sig i informanternes sted, hvilket blandt andet kommer til udtryk hos informant Laila i det andet interview:

"hvis nu jeg kom i sådan en situation, så ville jeg da også være glad for, at der var nogen der ville hjælpe mig" (Laila 2: 9).

Netop udtrykket *"hvis jeg kommer i sådan en situation"* anvender Laila adskillige gange i det andet interview. Anne-Grethe er en anden informant, som udtrykker stor sympati for personerne i programmet og hun sætter ikke, som f.eks. Mikkel gjorde, spørgsmålstegn ved Anitas psykiske sygdom

"Altså, hun havde angst, og det kan man ikke rigtigt sætte sig ind i før man har det, tror jeg ikke" (Anne-Grethe 2: 7).

Informanten Bente udtrykker ligesom Laila gjorde i det andet interview, at de fem dage der er gået fra det første til det andet interview har gjort, at hun har overvejet, at hun kunne stå i samme situation som personerne fra programmet.

"det man er bange for, at man kan måske selv komme til at stå i sådan en situation" (Bente 2: 20)

Da der efterfølgende spørges ind til, om Bente har tænkt over, at hun selv kunne stå i samme situation svarer hun med det samme:

"Absolut! Absolut! Det har jeg da! Altså, det er jo ingen spøg" (Bente 2: 21).

Kvinderne er generelt bedre til at sympatisere med personerne, hvilket særligt kommer til udtryk i det andet interview. Der er dog én mand som fra første spørgsmål i det første interview sympatiserer og udtrykker empati for personerne og fastholder disse følelser gennem interviewforløbet, nemlig

informanten Bent. Han nævner, at det der adskiller ham fra personerne fra programmet er, at han får anerkendelse

"alle har behov for at høre til et eller andet sted, og få anerkendelse for det man gør. Og det tror jeg nok, at når jeg sådan ser på det, så ser jeg jo få af dem, der direkte bliver rost. Hvis du ser udsendelsen, så var der egentlig ikke rigtigt nogen steder hvor de siger: "Ej, det var dejligt du gjorde det der", og det studser mig lidt. Fordi jeg tror, at handler... Med anerkendelse kan vi flytte rigtigt meget (Bent 1: 10).

Læg mærke til, at Bent ofte anvender ord som "jeg", "mig" og slutteligt betegnelsen "vi", der er med til at understrege, at Bent på ingen måde tager afstand fra problematikken vedrørende kontanthjælpsmodtagerne, men i stedet går ind og vil tage ansvar. Bent er et godt eksempel på en informant, som ikke lægger afstand imellem ham selv og personerne fra programmet, hvorimod Thomas er en informant, som tager afstand fra personerne.

"Jeg tror på, at mange mennesker de ønsker jo ikke den situation. De ønsker jo egentlig og have en kontakt med andre, og få noget selvværd, og komme til og opleve nogle små succeser" (Thomas 1: 5)

På trods af, at Thomas er overvejende positiv overfor personerne, fratager dem skylden for deres situation og pålægger denne systemet, så er Thomas ikke god til at sætte sig i personernes sted, hvilket blandt andet viser sig i betegnelsen "de". Bent ville formentlig, hvis han havde anvendt samme sætning bruge betegnelsen 'vi' eller 'ingen af os'. Her lægger Thomas typisk mere distance mellem sig selv og personerne fra programmet.

Der ses en tydelig forskel i kønnenes måde at sympatisere med personerne fra *Blok på Bistand*. Kvinderne er overordnet bedre til det end mændene og kvinderne udtrykker størst sympati i det andet interview. Dog fremhæves Bent som en informant, der er exceptionel god til at føle empati for personerne fra programmet.

Fra empatiske følelser afsluttes dette forklaringsafsnit med en diskussion af informanternes beskæftigelse og dennes betydning for informantens udtrykte holdninger.

Beskæftigelsens betydning

I mødet med informanten blev det hurtigt klart, at dennes beskæftigelse havde en stor betydning. Der var stor forskel på, hvilken vinkel personerne i programmet blev anskuet og forsøgt forstået ud fra. Mikkel og

Jesper arbejder begge indenfor et håndværk, Mikkel som tømrer og Jesper som sokkellægger. Disse to informanter brugte i det første interview meget tid på at kategorisere personerne fra Blok på Bistand. Det syntes, at fylde meget i deres bevidsthed og det var tydeligt, at kategoriseringen blev anvendt som et redskab til at begribe personerne. Thomas, som er bankdirektør, var også præget af sin beskæftigelse især da han beskriver personen Anita:

"For at sige det lige ud, hun er jo for længst opgivet af pengeinstitutterne. Fordi hun tager jo ikke... Altså, hun tager jo egentlig ikke ansvar for en hel masse, sådan set med mine øjne, med hendes økonomi"

(Thomas 1: 9).

Thomas har sværere ved at sætte sig i personernes sted og begriber personen Anita ud fra et økonomisk synspunkt. Tillige fylder kategoriseringen ikke meget i Thomas forsøg på at begribe personerne, som det gjorde hos de to håndværkere. Tale- og læsespecialisten Dianna tog sit tidligere arbejde i en specialklasse med ind i den direkte observation, da hun henvendte sig til undersøgeren og sagde "Ham kender jeg fra specialklassen", mens hun pegede på Svend. Hun observerede altså nogle karaktertræk, som hun kunne sammenligne med erfaringer fra specialklassen.

En anden informant som tager sit arbejde med ind i forståelsen af personerne er læreren Bent. Bent har været lærer i 35 år og hans beskæftigelse præger i høj grad hans perception af programmet og hans forståelse af personerne. Bent sammenligner endda, på en meget positiv måde, sine elever med personerne fra programmet.

"Jeg tror, at det er lidt min version, jeg tror generelt ikke elever ønsker at være frække eller ikke har lyst til at arbejde med nogle ting. Men inderst inde, så vil vi jo gerne være en del af det, men der er nogle ting der gør, at vi ender der hvor vi ender" (Bent 2: 15).

Laila og Anne-Grethe hhv. pædagog og pædagogmedhjælper samt Bente, der arbejder som serviceassistent på et senhjerneskade center har alle det tilfælles, at de arbejder med mennesker og at de hjælper mennesker. Sammen med Bent er de fire dem, som bedst er i stand til at sætte sig i personernes sted:

"Fordi jeg tænker, at hvis nu jeg kom i sådan en situation, så ville jeg da også være glad for, at der var nogen der ville hjælpe mig" (Laila 2: 9).

"jeg har jo ondt af dem alle tre" (Anne-Grethe 2: 23).

Igen fylder de fire informanters kategoriseringsforsøg ikke så meget som hos de to håndværkere, der gør en større kognitiv indsats for at få personerne fra programmet til at tilpasses forskellige "kasser", som Jesper

udtrykker det. Det tyder altså ud fra analysen på, at informanter, der arbejder med mennesker og som ofte hjælper andre mennesker i forbindelse med deres erhverv, udtrykker mere empati og har lettere ved at sætte sig i personernes sted. Deres mindre fokus på kategorisering kan skyldes, at de i deres erhverv ofte skal gribe forskelligheder i f.eks. børn og elevers adfærd og tilpasse undervisning til forskellige elever. Håndværkerne derimod, har i deres erhverv en plan om at skabe et produkt. De ved præcis, hvordan det færdige produkt skal være og de arbejder efter dette som mål. Ender produktet ikke med at blive som beregnet, gøres arbejdet om. De faste forestillinger om produktet afspejler sig i de to informanternes adskillige forsøg på kategorisering, idet de opsætter nogle kasser og derigennem forsøger at forstå og beskrive hver enkelt person. Når personerne eller deres adfærd ikke umiddelbart passer ind i det billede de har skitseret for undersøgeren, forsøger de på ny at skabe en kasse, hvori personerne kan indplaceres.

Konklusion

Dette speciale er baseret på otte informanternes perception af programmet Blok på Bistand og har til formål at afdække: *Hvorfor danskernes holdning til kontanthjælpsmodtagere ikke har ændret sig markant efter mediernes tilsyneladende negative framing af gruppen?* I dette konklusionsafsnit besvares specialets problemformulering i mødet med de otte forskellige informanter.

Mødet med de otte informanter gav otte forskellige reaktioner og perceptioner af programmet *Blok på Bistand*. Den højtuddannede socialdemokrat Laila var yderst negativ og voldsom i sit sprogbrug i det første interview, men efter yderligere refleksion viste hun i andet interview betydelig mere sympati og empati overfor personerne i serien. Det blev hurtigt klart, at noget havde ændret sig hos informanterne fra det første til det andet interview; de var pludselig mere sympatiske og empatiske. De informanter, såsom Bent, der i det første interview udtrykte stor empati, blev i det andet interview yderligere bekræftet i deres holdning. Den refleksive tænkning, som ingen af de valgte teorier tog højde for, syntes at have den største betydning for, hvorfor informanterne forbliver eller bliver mere positive fra det første til det andet interview. Informanternes refleksive tænkning kommer til udtryk på to måder; de højtuddannede viser refleksiv tænkning gennem deres kritiske syn på spørgsmålene, særlig skyldsspørgsmålet, og de lavtuddannede viser refleksiv tænkning, da de reflekterer over sig selv og egne udtalelser.

Den refleksive tænkning viser sig i de to grupper også gennem deres forsøg på at kategorisere personerne fra serien. I det første interview fylder kategoriseringen særlig hos de to håndværkere Jesper og Mikkel, men også hos de andre informanter. I det andet interview er den kategoriske tænkning udskiftet med yderligere refleksion og nuancerede beskrivelser og forståelser af personerne. I det andet interview er

samtligte informanter ligeledes blevet mere empatiske og viser evner til at sætte sig i personernes sted. De empatiske evner fra det andet interview kommer særlig til udtryk hos de kvindelige informanter og stærkest viser den empatiske egenskab sig hos informanten Bent. Kvindernes og Bents evne til at sætte sig i personernes sted kan ligeledes have en sammenhæng med deres erhverv. De arbejder alle med mennesker og hjælper mennesker både som pædagog, pædagogmedhjælper, lærer og serviceassistent. Undersøgelsen viste eksempler på, at bankdirektøren Thomas ser mennesket ud fra et økonomisk synspunkt. Så selvom Thomas også har med mennesker at gøre til dagligt er dette udelukkende ud fra en økonomisk vinkel. Dette viser sig også i kraft af, at han har meget svært ved at sætte sig i personernes sted og at sammenligne sig selv med personerne. De to håndværkere Mikkel og Jesper er ikke gode til at sætte sig i personernes sted og til at begribe forskelligheder hos personerne, hvilket formentlig bunder i deres respektive erhverv, hvor de ofte udarbejder et produkt med et bestemt mål for øje.

Det andet interview afslørede altså mange faktorer i forbindelse med individets holdningsdannelse, som i lignende undersøgelser har været skjulte. Hos Lyengar sås en øjeblikkelig reaktion hos informanten, som reagerede negativt på det viste. Dette viser sig også til dels hos nogle informanter, særlig hos Laila, men efter fem dage forandres dette. Formentlig ikke grundet Zallers forklaring, hvor informanterne har glemt programmet, men i stedet grundet den længere refleksionstid, der giver informanten mulighed for at opnå en dybere forståelse og føle yderligere sympati for personerne. Tiden giver altså informanten tid og mulighed for dybere refleksion. Undersøgelsens økologiske validitet endte med at fremstå særlig høj, idet både informanter og undersøger gennem interviewprocessen blev bevidste om egne holdninger og reaktioner. Samtlige informanter påpegede, at noget havde ændret sig fra det første til det andet interview. De var altså selv blevet bevidste om nogle holdninger, nogle tanker eller nogle kognitive mønstre såsom kategorisering, som de forinden undersøgelsen ikke var bevidste om.

Disse resultater bidrager med ny viden på området, idet holdningsteoriene fejlede i deres forståelse af individets perception. De inddrog ikke i deres teoretiske forståelse, at individet er i stand til at reflektere yderligere over et tv-program og at tiden, som de får lov at reflektere i viser sig at være altafgørende for deres empatiske evner. Det er ikke sikkert, at disse resultater gør sig gældende hos andre informanter eller hos den danske befolkning generelt. Undersøgelsens resultater anses ifølge Flyvbjerg, som 'the force of example', og peger på årsagsforklaringer og sammenhænge, der muligvis kunne gøre sig gældende hos andre individer end specialets udvalgte informanter.

Specialets peger altså på mulige årsagsforklaringer til, hvorfor der ikke ses en ændring i danskernes opbakning til kontanthjælpen på trods af en tilsyneladende negativ medieframing af emnet. Tiden fra en mulig påvirkning finder sted til informanten skal udtrykke en holdning til emnet, giver informanten tid til

refleksion, hvilket viser sig altafgørende i forhold til informantens sympati og indlevelsessevne. Årsagen til den danske holdningsstabilitet i forhold til kontanthjælpsspørgsmålet, kan ifølge undersøgelsen forklares med individets evne til og mulighed for refleksion.

Tak

I gennem min studietid har mediernes rolle og mediernes magt fyldt meget. Tillige har fascinationen af mediernes fremstilling af særlig udsatte grupper i samfundet haft min store interesse. I dette speciale er der inddraget en ny faktor i det farverige medie billede, nemlig individet. For individets opfattelse af mediernes fremstilling er yderst interessant i forhold til individets ageren og individets holdninger. I den forbindelse skal der lyde en kæmpe tak til de fantastiske otte informanter der med deres interesse, hjælpsomhed og åbenhed lukkede en nervøs specialestuderende med alt for mange kritiske spørgsmål ind i deres hjem. Forløbet med jer vil for altid stå for mig som en tid med alt for mange spørgsmålstejn der florerede i mit hoved, med søde og imødekomne mennesker der smilende tog imod mig og som efterfølgende udtrykte stor begejstring for undersøgelsen. Foruden jeres deltagelse var specialet aldrig blevet til.

I tilblivelsen af dette speciale skal der også rettes stor tak til min vejleder Christian Albrekt Larsen, der gennem forløbet har tanket mig op med gåpåmod og selvtillid samt blevet ved med at pirre min interesse for emnet. Det endte vist med, at vi begge blev lige opslugt af undersøgelsen og de fundne resultater, trods stærkt modstand fra hans side (bare rolig jeg siger det ikke til nogen).

Litteraturliste

- Bryman, Alan (2008): *Social Research Methods*, New York: Oxford University Press
- Collin, Finn og Køppe, Simon (2014): *Humanistisk Videnskabsteori*, København: Lindhardt og Ringhof
- Daily Mail (21.01.2014): "Benefits Street's parade of scroungers and drugs addicts give Channel 4 its highest ratings since 2012", set d. 16.02.2015 på: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2543261/Benefits-Streets-parade-scroungers-drug-addicts-Channel-4-highest-ratings-2012.html>
- Fuglsang, Lars og Olsen, Poul B. (2004): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag
- Gravengaard, Gitte & Rimestad, Lene (2014): "Observationsstudier", i Hopmann, David Nicolas og Skovsgaard, Morten (2014): *Forskningsmetoder i journalistik og politisk kommunikation*, København: Hans Reitzels Forlag
- Hedegaard, Troels Fage (2014): "Stereotypes and welfare attitudes: a panel survey of how 'poor Carina' and 'lazy Robert' affected attitudes towards social assistance I Denmark", I NJSR – NORDIC JOURNAL of SOCIAL RESEARCH, vol. 5 2014
- Hedegaard, Troels Fage (01.10.2014): "Effektløs. Danskerne har glemt 'Dovne Robert'". Artikel fra Politikken
- Hinton, Perry R. (2000): *Stereotypes, Cognition and Culture – Psychology Focus*, London: Psychology Press
- Hopmann, David Nicolas og Skovsgaard, Morten (2014): *Forskningsmetoder i journalistik og politisk kommunikation*, København: Hans Reitzels Forlag
- Højbjerg, H. (2004): "Hermeneutik", I Fuglsang, Lars og Poul B. Olsen (2004): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag

- Iyengar, Shanto (1991): *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago: The University of Chicago Press
- Jensen, Mads Michael Ekstrøm og Mose, Sandra Thorup (2013): *Avisernes eksponering af Carina-sagen*, på Aalborg Universitets projektbibliotek: <http://projekter.aau.dk/projekter/>
- Jensen, Tracey (2014): "Welfare Commonsense, Poverty Porn and Doxosophy", artikel på Sociological Research Online 19, (3), 3: <http://www.socresonline.org.uk/19/3/3/3.pdf>
- Jones, Owen (2011): *Chavs – The demonization of the working class*. London: Verso
- Karlins, M., Coffmann, T.L. & Walters, G. (1969): "On the fading of social stereotypes: Studies in three generations of college students" I *Journal of Personality and Social Psychology*, 13, p. 1-16
- Katz, D & Braley, K.W. (1933): "Racial stereotypes of 100 college students", I *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 28 p. 280-290
- Kunda, Ziva (1990): "The Case for Motivated Reasoning", I *Psychological Bulletin* vol. 108, no. 3, p. 480-498
- Larsen, Christian Albrekt og Dejgaard, Thomas Engel (2013): "The institutional logic of images of the poor and welfare recipients: A comparative study of British, Swedish and Danish newspapers" I *Journal of European Social Policy* 23 (3) p. 287-299
- Lodge, Milton og Taber, Charles (2000): "Three steps toward a theory of motivated political reasoning", I *Elements of Reason: Cognition, Choice and Bounds of Rationality*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Oorschot, Win Van (2006): "Making the difference in social Europe: deservingness perceptions among citizens of European welfare states", London: Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications, pdf
- Pahuus, Mogens (2014): "Hermeneutik", I Collin, Finn og Køppe, Simon (2014): *Humanistisk Videnskabsteori*, København: Lindhardt og Ringhof

- Thaysen, Julie Mølgaard og Nedergaard, Marie With (2013): *Arven efter Carina og Robert – En indholdsanalyse af dagbladenes dækning af kontanthjælpsområdet*. Speciale fra Sociologisk Institut – Københavns Universitet:

file:///C:/Users/admin/Downloads/Speciale_Arven%20efter%20Carina%20og%20Robert.pdf
- Yin, Robert K. (2009): *Case Study Research – Design and Methods*, Thousand Oaks: SAGE Publications, inc.
- Zaller, John R. (1992): *The Nature and Origins of Mass Opinions*, Cambridge: Cambridge University Press

Bilag

Interviewguide

- Kontrol heuristik
 - Synes du, at de personer som vi så i programmet, selv er skyld i, at de modtager kontanthjælp?
- Behov heuristik
 - Synes du, at de personer vi så i har et behov for at modtage kontanthjælp?
- Identitet heuristik
 - De personer vi så i programmet, er det nogen, som har noget tilfælles med dig?
- Attitude heuristik
 - De personer vi så i programmet, hvordan er deres attitude overfor den økonomiske støtte de hver især modtager – hvordan synes du de opfører sig?
 - Synes de, at du virker taknemlige for den offentlige ydelse de modtager?
- Gensidigheds heuristik
 - De personer vi så i programmet, synes du, at de fortjener at modtage kontanthjælp?
 - De personer vi så i programmet, synes du, at de bidrager til samfundet?
 - De personer vi så i programmet, tror du, at de kommer til at bidrage til samfundet i fremtiden?

Den direkte observation

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af hver af de otte informanter. Informanterne er hver især blevet observeret, uden deres kendskab til det, mens de har set fjerde afsnit af *Blok på Bistand*. Deres reaktioner følger nedenfor.

Direkte observation af Dianna

Dianna henvender sig meget til undersøgeren, mens afsnittet afspilles. Hun udtrykker, at hun mener at have set afsnittet før. Dianna siger i programmets intro om Michael, at "Han er så sød ham der". Derefter griner hun af Svend, der siger at han ikke er så god til offentlige ansatte. Dianna siger: "Jeg ville også være bange for ham der". Da Svends sygdomsliste beskrives, fokuserer Dianna på, at det nævnes, at han har højt kolesteroltal. "Så kan halvdelen af Danmarks befolkning ikke arbejde. Spørgsmålet er, om han ikke er mere

psykisk syg end fysisk”, siger hun og henvender sig til undersøgeren. Da det afsløres, at Anita og Jimmi får 3000 kr. om ugen når alt er betalt, hvis de flytter sammen, udbryder Dianna ”Det er fandme meget! Der er ikke mange der har 3000 kr. om ugen”. Dianna griner efterfølgende af interviewerens spørgsmål om, hvorfor Svend kan spille billard, men ikke arbejde. Dianna siger efterfølgende: ”Det er også et specielt spørgsmål”. Når Michael kommer frem på skærmen og han ses feje, smiler Dianna og siger ”man kan godt se, han har haft et hårdt liv”. Scenen hvor Anita og Jimmi handler ind har Dianna armene over kors og udbryder ”kæft det er impuls køb”, da de lægger flødeboller i kurven. Da Svend er til samtale med henblik på jobprøvning nikker Dianna til, at socialarbejderen siger, at Svend skal have klart definerede opgaver. Dianna siger efterfølgende: ”Man kan meget, når man kan komme ind til ham”. Derefter udbryder hun i scenen, hvor de to socialarbejdere spørger om Svend er til humor, hvorefter de udtrykker, at den ene socialarbejders humor, ikke er ret god og efterfølgende griner højt, mens Svend ikke fortrækker en mine, ”Tænk at de spørger om han er til humor”. Da Anita og mentoren gennemgår hendes økonomi rynker Dianna bryn og lægger armene over kors. Scenen, hvor vi følger Svend på vej til jobprøvning udbryder Dianna: ”Se som han går med hænderne på ryggen. Han har allerede bestemt, at det ikke er noget for ham”. Dianna løfter igen bryn, da Svend ses arbejde på en maskine. ”Han gider sku da ikke det der”, udbryder hun. Dianna ryster igen på hovedet over interviewerens spørgsmål vedrørende hvorfor Svend er i stand til at spille billard og ikke arbejde. I scenen hvor Michael er ude at købe maling, griner Dianna af, at chefen skal finde noget mere Michael kan male, eftersom de kun har en treliters bøtte med maling. Slutteligt rynker Dianna bryn og ser kritisk på Svend, da han taler om at opnå førtidspension.

Direkte observation af Laila

Laila griner, da Svend ses kaste ting i containeren ved Miljøgården, hvor han arbejder som frivillig. Hun smiler stort af Michael da han udtrykker ”Jeg vil gøre mig uundværlig”. Derefter ryster hun på hovedet og fnyser af Svend, da der fortælles, at han har flere domme for vold mod offentlige ansatte. I scenen hvor Svend får besked på at møde i jobprøvning næste dag kl. 11.00 svarer han ”Ja cirka deromkring”, her udbryder Laila forarget ”Nej!”. Laila reagerer på Anitas store gæld ved at rynke bryn og sige ”Arrhh”. I hele scenen hvor mentoren fortæller om Anitas gæld, har Lailas læber en nedadgående facon. Dog smiler hun igen og griner, da Michael slutteligt udtrykker, at han skal gøre sig uundværlig.

Direkte observation af Mikkel

Mikkel rynker bryn da vi præsenteres for Svend. Scenen hvor Svend ses på miljøgården siddende i en skurvogn og drikker en sodavand og siger "Nu skal vi bare have tiden til at gå", reagerer Mikkel ved at grine højt. Desuden smiler og griner Mikkel af Michael der vil gøre sig uundværlig. I scenen hvor Anita køber ind ryster Mikkel på hovedet, da hun lægger colaen i indkøbskurven. I scenen hvor Svend er til samtale hos kommunen og de spørger om han er til humor, griner Mikkel. Da Anitas gæld på 163.000 kr. afsløres løfter Mikkel øjenbrynene og spærrer øjnene op. Han griner igen af Svend i scenen, hvor han ikke har tiltro til kontorstole med hjul. Slutteligt griner han hjerteligt af Michael i malerforretningen, når han siger, at chefen må finde noget mere han kan male.

Direkte observation af Anne-Grethe

Anne-Grethe spærrer øjnene op i scenen, hvor Anita og Jimmi får deres rådighedsbeløb efter alt er betalt at vide. I scenen hvor socialarbejderne spørger om Svend er til humor og efterfølgende griner af Doriths dårlige humor, griner Anne-Grethe højt og siger "Nå det var ikke sjovt", da Svend tydeligvis ikke synes det er lige så sjovt som socialarbejderne. Anne-Grethe nikker af, at Michael siger: "Hvis man kan lave noget, så skal man også". Anne-Grethe smiler og griner i scenen, hvor Svend brokker sig over kontorstolen med hjul. Slutteligt smiler Anne-Grethe da Michael udtrykker, at han skal gøre sig uundværlig.

Direkte observation af Jesper

Jesper udtrykker da programmets intro begynder, at han tror han har set programmet før. Jesper griner af Svend i scenen, hvor han udtrykker, at han gerne vil arbejde, hvis helbredet tillader det. Han griner desuden af Svend når han siger, at han kan få fred for systemet, hvis han kan opnå førtidspension. I scenen hvor Svend opremser sin sygdomsliste, griner Jesper. I scenen, hvor Anita ses liggende i sengen, griner Jesper. Da det afsløres, at Anita modtager 13.000 kr. i støtte til hende og børnene, griner Jesper. I scenen hvor Anita og kæresten får at vide deres rådighedsbeløb på 1500 kr. per mand per uge efter alle regninger er betalt, himler Jesper med øjnene og siger "1500 kr. hver om ugen?". "Puha" udbryder Jesper da Svend ses kysse med kæresten Pia. Jesper griner af, at Svend kan spille billard, men ikke arbejde. Jesper griner desuden, når Michael udtrykker, at han vil gøre sig uundværlig. I scenen, hvor Anita og kæresten er ude at handle ind,

griner Jesper da de lægger en cola i kurven. Desuden griner han igen, da de også skal have flødebolle. I scenen, hvor det præsenteres, at Svend har fire domme for vold mod offentlige ansatte, griner Jesper og ryster på hovedet. I scenen hvor Svend er til møde på kommunen griner Jesper af, at han ved hvor kaffemaskinen er. Desuden griner han højt af Svend i scenen, hvor de spørger ind til hans humor. Da Svend afslutter mødet med at udtrykke, at han kommer cirka omkring kl. 11, griner Jesper igen. I scenen hvor Anitas gæld præsenteres, griner han og ryster på hovedet. Jesper griner højt og lægger hovedet tilbage da Anita siger "Så siger vi det", til mentoren. I scenen med Svend og kontorstolen griner Jesper højt og lægger hovedet tilbage. Han griner og ryster desuden på hovedet, da Svend synes at få rygproblemer. I scenen hvor Michael køber maling griner han af, at chefen skal finde noget mere der skal males. Da Svend beskriver sine smerter for socialarbejderen fnyser Jesper og siger "Ahhr". I scenen hvor Svend kommer hjem og han fortæller at han fik ondt af at sidde ned, fnyser Jesper og udtrykker "Jamen det gør han jo også nu". Slutteligt griner Jesper af, at Svend ligger i sengen og at Michael vil gøre sig uundværlig.

Direkte observation af Bent

Bent kan huske, at han har set Svend fra programserien før, men han understreger, at han blot har set introen til programmet. Bent læner hovedet på skrå og betragter personerne i programmet. Bent smiler da interviewer spørger ind til, hvorfor Svend ikke kan arbejde, men godt spille billard. Bent trækker vejret dybt, da Anitas regninger gennemgås med mentoren. Slutteligt krydser Bent armene, da Svend snakker om, at han nok skal få sin førtidspension igennem. Overordnet set reagerer Bent ikke særlig meget, når han ser programserien.

Direkte observation af Thomas

Thomas ser intenst på skærmen med hovedet i hænderne og uden tydelig mimik. Thomas smiler, da det afsløres, at Anita og Jimmi hver vil have 1500 kr. om ugen. I scenen, hvor Svend spiller billard siger Thomas: "Det er faktisk hårdt for ryggen det der", mens han smiler. Thomas smiler igen da interviewer spørger, hvorfor Svend kan spille billard, men ikke arbejde. I scenen, hvor Michael fortæller, at han vil gøre sig uundværlig, smiler og nikker Thomas. Thomas griner igen af Svend i scenen, hvor han fortæller, at han 'ikke kan' med offentlige ansatte. Han nikker af, at Svend har kørt lastbil i 20 år og derfor ikke ved om han kan

arbejde sammen med andre. Thomas smiler i scenen hvor de to socialarbejdere griner af Doriths humor, mens Svend forbliver tavs. Da Svend siger, at han møder "cirka deromkring", smiler Thomas. Thomas smiler også af Anita, der efter mødet med mentoren, aftaler at det er slut med hyggeture med ordene "så siger vi det". Slutteligt nikker Thomas af Svend som siger, at man smadrer ryggen mere end man regner med ved at sidde på en stol og arbejde.

Direkte observation af Bente

I introen, hvor vi ser Michael for første gang, siger Bente: "han er så sød", mens hun lægger hovedet på skrå. Hun siger derefter, at hun kan se, at hun har set nogle af afsnittene før. I scenen, hvor Svend spiller billard griner Bente højt og nikker af interviewerens spørgsmål om, hvorfor han kan spille billard, men ikke arbejde. Hun smiler kærligt af Michael som vil gøre sig uundværlig og gentager "han er bare så sød". Bente griner og fnyser af Svend, da han udtrykker at han ikke gider og ud i nogle ligegyldige ting. "Det var ikke humor det der", siger Bente og refererer til Svend, da socialarbejderne griner af Doriths dårlige humor, mens Svend er tavs. Slutteligt griner Bente, da Svend strækker sig i scenen, hvor han sidder på kontorstolen og virker ti at have smerter.

Interviews

Nedenfor er alle interviews der er foretaget umiddelbart efter informanterne har set programmet *Blok på Bistand*.

Interview med Anne-Grethe

Interviewer 1: Synes du at de personer vi så i programmet, synes du selv at de er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Anne-Grethe 1: Nej, det synes jeg ikke... Det kan man ikke sige de er.

Interviewer 2: Nej? Hvorfor ikke det?

Anne-Grethe 2: Altså, ehm... De har jo nogle skavanker hver især, som jeg tænker at det kan de sgu' ikke helt gøre for. Så er der jo nogle af dem der er mere positive end andre, kan man sagtens se.

Interviewer 3: Hvem er det du tænker på der?

Anne-Grethe 3: Ham fyren som maler stolper.

Interviewer 4: Ja, Michael.

Anne-Grethe 4: Michael, ja. Han virker jo virkelig villig til at skulle arbejde, og have den indstilling at: "Man kan ikke bare få penge, vi skal ud og yde lidt". Men jeg tænker da også lidt, at han har måske også et helbred der så kan *holde* til at arbejde i 4 timer. Det er jo ikke sikkert de andre kan holde til det... og det er mest synd for dem.

Interviewer 5: Ja. Nu snakkede du om Michaels indstilling der. Hvordan er de andre personer? Der er hende Anita der, hende moren vi så, og så er der ham der hedder Svend, ham der har det med ryggen. Hvordan synes du deres indstilling er, i forhold til Michaels?

Anne-Grethe 5: Altså, hende damen dér, altså... Var det ikke noget med at hun var lidt psykisk, eeh. Havde noget angst-noget? Altså, det tager mange flere ting med sig, end vi andre vi går og forestiller os, tror jeg. Jeg tror det kan være svært for hende at passe et arbejde. Men selvfølgelig har hun også en helt andet indstilling, end ham den positive. Ehm, hvordan skal man lige forklare det? Altså... Hun er mere sløset i sin måde at leve på, altså...

Interviewer 6: Ja? Hvordan ser du det?

Anne-Grethe 6: Jamen, jeg synes ikke hun har forstået alvoren af at finde ud af at spare, til daglig. Altså, jeg tror ikke hun kan lade være med at gå ud og sløse penge, rent ud sagt.

Interviewer 7: Sløse penge? Hvad er det, det er?

Anne-Grethe 7: Jamen det er nok, eeh, lidt det der med at de hygger og er ude og spise. Det er sådan, at man kan sige, at man kan godt lave en god middag hjemme. Det formår hun nok ikke. Så jeg kan da godt tænke, jamen altså, der udnytter hun jo nok systemet en smule, selvom hun har angst og jeg synes det er synd for hende. Så burde hun tænke sig lidt bedre om.

Interviewer 8: Ja... Hvad så med ham Svend? Ham med ryggen. Synes du selv han er skyld i, at han modtager denne her kontanthjælp?

Anne-Grethe 8: Altså, han var jo lastbilchauffør tidligere, ikke også? Og der kan man jo også sige, at det er jo også et meget stillesiddende arbejde, tænker jeg lidt. Jeg ved ikke om der er den store forskel på at sidde dér, og så sidde stille, men det er måske også det der har gjort at han har fået dårlig ryg? Fordi han har sat så stille. Altså jeg tror da også systemerne går ud og prøver ham på nogle andre måder, men han er også svær at rykke tror jeg, fordi han er jo også sådan lidt en gnavpot...

(Interviewer og Anne-Grethe i fælles latter)

Interviewer 9: Ja? Hvordan ser du, at han er lidt en gnavpot?

Anne-Grethe 9: Jamen han har ingen humor, og han er nok hurtigt tændt, som de sagde, han havde noget med hans temperament, ikke også? Så han burde hjælpes virkelig, på en måde af det offentlige, ikke også... Han burde få noget hjælp.

Interviewer 10: Ja? Hvordan tænker du man kunne hjælpe ham?

Anne-Grethe 10: Jamen... Jeg ved ikke om psykologhjælp vil kunne hjælpe ham, men jeg tænker da at det kunne være en prøve. Men, ehm, han skal også ville det selv, og det er jeg i tvivl om, ikke også? Fordi han er nok også rendt ind i den sovepude, hvor han kan gå hjem og pys konen der, der sidder fint i sofaen, og... han ser egentlig meget frem til sin førtidspension, ikke også?

Interviewer 11: Ja... Synes du så at nogle af de her personer vi så i programmet, synes du de har et reelt behov for at modtage kontanthjælp?

(Anne-Grethe holder en lang tænkepause)

Anne-Grethe 11: Dé blev tavst...

(Anne-Grethe ler lidt)

Interviewer 12: Ja? Kunne de måske bruge en anden ydelse, eller har de overhovedet et behov for at modtage denne her økonomiske ydelse?

Anne-Grethe 12: Altså, ham der den positive dér, jeg tænker jo at han fint kunne holde måske til de 4 timer om dagen, og så han burde måske være tilkendt det der "flex"? Og det er vel ikke en kontanthjælp? Flexordning? Dét tror jeg ville passe ham. Altså, måske ville han endda kunne komme op og arbejde et par timer mere når han blev, eh, trænet i det... Og så måske have brug for lige at få resten, til en fuldtids... ikke også?

Interviewer 13: Ja. Hvad med de to andre, tænker du at de har behov for at modtage denne her ydelse?

Anne-Grethe 13: Jamen, det tror jeg nok, men jeg tror også det er vigtigt at få dem aktiveret. Jeg tror også det er vigtigt at de forstår: "Jamen, i kan ikke bare modtage. I skal ud og yde et eller andet, og så må vi prøve at finde det i kan holde det". Måske skulle de prøve og, som han selv siger, han er bange for han sidder for stille, jamen så må de måske ud og prøve og se om han kan lave et andet stykke arbejde, hvor han skal bevæge sig lidt mere. Ehm, og med hende... Jamen hendes problematik er lidt anderledes end de andres, tænker jeg, fordi hun har det der angst, så jeg tænker da også helt klart hun skal ind og have noget psykologhjælp, eller noget psykiatrisk hjælp og noget medicin til at hjælpe hende. Og så, jeg kan ikke forestille mig andet end at man godt kunne få hende i gang med et eller andet arbejde, men det vil kræve noget.

Interviewer 14: Ja... Når nu du ser de her tre personer vi især så i programmet, er der så nogen af dem du tænker, at de har nogle træk som du genkender hos dig selv? Eller som har noget tilfældes med dig?

Anne-Grethe 14: Ehm... Måske ham der den positive. Ikke fordi jeg vil påstå jeg altid er positiv, fordi nej det er jeg ikke altid, men altså... jeg tror sådan, at hans indstilling til at: "Jamen man skal yde noget, man kan ikke bare få ind af døren". Der kan jeg godt sammenligne ham lidt med mig. Ehm, de andre... det eneste jeg måske kan sammenligne en lille bitte smule, det er at jeg er da godt klar over at det kan være svært i perioder for folk at passe et arbejde, hvis de har en skavank. Ehm, det er ikke fordi jeg selv på den måde kan sammenligne, men jeg har da engang haft en virus i centralnervesystemet, og ved... kan godt sætte mig ind, at: "Hold kæft det er svært. Det er svært for andre at forstå, at man måske godt kan *nogle* ting, men at det kan være svært at passe et arbejde". Og sådan kan jeg godt, synes jeg godt, at jeg kan drage mine egne erfaringer med en af dem. Det er rigtigt svært! Hvis man har det trælst, med en eller anden skavank, eller psykisk, for den sags skyld. Men jeg sammenligner mig mest med ham...

Interviewer 15: Ham Michael der?

Anne-Grethe 15: Ja! Fordi at, ehm, man skal jo yde lidt for at kan få.

Interviewer 16: Ja... Synes du så at de personer vi så i programmet, at de er tilstrækkeligt taknemmelige for denne her hjælp de får?

Anne-Grethe 16: Ehm, igen er Michael, ja. Det synes jeg, at han virker taknemlig.

Interviewer 17: Ja? Hvordan udtrykker han det?

Anne-Grethe 17: Jamen ehm... det gør han bare ved hans måde. Ehm, han prøver også sådan på at sige: "Jamen jeg vil gøre mig uundværlig, så de kan beholde mig". Ehm, det er da også på en eller anden måde at være taknemmelig, synes jeg da. Ehm, for systemet.

Interviewer 18: Ja... Hvad med de to andre?

Anne-Grethe 18: Ham gnavnotten, han virker ikke meget taknemmelig. Men jeg tror også at, ikke for at sige noget om det offentlige, men måske skal man også nogle gange lige kigge på personen, hvad er det for nogen? Ikke? Man kan ikke behandle alle ens. Så det kan godt ske, hvis man vil være lidt mere, og kigge på *ham*. Og så behandler ham som han skal behandles. Så kunne det godt ske de kunne få mere ud af ham, tænker jeg. Det ville måske bare lige være at dreje nogle vendinger, som ville gøre ham lidt mere tilfreds. Fordi: "... hvis de bliver ved på den måde", som han udtrykker det, jamen så har vi ham ingen steder. Så han er ikke taknemmelig, fordi han føler ikke han bliver behandlet ordenligt, synes jeg ikke...

Interviewer 19: Nej? Der var på et tidspunkt, imens vi så det, der grinte de lidt af, at det var noget med at de spurgte ham efter om han var til humor, og så sagde han: "Ja, i et vist omfang", og så siger ham den ene sagsbehandler: "Ja Doris, hun var jo ikke altid så go", og så griner de højt, og det synes han *slet* ikke er sjovt. Er det én af de eksempler du tænker, at han ikke...?

Anne-Grethe 19: Ja, der burde de måske have tænkt: "Ej, han er ikke til den slags humor". Men det er også fint at prøve ham af. Så ved de hvor han har grænsen, og så bør de tænke på det fremadrettet, tænker jeg lidt.

Interviewer 20: Ja? Hvad med Anita der? Hvordan synes du hendes attitude er, eller hvordan synes du... er hun taknemmelig over for denne her kontanthjælp?

Anne-Grethe 20: Altså, hun er vel taknemmelig for alt det de sådan lige i øjnene kunne se, de havde tilbage, kan man sige. Men ehm, hvordan skal man forklare hende?

Interviewer 21: Hun er lidt svær?

Anne-Grethe 21: Hun er lidt svær. Hun er lidt svær at gennemskue, på en måde.

Interviewer 22: Hvorfor?

Anne-Grethe 22: Ehm, fordi at jeg synes hun lige som... kører lidt høj stil, og tror måske alligevel bare hun kan få.

Interviewer 23: Ja? Er det når de er ude og handle ind du tænker det?

Anne-Grethe 23: Ja... Ja og igen med at de bare kan tage ud og spise, altså, på den måde der. Ehm, jeg kan sgu ikke rigtigt... Jeg har svært ved at blive klog på hende, synes jeg faktisk. Jeg kan ikke lige...

Interviewer 24: Tror du sådan en som Anita, nu er hun jo ikke i arbejde nu her, men tror du at hun kommer til at komme i arbejde, i fremtiden?

Anne-Grethe 24: Altså, jeg har svært ved at forstå hende. Fordi det... og det er også nok fordi det er rigtig svært med angst, tænker jeg. Ehm, jeg kan godt alligevel sådan sidde og tænke på, at der er massere ting hun kan, til at hun har angst. Men jeg ved godt, at angst det er simpelthen så stor en verden, ikke også? Eh, hun kan sagtens handle, og hun kan tage ud og spise, og hun virker måske nok til bare og ville *bruge*, på en måde... synes jeg lidt. Hun er fandeme svær. Altså jeg kan ikke forestille mig andet, end at hun godt vil kunne holde til et eller andet slags job. Det tror jeg. Om ikke andet så vil hun kunne tage ud og snakke med ældre mennesker, måske, altså... bruge sin tid dér lidt. Men der er da ingen tvivl om, at hun skal nok lige som over den der angst. Hun skal nok prøve og have lidt hjælp til den. Så hun er bedre først... jeg ved sgu ikke rigtigt. Jeg er ikke rigtigt... altså det er svært at få forståelsen af hvor stort det problem er, synes jeg.

Interviewer 25: Ja? Hvad med de andre? Synes du de bidrager til samfundet, på det vi så, der på den halve time det varede?

Anne-Grethe 25: Ja Michael gjorde, synes jeg. Det synes jeg helt bestemt han gjorde. Han virkede glad, og han gerne ville det der, og... og jeg tænkte meget over da han, eeh, han handlede på ting. Da han var nede og købe maling, altså: "Nå okay, jeg ringer sgu lige til chefen". Jeg synes han var sgu godt med, altså, ikke også? Ham kan de kun blive glade for. Han bidrager. Ehm, gnavpotten... ej jeg synes ikke han bidrager. Og han skal hvert fald have noget hjælp, for at kunne bidrage, tænker jeg.

Interviewer 26: Ja? Tror du så han ville komme til det i fremtiden? Komme til og få et job?

Anne-Grethe 26: Der er lang vej med ham, tænker jeg. Der er rigtig lang vej.

Interviewer 27: Ja? Hvad vil der skulle til før?

Anne-Grethe 27: Amen, han skal i det hele taget have ændret sin indstilling. Grundindstillingen til mange ting. Og det er svært med sådan en som ham, tror jeg. Der er nogen man ikke kan ændre, jeg tror han ville have rigtigt... han vil være rigtig svær at ændre. Vi ville skulle helt ud i noget alternativ behandling her, rent ud sagt. Man skal helt ned og han skal skrælles af.

Interviewer 28: Det leder mig lidt til, om du synes de her personer de fortjener, at modtage kontanthjælp?

Anne-Grethe 28: Altså... Altså ham Michael, ham synes jeg nok fortjener. Han prøver, og så må man se fremadrettet om han kan klare flere timer, eller hvad? Det synes jeg han fortjener. Altså man kan selvfølgelig også sige... jeg kan egentlig ikke lige pludselig huske hvad der var årsagen til at han ikke, eh... eller til at han får kontanthjælp. Havde han en skavank?

Interviewer 29: Ja Michael? Han havde sukkersyge.

Anne-Grethe 29: Ja.

Interviewer 30: Hvad med de to andre? Synes du de fortjener at modtage kontanthjælp?

Anne-Grethe 30: Altså... egentlig synes de gør det. Jeg synes nok de fortjener det, jeg synes ikke der er nogen der fortjener bare at lukke helt, eh, for kassen. Men de skal *bidrage* på en eller anden måde. Det kan måske være sådan lidt, eh, frem og tilbage. Jo selvfølgelig synes jeg de fortjener det, fordi det... altså, han har kørt lastbil i mange år, så altså, han *har* jo arbejdet, tænker jeg.

Interviewer 31: Ja han *har* bidraget, eller hvad kan man sige?

Anne-Grethe 31: Det har han jo. Jeg tror også det var i rigtig mange år, at han havde kørt lastbil. Så, altså, jeg vil hellere ikke ret gerne være fuldstændig dommer, og så sige: "De har ikke fortjent det", det bryder jeg mig egentlig ikke om.

Interviewer 32: Nej? Men det virker alligevel som, at du giver udtryk for, at de måske ikke har fortjent så meget som Michael? Eller hvordan?

Anne-Grethe 32: Nej! Michael har fortjent det mest, tænker jeg. Fordi han også vil bidrage, så synes jeg også han fortjener det. Men man skal også vurdere hvor meget han fortjener det, fordi hvis han nu kunne arbejde i 6 timer, så synes jeg også han skal det. Ikke også? Ehm... ham der med ryggen der, gnavpotten der, altså, eh. Måske har han skide meget ondt i ryggen, ikke også? Og det er en stor del af ens krop, det ved jeg godt. Altså, jeg vil ikke sige han ikke fortjener det. Fordi måske er han så skidt i ryggen, men der tænker jeg på der må også være nogle lægelige undersøgelser, der kan bevise hvor meget behov han har for det. Så der er også en lægelig vurdering der skal ind i det der. Og det synes jeg heller ikke man bliver helt klog på i klippet, hvor meget de er... er inde over, altså selvfølgelig er de meget inde over det, men alligevel. Skal det jo ikke være til grund for det, tænker jeg. Og med hende... Jamen altså. Jeg vil tro hun skal ud og arbejde. Og så med lige noget støtte under hende, af en eller anden psykologhjælp, eller et ender andet, til hendes angst. Så tror jeg også på, at hun kan komme på den anden side.

Interviewer 33: Ja? Så hun fortjener nok at modtage denne her?

Anne-Grethe 33: Ja, i den periode her. Men så skal hun også lige som have et ultimatum, altså: "Ved du hvad nu... nu skal vi have hjælpen til dig, og så skal vi lidt i gang". Ja.

Interview med Bent

Interviewer 1: Synes du at de personer, som vi så i programmet, synes du selv at de er skyld, at de modtager denne her kontanthjælp?

Bent 1: Jeg synes det er svært at sætte skyld i, fordi ehm... jeg tror faktisk der er mange ting, der er årsagerne til, at sådanne ting sker. Der var engang jeg troede, at det hele var meget lettere, og man kunne sige: "Nå, men de kunne bare tage sig sammen, ikke? Eller gøre sådan og sådan". Altså, for eksempel ham der havde kørt lastbil i 20 år... jeg tror at hans ryg er nedslidt, på en eller anden måde. Og det kan han ikke gøre noget ved. Jeg ved ikke... altså hvis man sådan rent fysiologisk kunne sige: "Jamen så giver vi dig en operation", eller: "Vi giver dig noget træning til det", så kunne man selvfølgelig gøre det. Fordi jeg kunne jo se, min svigermor er lige blevet opereret for ryggen, og inden, der var det simpelthen... hun havde det så dårligt, men nu kan hun jo rigtig meget igen. Så jeg tror, at man skal da gøre alt hvad man kan. Og så er jeg måske ikke den helt rigtige til at spørge om det, fordi jeg selv godt kan lide at motionere. Og det tror jeg, jeg tror der ligger utroligt meget vigtigt i, at man får motioneret helt fra barns ben, og bliver ved med at føre det ind som en naturlig del.

Interviewer 2: Ja? Hvad giver det dig og hvad tror du, at det kunne give dem?

Bent 2: Jamen, eh, rent fysisk giver det mig noget. Altså jeg kan jo se, at hvis jeg for eksempel ikke løber, eller går ud og laver nogle ting, så fryser jeg meget mere. Og jeg bliver blegere, og jeg bliver også træt. Altså, jeg har det jo sådan, at hvis jeg for eksempel kommer hjem og så bare sætter mig i sofaen, og sidder, så falder jeg nærmest i søvn og sådan nogle ting. Uden egentlig... jeg har altid troet, at jeg var... at det var fordi jeg var træt. Men jeg kan mærke, at hvis jeg for eksempel går ud og gør noget, jamen så er jeg jo ikke træt?

Interviewer 3: Nej? Er det noget du genkender hos dem vi så i programmet?

Bent 3: Altså, ja jeg kan jo se, at de har en tendens, altså en rytme der... Hende den unge der, altså hun har jo nogle... der hvor hun *hygger sig*, hun skal hygge sig, der hvor hun sidder... Men hun sidder jo reelt passivt, og ser på at drengen spiller et eller andet spil, eller sådan nogen ting. Altså jeg tror, hvis, eh... jeg ved det ikke. Hvis hun selv kunne blive aktiv, med et eller andet. Men jeg tror da også, det er noget med nogle forventninger om... Jeg tror, at vi har et medansvar omkring vores medmennesker. At det er ikke bare dem der er skyld i det. Vi skal have bygget et samfund op, hvor vi kommer til og høre til hinanden, på en eller anden måde. Det her samfund som vi har skabt, hvor vi jo rent fysisk kan få penge, og sådan nogle ting, men det betyder meget, om der sidder en person og venter på dig, eller kommer ind til dig. Kommer ind og siger: "Hvordan går det? ", eller: "Vil du med? ", eller: "Skal jeg tage... " og så videre. Jeg tror det betyder rigtig meget.

Interviewer 4: Så det giver ikke så meget mening og så spørge ind til det med skyld? Om *de* er skyld i?

Bent 4: Nej det synes jeg ikke. Jeg synes hellere, at skyld kan jeg egentlig heller ikke bruge til noget. Jeg tror at jeg...

Interviewer 5: ... det kommer man heller ikke videre med?

Bent 5: Nej, man skal ind og se på hvad er der af muligheder? I stedet for at se på skylden. For skylden, det kan vi ikke... jo, hvis der er noget der kan være med til at få vedkomne videre. Men skyld? Jeg vil sige, jeg kan ikke bruge skyld til noget i sidste ende, men jeg kan sige: "Jamen hvad kan vi gøre, for at komme videre?".

Interviewer 6: Synes du så, at de er personer, de har et behov for at modtage denne her hjælp de modtager? Som du ser det?

Bent 6: Jamen, ehm... De har jo ikke noget alternativ, umiddelbart at se på. Og derfor har de jo behovet. Altså jeg tror, som ham der var pedel, eller sådan noget?

Interviewer 7: Ja, Michael.

Bent 7: Han ville da utrolig gerne. Men på grund af hans sukkersyge, og sådan nogle ting der, så er der ligesom grænser for det. Men jeg synes der var et rigtig godt eksempel, der hvor han sagde: "Jamen, engang så tog jeg derop alligevel, for at se om der var et eller andet". Det var på jobcenteret, der hvor han skulle gå rundt og rydde op, og ligge de der ting ind.

Interviewer 8: Nå ja, det var ham Svend der?

Bent 8: Det var Svend der. Og det synes jeg jo er... og dét tror jeg, at det er sådan nogle ting vi måske skulle skabe. Nogle jobs, hvor at man ikke bare sådan skulle møde ind, fordi at man så på klokken, men også kunne gå op og gøre et eller andet, og få et ansvar på en eller anden måde. Uden at der stod krav til det direkte, fordi jeg tror ikke han ville magte det, hvis man siger: "Jamen, jeg ser gerne at du er her oppe mindst to gange i ugen". Det skal være sådan, at det er af lyst han tager derop. Og det fornemmer jeg også, at han gjorde. Fordi at han skulle lige se om der lå noget der skulle puttes i, eller flyttes, eller ligges på plads.

Interviewer 9: Ja, lige præcis. Synes du så, at nogle af det her personer vi så i programmet, er der nogle karaktertræk, eller et eller andet, hvor du tænker: "Det genkender jeg hos mig selv", eller er der noget andet du har til fælles med de her personer?

Bent 9: Jamen, jeg tror at behovet for at høre til et sted. Det sagde ham den ene jo meget godt, at lige pludseligt, så er tiden jo gået, dagen er gået... Og det tror jeg, at det...

Interviewer 10: ... det genkender du hos dig selv?

Bent 10: Ja, ja... Og det tror jeg, at alle har behov for at høre til et eller andet sted, og få anerkendelse for det man gør. Og det tror jeg nok, at når jeg sådan ser på det, så ser jeg jo få af dem, der direkte bliver rost. Hvis du ser udsendelsen, så var der egentlig ikke rigtigt nogen steder hvor de siger: "Ej, det var dejligt du gjorde det der", og det studser mig lidt. Fordi jeg tror, at handler... Med anerkendelse kan vi flytte rigtigt meget. Men med krav, og med trusler, og med skyld kan vi ikke flytte noget. Altså jeg tror det er anerkendelsen der skal til, og det skal også være en påskønnelse af at folk, på en ægte måde, føler... Og der kunne jeg jo se, at ham der, der ikke kunne lide de offentlige ansatte, fordi han følte at han blev talt ned til. Og det tror jeg virkelig de kunne lære, lige som at tale til ham på en måde...

Interviewer 11: ... møde ham?

Bent 11: Ja, møde ham der, og lige som give ham fornemmelse af, at når de lige som snakker til ham... Fordi der var jo nogle af dem, jeg synes også det var en hård tone, til dem der... hende der, der ikke kunne administrere det, der var en lidt sådan...

Interviewer 12: Ja... "Nu skal det fungere"?

Bent 12: Ja, "Nu skal det fungere", og: "Du har bare lige og gøre", og: "Du kan ikke gøre sådan nogle ting der". Det kunne man godt have sagt på en anden måde, og så sige: "Ved du hvad? Nu dur det ikke... Det dur ikke, det fungerer ikke hvis du gør det sådan der, og du skal prøve at se om det kan lade sig gøre". Altså sådan... Jeg tror det betyder virkelig meget, hvordan man bliver spurgt, meget mere end man forestiller sig.

Interviewer 13: Ja... De personer vi så i programmet, synes du de virker tilstrækkeligt taknemmelige for at de modtager denne her hjælp?

(Bent holder en kort tænkepause)

Bent 13: Nej, det synes jeg egentlig ikke.

Interviewer 14: Nej? Hvordan ville du ønske de reagerede, eller hvordan?

Bent 14: Jamen, jeg tror de lige som bar præg af, at de var kørt ud på et sidespor. Hvor at der var... altså de var jo ikke en naturlig del af det, men de havde jo heller ikke på noget tidspunkt en følelse af, at de bidrog til noget. Altså, det var en pligt at: "Nu skulle de gøre det". Jeg tror, at der skal være en følelse af, at når de går på arbejde, så bidrager de med et eller andet. Og det er ikke bare noget man skal opfylde, fordi at man nu skal gøre det.

Interviewer 15: Nej? Hvad med deres attitude? Hvordan synes du den er? Der var tre personer deri: Der var ham Svend med ryggen, og Michael med suktersygen og så Anita med de to børn. Hvordan synes du de fremstår hver især?

Bent 15: Altså, ehm... Ham der, der var aggressiv over for dem der, jeg tror han, ehm... Han var kommet i sådan en rolle, hvor han lige så snart han blev presset en lille smule, så følte han sig truet. Og når man er truet, så er man nødt til at forsvare sig, eller angribe. Og det var det han gjorde.

Interviewer 16: Ja... Hvad med de to andre?

Bent 16: Ehm, jeg synes... ham jeg synes egentlig der næsten fungerede bedst, det var ham den tynde dér med skæg, ham med suktersygen. Han var kommet en del ind i det og han var jo også sendt ud for at skulle hente noget maling, og ringede tilbage, og selv skulle tage... eh, spurgte, og fandt ud af han var nødt til at ringe tilbage, og få det. Og så siger han også: "Jamen, så er vi nødt til at maile noget mere når vi nu har fået det der. Og det tror jeg... jeg tror lidt det er den der, det er vigtigt, at de kommer ind og bliver en del, en deltager i det. I stedet for bare at egentligt skal parere ordre.

Interviewer 17: Ja? Så efter din mening, hvad er det så der adskiller mest ham Michael der, og så ham Svend vi så i programmet?

Bent 17: Jeg synes, at ham der havde sukkersyge havde mere ansvar, end de andre. Men jeg er lige ved at tro, at han måske var den eneste der *kunne* det rigtigt, sådan... Jeg ved ikke hvad hun lavede? Lavede hun noget?

Interviewer 18: Nej, hun havde været på kontanthjælp i 7 år...

Bent 18: Ja, og hun... Det var svært at se, hun var ikke en del af noget arbejde, eller var ude i noget arbejdsprøvning eller noget.

Interviewer 19: Synes du at de personer vi så i programmet, synes du at de alle tre fortjener at modtage kontanthjælp?

Bent 19: Hm... Jeg kan ikke se noget alternativ til det. Jeg kan ikke se noget alternativ til det, og så lang tid vi ikke har noget alternativ til det, så synes jeg, så er vi nødt til at sige: "De skal ikke dø af sult". Og de har ikke, ehm... Jeg tror, at hvis folk kan det, så vil de hellere bidrage end og nyde noget, og være en del af samfundet, end og modtage det.

Interviewer 20: Ja? Tror du også de personer vi så i programmet, synes det? Eller har det sådan?

Bent 20: Jeg ved det ikke... Jeg ved det ikke...

Interviewer 21: Nej? Man kan sige: Tror du så at de i fremtiden, måske vil komme til og få et arbejde, de her personer? Efter den halve time vi så det...

(Interviewer griner lidt af sit eget spørgsmål)

Bent 21: Ja. Jamen jeg tror, at hvis de kommer til at *høre til* stedet, og de modtager anerkendelse for det de laver. Så tror jeg de vil komme til og *høre til*. Men de skal anerkendes, og det skal være sådan, når de kommer, eller... når de har været der, at de føler, at de har gjort noget til det, til det liv som de er i. Og at folk savner dem, når de ikke er der.

Interviewer 22: Ja... Er der nogen der er tættere på at opnå det end andre, ud fra dit synspunkt, ud fra det vi har set i programmet?

Bent 22: Jeg synes jo ham med sukkersygen er den der er tættest på, at komme til og blive en del af det.

Interviewer 23: Ja? Hvorfor det?

Bent 23: Jamen, eh, jeg tror også han har et... at han lige som byder lidt ind, og siger: "Jeg vil gerne", "Jeg kunne også..." og "Hvad vil jeg kunne gøre?", og sådan nogle ting der. Den anden, der lige som føler at...

Interviewer 24: Ham Svend?

Bent 24: Ja... at han, ehm, det er noget han *skal* gøre. Men jeg tror ikke han har overskuddet til det, og jeg *tror* ikke, at det er noget han *gør* fordi han vil være vrangvillig, og sådan nogle ting. Han har bare ikke, eh... Han har haft for mange nederlag til at han kan lige som... Og der tror jeg, at hvis man som samfund kunne komme ind og: "Hvordan får vi jer til at blive en del af det her?", af valg af det, at skulle lave og så videre? Er det at få påskønnelse ind, og vise at man vil dem som person? Jeg tænker sådan lidt på, og det kan godt ske det er en forherligelse af ens barndom, men jeg boede i sådan en lille landsby, hvor alle dem... De var jo karle ude på gårdende og forskellige steder. Og de var jo en del... Og de sad jo også ved bordet, når vi fik kaffe, lige som alle mulige andre, og på de arbejdspladser var der jo også nogle der bare gik og fejede, og gjorde ikke noget. Men jeg så dem jo ikke som modtagere af noget...

Interviewer 25: Nej? De var stadig en del af det?

Bent 25: Ja, og der tror jeg jo på en eller anden måde, at man skal *sørge* for at få et samfund, hvor der også er noget til alle. Og det kan vi jo også se, at det *prøver* man jo også på, og finde ud af hvor meget *kan* de klare, og *gøre* det på den måde. Men i høj grad er det egentligt vores alle sammens problem, at der skal være arbejde til alle. Det synes jeg.

Interviewer 26: Det er ikke kun den enkeltes? Eller deres, dem vi så i programmet?

Bent 26: Nej. Det er vores alle sammens... Det er vigtigt at vi er med til, at få det til at fungere. Og jeg tror også, altså, man kan jo også se på arbejdspladser... Altså, vi har jo skibsværftet hernede, der er godt eksempel på det, der har taget nogle elever ind, som ellers ikke fungerede skolemæssigt og sådan nogle ting. Men i kraft af, at de er kommet til at *høre til* på denne der arbejdsplads, hvor der bliver stillet krav til dem også, hvor der er forventninger og sådan nogle ting. De har de jo fået elever, der ellers slet ikke fungerede i skolen, til at fungere virkelig godt. Og få taget en uddannelse. Og det tror jeg er lidt et eksempel på hvordan man kunne få lavet et samfund. Og det kræver jo også, at der er en leder, der siger: "Det her det skal vi". Fordi ellers så er det jo let at tage de gode, veletablerede, og give dem job. Dét tror jeg er vigtigt. Men jeg ved ikke hvordan... Jeg tror det er vores fælles opgave.

Interview med Bente

Interviewer 1: Synes du at de personer som vi så i programmet, de selv er skyld i, at de modtager denne her kontanthjælp?

Bente 1: Ja, især ham... nu kan jeg ikke huske hvad han hedder, ham den store?

Interviewer 2: Svend, ja. Hvorfor synes du han især er?

Bente 2: Jamen det er fordi han ikke er interesseret i at arbejde, andet end det han selv gider lave. Ehm, altså, han vil kun lave det han selv har lyst til.

Interviewer 3: Ja... og hvad med de to andre? Så var der hende Anita der, den enlige mor, og så ham Michael. Er de selv skyld i at de modtager kontanthjælp?

Bente 3: Ikke Michael! Nej.

Interviewer 4: Nej? Hvorfor synes du ikke det?

Bente 4: Jamen det er fordi jeg synes han har den sygdom, og han prøver virkelig ihærdigt og få et arbejde. Men det kan ikke lade sig gøre for ham, fordi han har de problemer. Og det synes jeg er synd, fordi at han vil jo gerne, han brænder jo lidt for det.

Interviewer 5: Hvordan ser du det der med, at han gerne vil?

Bente 5: Jamen, det sådan med hans gå-på-mod. Selvom han har ondt i fingeren og sådan noget, og fejer og sådan noget, jamen så ryster han den bare lidt, og så fejer han videre, ikke også? Altså han bider smerten i sig for at prøve, og se om de ikke godt vil tage ham, til at arbejde det han nu *kan* holde til. Det er jo ikke så mange der *gør*.

Interviewer 6: Nej? Hvad er forskellen på ham og Svend for eksempel?

Bente 6: Jamen han finder jo smerten i stedet for.

Interviewer 7: Ja? I stedet for at ignorere den?

Bente 7: Ja. For at blive fri for... for...

Interviewer 8: ... for så at arbejde?

Bente 8: Ja.

Interviewer 9: Hvad så med Anita? Hvordan ser du hende, i det spektre du nærmest sådan, eeh?

Bente 9: Jamen, altså den er lidt svær. Der er hun nærmest sådan lidt mere midt i, sådan... altså. Hun har jo så også til gengæld to børn, ikke også? Jeg ved ikke hvad hendes fortid har bragt hende til den situation hun nu er i. Eh, altså der kan jo være mange ting der spiller ind der, tror jeg. Både psykisk og fysisk.

Interviewer 10: Ja? Ja, fordi hun har jo noget psykisk sygdom. Tror du det spiller meget ind i, at hun modtager denne her kontanthjælp? Eller at hun stadig modtager den?

Bente 10: Dét tror jeg.

Interviewer 11: Ja... Synes du så, at de her tre personer vi har mødt, de så har et behov for at modtage denne her kontanthjælp?

Bente 11: Eh, hvad tænker du sådan lige?

Interviewer 12: Altså om de måske kunne klare sig uden? Om de har et økonomisk behov for at få denne her hjælp? Måske også frem for en anden hjælp?

Bente 12: Altså hun kan jo ikke, hun har jo to børn hun også skal forsørge.

Interviewer 13: Ja, så hun har et større behov end de to andre?

Bente 13: Ja... Om hun spiller lidt på det også, det ved jeg ikke. For at få den hjælp hun nu *kan* få, altså det ved jeg ikke. Men altså, det er jo så altid noget, at hun kæmper for at hvert fald børnene de får mad på bordet, og lidt slik og lidt hygge, ikke også?

Interviewer 14: Ja, lige præcis... Når nu du sådan ser på de her personer i programmet, er der så nogle karaktertræk eller et eller andet, hvor du tænker at: "Det minder lidt om mig" eller: "De har noget til fælles med mig"?

(Bente holder lang pause)

Bente 14: Hmm...

Interviewer 15: Ha ha, det ryster du lidt på hovedet over?

Bente 15: Ja, det er svært.

Interviewer 16: Hvad med Svend for eksempel? Hvis vi tager ham, synes du så der er nogle ligheder mellem dig og ham?

Bente 16: Det er ham der ikke ønsker at arbejde?

Interviewer 17: Ja, lige præcis.

Bente 17: Det er der ikke! Absolut ikke! Altså der er jeg nok mere Michael, hvor han virkelig prøver og kæmpe for at komme til at lave noget. For ham er et arbejde jo et arbejde, så er det lige meget hvad du laver. Sådan har jeg det også.

Interviewer 18: Ja, sådan har du det også. Hvad så med Anita? Kan du se nogle træk ved hende, som du genkender ved dig selv?

Bente 18: Ikke sådan umiddelbart, sådan... Nej. Ikke andet end at man vil gerne være noget for sine børn, og at de skal have det godt i hvert fald. Så må man jo selv bide i det. Og det er nok det.

Interviewer 19: Hvad med de personer vi så i programmet, synes du de er tilstrækkeligt taknemmelig for den hjælp de modtager?

Bente 19: Ja Michael er.

Interviewer 20: Ja, hvordan ser du det?

Bente 20: Jamen, han er jo bare glad for at de vil hjælpe ham, og prøve på at se om han kan få et arbejde, ikke også? Og prøver nogle forskellige ting, og giver ham muligheden for det. Indtil de finder ud af arbejdsgiverne, om de kan bruge ham til noget.

Interviewer 21: Ja, lige præcist. Hvad med Svend? Virker han taknemmelig over for denne her kontanthjælp?

Bente 21: Øøh. Jamen han er jo glad for at han kan få det, og han håber da på at få endnu mere ud af det.

(Bente griner lidt, imens hun fortsætter)

Så han er jo glad for det, ikke også? Man han vil jo gerne på førtidspension. Eh... og det er jo for helt at komme ud af det system, på den måde. Hvis man kan sige det sådan.

Interviewer 22: Hvad så med Anita? Synes du hun virker taknemmelig over at, hun modtager for eksempel også...

(Bente fuldfører interviewers sætning)

Bente 22: ...børnebidrag.

Interviewer 23: Ja lige præcist. Og også hende der fra kommunen, der er ovre og hjælpe hende med hendes økonomi. Synes du hun virker taknemmelig over for det her hjælp, som hun får?

Bente 23: Nej.

Interviewer 24: Nej? Hvordan ser du det?

Bente 24: Det ser jeg i, at eeh... når hun siger at de har 1500 nu hver om ugen, ikke også? Det er 3000. Altså det *kan* man leve for som familie. Så er der nogle ting man er nødt til og så prioritere anderledes, altså. Som nu ryger de jo åbenbart meget, kan man se. Hun ryger jo næsten hver gang man ser hende. Og så må man jo skære ned på det, altså, vi andre, hvis vi ikke har råd til det, så kan vi jo ikke bare gøre det? Og når hun så sidder

og siger, at: "Nu skal i altså få økonomien til at hænge sammen, ikke også", så går de ned og køber ekstra flødebolle og sådan noget, ikke også? Altså det behøves man jo ikke, vel? Så ja, altså selvfølgelig er hun jo taknemmelig for at hun kan få det, men hun vil jo gerne have mere.

Interviewer 25: Ja. Ehm, synes du så de personer vi så i programmet, synes du de bidrager til samfundet?

Bente 25: Jamen det er kun ham Michael jeg synes der prøver på og bidrage til samfundet. Og ja... ikke de andre to. Nej.

Interviewer 26: Nej? Hvorfor er det Michael han gør det, og ikke de andre to? Jeg tænker på hvad er det du ser i ham, som du ikke ser i de to andre?

Bente 26: Jamen han sidder jo, for eksempel, og er social sammen med dem, på det arbejde han nu er, ikke også? Og han vil gerne være en del af den, ikke også? Og sådan noget. Hvor man kan sige Svend han: "Nej, så går jeg hjem...", ikke også? Altså, han vil være helt alene, altså... Han prøver heller ikke på det, og være en del af det hele. Jo, nede i billardklubben.

Interviewer 27: Ja? Der har han et fællesskab?

Bente 27: Ja.

Interviewer 28: Tror du så at de nogensinde, i fremtiden, vil komme til at bidrage til samfundet? Jeg kunne lidt fornemme, at du måske ikke var så meget i tvivl om Michael, i den forbindelse med at han måske kan få et arbejde?

Bente 28: Jeg tror ikke Svend, andet end det han selv ønsker. Og det tror jeg ikke er ret meget. Han ønsker kun dem han gider se. Eh, jeg tror nok måske at hun kan komme til det, hvis hun får måske det hjælp, og vil bruge den hjælp, som hun nu kan få, og som det ser ud til at de prøver på i hvert fald.

Interviewer 29: Ja? Hvad er det for en hjælp du tænker på?

Bente 29: Eehh, jamen jeg tror da nok inderst inde, at hun gerne vil videre. Altså. Men hun skal ha' noget, måske lidt mere psykologhjælp, eeh, granske indtil hvorfor at hun har det, som hun har det? For det tror jeg slet ikke hun selv er klar over. At, jamen man kan jo godt få lagt et budget, men det er jo ikke noget med ens sind at gøre, ens... eh. Så det tror jeg nok måske hun kunne.

Interviewer 30: Ja... De her personer vi så i programmet, synes du de fortjener at modtage denne her kontanthjælp?

Bente 30: Ja, de 2 af dem.

Interviewer 31: Ja? Eeh... Ja nu ved jeg sikkert godt hvem det er, men hvem er de 2 af dem så?

Bente 31: Jamen Michael og så hende, Anita ja.

Interviewer 32: Hvorfor gør de, og ikke Svend?

Bente 32: Jamen de prøver jo, de tager jo imod alle de tilbud som kommunen giver dem, ikke også? Og den hjælp de nu kan få, og prøver på det. At det så ikke lykkes, det er jo så hvad det er, men Svend har jo lige som sagt, eller føler jeg lidt, at han har tænkt: "Ej jeg skal nok selv bestemme det her". Hvor de andre godt vil tage imod den hjælp de nu kan få. Om de så kan gøre det, eller ikke gøre det. Men de siger jo ikke at de ikke skal komme inden for døren, vel? Han vil jo ikke engang se de kommunale vel?

Interviewer 33: nej... Så man kan sige, sådan attitudemæssigt, der er de ovre i den ene side og Svend han er i den anden, eller hvordan?

Bente 33: Ja.

Interview med Dianna

Interviewer 1: Jamen, for det første: synes du at de personer, vi så 3 personer i programmet, synes du at de selv er skyld i at de modtager denne her kontanthjælp som de modtager?

Dianna 1: Amen det kan man jo ikke sige, folk er jo aldrig skyld i den situation de er sat i. Der er jo altid en grund til at man ender som man gør, ikke også? Men den familie var ikke med, men jeg ved der er en anden familie i udsendelsen, hvor man kan se der er et mønster i, at det sådan set er samtlige familiemedlemmer der er på kontanthjælp, og det ved jeg ikke, det fremgår det ikke her om man er vel... Om der er nogle mønstre der skal brydes på en eller anden måde der, det fremgår ikke rigtigt. Men man kan da godt altså, og det kan man jo næsten altid med folk der er psykisk syge, jeg tænker sådan som hende den enlige mor der, man har sådan lyst til at ruske hende på en eller anden måde, og sige jamen prøv nu, kom nu

ind i kampen et eller andet sted, ikke også? Kom nu ind og tag et ansvar for nogle ting. Hun har jo fuldstændigt opgivet, hun læner sig jo tilbage, og det tænker jeg et eller andet sted det gør systemet jo, det gør systemet jo ved mange af de her mennesker, ikk? Og jeg synes at den der mentor man kobler på, det er sådan et rigtigt godt eksempel på det fordi, når hun går ind og tager fuldstændig over, ordner alt der her med regninger, åbner hendes kuverter og kommer tilbage med en færdig løsning, med et skema: "... og så skal du bare gøre sådan og sådan og sådan" - Ja, men hun har jo ikke givet hende indblik i hvad problematikken reelt er. Hun har jo stadigvæk ikke nogen idé om, at der sidder nogle mennesker i den anden ende, som hun skylder penge, på grund af nogle beslutninger hun har taget.

Interviewer 2: Nej, men hvad tror du det medfører så?

Dianna 2: Jamen hun får jo aldrig nogensinde ejerskab af den problematik. Altså det er da skide lige meget, du kan da også se på hende når hun sådan siger: "Nåe jamen... Nåe jamen så gør jeg det...". Det har hun garanteret sagt en halv million gange i sit liv, ikke også: "Jamen så gør jeg det". Og jeg tror da også et eller andet sted så mener hun det måske nok lidt når hun sidder, men derfra og så til at lige som og gå ind og flytte noget, og få noget ejerskab, og kan se noget mening i nogen ting, det tror jeg bare ikke er der. Det giver jo ikke mening.

Interviewer 3: Nej... Så jeg hører dig sådan lidt sige, at det giver ingen mening at tale om skyld når nu det er selve de personer vi ser deri. Du snakker lidt om at kommunen de også...

Dianna 3: Jamen det er jo hele vores system der er bygget op på den måde jo, ikke også. Men i udgangspunktet så tænker jeg, at man kan jo ikke sige at det er nogens skyld vel? Det er jo nogle omstændigheder som har gjort at man havner der ikk?

Interviewer 4: Men når du så ser på personerne deri, synes du så at de har et behov for at modtage denne her støtte som de modtager?

Dianna 4: Jamen selvfølgelig har de jo behov. Men spørgsmålet er om det er behov for den støtte de reelt får, men der er da ingen tvivl om at de har behov. Vi har jo alle sammen behov på et eller andet niveau, ikke også? Selv ham den lille fyr der er deri (Dianna griner muntert), ham der kommer ud fra hotellet der, ham Michael der, som bare vil give sin højre arm for at arbejde, og bare er positiv på alle måder, ikke? Selv han, han har jo en eller anden form for behov, det kan man jo se. Altså det har han jo, om ikke andet så kan man se, at hans behov for den der sociale del den bliver opfyldt af det arbejde, så et eller andet sted så har han jo behov for hjælp til et socialt liv når han kommer hjem. Det kan også være det er nok for ham det han har der, og så er det fint jo ikke også? Men han har stadig behov for at der er nogen der hjælper ham, der ligesom ser... Men det har vi jo alle sammen. Altså alle mennesker har jo behov for at blive set og blive hjulpet, på et eller andet niveau ikk?

Interviewer 5: Du snakkede lidt om mens det var vi så det, at der var en forskel mellem Michael og Svend - ham lastbilchaufføren der havde det med ryggen, at der var en forskel på dem i forbindelse med hvad de havde behov sådan socialt?

Dianna 5: Ja, det er nemlig rigtigt fordi ved Michael der, der tænker jeg at hans behov for det sociale det får han opfyldt igennem sit arbejde. For det er lige som om, han formår ikke, det fremgår hvert fald ikke af udsendelsen. Og jeg synes også at når man kigger sådan på hans personlighed, at han er ikke sådan socialt udfarende. For ham er det vigtigt det der med at lave noget, og så få det sociale igennem det ikke? Hvor Svend, med ryggen der, jamen han var jo egentlig socialt meget godt kørende ikke? Han havde jo et godt socialt liv, og der var ikke på noget tidspunkt når man så ham i de situationer, at han sådan gik med hånden på ryggen og havde ondt på ryggen og ikke kunne nogen ting. Det hørte du ham aldrig, det nævnte han ikke, du kunne se at det var slet ikke i hans tanker. Det var det faktisk først da man satte ham i den der arbejdsprøvning, og man begynder at fokusere på det, jamen så havde han jo ondt bare ved tanken, ikke også? Altså, og jeg synes det er så påfaldende ved ham. Og det er jo svært fordi, at han oplever det jo som om han har ondt i ryggen, det kan også være at han har? Men jeg tænker bare, at for mig at se så er det situationen der giver ham ondt i ryggen. Altså det tænker jeg. Jeg tror, at hvis man havde valgt og afprøve ham på en anden måde, for eksempel i billardklubben, hvor det giver mening for ham, hvor han kan se en idé i det han laver, så tror jeg man var nået meget længere. Det er simpelthen min påstand ikke også, det er det.

Interviewer 6: Synes du så at nogle af de personer som vi har set, nu har vi sat ham Svend der, hende Anita og Michael fulgte vi i det her program. Ser du nogle fælles træk, sådan ved dig, hvor du tænker at det kan jeg relatere til mig selv? Eller til nogle oplever jeg har haft eller lignende?

Dianna 6: Ikke sådan umiddelbart, og så endda, fordi at vi har jo alle sammen oplevet det der med at livet gør ondt indimellem. Den oplevelse tror jeg alle har haft. Jeg tror også alle har haft oplevelsen af, eehm... det der med at man nogle gange kommer til at sidde i nogle situationer som kan være svære sådan lige og komme videre med, ikke også? Og der sidder de jo sådan lidt i suppedasen ikke, fordi at der ligesom ikke er nogen til at arbejde sig videre med og arbejde ud. Altså komme videre, gøre et eller andet, søge nogle ting, gøre noget, på en eller anden måde... Jeg kan ikke sådan præcist sige. Men det er lidt sådan den der tilgang til at få løst situationen, det der igen med sådan at gå ind og tage ejerskab for problemet, ikke også? Altså: "det er mit problem, det er mig der sidder i det og jeg er nødt til at gøre et eller andet i forhold til det".

Interviewer 7: Og det synes du ikke de besidder nogle af de personer?

Dianna 7: Nej det synes jeg faktisk ikke. Og jeg har det sådan, at jeg tænker at det er jo ikke... altså et eller andet sted... det er jo ikke deres skyld, det er systemet der har gjort, at når systemet går ind og tager over så behøver du ikke selv at... eller jeg ved ikke om man kan sige du ikke behøver det, men systemet gør bare at "nåh jamen, så gør man det". Fordi det er sådan de vil have det. Man ved at der nogle bestemte ting: han er jo meget tydelig ham Svend der, han ved der er nogle bestemte ting der skal til, før man kan få den der førtidspension, jamen "så er det det vi arbejder hen

på" jo, ikke også? Så får vi ondt i ryggen til en 8'er, fordi det er det der skal til. Og den der førtidspension, som han selv siger: "Så giver den mig jo ro, så kan jeg gøre det jeg gerne vil". Altså ja, men han har jo fuldstændig ret... Ja det giver ham ro for systemet. Fordi det der system det sådan står som sådan den der store onde et-eller-andet, der sådan kræver og kræver, ikke også?

Interviewer 8: Du har været lidt inde på det, men hvordan synes du de opfører sig de her forskellige personer. Hvordan synes du deres attitude er når nu vi ser dem i programmet? Jeg kan huske at du snakkede om mens det var vi så det, at når nu Svend han skulle til det her jobprøvning, der gik han på en bestemt måde?

Dianna 8: Jamen altså generelt så tænker jeg: Jeg synes de virker sådan lidt opgivende ikke også? Jeg tænker at der er ikke nogen af dem der brænder for noget som helst. Det tænker jeg. Der er sgu ikke noget gnist nogen steder, det er der ikke. Jeg tænker der er ikke nogen af dem der sådan brænder for et eller andet, der søger noget bestemt eller har nogle drømme om nogen ting. Du hører ikke nogen af dem snakke om fremtiden, de har ikke nogen drømme de har ikke nogen visioner for fremtiden. Altså der er måske lidt med Michael der, der bare gerne vil have et arbejde ikke også? Og det er så det, men der er ikke nogen af dem der sådan snakker: "jamen hvis nu jeg fik en uddannelse, så kunne jeg gøre et eller andet, så kunne jeg komme videre, så kunne jeg være et godt eksempel for mine børn eller... eller det kunne være godt for mig som menneske oven i hovedet, så ville jeg tænke nogle andre tanker, møde nogle andre mennesker og få lyst til noget mere". Du hører aldrig... Du hører aldrig, altså der er ikke nogen af dem der på nogen tidspunkt er inde omkring det.

Interviewer 9: Hvordan synes så de opfører sig over for den støtte de modtager. Virker de taknemmelige eller hvordan?

Dianna 9: Nej det er jo en selvfølge.

Interviewer 10: Ja... Hvordan ser du at det, at det er en selvfølge?

Dianna 10: Jamen det er det jo, altså alle skal jo... altså man er jo nødt til... jamen for filedu kan jo ikke hænge dem på en knage et eller andet sted vel? Så selvfølgelig er det en selvfølge at man er nødt til at modtage en eller anden form for hjælp og støtte for at kunne leve sit liv, et eller andet sted. Så det tænker jeg, at på mange måder kan det jo ikke være anderledes, end at det er sådan det er. Jeg tror heller ikke på at man straffer folk ved, eller at man får folk i gang med noget ved at begynde at skærer dem i ydelser og sådan nogle ting, det tror jeg ikke på. Jeg tror at mere at man skal flytte noget ved sådan at man skal ind og arbejde med dem mentalt. Altså, der skal leveres nogle drømme og de skal selv det der med sådan at have ejerskab i hvad det er der skal til for at flytte tingene ikke? Som jeg siger med alle regninger der, altså det kan godt være hun ikke selv i første omgang vil kunne tage de telefonsamtaler, hvor hun ringer til kreditorende, det kan godt være at det vil være meget at forlange, men det vil sgu da ikke være for meget at forlange at hun sidder ved siden af når man åbner kuverterne, og er med til at lægge en plan over: "hvor skal vi ligge de her regninger hen, hvor hører den til, hvad skal vi med denne her? Hvordan er den opstået? Hvad sker der her?". Det er hun jo fandme ikke engang en del af, hun samler det hele sammen, putter i en pose og tager med. Så kommer hun tilbage med et fikst og færdig skema, og så kan hun forholde sig til det. Så hun har ikke nogen reel idé om hvor stort et arbejde der faktisk lægger forud for det. Hun har heller ikke selv været med til at have nogle tanker omkring hvad der skal prioriteres. Hun har heller ikke nogen idé om hvad konsekvenser, eeh, de her beslutninger kan få for nogle af de der kreditorer hun skylder penge.

Interviewer 11: Så du mener systemet de giver hende bjørnetjeneste?

Dianna 11: Ja de umyndiggøre jo folk et eller andet sted ikke også? Det tænker jeg da at man gør. Man kan da ikke forvente og forlange at hun skal have en indsigt og en forståelse for hvad det her går ud på, når hun ikke bliver inddraget.

Interviewer 12: Synes du så at de her personer, både Anita, Michael og Svend, at de fortjener at modtage denne her støtte som de modtager?

Dianna 12: Jamen det er fordi jeg synes at man kan ikke snakke om at man fortjener noget. Altså jeg tænker, at vi har jo et smadder godt samfund på den måde ikke også? Altså de mennesker som ikke kan noget de skal hjælpes, og selvfølgelig skal de det. Det skal de da. Men altså jeg synes jo ikke det gør noget at man sådan giver noget tilbage på en eller andet måde, ikke også? Og det kunne jo for eksempel være ved at man sådan bliver hjulpet til at komme ind og tage ejerskab på hvad det her går ud på, ikke også?

Interviewer 13: Ja... Og det er der ikke nogen af dem der gør?

Dianna 13: Det synes jeg faktisk ikke de gør. Jo Michael gør lidt. Han gør lidt. Eeh... Og så Svend, jamen han har jo godt nok nogle visioner og nogle drømme, omkring det han gerne vil, men der synes jeg at der formår systemet simpelthen ikke at samle ham op, på den rigtige måde. De ser ham ikke, altså bare det hun spørger om han er til humor, du kan se at det er fandeme det eneste i verden han ikke er! Altså det kunne du bare se! Og han sidder jo selv og siger at offentlige systemer dem kan han ikke med. Og man kan se han er sådan helt forknyttet, så bare det at man kan gå ind og spørge om det ikke også? Det viser da at man slet ikke har forstået hvad det er det her det handler om, ikk? Det tænker jeg.

Interviewer 14: Hvordan synes du at programmet de fremstiller de her personer?

Dianna 14: Jeg synes at programmet lægger op til det der med, at bryde familietraditioner. Altså det der med sådan at bryde den sociale arv. Det synes jeg simpelthen ikke at det program her er specielt gode fortalere for. Det må jeg sige. Altså det er ligesom om at man bliver beholdt i de der

rammer, på en eller anden måde. Jeg synes heller ikke at samfundet levner mulighed for man kommer til at bryde noget som helst. Det synes jeg faktisk ikke. Jeg tænker også, at bare at man snakker, bare titlen: "Blok på bistand", der signalere man jo at det her boligområde det er sådan et område, hvor man samler denne her type familier, ikke også? Så det vil sige der er heller ikke nogen mulighed for de her familier for at spejle sig i nogen andet. Det er der ingen mulighed for, hvad fanden skal de spejle sig i? Den familie der sidder på hjørnet er vel ikke værre end jeg er? Måske, på nogle områder ikke? Men hvad skal man spejle sig i? Der er ikke noget. Altså for at man skal spejle sig i noget, og man skal komme videre ud fra den spejling, så skal der jo være noget realisme i det, ikke også?

Interviewer 15: Og det synes du ikke der er?

Dianna 15: Det synes jeg ikke der er. Det synes jeg ikke. De er jo ikke idioter vel? Så de ved da godt at der findes andre måder, der findes andre familier, der findes nogen der er uddannede osv. Men for dem er det ikke realistisk. Det er det ikke fordi de er jo ligesom holdt i den der situation. Det synes jeg faktisk. Jeg synes systemet holder folk, ved at man ikke går ind og ser individuelt på de enkelte familier. Jeg ved godt, at det vil koste vanvittigt mange penge hvis man sådan individuelt skal ind og vurdere hver eneste familie. Men det system vi har nu det koster altså også bare mange penge.

Interview med Jesper

Interviewer 1: Synes du, at de personer som vi ser i programmet, de selv er skyld i, at de modtager denne her kontanthjælp?

Jesper 1: Øh, hende damen, var det Anita hun hed? Jeg synes hun var... hun var nok lidt selvforskyldt i situationen hun er havnet i økonomisk.

Interviewer 2: Ja? Hvorfor synes du hun er det?

Jesper 2: Det er på grund af hendes forbrug, og hun ikke rigtigt er indstillet på at ændre sine vaner. Ehm...

Interviewer 3: Nej? Så hun er selv lidt skyldig?

Jesper 3: Det synes jeg. Jeg ved godt hun havde psykiske lidelser, men det er svært at vurdere for andre hvad indflydelse det har.

Interviewer 4: Ja? Men du snakker om hendes vaner, at det virker ikke som om hun vil ændre det. Hvad er det for nogle vaner?

Jesper 4: Jamen, økonomisk og ændre sine hyggedage for at spare nogle penge, for at kunne afdrage på sin gæld. Ehm. Det lød som hun bare, det var bare: "Ja, ja...", og så skete der højest sandsynligt ikke rigtigt mere. Hun virkede ikke motiveret for at ændre det.

Interviewer 5: Nej? Hvad med de to andre? Der var ham Svend, ham med rygproblemerne, og så ham Michael der har sukkersyge. Synes du selv de er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Jesper 5: Ja... Altså ham Svend, han er jo sådan set selvforskyldt, eller... Hvad skal man sige? Han vil jo ikke andet, altså, han vil jo bare, hvad skal man sige... væk fra kontanthjælp. Men han... Hvordan fanden skal man forklare det?

Interviewer 6: Det ved jeg ikke... Hvorfor synes du det er svært i forhold til Anita? Der var du ret hurtig med, at hun havde måske en attitude der gik, eeh, at der var lidt imod. Hvad med de andre, hvorfor er de sværere at placere?

(Jesper holder en lang pause)

Interviewer 6: Vi kan også tage Svend? Hvilken attitude synes du han har?

Jesper 6: Han var meget negativ og afholdende, og meget offentligt, eh... altså, han kunne ikke rigtigt lide offentligt, altså han ville bare have det som han godt kunne tænke sig og have hans hverdag. Det er måske lidt, altså, det er jo en form for selvforskyldt at han bare lukker ned og siger nej til alt.

Interviewer 7: Ja? Hvad så med ham Michael. Hvordan synes du han er skyld i sin situation med at han modtager kontanthjælp?

Jesper 7: Altså han... Nej, det synes jeg ikke, fordi han... altså ham kunne man se på, at han virkede syg, men han havde så motivationen for at komme videre. Så jeg synes ikke han var selvforskyldt, og han gjorde virkelig også noget for og gøre sig uundværlig.

Interviewer 8: Ja? Hvad gjorde han for eksempel?

Jesper 8: Jamen, han havde en kampgejst når han stod op om morgenen, og sagde: "Jamen, nu skal jeg på arbejde, det glæder jeg mig til", og ja...

Interviewer 9: Hvad adskiller ham Michael fra de to andre, synes du?

Jesper 9: Det er det med motivationen for at for et arbejde. Og motivationen for at kunne komme videre og klare sig selv, og ikke skal være afhængig af det offentlige, men... altså, også bidrage noget tilbage til kassen. Det synes jeg ikke rigtigt de to andre havde en indstilling om at gøre.

Interviewer 10: Nej? Synes du så, at de tre personer vi så, at de har et behov for at modtage denne her kontanthjælp?

Jesper 10: Jamen, det er jo et sikkerhedsnet man har i Danmark, for at holde hånden under folk så de ikke skal sidde ude på gaden. Eh, og det er også godt nok. Måske er det lidt for højt det sikkerhedsnet, i forhold til, at for nogen, så kan det nok ikke svare sig at få et arbejde...

Interviewer 11: Tænker du på nogle af dem vi så i serien, når du siger det der?

Jesper 11: Det er nok sådan en som hende der Anita. Øh... at den gulerod der er for enden, ved at få et arbejde, den så ikke rigtigt ud til at være der, økonomisk set fra hende.

Interviewer 12: Nej fordi hun modtog jo et højt beløb i...

Jesper 12: ... hun modtog et højt bidrag.

Interviewer 13: Hvad med de to andre, har de behov for at modtage kontanthjælp?

Jesper 13: Øh, ikke altså, ham... nu kan jeg ikke huske hvad han hedder? Den sidste? Michael?

Interviewer 14: Ja, ham den tynde der? Det var Michael, ja.

Jesper 14: Michael, ja. Altså, han prøver jo på at komme ud af det, og komme på en anden ordning, sådan som flexjob-ordningen. Og det er også, altså, han har jo ikke behov for det, men han prøver på at komme videre for at få noget andet end kontanthjælp... Så er der sådan en som ham Svend han, altså... det er jo et sikkerhedsnet for, at han ikke skal sidde ude på gaden, at han er på kontanthjælp. Øhm, ja.

Interviewer 15: Ja? Hvordan synes du, eller synes du, at de personer vi så i programmet, når du ser på dem, er der så nogle karaktertræk, som man kan sige, der minder om dig selv? Eller du synes, at du har noget til fælles med dem vi så i programmet?

Jesper 15: Det skulle kun være det gå-på-mod ham der Michael han... det tror jeg. Jeg tror ikke, eh, jeg tror ikke så meget de andre. Deres attituder og holdninger til tingene de ligger mig lidt fjernt.

Interviewer 16: Ja? Hvad er det du ser i Michael, som du også ser lidt i dig selv?

Jesper 16: Jamen, det er da lysten til at gå på arbejde, og lysten til at klare sig selv. Ehm, på den bedst mulige måde som man nu kan.

Interviewer 17: Ja? Synes du at de personer som vi så, de er tilstrækkelige taknemmelige for den kontanthjælp de får? Eller hvordan synes du de udtrykker sig på den måde?

(Interviewer og Jesper griner lidt)

Jesper 17: Ehm... Jamen det kommer bare, og det... sådan er det, og yde noget for at tage til et møde eller noget, den gejst var slet ikke fra ham Svend, synes jeg ikke. Anita, jeg tror bare hun mødte op fordi så var hun sikker på at få hendes penge, og sådan tror jeg hendes hverdag den var blevet indstillet, at hun møder bare op, og så siger man: "Ja og ja og ja" og så får man sine penge, og så er det dét. Ehm...

Interviewer 18: Hvad med Michael? Ham kan jeg mærke at du placere lidt fra de to andre?

Jesper 18: Ja, ham vil jeg placere i en anden kasse.

Interviewer 19: Ja? Hvordan synes du hans attitude er, over for den hjælp han modtager?

Jesper 19: Jamen, hans attitude den er, at han vil gerne komme ud af det, hvis han kan. Og ja, altså, have viljen til og komme videre.

Interviewer 20: Ja? Ehm, de personer vi så i programmet, synes du at de bidrager til samfundet?

(Jesper holder en tænkepause)

Jesper 20: Njaa... Jo Michael han gjorde, altså, han var også ved at prøve og komme i gang. De to andre, dem ser man lidt som en nasser på samfundet, hvis man kan sige det på godt dansk.

Interviewer 21: Ja? Når nu du siger det, tror du så at de *før* har bidraget til samfundet? Og tror du at de kommer til det i fremtiden?

Jesper 21: Jeg tror ikke de kommer til det.

Interviewer 22: Nej? Ikke nogen af dem?

Jesper 22: Jo, sådan en som Michael kunne jeg godt forestille mig, hvis hans krop og fingre og helbred kan holde til det. Så tror jeg nok han vil bringe noget tilbage igen. Det er ikke sikkert at det er på fuld løn, men altså, kan man bidrage med en 10'er, så er det da også penge den vej. Eh... de to andre har jeg lidt min tvivl om, at sådan en som Svend, han vil nok prøve og køre igennem med at han er syg, og sådan aldrig rigtigt kan lave noget. Selvom han lidt selv viser at han godt kan, bare det ikke er andre der siger hvad han skal.

Interviewer 23: Ja? Tror du han er syg?

Jesper 23: Jeg tror mere det psykisk end det er fysisk.

Interviewer 24: Ja? Hvordan ser du det?

Jesper 24: Han virker meget, meget... afholdende, eller hvad skal man sige? Han virker meget... Arh, den er svær at forklare. Han er meget indelukket, i forhold til andre mennesker. Meget afholdende, og kan ikke lide at der er nogen der siger, at han skal gøre noget. Han virker også lidt psykisk skadet, kan man sige.

Interviewer 25: Hvad så med Anita? Tror du hun i fremtiden vil komme til og bidrage?

(Jesper holder pause)

Interviewer 25: Hun er lidt svær hende Anita?

Jesper 25: Ja, det...

Interviewer 26: Hvorfor er hun det?

Jesper 26: Hun virker ikke som en der sådan rigtigt har lysten, men alligevel bliver tvunget ud i det. Hun virker ikke sådan decideret syg, eh, nu ved jeg også at angst og stress det er også svært at læse og forstå.

Interviewer 27: Men du kan godt have din tvivl på, om hun kommer ud på arbejdsmarkedet?

Jesper 27: Jaer. Altså, det bliver da også i noget flexjob, eller noget... altså, jeg tror også hun kommer igennem hele møllen med jobprøvninger, og... ja.

Interviewer 28: Hvad tror du der skulle til for, at sådan nogle vil kunne, du havde ikke din store tvivl om Michael, men hvad tror du så der skulle til for, at sådan nogle som Anita, som vi så i programmet, og Svend, de kom ud på arbejdsmarkedet?

Jesper 28: Der skulle det til at kontanthjælpen den skulle sænkes så meget, at det kunne svare sig at få et normalt job. At der er en gulerod for enden ved at have et normalt job, frem for kontanthjælp.

Interviewer 29: Ja? Så tror du at Anita og Svend de ville føle sig motiveret, eller de ville komme ud?

Jesper 29: Det ville da være et spark i den rigtige retning. Så det... det er da én af tingene.

Interviewer 30: Ja? Kan du komme på flere ting?

Interview med Laila

Interviewer 1: Hvad synes du om de personer vi så i programmet? Synes du selv at de er skyld i at de modtager kontanthjælp? Eller hvordan ser du på det?

Laila 1: Ja, det synes jeg faktisk nogle af dem de var.

Interviewer 2: Ja, hvem er "nogle af dem"?

Laila 2: Det er ham der, der har så ondt i ryggen hele tiden.

Interviewer 3: Ja, Svend.

Laila 3: Svend. Han... især ham. Jeg kunne mærke at det var en type, jeg synes var meget provokerende. Og jeg synes han havde hans egne meninger. Blandt andet når de siger til ham at han skal møde klokken elleve, "Ja ja, det bliver deromkring". Jeg tænker: "holdt da op... han gider ikke engang følge fælles regler". Og jeg synes han er med til at ekskludere sig selv, og jeg tænker lidt at han, eehm... det kan godt være han siger han havde ondt i ryggen der, og selvfølgelig havde han også ondt. Fra en skala fra 1-10 så spørger hun efter, jeg synes det var en fin måde hun kunne måle det på, og så siger han 8! Og så siger hun: "holdt da op, man kunne overhovedet ikke se på ham han havde ondt!". Og der havde han, han skulle sidde der i 2 timer, og jeg ved ikke hvor længe han havde siddet der, men han sagde tidligere da han sad i stolen derinde i stuen, hvor han havde skrevet den der billardplan, der spørger konen eller kæresten efter hvor lang tid det havde taget? "Ja en halvanden time" – der havde han ikke ondt overhovedet, og der havde han også siddet ned?

Interviewer 4: Ja, så du mener at han lidt er skyld i at han modtager kontanthjælp. Men hvad med de andre to så. Vi mødte Anita, hende moren der til de to drenge, og så ham Michael der, der var i job. Hvordan ser du på de personer?

Laila 4: Jeg tænker at, hende Anita der hun... Jeg tænkte hende som doven. Virkelig doven. Jeg tænkte at hun skulle tage at gå i fitness og begynde at dyrke noget sport eller et eller andet. Også for at blive mere glad og udadvendt og gøre nogle ting, i stedet for kun at forbinde hygge med og spise, altså. Og ham Michael der som der så er ude og prøve, der er i gang med at male alt det der, han var virkelig glad og han tænkte: "kan jeg virkelig bruges til noget". Det synes jeg var rigtigt ærgerligt for ham, fordi han var jo glad for at han skulle ud til det her, og han glædede sig til det og han var positiv og kunne godt omgås til andre og sådan noget der. Altså Svend han havde endda nogle krav på hvis han skulle ud på arbejdsmarkedet. Han havde krav om at han skulle helst ikke samarbejde med andre, han skulle helst arbejde alene og sådan nogle ting. Det havde ham her ikke, han var god socialt og gjorde nogle ting. Og jeg var faktisk også forarget over at ham Svend der han havde de krav, jeg tænker, at han kan godt modtage pengene man han vil ikke yde noget for det. Det synes jeg er stærkt provokerende, synes jeg. Og så alle tre personer, er jeg nødt til at sige, at jeg lod mærke til, at de var storrygere. Det havde de nok råd til. Fantastisk. Måske skulle de tage at få nogle andre værdier.

Interviewer 5: Ja, jamen det leder mig lidt videre til det næste som du synes om de personer, de tre vi så, om de har behov for at modtage denne her kontanthjælp som de modtager?

Laila 5: Altså... Vi alle sammen skal selvfølgelig have et eksistensgrundlag. Og jeg tænker at hvis hende der, hun har boet sammen med, ehm... hende damen der havde boet sammen med hendes kæreste, eeh, Anita ja! hvis hun havde boet sammen med hendes kæreste to gange før, og de kunne alligevel ikke få deres økonomi til at fungere. Så synes jeg altså også at hun har pligt til at gøre en indsats selv, altså. Og så må hun jo også vælge, det må vi andre da også. Vi kan da ikke både få det ene og det andet hvis ikke man selv yder en indsats. Så... Men ham jeg synes der havde allermest, det var ham som der ønskede at få et job selv, altså ham Michael der. Jeg synes også vi skal hjælpe de andre, men måske er det den forkerte hjælp at få.

Interviewer 6: Hvad ville være den mere rigtige hjælp?

Laila 6: Jamen, jeg tænker at i stedet for at de bare får denne her ydelse, så fortæl dem: "Ved du hvad, du har så og så mange penge, men bruger så mange penge der, på at ryge" for eksempel. Giv dem et kort til fitness, eller noget hvor de er sammen med andre og de er aktive. Fordi når man bliver aktiv, så er det også videnskabeligt bevist at man bliver gladere, og har lyst til at have mere gå-på-mod og måske har mere lyst til at søge andre ting og yde en indsats selv. Så de får noget energi i stedet for de bare sidder der og ryger. Jeg så ikke nogen af dem, overhovedet, nærmest være ude og gå eller... Jo den ene, ham der Svend, han havde ondt i ryggen og han havde sådan en stor hund. Hvordan kan man have dårlig ryg og så gå tur med sådan en stor hund? Det var også noget underligt.

Interviewer 7: Når nu du så ser på de her personer vi så i programmet, er der så nogen af dem der har nogle fællestræk med dig, eller der minder om dig på nogen måde? Lagde du mærke til det?

Laila 7: Nej gudskelov.

(Fælles latter mellem interviewer og Laila)

Laila 7: Det vil jeg da ikke håbe, for jeg blev sådan... Jeg synes at det var selvfølgelig også sørgeligt at de ikke havde mere gå-på-mod. Jo, jeg synes ham Michael han sagde selv: "Jamen jeg er nødt til at gøre mig selv uundværlig" og det synes jeg det var flot, at han havde det gå-på-mod der og at han havde lysten og gejsten, det synes jeg det var stærkt af ham, altså, det synes jeg.

Interviewer 8: Hvad med, du har været lidt inde på det særligt i forhold til Svend, men hvordan synes du deres attitude er over for denne her økonomiske støtte som de modtager? Hvordan synes du de opfører sig hver især?

Laila 8: Jamen eeh... jeg synes de var meget lade, og der var ikke noget afslørende ved deres mimik, det var egentlig bare noget der skulle overstås de her samtaler. Og jeg synes også at man sidder som voksen dame, hvor hun sidder der og hendes sagsbehandler siger "du skal altså lade være

med det, for du har altså ikke råd til det". Men jeg kunne ikke se på nogen måde, at hun angrede at hun skyldte så mange penge væk, altså, det var "nåh... og hvad så", sådan tolkede jeg det i hvert fald. Hvor jeg tænkte, hvis det var mig der fik det at vide så ville jeg godt nok være noget ked af det, og påvirket af det. Jeg kunne ikke se at de var påvirket af, det var hvert fald ikke noget jeg kunne aflæse ved dem.

Interviewer 9: Synes du så at de fortjener at modtage kontanthjælp de her personer?

Laila 9: Jeg tænkte godt nok nogle gange, især ham Svend der, der tænkte jeg godt nok, ved du hvad du burde lette din røv, og så gøre noget selv. Og du kan altså ikke stille så mange krav for at du kommer ud på arbejdsmarkedet. Og tænk, at han kun satsede... hans mål det var jo at få førtidspension! Altså det synes jeg jo er destruerende i sig selv, at have sådan et mål. Jeg synes da, at ehm... at han skulle have noget hjælp til at tænke anderledes og få gang i nogle andre ting, i stedet for kun at have det mål at få kontanthjælp. Altså, det synes jeg da virkelig er skræmmende. Hvis vi alle sammen havde det, at vi bare kan modtage kontanthjælp sådan der, jamen så ville vi da... jeg kan da godt forstå at vores økonomi er så dårlig som den er, men så ville den da blive endnu dårligere hvis vi alle sammen havde den indstilling.

Interviewer 10: Hvad så med de to andre, synes du de fortjener at modtage kontanthjælp?

Laila 10: Jeg tænker lidt, hende damen der, der tænker jeg lidt, eehm... at ja - hun har forsørgerpligt over hendes børn, det har hun, og selvfølgelig skal hun også have noget. Men jeg synes også, at selvom hun siger hun ikke har råd til det så skal hun betale, om så det bare er 50 kroner om måneden, så skal hun begynde at betale af på hendes gæld, så hun også ved at der er konsekvenser af det her, for jeg synes ikke det er at hjælpe hende at sige at "det kan du ikke, det har du egentlig ikke råd til". Hun skal vide at man kan ikke bare stifte sådan en gæld uden at skulle betale tilbage, uanset om det bare er en 50'er eller hvad det er, bare hun er i gang med det. Men jeg tænker også, at hvis hun skal bo sammen med ham der, hendes kæreste som hun har boet sammen med tidligere, så bliver hun jo skåret i kontanthjælp. Og det synes jeg også er helt OK. Jeg synes ikke men bare kan få i pose og sæk og så... Dét synes jeg ikke. Men jeg synes stadigvæk ham Michael der, ham kan jeg godt li' at han skal hjælpes, og det kan jeg godt li' fordi at han selv er engageret og motiveret til at gøre nogle ting. Så synes jeg det er rart, for så synes jeg nemlig at man *kan* hjælpe dem.

Interviewer 11: Så du synes han fortjener det mere fordi han har en anden attitude end de andre?

Laila 11: Ja, og han har en helt anden tilgang til tingene. Han er positiv over for det, og han vil gerne det her, han ser mulighederne, han *vil* så gerne det her! Og han vil helt sikkert helst tjene sine egne penge selv.

Interviewer 12: Ja, hvordan ser du det?

Laila 12: Det er fordi han siger jo selv, at han vil gerne at så er han færdig med kommunen, han ser det som et mål, han skal være færdig med kommunen, "Jeg vil bare gerne ha' et fast arbejde her". Åh, det vil han gerne. Og det siger han, jeg hører ham hvert fald gentage det, "Så er jeg færdig med kommunen hvis jeg får det" og "jeg må gøre mig uundværlig", det synes jeg at jeg hører ham gentage, og det er hans mål, og det synes jeg jo er dejligt at han har ligesom noget at se frem til, og arbejde hen imod.

Interviewer 13: Så ehm... Jeg var lidt inde på det før, om du ser nogle fælles træk med nogle af dem. Ser du så nogle fællestræk mellem dig og ham? Identificerer du dig mere med ham end med Anita eller Svend?

Laila 13: Helt klart. Hvis jeg skulle identificere mig med nogen. Slet, slet ikke med Anita og Svend, slet ikke overhovedet.

Interviewer 14: Hvorfor ikke?

Laila 14: Fordi jeg vil hvert fald aldrig nogensinde håbe at jeg vil komme så langt ned, at jeg bare ikke vil have lyst til noget som helst. Og det indhold der er i deres liv, jeg kan ikke forstå at de ikke yder en større indsats for at få det bedre, at de ikke gør en indsats selv. Og det er jo nok det at jeg kan identificere mig selv med Michael, fordi han gør en indsats selv, og han kan se, ehm... og han vil gerne have nogle mål her i livet, og han *vil* gerne. Og jeg synes også han er positiv, og det kan jeg også godt lide ved ham, og det er jeg nok også selv. Men ehm, de to andre synes jeg, der kan jeg hvert fald ikke se nogen. Og jeg blev faktisk rigtig irriteret på dem, fordi de røg så meget...

(Fælles latter mellem interviewer og Laila)

Interview med Mikkel

Interviewer 1: Hvad synes du om de personer som vi så i programmet? Synes du selv at de er skyld i, at de modtager denne her kontanthjælp?

Mikkel 1: Ja, det er der nogen af dem der er? Jamen der er manden fra Roskilde festival... jeg synes han er lidt selvforskyldt der hvor han havner. Det var Svend ja.

Interviewer 2: Hvorfor synes du han er det?

Mikkel 2: Jamen jeg synes han har stirret sig lidt, ehm... Han har stirret sig blind på at det eneste han kan, det er at han skal bare have den der førtidspension, og så er det hans mål med livet. Og den kan han ikke rigtigt, eeh... Jeg synes ikke rigtig han kan se sig ud over, altså få øje på andre muligheder, end at det er den eneste mulighed han har. Og det kører ligesom i ring, ehm, fordi så snart han skal sidde nede på arbejdet så får han ondt og lige så snart han sidder ned derhjemme så får han det allerede bedre. Så det, Ja...

Interviewer 3: Hvad så med de to andre der? Så var der hende Anita, hende moren der. Og så ham Michael med sukkersyge. Er de skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Mikkel 3: Lige umiddelbart synes jeg ikke at Michael han er. Han ser ud som om at han er ramt af et dårligt helbred, og det kan vi jo alle sammen blive, om det så er sukkersyge eller det er noget andet, det kan vi som ikke rigtigt... Det er vi ikke selv herre over. Og jeg synes han viser en masse gå-på-mod.

Interviewer 4: Ja, hvordan ser du det?

Mikkel 4: Jamen det synes jeg han gør med at han... Den fineste bemærkning det synes jeg det er den med at han nævner nogle gange, at han skal nok sørge for at gøre sig selv uundværlig. Og det er... altså man kan sige at hvis man har den holdning, og lige som det gå-på-mod, så tror jeg såmænd nok det skal lykkedes for ham, at få et ben inden for et eller andet sted. Og den der kæmpe forskel, synes jeg, i forhold til Svend der, der lige som gør alt muligt for at overbevise alle om hvor skidt han egentlig har det. Det er jo to direkte modsætninger, synes jeg.

Interviewer 5: Hvad så med Anita, hvordan passer hun ind i det spektrum du lige som...?

Mikkel 5: Hvis man skal være lidt grov, så ved jeg ikke rigtigt om hun er... hun er vel egentligt ikke, eeh, det er så psykiske problemer? Er det ikke rigtigt hun har nogle psykiske problemer? Hun dør med noget angst og nogen sager.

Interviewer 6: Jo lige præcis.

Mikkel 6: Og det kan selvfølgelig udmønte sig i et eller andet, det ved jeg ikke noget om, men jeg ved ikke om... altså hun er jo heller ikke forpligtet ud over evne, og jeg synes måske heller ikke hun virker som den aller skarpeste. Med økonomi og sager, og det ene og det andet, og der kan man sige, jamen eh, noget af det er jo måske selvforskyldt, og noget af det... altså det er ikke sikkert hun magter det. Det kan jeg ikke rigtigt finde ud af om hun gør. Det kan jeg godt tvivle lidt på, om hun har evnerne til at holde styr på det hele.

Interviewer 7: Hvorfor er hun så ikke, du snakkede om at Svend han er lige som på den ene side og Michael på den anden side, hvorfor er hun så ikke helt ude hvor Svend er? Hvad er det der adskiller hende fra ham?

Mikkel 7: Jamen umiddelbart så dømmes jeg hende simpelthen til at være... for dum (Mikkel griner lidt). Og ehm, jamen for dum eller ligeglad, eller det synes jeg det er svært når man ikke kender dem mere end man gør. Men altså, eeh, hun har jo ikke på den måde opgivet hele sit liv, som jeg synes Svend har, han kan kun se kontanthjælp, eller førtidspensionen, som en løsning, hvor den anden har masser af gå-på-mod ikke også. Hvor hun ligger, eeh, jeg synes ikke rigtigt hun giver udtryk for noget særligt, andet at det største problem det er hvis hun skal gå glip af en hyggeaften, altså det... det virker sgu ikke særlig seriøst vel.

Interviewer 8: Synes du så at nogle af de her personer de har behov for at modtage kontanthjælp?

Mikkel 8: Jeg ved ikke om det er kontanthjælp de har behov for, eller hvad de har. Ehm.

Interviewer 9: Tænk du der er en anden ydelse?

Mikkel 9: Jamen altså sådan en som Svend, ham synes jeg da helt sikkert, altså... Jeg synes ikke han har fortjent i princippet at få en krone. Den måde som han har opgivet det hele på. Altså, jeg synes man har en pligt til at bidrage med det som man kan, i den udstrækning man kan. Og det han gør det er bare at melder pas, og smider håndklædet i ringen. Og hvis man gør det fra dag 1 af, og fra første minut, og hele tiden, uanset hvad man bliver stillet over for, så synes jeg egentlig ikke at man har krav på noget som helst. Altså jeg ved godt, at det kan man heller ikke, men man har hvert fald krav til at... altså, så bør man skæres i et eller andet, på en eller anden måde. Fordi at hvis nu han vidste at han blev skåret 500 kroner i kontanthjælp, når han ikke mødte på arbejde. Eller hvis han skulle være der 1 time om dagen for at få sin kontanthjælp, så er jeg sikker på han ville være der 1 time om dagen. Fordi jeg tror han er snu nok til at vide hvad det er det egentlig går ud på. Og jeg tror kun han er ude på at få snablen så langt ned i pengekassen, ved at lave så lidt som muligt.

Interviewer 10: Hvad så med de andre personer? Tror du, eller synes du, at de har et behov for at modtage denne her ydelse?

Mikkel 10: Eh... Jamen Michael har behov for selvfølgelig en eller anden indtægtskilde, af den ene eller den anden art. Jeg synes bestemt ikke at han skal have en kontanthjælp og så bare gå på kontanthjælp, slet ikke med den vilje og det gå-på-mod han har. Så det der må være kunsten, det er da

at få fundet en eller anden form for noget arbejde til ham, i den udstrækning som hans sygdom tillader det. Fordi jeg vil da meget, meget hellere have at han kommer i de 4 timer som han er, og at man så udnytter det. Og han har jo også, eeh, altså han har glæden ved at komme afsted kan man se. Hvor den anden han bliver i dårligt humør bare af det han skal over vejen for at komme afsted, ikk' altså? Og så kan man, hvad er det hun hedder til sidst?

Interviewer 11: Anita ja. Hun har jo to børn og hun har en kæreste.

Mikkel 11: Jamen hun har børn og hun har en kæreste, og er vel egentlig en familie. Det jeg synes er lidt svært det er igen det der med de psykiske problemer: hvor meget de fylder og hvor reelle de er? Fordi i den udstrækning som hun kan, der får hun da også bidraget med en helt masse. Hvad er hun 30-32?

Interviewer 12: Ja, 32.

Mikkel 12: Altså, det kan jo ikke hjælpe noget hun skal gå 40 år på kontanthjælp og bare... Altså igen, man *må* kunne lave et eller andet, men hvad det... På trods af de psykiske problemer hun har, synes jeg. Ehm, kunsten er selvfølgelig altid at finde de der job som passer til de skæve. Øh, og hvordan faen' man lige får det gjort, der er... Men det er da for nemt, også for hendes vedkommende, at læne sig tilbage og... Det må hvert fald ikke blive permanent. Det kan da godt være hun i en periode har behov for og have ro om et eller andet, men så kan det jo være at hendes krav det skulle være, for at hun kunne få hendes kontanthjælp, så er det ikke sikkert hun skulle gå på arbejde, men det kunne være hun skulle møde op til en psykologsamtale 1 gang om ugen, måneden eller hvordan intervallet nu skal være. Men altså man gør et eller andet for og prøve og bearbejde, det som er galt. Det som jeg synes er værst, det er hvis en kontanthjælp går hen og bliver en sovepude, for nogen.

Interviewer 13: Kan du frygte det ved nogen af dem her vi har set?

Mikkel 13: Det synes jeg godt man kan. Jeg synes da især man kan ved... jeg er bange for Anita, at det kan blive for hende også... Jeg ved ikke om hendes... Hende synes jeg hun er svær. Men sådan en som Svend, det er da helt klart en sovepude for ham. Og det bliver det eneste han... Det er igen, altså, han har jo gjort op med sig selv at han kan sagtens leve af en førtidspension, så det er bare det han skal ha'. Så kan han gå og hygge sig resten af sine dage. Og det synes jeg slet ikke er... det er slet, slet ikke acceptabelt at man har den holdning.

Interviewer 14: De personer vi så i programmet, er der nogen af dem som har nogle træk eller nogle karakteristika som du kender fra dig selv, eller som har noget tilfældes med dig, synes du?

Mikkel 14: Jo jo, hvis jeg identificeres med en så bliver det da helt klart, så bliver det sådan en som Michael. Ehm, jeg kan sagtens genkende den glæde som der er ved at... jeg tror han har en glæde ved, bare ved og kan bidrage med et eller andet. Ehm, han gav også udtryk for det at der er nogen der... ehm, at det han kan, at der er nogen der ligesom værdsætter det, at det er også en del af hans løn i de timer han nu er afsted. Og det synes jeg sagtens man kan genkende ved sig selv, ja.

Interviewer 15: Ja. Hvad med de to andre?

Mikkel 15: Dem vil jeg ikke ret gerne sammenlignes med. Nej...

(Interviewer og Mikkel i fælles latter)

Interviewer 16: Jamen det gør jeg skam heller ikke, det var mere om du kunne sammenligne?

Mikkel 16: Nej det vil jeg heller ikke sammenligne mig selv med. Det ville jeg da være træt af... Så ville jeg da håbe jeg ville lave noget om i hvert fald, ved mig selv...

(Interviewer og Mikkel griner begge lidt igen)

Interviewer 17: De personer som vi så i programmet hvordan, nu har du været inde på det særlige med Svend, synes du der er tilstrækkelig taknemmelighed for denne her hjælp de modtager?

Mikkel 17: Øh, nej... Øh, jeg tror egentlig at, altså Anita hun kan jo ikke rigtigt forstå at hun skal til at afdrage på hendes gæld, det er jo egentlig et meget, meget stort krav synes hun, at man skal stille til hende, at man ikke bare kan nulstille den og så køre videre i det daglige trommerum. Altså. Og umiddelbart synes jeg det lyder til at være... De nævner, hvad nævner de 13.000 eller noget i den retning? Og plus noget friplads til noget børn og noget. Og hvis man lægger nogle ekstra børnepenge og sådan noget, hvis man lægger det oven i hvad så mange andre lavtlønnede får, jamen så tror jeg hun overhaler dem i rådighedsbeløb pr. måned. Og hvis ikke man, eeh, hvis man stadigvæk dér er utaknemmelig så synes jeg ikke man har forstået hvad situation man er i, og hvad mængde hjælp man får. Hvis man ikke er taknemmelig for det, det tror jeg ikke hun er. Det tror jeg heller ikke hun har forstået.

Interviewer 18: Hvordan synes du det viser sig, det her med at hun ikke er taknemmelig? Eller hun virker utaknemmelig?

Mikkel 18: Jamen det er jo igen det der med, at hvis man er utaknemmelig for den hjælp hvis man ikke, eeh... Hun tager jo ikke ansvar for sig selv. Ehm, de er jo godt i gang med at få eftergivet alt det gæld hun *kan* få eftergivet. Og igen, altså, når så man... der bliver stillet et krav, at man skal til at tilsidesætte 1000 kroner om måneden, så mislykkedes det fordi at man hellere vil ud og spise, og man hellere vil hygge og der er noget andet man hellere vil. Og så er man jo ikke, eh... man burde jo være taknemmelig for, at der er nogen der siger: "nu prøver vi at arbejde, og så skal vi ha' dig på rette spor, og sån og sån...". Men der smider hun lidt håndklædet i ringen og siger: "Jamen det formår jeg ikke rigtigt selv med den hjælp jeg får".

Interviewer 19: Hvad med Svends attitude? Hvordan opfatter du den, over for denne her hjælp han modtager?

Mikkel 19: Jamen eh, den er jo... uacceptabel synes jeg. Eh... Der er jo ikke, altså, han har jo ingen, ehh... fejl, eller ingen del af den situation han er havnet i overhovedet. Altså det er jo alle andres skyld. Han læner sig jo tilbage, og så skal han bare ha' alt det han nu kan få, så han kan hygge sig. Og det ville sikkert også være dejligt hvis man kunne gå og hygge sig dagen lang, med de hobbyer og det man har lyst til, men det er jo, det er helt misforstået, at hvis ikke man hver især... jeg synes man skal bidrage med det man nu engang kan bidrage med, hver enkelt individ. Og det må så være, i visse tilfælde er der forskelle på hvad det er man kan bidrage med. Men hvis man kunne ændre den holdning, hvorimod man siger "Jamen jeg skal ha'", i stedet for man siger: "Jamen kan jeg ikke præstere noget i stedet for at skal gi' lidt?". Altså, så tror jeg man ville være mange problemer foruden, hvis man kunne vende den lidt.

Interviewer 20: Hvordan synes du Michaels taknemmelighed, eller utaknemmelighed, adskiller sig fra Svends? Hvordan er hans attitude i forhold til Svends?

Mikkel 20: Jeg synes først og fremmest så er det jo den glæde som han helt åbenlyst viser, og det gå-på-mod han har ved at få et job, altså... I det øjeblik hvor han møder, han er jo 100 % indstillet på at det skal lykkes for ham. Og han vil vise en god figur fra dag 1 af. Hvor Svend han er 100 % indstillet på, at det her det skal han få til at blive til en fiasko, så han kan få hans fortidspension. De er stik modsat: hvor den éne han vil gøre alt hvad han kan for at få det til at blive en succes, og den anden han skal bare ha' det til at blive en fiasko så hurtigt som muligt. Eh... Så de er meget skarpt trukket op imod hinanden, synes jeg.

Interviewer 21: Nu har du været meget inde på det, men de personer som vi så i programmet, synes du at de bidrager til samfundet på nogen måde?

Mikkel 21: Ehm... Der er hvert fald nogle af dem der er *klar* til at bidrage til samfundet, i det omfang som de nu kan.

Interviewer 22: Ja? i fremtiden, eller?

Mikkel 22: Ja i det omfang som de nu kan. Altså igen, i det øjeblik Michael han får et fast arbejde så er han klar til det tror jeg, og har lyst. Om det så bliver fire eller otte timer i døgnet eller hvad det gør, det vil jo så vise sig hvordan. Og der bidrager han jo så i det omfang, som han nu kan. Hvorimod Svend han igen har totalt meldt sig ud, og kommer, jeg tvivler, men jeg *håber* da at man kan få vendt det sådan at... fordi det værste vi kan give ham, det er jo førtidspension, fordi så går han jo fuldstændigt i stå, og så bidrager han jo med *intet* fremover. Og så er det jo bare at give ham den blankocheck og så kan han jo selv formøble de kroner og ører han vil fremover. Der vil jo ikke være nogen som helst indtægt fra ham. Ehm, ja. Så er der igen Anita, hun er... hende har jeg sværere ved lige som at... Men altså den lykkelige slutning, synes jeg, for hende, i hvert fald i mine øjne, ville da være at man igen kunne få bugt med de større eller mindre psykiske problemer som hun har, og så, eh... fordi så snart, hvis det er dem der gør at hun er som hun er, og det ikke er hendes mangel på intelligens...

Interviewer 23: he he, som du også mistænker lidt kunne være en faktor?

Mikkel 23: Kunne være en faktor ja. Men igen, man behøver jo ikke være lynenes intelligent for at bidrage med noget. Man kan jo så finde noget som passer til én. Men altså hvis man kunne... drømmescenariet ville jo være at få bugt med det, så hun kunne komme ind og bidrage med noget også.

Interviewer 24: Ja, har du tiltro til det, at det sker i fremtiden, sådan som vi så hende i programmet i dag?

Mikkel 24: Der kan jeg godt være lidt tvivlende...

Interviewer 25: Ja, hvorfor det?

Mikkel 25: Jamen hun har stadig... Hun *mangler* den vilje og den lyst, som jeg tror er vigtig for at man kan komme ud af de der huller som man har risiko for at falde i, i løbet af et liv, ikk altså... Så snart man er nede i dalen, og hvis man slet ikke har viljen og lysten til at komme op igen, jamen der synes jeg hun mangler lidt, eh... Hun mangler visioner eller et eller andet til at gå efter noget større. Man kan nemt komme til at falde lidt i søvn, i det leje man nu er landet. Det kan jeg godt have hende lidt mistænkt for, at hun ikke rigtigt stiler efter noget større.

Interviewer 26: Ja, og hun måske ikke kommer op af det hul hun er faldet ned i?

Mikkel 26: Hun kommer i hvert fald ikke op af det alene. Men der er jo så også mentorer og så videre knyttet på ikk? så muligvis med hjælp fra dem. Det er jo ikke til at vide hvad de kan sætte gang i fremadrettet. Ja... og Michael der er jeg forholdsvis fortryggelig, dét tror jeg... hvis ellers der er noget job til ham, det er jo så det der også er kunsten ikk? Men det er jo så andre der skal hjælpe ham.

Interview med Thomas

Interviewer 1: Synes du, at de her personer vi så i programmet, synes du selv at de er skyld i at de modtager kontanthjælp?

Thomas 1: Jamen, jeg synes jo vi har et dilemma, ikke også? I vores... De følelser jeg får, når jeg ser de der personer, så føler jeg egentlig at vi har dilemma i vores... Hvad skal man sige? Den måde vi lever på, vores samfund. Fordi der er jo egentlig ikke plads til dem. Og man kan sige, at vi har jo på en eller anden måde, spillet lidt fallit. Det føler jeg faktisk, den måde man prøver at visitere dem på, og prøver på og gøre dem træn-bare til at kan få et job. Ehm... Og der falder jeg lidt over, altså man kan sige, at det her har jo noget med ressourcer at gøre, forstået på den måde, at de her mennesker har ikke så mange ressourcer.

Interviewer 2: Nej? Hvordan ser du det?

Thomas 2: Jamen, man kan sige: Jeg synes den medicin man giver dem, det er faktisk den fork... Jeg føler lidt, det er den forkerte medicin man giver dem, fordi hvis man vil... Et eksempel det er jo, hvis man skal prøve, ham der dør med sin ryg... Var det Svend han hed?

Interviewer 3: Ja, lige præcis.

Thomas 3: Altså, man kan sige, at den måde man sætter ham til at lave noget intet-sigende arbejde, uden form for, eh... Kan man sige, at han er ikke i kontakt med andre mennesker. Der sidder en og studere ham, og så sidder han egentlig og laver noget, som han egentlig havde også nogle fordomme imod, da han egentlig startede. Sætter ham ned på en stol, ikke også? Og så kan han egentlig sidde og trykke på en knap, og ved knapt nok hvad det er. Jamen, jeg synes jo det er håbløst, fordi at det får han det ikke bedre af. Altså, man kan sige, meget af det her, de her tre personer her... Hvert fald de to af dem, det er meget mentalt hvordan de har det, altså, de har ingen selvværd.

Interviewer 4: Ja? Hvem er det, de to?

Thomas 4: Jamen, det har hun ikke hende Anita der. Og Svend har nok heller ikke. Han har sådan en lidt sjov måde at reagere på, gemmer sig bag nogle ting og har svært ved at kommunikere med andre og så videre, ikke også? Eh, så man kan sige, at medicinen er jo ikke og så sætte dem hen et sted, og så er de helt fri for at snakke med andre mennesker, men egentlig putte dem ind i en kasse, og så skal man egentlig prøve dem dér, eh... Det tror jeg ikke på nogen måde de bliver bedre af. Og jeg kan sagtens se den måde man prøver og manipulere det med, og jeg forstår også godt det der journalisten hentyder til: "Jamen, hvorfor kan du spille billard og sidde med en turneringsplan?". Eh, og det er jo klart, det er for at få os til at føle: "Jamen han kan sgu egentlig nok nogle ting, men han vil egentlig ikke". Og jeg er heller ikke i tvivl om Svend, han er sgu egentlig så smart, han ved godt hvad der skal til for at vise han egentlig *kan* nogle ting. Altså, fordi han egentlig bare og stoppe den kamp imod det offentlige. Fordi det er jo egentlig fjenden imod ham, det er: "Lad ham være i fred", ikke også? Jeg vil sige... Jeg tror faktisk godt han var træn-bar i at kunne få en lidt mere meningsfyldt tilværelse. Jeg tror ikke der er nogle personer der egentlig ønsker og ytre det her, som de har det, *slet* ikke!

Interviewer 5: Så det giver faktisk slet ikke mening at tale om skyld? Eller hvordan?

Thomas 5: Det mener jeg så ikke det har. Overhovedet ikke! Fordi man kan jo sige, altså, vi kan godt have nogle fordomme med nogle mennesker der egentlig, føler vi, der belaster samfundet. Det gør de jo egentlig også. Ud over økonomisk, og at de ikke producere noget, så er der rigtig mange offentligt ansatte der bruger nogle ressourcer på dem, ikke også? Med nogle håbløse programmer, og det er et tungt, stift, langsomt-virkende system/program, de skal i gennem. Og det mener jeg *slet ikke* det offentlige er gearet til det i dag. Og så lægger man under for et politisk pres, og nok også et holdningsmæssigt pres fra befolkningen, at vi skal simpelthen ikke have så mange der egentlig skal nasse på samfundet, eller hvad udtryk de nu bruger der. Og det er da også rigtigt, at indimellem, så er der da helt klart nogen der misbruger systemet, selvfølgelig er der det, og det vil der altid være. Men det jeg egentlig mener, det er at prøve og skabe en tilværelse for dem. Prøv måske og skab nogle andre rammer, hvor de også, eh... Jeg tror på, at mange mennesker de ønsker jo ikke den situation. De ønsker jo egentlig og have en kontakt med andre, og få noget selvværd, og komme til og opleve nogle små succeser. Det behøver måske ikke og være ret meget, og jeg kan simpelthen ikke forstå man ikke... Med alle de ressourcer og penge man bruger på det her, at man ikke er lidt mere flexibel, og man kan tolerere nogle andre ting, og det ikke er den der lidt gammeldags tænkende måde på hvordan man sætter dem til og undersøge, om de kan finde ud af nogle ting. Der var den ene, ham på cykel? Ham der var pedel?

Interviewer 6: Michael, ja?

Thomas 6: Altså, jeg vil sige, jeg sad faktisk og fik den fornemmelse af at... Det er faktisk meget pudsigt, fordi jeg skal have kontakt med flex, eh, jobcenteret. Og der vil jeg se om jeg kan få en medarbejder der kan arbejde nogle timer hver dag, fordi for det første, så har vi et behov vi skal have dækket, for det andet, så tror jeg vi gør en god, eh... Altså, det kunne være godt for os, at vi kan sige, at vi hjælper også en der kan få et

meningsfyldt arbejde, i nogle timer hver dag, som måske han kunne holde til det? Eller hun kunne holde til det? Ehm, sådan en som ham, ham kunne jeg godt bruge.

Interviewer 7: Ja? Hvordan synes du han er, ham Michael der, i forhold til for eksempel Svend eller Anita?

Thomas 7: Jamen, man kan jo sige, at han er jo nok i en lidt anden niveau, fordi han er jo nok lidt...og jeg tror da måske også inderst inde, at han føler, at det er også forkert hvis ikke han har noget, fordi han skal sgu ikke være en af dem... Det er det han giver udtryk for og har nogle holdninger til der siger at: "Jamen, jeg vil egentlig gerne yde en indsats, hvis jeg så kan få det til og passe med mit helbred og sådan noget".

Interviewer 8: Ja? Hvad med de to andre?

Thomas 8: Ja de har jo, hvad kan man sige... En attitude. En måde og, hvad kan sige, og vise det på at... Man kan sige, at hvis de egentlig bare kunne få lov og passe dem selv, og så kunne de få de penge hver måned, og så skal vi ikke have nogle problemer, som vi egentlig helst, eh... Og jeg synes sgu det er for fattigt, hvis de fik lov til det. Og så kan det godt være der er nogen, man kan sige: "Jamen, der kan vi ikke komme videre med, fordi vi har simpelthen ikke hverken ressourcerne, eller vi har måske heller ikke midlerne". Hvad kan man sige? De mentale midler til at arbejde videre med dem på, fordi det bliver ved med være sådan, at... Hvor de trækker tingene, ikke også? Og ikke bliver afklaret på nogle ting, og man kan ikke finde noget der egentlig kan få dem til og vokse, ikke også? Eller få mere selvværd. At man er nødt til at sige: "Jamen, så må vi gøre det. Det er egentlig det bedste vi kan her". Men jeg synes måske de midler vi bruger, eller metoder vi bruger, det ikke er de bedste. De to, de er selvfølgelig svære... Hun er også svær, ikke også? Anita der.

Interviewer 9: Ja? Hvorfor er hun svær?

Thomas 9: Jamen jeg tror... Altså, man kan jo sige, at sådan en type som hende, ikke også... For at sige det lige ud, hun er jo for længst opgivet af pengeinstitutterne. Fordi hun tager jo ikke... Altså, hun tager jo egentlig ikke ansvar for en hel masse, sådan set med mine øjne, med hendes økonomi. Fordi hun stifter gæld rundt omkring, og så må... Hvis hun kunne få lov at leve i fred, dag for dag, så vil hun egentlig helst være fri for at beskæftige sig med de ting. Altså, hun har nok ikke den store indsigt i de ting, og kan se... Måske kan hun godt se sammenhængen i det, men hun skubber det væk fra sig. Og hun har ikke noget selvværd. Og hun, eh... Altså, jeg ville jo ønske, at man kunne få sådan en som hende til, at hun kunne egentlig komme ud et sted, hvor der var nogen der havde brug for hende hver dag, og hvor hun kunne se at hun gjorde en indsats, og så fik hun egentlig også lidt ud af det. Også måske endda økonomisk, men... Og så skal hun selvfølgelig styres stramt, rent økonomisk. Fordi det er jo egentlig et tosset samfund vi har hvor, ja, de to der de bliver jo fristet, og de kan jo låne penge alle mulige steder, og de kan bare ikke betale dem tilbage igen, og det er håbløst.

Interviewer 10: Nej... Når nu du så sådan ser på de her tre personer: Anita og Svend og Michael. Er der så nogle af dem du tænker, at de har nogle træk, eller nogle karaktertræk, eller noget som minder om mig selv, eller noget du tænker: "Det kender jeg fra mig selv"?

Thomas 10: Jamen altså, rent holdningsmæssigt, så ham Michael der, med de holdninger han har, så lægger det jo selvfølgelig tættere... (Thomas griner lidt). Altså jeg er jo venstremand, ikke også, øh... Det lægger tæt op ad mig, at sige det der med, at: "Du er nødt til at tage ansvar selv for nogle ting". Og det er vi alle sammen nødt til, på en eller anden måde, og yde en indsats, for at kan få noget i den anden ende. Ellers så hænger tingene ikke sammen. Der er bare ikke alle mennesker, der er så heldige og enten er født med det, eller bliver hjulpet til det, eller der kan være mange ting der gør, at man egentlig får en... Kommer til at være et andet sted, hvor ikke man har måske den mulighed, ikke også? Så Michael er jo den... Jeg kan jo sagtens høre, at det er jo ham der scorer højest, hvis man sådan sidder og lytter til hvem synes man egentlig der klarer sig bedst, i det her som vi ser som samfund? Hvor de to andre er lidt mere tunge og lidt mere håbløse, ikke også?

Interviewer 11: Ja... Hvordan synes du så de... Virker de taknemmelige over for denne her hjælp som de modtager, de her tre personer?

Thomas 11: Nej, de to af dem, Svend og Anita gør egentlig ikke. Altså jeg tror... Man kan jo sige, det er også den måde man kommunikerer med dem på, føler jeg, dem der egentlig samarbejder med dem i det offentlige.

Interviewer 12: Ja? Hvordan kommunikerer de?

Thomas 12: Jamen, der må jeg sige, at når nu man sidder med sådan en som ham Svend der, som man ved, hvis man lærte ham at kende, så vidste man de holdninger han har. Altså, så må man jo prøve og bære over med, at han har de der holdninger. Altså, man kan bare sige, du kan ikke... Du er nødt til at prøve og løsne op for ham og vise ham tillid, og så prøve og få ham til og... Jeg ved ikke om man kan sige det, men ændre attitude? Men også for at lægge en tryk. Fordi, eh, han ser jo kun alle andre som fjender mod det han egentlig gerne vil, og det er bare og få den førtidspension. Og det er pisse svært i dag, så det er derfor han føler at han bliver trukket igennem det system der, ikke også? Og Anita hun, eh... Jamen, hun siger jo ja til det hun siger ja til, og så går det jo lige som det plejer, hvis ikke man følger op på hende, ikke også? Fordi hun har det nok rigtigt svært med sig selv, og så vil du have det endnu sværere med andre, ikke også? Sådan tolker jeg det, på lige de korte ting man ser hende, ikke også? Ehm, så... Jamen, jeg ved sgu godt de er svære, det er de... Men jeg synes måske den måde man kommunikerer med dem på, som personer, der synes jeg godt man kunne være bedre trænet til det.

Interviewer 13: Ja? Når nu du ser på personerne, synes du så, at de på nuværende tidspunkt bidrager til samfundet?

(Thomas holder en lang tænkepause)

Thomas 13: Altså, hvis bidrage det er sådan et eller andet man økonomisk skal bidrage, så gør de jo ikke. Men de har jo lige så meget ret til og være her som alle vi andre, og sådan vil det altid være. Så det er ikke sådan jeg siger, at de ikke skal være her, eller sådan noget. Men økonomisk bidrager de jo ikke til samfundet, og sådan har det egentlig altid været. Vi har også sådan et system der gør, at man ikke må synke helt til bunds, fordi man kunne også være et sted, hvor man bare ville lade dem fuldstændigt være, men så måtte de selv finde ud af, hvordan de så fik fat i pengene, og sådan kan vi jo ikke have det jo.

Interviewer 14: Nej? Hvordan, hvis du ser på dem og så tænker ud i fremtiden, tror du så der er nogle af dem der kommer i job, og kommer til og bidrage mere økonomisk end de gør nu?

Thomas 14: Altså, jeg *håber* da at ham Michael der. Ham kunne jeg sagtens se, at han... Sagtens! *Sagtens* kunne gå ind og få et meningsfyldt job, hvor han også gjorde en indsats og gjorde en forskel på det han havde med at gøre. De to andre, med det system jeg kender i dag, som jeg egentlig fornemmer i dag, så kunne jeg godt være noget i tvivl om det. Ehm, men jeg vil sgu sige, jeg... (Thomas griner lidt), at jeg... Også hende Anita der, jeg synes... Det er jo synd. Hun er jo ikke andet end 30. Hvis man skulle opgive hende? Det er altså ikke misundelsesværdigt, og have sådan en tilværelse. Så der skulle selvfølgelig gøres en indsats for det. Men jeg kan godt være skeptisk.

Interviewer 15: Ja? Nu sagde du tidligere, at i overvejede at ansatte en flex-jobber, på et tidspunkt. Når du ser sådan på Michael, og på hans attitude, og måske ikke så meget på det arbejde, som han vil skulle udføre, var det så en person som du, attitudemæssigt, kunne se arbejde her?

Thomas 15: Absolut! Sagtens. Jeg blev faktisk sådan lidt, eh... Jeg er faktisk i gang med jobcenteret nu, og skal bruge... Jeg skal finde den person der egentlig er ked af at gå hjemme, fordi at han ikke kan få et job, han kan ikke holde til et helt job, eller hun ikke kan holde til et helt job. Men egentlig gerne vil ud og bidrage med det man kan, og så have den... Hvad kan man sige? Det fællesskab, med alle mulige andre, og så man kan se man gør en forskel. Det synes faktisk han var prototypen på! Jeg blev sgu lidt, eh, sådan lige jeg tænkte: "Hold da kæft! Han kunne sagtens være sådan person man kunne bygge på", det kunne jeg sagtens se.

Interviewer 16: Ja? De her tre personer vi så, synes du at de fortjener at modtage kontanthjælp?

Thomas 16: Ja.

Interviewer 17: Ja? Hvorfor det?

Thomas 17: Jamen, der er jo ingen der ikke skal have... Altså, det er ikke misundelsesværdigt, selvfølgelig skal vi det! Vi er et anstændigt samfund, og sådan har vi bygget det op på, og sådan har vi bygget det op hele vejen igennem og det skal vi blive ved med. Så er det sådan, hvordan vi så træner med dem, eller hvad kan man sige? Den måde vi forsøger og få flest muligt ud og lave en indsats, og bidrage med nogle ting. Det er jo så dér man måske skulle ændre lidt på den måde man gør tingene på. Men der er ingen der ikke skal have hjælp, selvfølgelig. Uanset hvad.

Postinterviews

Disse interviews er foretaget fem dage efter det første interview. Interviewet er foretaget telefonisk med 6 ud af de otte informanter. Dog er Interviewene med Laila og Dianna foretaget i deres hjem.

Interview med Anne-Grethe

Interviewer 1: Synes du selv, at de her personer vi så i programmet, her for nogle dage siden, at de er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Anne-Grethe 1: Jamen, det kan jeg ikke helt sige, at de er selv skyld i. Altså der jo en årsag til det, tænker jeg. De har jo nogle forskellige skavanker, og det er jo det der gør, at de er kommet så langt ud kan man sige, der er ikke fundet et eller andet til dem vel. Der er ikke fundet en løsning for dem. Sådan tænker jeg.

Interviewer 2: Ja? Så det giver slet ikke mening sådan at snakke om skyld, i den sammenhæng, synes du ikke?

Anne-Grethe 2: Eh, jo, altså man kan sige, at der er nogen der måske har den indstilling, hvor de måske ikke har lyst til at lave noget. Men igen, så synes jeg det er en farlige udtalelse sig for meget om, fordi man kender dem så lidt, eller kender så lidt til deres baggrund. Jeg ved godt man hører om det. Men den ene, den anden og den tredje har hver sin skavank at slås med, kan man sige.

Interviewer 3: Hvad så med deres behov? Synes du, at de her personer de har et behov for at modtage kontanthjælp?

Anne-Grethe 3: Jamen... For det første, ham der, der er villig til og være i arbejde, er det Michael han hed? Det tror jeg.

Interviewer 4: Ja, lige præcist.

Anne-Grethe 4: Jamen, han vil jo gøre sig uundværlig, på den der arbejdsplads hvor han var i noget prøve, på en eller anden måde, ikke også? Altså, jeg synes jo nok at han er berettiget til og modtage lidt, kan man sige, ikke også? Fordi han vil godt yde noget. Ehm... Jamen de andre... På en måde er de jo nok berettiget til det. De kan jo ikke gå og ikke modtage ingenting, fordi de kan åbenbart nok ikke arbejde fuldt ud. Ham der med ryggen, han har jo fået en skavank. Han har jo været i arbejde på et tidspunkt, tænker jeg, ikke også? Ehm. Så han har jo vist, at han *har kunnet*, ikke også? Og det kan godt ske, at man får dårlig ryg, af at sidde i den der lastbil. Så må man jo selvfølgelig prøve og gøre et eller andet for ham, så han kan komme i gang, på en eller anden måde. Det ved jeg også godt, at de er i gang med nu, ikke også? Så det må man jo håbe det lykkedes. Men han er jo så lidt besværlig, ham gnavnotten, så selvfølgelig vil han måske have det bedst ved bare at sidde i en lastbil, helt alene, ikke også? Han vil nok være svær at integrere, på en eller anden måde?

Interviewer 5: Ja? Hvorfor tror du, at han vil være det? Svær at integrere, tænker jeg?

Anne-Grethe 5: Jamen, det er nok det at han er så tvær. Man kan sige, at han vil altid kunne finde et eller andet negativt ved det ene eller det andet, sådan virker det hvert fald til. Jeg håber da jeg tager fejl. Jeg håber da, at han kommer ud i en eller anden arbejdsprøvning, hvor han også kan se sig selv, og vi på den måde kan få skubbet ham lidt i gang. Men selvfølgelig... Altså jeg synes ikke han kan... Altså, han er nødt til at modtage den kontanthjælp, på en måde alligevel, fordi han kan jo ikke gå ikke og få nogen som helst ting, kan man sige. Men det er da vigtigt at få ham i gang med et eller andet han kan holde til.

Interviewer 6: Så var der hende Anita der?

Anne-Grethe 6: Det var hende der led af noget angst og noget. Og hende, jamen altså... Hun skal da også sættes i gang med noget. Jeg synes ikke jeg kan huske hun var i gang med noget? Hun var ikke i arbejdsprøvning eller nogen ting, var hun det?

Interviewer 7: Nej, det var hun ikke.

Anne-Grethe 7: Nej. Der tror jeg da også, at det er vigtigt... Altså, hun virker de egentlig, på en måde sådan meget snakkesalig og... Så man kunne godt ønske sig, at de kunne prøve at få hende i gang med et eller andet? Fordi hun virkede da sådan lidt lige til... Altså, hun havde angst, og det kan man ikke rigtig sætte sig ind i før man har det, tror jeg ikke, men jeg tror det er vigtigt at hjælpe hende med det. Og så få hende i gang. Jeg tror, at hun var sådan lidt... Hun havde sløset med hendes økonomi, ikke også? Og hun skal selvfølgelig ikke bare have alt det sjove, så det er da vigtigt vi holder lidt op i hanken i hende, tænker jeg. Og prøver at få hende i job, og få noget hjælp til det der angst der. Hun burde nok få en eller anden psykologihjælp. Jeg er heller ikke rigtig sikker på hun modtog det?

Interviewer 8: Nej, det sagde programmet heller ikke rigtig noget om.

Anne-Grethe 8: Nej, det gjorde det nemlig ikke. Men hvis det var det der var problemet, så er det jo vigtigt, at det er der man ligesom tager fat. Og så virkede hun egentlig alligevel til at være så social, at hun godt kunne komme i gang med et eller andet, tænker jeg.

Interviewer 9: Ja? Jeg vil høre dig, om der var nogle af de personer vi så, som du synes der har noget til fælles med dig, eller der er nogle karaktertræk som du kender fra dig selv?

Anne-Grethe 9: Altså, jo der Michael der, som... Jeg har også den der holdning der med, at man skal yde det man kan, for at få. Så jeg kan godt sammenligne mig lidt med ham, kan man sige, ikke også? Det med at man har en grænse, hvor man lige som prøver at gøre hvad man kan. Det kan jeg godt sammenligne med mig selv, ikke også? Men jeg ved ikke rigtig med de andre, altså. Jeg kan godt sammenligne mig med de andre, med det der med, at man har en skavank man går og slår med. Men så er det jo nok noget med, hvordan man er som person, hvor meget man synes man bør yde, og hvor meget: "Man bare vil ha'", tænker jeg? Ehm, det er nok ham jeg sammenligner mig mest med, tror jeg.

(Anne-Grethe og Interviewer i fælles latter)

Interviewer 10: Jeg tænke også lidt, om grunden til, at du kan identificere dig lidt mere med Michael, det er på grund af hans attitude? Hvordan synes du at hans attitude og indstilling er?

Anne-Grethe 10: Jamen, den synes jeg jo er rigtig, rigtig fin. Den var der jo mange der godt kunne misunde, tænker jeg. Fordi han har da en lyst til og... Ser godt nok lyst på tingene, synes jeg faktisk. Og vis så, fordi at hans skavank er noget andet, tænker jeg, at det kan godt ske? Altså, man må jo heller ikke sammenligne skavanker. Der kan godt være nogle skavanker der er sværere at slås med, end andre selvfølgelig, ikke også? Det ved jeg jo ikke, om hans, at den kan man lidt bedre tackle som menneske? Han havde noget sukkersyge, var det ikke sådan?

Interviewer 11: Jo, lige præcis.

Anne-Grethe 11: Jamen, jeg ved ikke... Det er da også rigtig svært. Men det at sammenligne det med en dårlig ryg og med angsten, det er jo svært at sige, ikke også? Om det er lige det, der også gør det? Men selvfølgelig er han også bare et helt andet menneske, i forhold til de andre, ikke også?

Interviewer 12: Ja? For hvordan synes du, at de andre de opfører sig? Hvordan synes du deres attitude er?

Anne-Grethe 12: Jamen, ham med ryggen, han var jo en gnavpotte-type, rent ud sagt. Han var sådan lidt: "Forstå det og det!". Og han synes, at de der offentlige personer, dem havde han det simpelthen ikke godt med. Men han må have haft nogle dårlige oplevelser med dem, ikke også? Måske er han mand som man lige skal tackle lidt anderledes end mange andre mennesker, ikke også? Så han virker jo ikke som det mest åbne menneske, og den dag man lige kommer ind til ham, synes jeg overhovedet ikke han gjorde. Og hende, jamen eh.. Hun virkede da egentlig rigtig sød. Altså, prøver da at gøre det til noget positivt, det tror jeg. Men hun er nok lidt mere sjusket med hendes økonomi, altså: "Så gør vi bare lige sådan" og "Så kan vi bare lige hænge lidt i vandskorpen bagefter". Sådan er der jo også rigtig mange mennesker der er i dag, tror jeg faktisk. Der formår at bruge mere end de har, ikke også? Og hun er måske en af de typer.

Interviewer 13: Ja? Så hun er ikke alene mener du?

Anne-Grethe 13: Nej, det tror jeg absolut ikke hun er. Absolut ikke. Det er jo også et problem, som man har fået øjnene op for, ikke også? De snakker meget om i nyhederne nu, at det er vigtigt at man lærer lige som at beherske sit forbrug. Det er blevet nemt at låne penge, og sådan en slags mennesker som hende, jamen, de kommer måske nemt ud i et eller andet. Fordi at det er nemt lige at tage et lån, her og nu, ikke også? Så får de bare problemerne senere.

Interviewer 14: Ja? Hvad så med de her personer vi så, synes du de virker tilstrækkeligt taknemmelige for denne her kontanthjælp de modtager?

Anne-Grethe 14: Ja, denne ene... Han virker meget taknemmelig ham Michael der, synes jeg. Og ham den anden der... Jamen altså. Jeg ved sgu' ikke om han kan udtrykke taknemmelighed. Det er jeg sgu' lidt i tvivl om, om han kan, uanset hvor godt de vil give det for ham, så er han ok bare sådan som menneske, tænker jeg lidt. Virker lidt negativ, og lige som... Ikke også? Og hende, jamen eh... Jo, på en måde synes jeg, at jeg kan huske, virkede hun nok taknemmelig. I hendes situation, var der en situation, hvor at de synes: "Hold da på, det kunne de, det kunne de godt leve med, at have det og det tilbage økonomisk", det virker hun meget taknemmelig. Men du skal jo så også lige tænke lidt frem, og ikke bruge det hele på én gang. Men ehm... På en måde virker hun jo nok taknemmelig, ved at hun... Altså hun er sådan lige lidt svær, fordi at hun måske lige en af de svære af dem. Hun ruller sådan lidt frem og tilbage, en hvor man måske ikke lige kan blive klog på problemet og hvad hun egentlig er for en? Sådan har jeg det i hvert fald lige nu, med hende.

(Anne-Grethe griner)

Interviewer 15: Ja, men det kan jeg også huske fra sidste gang, at du synes hun var lidt svær at placere?

Anne-Grethe 15: Ja, hun kan godt være lidt svær, for hun er sådan... Hun er ikke sådan en der bare lige lukker sig inde, og ikke... Man kan nok få noget ud af hende, synes jeg. Men jeg kan sgu' ikke lige blive klog på hende alligevel, på hvad det hele drejer sig om egentligt.

Interviewer 16: Nej? Hvad så, når nu du ser på fremtiden for de her personer, tror du så de kommer til at komme i job og kommer til at bidrage til samfundet?

Anne-Grethe 16: Altså, ham Michael, det tror jeg han gør. Han vil gøre sig uundværlig, så det tror jeg helt klart, at han nok skal formå at blive ved med et eller andet. Og med hende pigen der, så tror jeg måske at det drejer sig om, at de lige får rigtigt fat i hende, og hun får den hjælp. Hvis hun er så langt ude, hvor hun skal have hjælp. Hvis hun så får det og de sender hende ud i arbejdsprøvning, så tror jeg, at hun alligevel også kan holde til at arbejde i et par timer eller to, henover tid. Så hun kan bidrage lidt til også. Og med ham, det nok et spørgsmål om at finde den rigtige plads til ham. Det tror jeg, at det er lidt sværere, fordi han vil nok gnave sig frem til det, ikke også? Ehm... Jeg håber de finder noget, hvor han ikke skal sidde for stille, det er i hvert fald vigtigt. Fordi så er det ikke det, der er godt for ham, tror jeg ikke. Jeg tror ikke det hjælper.

Interviewer 17: Nej? Hvad tænker du kunne være godt for ham?

Anne-Grethe 17: Det er måske ham jeg er mest i tvivl om, om han kommer i gang igen.

Interviewer 18: Så tænkte jeg på, om du synes, at nogle af de her personer i programmet fortjener at modtage kontanthjælp?

Anne-Grethe 18: Det... Jamen ehm... Ja, se jeg synes ham der Michael, han fortjener det, ikke også? Jeg ved ikke om han fortjener det mere end de andre, men han vil i hvert fald yde noget, hvis det er det vi har en holdning til, at vi skal yde noget for at modtage, så er han jo nok klart den, tænker jeg. Ehm... Jamen, de andre, jeg kan da godt lide at de er sikret, på en eller anden måde, når de har noget at slås med, og de ligesom... Lige så de kan holde vandskorpen på, ikke? Jeg ved ikke om man kan sige, om der er nogle af dem der ikke har fortjent det? Altså, jeg tænker da også, ham gnavpotten, jeg synes, nu hvirvler jeg måske nok lidt i min holdning, men altså... Jeg tænker bare, at han *har* været lastbilchauffør i mange år, ikke

også altså? Jeg ved ikke hvad der er gået galt, om det så er fordi, han har sat for meget i den lastbil? Jeg kender i hvert fald nogle der har kørt lastbil, hvor de kommer til at døje med ryggen, og får diskoskollaps og alle de der ting. Ehm... Jeg ved ikke om jeg vil sige, at han ikke fortjener det?

Interviewer 19: Ja? Så du tænker, at det der med, at han før har været i job, og har bidraget til samfundet på den måde, at det også kan være med til, at han fortjener at modtage hjælp nu?

Anne-Grethe 19: Det tænker jeg helt sikkert. Han har da bevist på et tidspunkt, at han kan i hvert fald, ikke også?

Interviewer 20: Ja? Hvad så med Anita, fordi hun har jo ikke sådan, hun har været i nogle få jobs, inden det var hun blev sygemeldt. Men ikke så mange år har hun været på arbejdsmarkedet, som ham Svend for eksempel? Synes du, at hun fortjener at modtage hjælp?

Anne-Grethe 20: Jeg tror det er vigtigt for hende at forstå, at hun også skal i gang med det, uanset hvordan det ser ud. Men hun skal jo hjælpes, ikke også? Ehm... Jeg ved ikke om man sådan lige skulle sætte en dato på hende, og så sige "Ved du hvad du har"...

(Anne-Grethe griner lidt)

Anne-Grethe 20: Jeg ved ikke om... Jeg tror ikke det er let at gøre det på den måde, men jeg tror da det er vigtigt, for at hun også føler hun får noget hjælp for hendes angst, eller hvad det er hun døjer med. Det tror jeg på. Og så skal kommunen, eller sagsbehandleren, prøve at fastholde hende i et eller andet, ikke også? Det er vigtigt, at finde ind til hvad det er hun lige er egnet til? For alle må være egnet et eller andet, men det kan være rigtig svært at finde det, tænker jeg også. Ehm, så jeg tror da det er vigtigt at hjælpe hende i gang, og så vil jeg håbe at man kan fastholde hende. Så synes jeg nok, at hun fortjener, at man gør det forsøg med hende, ikke også? Og får noget rigtig hjælp til hende, og får en sagsbehandler der kan få sat hende lidt i gang, med nogle forskellige ting. Forskellige job-skåninger man er ude i. Ja, og så tænker jeg også, at jeg ved da ikke om man ser arbejdsløsheden den er måske ikke voldsomt stor, i forhold til andre perioder. Det er den vil ikke mere, på den måde, men det er jo rigtig svært for sådan nogle mennesker, at hamle op med helt almindeligt normalfunktionerende mennesker, kan man sige. Fordi de har også svært ved at få arbejde. Det er rigtig svært, men det er det der kan fastholde dem i systemet, tænker jeg også.

Interviewer 21: Ja? Hvad er det, der kan fastholde de her personer i systemet?

Anne-Grethe 21: Jamen, det er nok måske alligevel, at.... Jamen altså, hvor meget er der brug for dem, når ganske normalfunktionerende også har svært ved at finde job, tænker jeg, ikke også? Altså, så de bliver jo tit foretrukket mere end dem som kommer med, hvor man kan sige: "Hvad har du så lavet før? Arh, du har været på kontanthjælp", det gør det jo måske ekstra svært for dem at komme i gang, tænker jeg også? Så er det i hvert fald et problem for det offentlige, ikke også? Så kan det være det er det, som kommer til at skal stå og betale det, men hvis de så kan yde noget, så har de selvfølgelig også ydet noget. Det er vigtigt inde for det system, at få sat dem i gang, ikke også? Noget med, at hjælpe de ældre, og hvad ved jeg? Jeg tror da, at det er vigtigt at prøve og få dem i gang med sådan noget. Det tror jeg godt måske hun kunne være egnet til hende der med den angst, når hun blev behandlet for sin angst.

Interviewer 22: Ja? Lige her til slut, er der så noget, som du er kommet til at tænke over siden sidst, omkring det her program eller omkring de her personer i programmet, som du lige vil af med?

Anne-Grethe 22: Ehm... Tænker du hvad jeg mener om selve programmet?

Interviewer 23: Nej, jeg tænker mere, om det vi snakkede om sidst og nu her, om de her personer? Om der er et eller andet du brænder inde med om dem?

Anne-Grethe 23: Nej, jeg ved ikke om jeg brænder inde med noget. Men altså, jeg har jo ondt af dem alle tre, og måske har jeg aller mest ondt af de to, ikke også?

(Anne-Grethe griner lidt)

Interviewer 24: Ja? Hvem er de to så, som du har mest ondt af?

Anne-Grethe 24: Jamen, det er ham med ryggen og hende med angsten. Det bliver svært for dem, tænker jeg lidt, ikke også? Altså, dem har jeg egentlig aller mest ondt af. Michael skal nok klare den, med det syn han har, og han vil gøre sig uundværlig. Hvis det virkelig er det han står for, som han giver udtryk for der, så klarer han. Så hvis der er nogen jeg har ondt af, så er det faktisk de to der. Det er nok det jeg brænder inde med.

Interview med Bent

Interviewer 1: Jeg vil starte med at spørge dig om du synes de her personer, som vi så i programmet, de selv er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Bent 1: Jamen, efter jeg har tænkt på det, så er jeg 100 % sikker på, at det er de absolut ikke selv skyld i. Fordi der er så mange faktorer der har indflydelse på det der. Og hvis det nu bare var så let, at vi selv var skyld i det hele, så var det meget lettere og have med at gøre. Og det er faktisk nogle af de ting, som jeg har tænkt på siden. Altså, at det der med skyldsbegrebet, det synes jeg, at jeg kan faktisk ikke rigtigt bruge det til noget, fordi jeg tror faktisk ikke at man er skyld i noget. Fordi man har jo en opvækst med de mennesker man løber over gennem livet, det er jo lidt tilfældige, ikke? Og jeg tror, at der er jeg mere og mere overbevist om, og det er slet ingens skyld.

Interviewer 2: Ja? Er det så nogle af de faktorer? Du snakker om, at der er mange faktorer der gør, at man er på kontanthjælp, var det nogle af dem, dem du lige nævnte der?

Bent 2: Jamen, det er jo... Nogle af faktorerne det er jo selvfølgelig sygdom, ikke? Nu kan vi tage ham der har kørt de sidste 20 år der, ham der har ødelagt ryggen. Det har han jo ikke selv været skyld i. Det er jo det arbejdsmiljø han har arbejdet i, og haft en bevidsthed om, at han skulle til operation også, når han sad ned så meget. Og bliver man først ramt af sygdom, så kan man have en nok så god en mening, men så fylder sygdommen jo bare så meget. Han vil jo gerne, men der er jo grænser for hvor meget vi kan.

Interviewer 3: Ja? Synes du så, at de her personer vi så, at de har et behov for at modtage kontanthjælp?

Bent 3: Jamen, det har de jo, fordi hvad er alternativet? Altså, de skal jo have noget for at eksistere. Altså, det jeg tror, at de her personer har brug for, det er jo en nærværende person og nogen der ligesom også sætter pris på dem som person. Og det der vi også snakkede om sidste gang, omkring anerkendelse, det er jo alfa omega.

Interviewer 4: Ja, det snakkede du også om sidste gang, netop det der med anerkendelse, og da jeg spurgte dig ind til, om der var nogle af de personer, som vi så i programmet, som du synes havde noget til fælles med dig, så nævnte du, at de ikke fik den anerkendelse, som du oplever. Er der ellers nogle ting, hvor du tænker, at det har de til fælles med mig, eller det har de ikke til fælles med mig?

Bent 4: Jamen, jeg tror altså de har det til fælles med mig, at man føler, at man skal være en del af et fællesskab. Og det tror jeg, at det er i høj grad det de mangler i sidste ende. Og man kan jo sige, at i denne her tid, hvor vi har denne her debat omkring ensomhed, den hænger jo meget sammen omkring det der med anerkendelse og blive værdsat af nogen.

Interviewer 5: Ja? De personer vi så i programmet, hvordan synes du, at de agerer i programmet? Synes du, at de virker taknemmelig for den kontanthjælp de får?

Bent 5: Eehh, jaae... Altså på en eller anden måde, så tror jeg, at jeg vil ikke engang sige at de ikke er taknemmelige. Fordi de står i en situation, hvor de har brug for nogle ting, ikke? Og så kan man sige, hvad er taknemmelighed? Det er jo, at hvis man føler at... Og det kan man egentlig kun have hvis man har en relation til nogle ting eller et samfund, på en eller anden måde. De får jo ikke en del af samfundet og en del af det her. Og derfor, det der med samvittighed, der tror jeg, at der er man nødt til også at have et forhold til dem man nu får tingene af.

Interviewer 6: Ja? Og der kan man sige, at det er jo systemet, eller os alle sammen på en måde. Er det sværere at have et forhold til det, end hvis det var en privat person?

Bent 6: Altså, jeg tror, at det som jeg har set og hørt forskellige steder om, om at man får en coach eller en vejleder, eller en der støtter op omkring en. Man kan se de unge der, der får en der følger dem op, og der kommer vi jo igen til det der med, at: "Der er en der interesserer sig for mig som person", og det tror jeg, det har flere jo sagt, at det har gjort, at de faktisk er kommet i gang med en uddannelse. Fordi eller så tror jeg mange gange, at de sad jo bare og så fjernsyn, og var ikke en del af noget fællesskab. Kun ham der, der spillede billard, eller hvad han gjorde? Der var en del af et eller andet. Og det tror jeg fylder meget mere, end noget andet.

Interviewer 7: Ja? Hvad tror du det kan gøre, det at han spiller billard, i forhold til at komme ud på arbejdsmarkedet?

Bent 7: Jamen, han har et sted hvor han kan et eller andet. Og det tror jeg, at det er jo igen det der med, at blive værdsat, for det man gør.

Interviewer 8: Ja. Jeg vil godt lige vende tilbage til det du snakkede om med anerkendelse. Der snakkede du også om, at de personer vi så i programmet, ligesom dig selv, også søger anerkendelse. Hvordan ser du, at de søger anerkendelse i programmet?

Bent 8: Ehm, nu skal jeg lige... øh. Jamen, jeg har det jo sådan med, jeg har det med at smide det hele ud, når jeg ikke er inde fordi. Altså, jeg tror egentlig at min følelse er egentlig, at de kommer til at hænge sådan lidt i et tomrum, på en eller anden måde. Og så får man ikke anerkendelse, fordi der ikke direkte er behov for en, og anerkendelse det hænger jo sammen med, at man hører til et eller andet sted. Og det tror jeg ikke, at det følte jeg egentlig ikke så meget, at de gjorde, fordi de fik jo kontanthjælpen og så var det sådan.

Interviewer 9: Ja? Forsøgte de at komme til at høre til et eller andet sted, synes du?

Bent 9: Nej, det synes jeg egentlig ikke at de gjorde. Der var ham der med billard der gjorde, men ellers så gør de ikke. Og det er jo der, hvor jeg tror, at den gruppe de er marginaliseret. De bliver isoleret, i de rum der, hvor der ikke direkte er brug for den. Og det er jo sådan nogle af de ting, jeg

tror, man er nødt til at få gjort, at sørge for, at de kommer til at høre til et sted. Det betyder bare rigtig meget, og der tror jeg faktisk man skal have professionelle folk til at tage fat i de der ting.

Interviewer 10: Ja? Hvad tænker du, når du siger professionelle folk?

Bent 10: Nogle der er uddannet til at ligesom, at få folk til at blive en del af vores samfund. Man skal ikke bare modtage et eller andet. Man skal heller ikke, øh... Det skal være sådan at man føler, at det er vigtigt at man kommer, at man møder op. Og det kunne vi se ved ham der, der reagerede på... Han blev vred, fordi at han følte, at han blev talt ned til. Så det tror jeg, at det er da kernen af problemet, at de ikke hører til et sted, og derfor bliver de sådan lidt, at sagsbehandleren skal, der er nogle bestemte ting de skal gøre over for dem. Men det er ikke dem som person, at de er fokuseret på.

Interviewer 11: Nej? Tror du det er det der skal til, hvis de her personer i fremtiden skal komme ud på arbejdsmarkedet igen? Netop at tage dem sådan enkeltvis/personvis?

Bent 11: Jeg tror da virkelig, at det skal løse sig i det, fordi at sagsbehandleren ville dem, at de ville dem som person og sådan noget.

Interviewer 12: Ja? Synes du, hvis du tænker tilbage på programmet, synes du det kom til udtryk, at de her sagsbehandlere vi mødte i programmet, at de ville de her kontanthjælpsmodtagere?

Bent 12: Nej, det synes jeg ikke! Det synes jeg ikke.

Interviewer 13: Nej? Hvordan viste det sig, at de ikke ville personen?

Bent 13: Jamen, de sagde, at du *skal jo* det der, og du *skal jo* det der. I stedet for at sige, at det ville de gerne, at du kunne være en vigtig del af det. Det er noget med at *ville nogen*, i stedet for at sige at de *skal* et eller andet. Og der har vi jo det der den ene han føler, at han bliver talt ned til.

Interviewer 14: Ja? Synes du, at de her personer vi så i programmet, at de fortjener at modtage kontanthjælp?

Bent 14: Eftersom de ikke har andet, så fortjener de det da. Altså, hvis man ikke har andet, og er i arbejde og sådan nogle ting, eller at være en eller anden del af det. Så fortjener... Så synes jeg jo, at vi som samfund, vi skal have lov til og kan give noget indtil de bliver en del af vores samfund. Altså, det er jo måske i højere grad et spørgsmål om, at finde ud af hvordan de kan komme til at *høre til* i vores samfund, og blive en vigtig del af vores samfund?

Interviewer 15: Ja? Lige her til slut Bent, jeg tror du har været lidt inde på noget af det. Men er der noget andet du har tænkt over siden sidst? Eller har tænkt over: "Hvorfor kom jeg ikke ind på det?", eller?

Bent 15: Nej, altså... Det var egentligt det der skyldsproblematik jeg kom til at tænke en del over. Og jeg stadigvæk, ehm... Jeg kan ikke lige... Altså jeg kan ikke rigtig bruge noget ved den der skyldsholdige tanke, den er meget fjernt for mig. Vi kan jo starte med noget religiøst, det har der jo været slået meget på, hvis vi ser på religionen, at vi "fri os fra vore synder" og sådan nogle ting. Og jeg tror, at sådan synes jeg ikke man kan tænke. Det har jo været vores, før i tiden, meget de, at folk havde *skyld*, var selv *skyld* i nogle ting, i stedet for at sige: "Jamen, hvad er det der gør, at vi står her". Jeg tror, at det er lidt min version, jeg tror generelt ikke elever ønsker at være frække eller ikke har lyst til at arbejde med nogle ting. Men inderst inde, så vil vi jo gerne være en del af det, men der er nogle ting der gør, at vi ender der hvor vi ender.

Interviewer 16: Ja? Så det er også noget du kan se andre steder, end bare i det program der vi så?

Bent 16: Jamen helt sikkert! Helt sikkert. Jeg synes det hænger jo sammen med hele vores liv, og i det hele taget... Altså, jeg vil ikke sige, at vi har pligt til at gøre noget, jeg vil næsten sige, at over for vores, dem vi møder, der skal vi jo hjælpe til, at de bliver en del af vores samfund.

Interview med Bente

Interviewer 1: Jeg vil starte med at spørge dig, om du synes, at de her personer, vi så tre personer i programmet her i sidste uge, om de selv er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Bente 1: Altså, der vil jeg stadigvæk sige, at ham den ene var selv skyld i det, fordi at han havde prøvet vitterligt. Altså, de andre havde prøvet, eller medierne, eller hvad skal man sige? Myndighederne og det havde prøvet at få ham til nogle ting, ikke også? Så der vil jeg sige, at han er selv skyldig i det. Men altså, dermed ikke sagt... Altså, der skal være plads til alle. Og det har jeg sådan tænkt på bagefter, at der skal også være plads til ham, men så synes jeg bare, at så burde han melde ud og sige: "Jamen, så vil jeg ikke have nogen offentlig ydelse. Så laver jeg de ting som jeg gerne vil", og så må vi håbe på, at han kan få penge for det. Fordi dem er der også nogle af, dem der er faldet helt ude af system, og så selv vælger det. Der synes jeg det er en god ting, så er det jo i orden, ikke også?

Interviewer 2: Ja? Synes du så, at du har fået et lidt anderledes syn på ham Svend, som han hedder, end da vi lige så programmet?

Bente 2: Ja, altså når man tænker over det... Jamen så er det jo det han selv har valgt jo. Fordi han har jo haft den mulighed for at få den hjælp, han kunne få, ved det offentlige, ikke også? Og ja, men det har jeg nok lidt, ikke også? Fordi der jo nogle af dem, og der kan jo være nogle andre ting der spiller ind. Men det får vi jo ikke at se og høre i det program, jo.

Interviewer 3: Nej? Hvad med de to andre personer? Der var ham Michael, og så var der Anita. Synes du de er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Bente 3: Ehm, Anita kan måske godt selv være lidt skyld i det, men jeg synes så at det er godt, at det offentlige det går ind og giver hende den hjælp, i hvert fald så længe hun har små børn. Jeg vil nok sige, at den dag hvor børnene flytter hjemme fra, og de ikke er en del af hende på samme måde, så synes jeg heller ikke, at hun bidrager med de ting, som hun måske kunne gøre. Men p.t. så synes jeg det... Altså, nu udnytter hun jo måske også lidt det, at hun har en søn, så hun måske kan få det ekstra bolighjælp og det, ikke også? Men eh, det ved jeg jo heller ikke, altså... Det er jo svært, når man ikke kender deres baggrund og det, ikke også?

Interviewer 4: Ja, lige præcis. Vi ser en halv time af deres liv, og så skal vi prøve ud fra det at finde ud af hvem de er.

Bente 4: Ja, altså som jeg også tror jeg også sagde efter det første program: Man kan jo godt undvære, selvom man har børn, man behøves jo ikke snolre og slik og alt det der. Det kan man jo så gøre den ene gang om ugen, ikke? Fordi hun får jo rimelig mange penge, men det synes jeg så også er i orden, så længe der er børn der er impliceret i det. Det er ikke børnene der har valgt, at hun får offentlige ydelser.

Interviewer 5: Nej? Du snakkede nemlig også om sidste gang, at Anita, netop fordi hun har børn, så har hun et lidt større behov end de to andre, for at modtage kontanthjælp. Ser du stadigvæk sådan på det?

Bente 5: Ja, det synes jeg stadigvæk. Altså, så længe der er børn med i det, så synes jeg det. Derefter så synes jeg godt, at man kan enten skrue ned for det, eller give hende nogle tilbud som gør, at hun kan få den hjælp. Ligesom ham den anden skal prøve nogle ting, men vælger så, at sige at: "Det kan jeg ikke" eller "Jeg vil hellere det jeg selv vil", ikke også? Han giver jo selv udtryk for, at han vil kun de ting han selv vil, ham Svend.

Interviewer 6: Ja, lige præcis. Hvad så med ham Michael? Synes du selv at han er skyld i, at han modtager kontanthjælp?

Bente 6: Nej, det synes jeg ikke han er. Han har jo en diagnose og en sygdom, som han har fået konstateret, jo. Men han vil jo gerne, og prøver hele tiden, ikke også? Det er jo så bare et spørgsmål om, at det er lidt synd, at der ikke lige er en arbejdsgiver, der vil tage sådan nogle mennesker, fordi det er jo dem der er aller mest pligttopfyldende, kan man sige. Men det er jo svært for ham.

Interviewer 7: Ja. Synes du også, at Michael han er meget pligttopfyldende?

Bente 7: Ja, det synes jeg.

Interviewer 8: Ja? Hvordan synes du det kommer til udtryk i programmet?

Bente 8: Jamen altså, på den måde, at... Hvad er det nu det hedder? At lige så snart der er noget, så prøver han og selvom han har ondt i fingeren, så bliver han ved, ikke også? Så derfor synes jeg, at... Og han kommer til det tiden, i det vi ser, i den halve time. Og han giver også selv udtryk for, at han vil jo gerne.

Interviewer 9: Når nu du så ser på de her personer, er der så nogle af dem som du tænker: "Dem har jeg noget til fælles med", eller at der er nogle karaktertræk, som du måske kender fra dig selv?

Bente 9: Jamen, det er nok sådan som Michael, for eksempel. Det er det der med, at uanset om man har ondt eller ej, så tager man jo bare en pille, ikke også? Så man kan komme på arbejde. Det kunne jeg også forestille mig han gør, bider smerten i sig, hvis det er, ikke også?

Interviewer 10: Ja? Hvad med de to andre? Er der ikke nogle ting du kan identificere dig med, med dem?

Bente 10: Ikke Svend, vil jeg sige. Der er ikke rigtigt noget. Altså: "Arbejde frem for sine interesser", og så må man jo tage det derfra. Men Anita der, det tror jeg også jeg sagde i det første, det kan jeg ikke huske... Men altså, der er det jo igen det der, altså... Hun passer jo på hendes dreng, ikke også? Og det gør jeg jo også. Hun har et barn, ikke også?

Interviewer 11: Ja? Så du kan lidt identificere dig med Anita som mor?

Bente 11: Ja.

Interviewer 12: Hvad når nu du ser på deres attitude? Synes du så, at de virker taknemmelige over for denne her hjælp, som de modtager?

Bente 12: Jo Anita, synes jeg. Altså, hun tager jo også imod de ting, det er jo så bare et spørgsmål om, om hun kan realisere de ting, ikke også? Med økonomien, og finde ud af det, og sådan noget, ikke også? Og det synes jeg også med Michael. Og ved Svend... Der er jeg så nok lidt mere... Stadigvæk. Fordi han har jo nok selv meldt sig ud af samfundet, på en eller anden måde.

Interviewer 13: Ja? Hvordan synes du det viser sig, at han selv har meldt sig ud?

Bente 13: Jamen, det er jo det, at det kun er hans egne behov der skal dækkes, og de ting han ønsker, og de ting han gider. Altså, alt andet tror jeg han er ligeglad med. Sådan virker det.

Interviewer 14: Du snakkede lidt om Anitas attitude, og hvor taknemmelig hun er. Hvordan synes du, at hendes taknemmelighed den udtrykker sig i programmet?

Bente 14: Jamen, altså... Hun bliver jo ked af det også, på et tidspunkt, der hvor hun... Med økonomien der, ikke også? Og hun vil jo gerne prøve og få det til at hænge sammen, og sådan noget. Men man ved jo heller ikke om hun kan have nogle, sådan... Altså, talblind, lige så vel som nogle kan være ordblind så kan hun også være talblind og ikke måske har den forståelse for, hvad penge egentligt talt er. Så hun bliver jo sådan lidt, på en eller anden måde, ked af det, der i stuen der, hvor de sidder og snakker om det, ikke også? Men hun vil da gerne prøve, ikke også?

Interviewer 15: Når du sådan ser i fremtiden, tror du så, at det her personer vi så i den halve time, at de kommer til at bidrage til samfundet i fremtiden?

Bente 15: Det tror jeg nok, måske at Anita og Svend gør... Eller Anita og Michael gør! Hvis de får lov og hjælp til nogle af de ting som de nu døjer med, ikke også? Så tror jeg godt de kan. Jeg tror stadigvæk ikke på, at Svend har lyst til at deltage i det. Det tror jeg ikke. Sådan virker det i hvert fald til i programmet. Han vil lige som gå sine egne veje.

Interviewer 16: Så lige til sidst: Synes du, at de her personer vi så i programmet, at de fortjener at modtage kontanthjælp?

Bente 16: Altså, på en eller anden måde er det jo godt nok, at vi har det system, så man kan leve ikke også. Altså, der skal jo... Man kan jo ikke bare leve på en sten. Men jeg synes så, at det er lidt synd, at de så ikke tager imod de ting, som de kan få hjælp til.

Interviewer 17: Ja? Hvad er det du tænker, at de ikke tager i mod?

Bente 17: Jamen, sådan en som Svend vil jo slet ikke tage i mod nogen ting. Når han så får at vide, at han kan prøve med en stol, når nu han døjer med... Men når han så endelig får en specialstol, så vil han ikke have den med hjul på, ikke også? Han prøver det jo ikke engang. Og det er jo det, jeg synes... Jamen, hvis man virkelig vil modtage noget fra det offentlige system, så må man jo også... Altså, man må jo både give og tage, ikke også? Så tænker jeg lidt, at så nu har de prøvet at stille sådan en specialstol til rådighed, han kunne jo prøve. Det kunne jo godt være, ikke også? Men der er det så, at jeg tænker lidt. Jamen, det har han jo meldt ud, at han vil jo ikke ret gerne, fordi så tror jeg han havde prøvet det.

Interviewer 18: Ja, fordi det snakkede du også lidt om sidste gang, det her med Svends attitude. Det her med, at han lige som havde sat sig et mål med, at han ville gerne på førtidspension. Er det også lidt det du ser i det her med, at han ikke vil prøve kontorstolen, eller hvordan?

Bente 18: Ja, altså fordi hvis nu at det så gik jo, så var det jo skidt, fordi det er ikke det han ønsker. Så derfor vælger han at sige, at det vil han slet ikke prøve, fordi: "Den kan jeg ikke lide!", den der med kuglerne på. Han har jo ikke givet det en chance. Derfor tænker jeg lidt, jamen, han vil have det, og så kan man jo næsten stå og hoppe på tungen, ikke også? Fordi de prøver jo med alle ressourcer, og alt sådan noget, ikke også? Når nu der er hjælpemidler til... Og det er jo dejligt, at de gør det, ikke også? Så vi kan få nogen afsted, fordi der er som sagt nogle der... Og jeg tror da også Anita kommer til at arbejde, på et tidspunkt. Men hun skal måske bare have den fornødne hjælp. Men hvad hjælp hun skal have, det er jo så lidt svært at sige. Om det er fordi hun er talblind, og det er derfor hun ikke kan finde ud af økonomien, for eksempel, ikke også?

Interviewer 19: Ja? Hvad synes du om Anita og Michael? Synes du, at de prøver at komme i arbejde, og at de fortjener og få kontanthjælp?

Bente 19: Jamen altså, altså... Jamen, det synes jeg på en eller anden måde. Det synes jeg, at begge to gør, fordi de siger jo aldrig nej til nogle af tingene. De vil jo gerne prøve det, ikke også? Så er det bare et spørgsmål om, om de kan realisere de ting der nu skal prøves, men de prøver det! Så derefter, så kan de jo sige: "Nej, det kan jeg ikke". Men man ser jo ikke, at de siger nej til nogen ting? Men det gør man jo så med Svend, synes jeg. Han siger nej til det hele. Eller han siger ja til at komme derud med det, men man ser jo så også, at han giver lidt udtryk for, at nu skal han derover og være, og: "Det dur jo ikke", vel? Nej! Men han kommer da, selvfølgeligelige gør han det, ikke også? Men han smutter da så også igen med det samme.

Interviewer 20: Ja? Lige her til slut Bente, så vil jeg høre dig efter om, du var lidt inde på det i starten, men om der er noget der har forandret sig i din holdning til de her personer, fra første gang vi så programmet og jeg spurgte dig om en masse spørgsmål, og så til nu?

Bente 20: Altså, det er jo så det der som jeg siger. Altså, der skal jo være plads til alle og selvfølgelig skal man ikke leve på en sten. Altså, jeg accepterer også Svends holdning, men så må man jo også tænke... Jamen, han kan jo få lige nøjagtigt måske to år, til at sige: "Jamen, hvis det er jeg

vil, så må man prøve at finde nogle penge på en anden måde”, med det han godt kan lide, og det han brænder for. Altså, noget med billardklubben, så han kunne komme ind i foreningen, så få lidt arbejde der, og så spille lidt billard sammen med dem, men styre forløbet, ikke også? Og så måske den vej igennem tjene sine penge selv. Og det synes jeg er fair nok, ikke også? Men jeg synes ikke det er fair at man skal blive ved og blive ved og blive ved, vel? Så længe de andre, og at der ikke er en diagnose decideret på nogen ting. Havde der nu været en diagnose decideret på, at: ”Det kan han ikke med hans ryg overhovedet!”, jamen, så er det jo sådan det er. Men den hører man jo ikke om i hvert fald. Og så synes jeg det er i orden, at man vælger at få førtidspension. Det skal der også være plads til. Der er jo nogle, der vitterligt er syge, ikke også? Og det er sådan det er. Så synes jeg også det er i orden, og at det er dejligt, at vi har sådan et samfund der kan det. Men det at han bare er den type der, så bliver det jo bare mindre og mindre, for dem der så virkelig har behov for det. Og det er det man er bange for, at man kan måske selv komme til at stå i sådan en situation.

Interviewer 21: Ja? Har du tænkt over det efterfølgende, at du selv måske kunne komme til og stå i sådan en situation som de personer vi så i programmet?

Bente 21: Absolut! Absolut! Det har jeg da! Altså, det er jo ingen spøg, hvis så dem som vitterligt *kan*, eller på en eller anden måde kan nogle ting. Så får vi jo et problem, ikke også? Så er der jo nogle der udnytter samfundet, i stedet for at hjælpe samfundet. Og det er jo det vi helst skal være ud over. Det er jo derfor at vi prøver så vidt som muligt, at have nogle fagforeninger, ikke? Som kan hjælpe en, hvis man skulle komme i sådan en situation.

Interview med Dianna

Interviewer 1: Jeg spurgte dig om sidste gang, om du syntes at de her personer de selv er skyld i, at de modtager kontanthjælp. Og der snakkede du noget om, at du sådan set ikke rigtigt synes, at det gav mening, at tale om skyld i den forstand. Hvorfor synes du ikke det?

Dianna 1: Jamen, fordi at jeg tænker... Åh, hvordan skal jeg næsten sige det? Jamen, man kan jo ikke sige, at det er nogens skyld, at man havner på den holdeplads livet giver dig, på en eller anden måde. Altså, man kan forsøge at arbejde sig ud af det, man kan forsøge at være mønsterbryder, man kan forsøge og gøre en helt masse ting. Og det er der nogen der gør, men dybest set så tænker jeg, at det er jo mange gange, at så er det sådan lidt skæbnen der afgør, hvor du bliver placeret, ikke også? Og jeg tænker... Jamen, det har været skæbnen, det har været det man sådan... Altså, det har været det, der blevet givet dér, ikke også? Og der har ikke vist sig nogle muligheder for at flytte sig, på nogen måde.

Interviewer 2: Du snakkede også lidt om, i den sammenhæng, at du synes ikke systemet det hjalp på den måde det burde. For eksempel med hende mentoren der kommer ind til Anita, da hun har en gæld hun skal prøve og så afvikle. Der sætter de en mentor ind, der tager meget sådan over, og så ikke lader Anita selv stå med det her?

Dianna 2: Ja, det er det der med, at samfundet går simpelthen ind og tager over, du får ikke ejerskab i noget. Når man ikke får ejerskab i noget, når man ikke bliver holdt ansvarlig for nogen ting, bliver inddraget i nogen ting, jamen så bliver man heller aldrig en del af opgaven, eller en del af noget af det der kan flytte sig. Du får simpelthen ikke indsigten i de der ting, tænker jeg. Og på den måde kan man sige, at så fastholder man jo folk i nogle situationer.

Interviewer 3: Ja? Netop det der med ejerskab, det var du også inde på sidst, at det var en af årsagerne til, at du havde svært ved at identificere dig med de her personer, fordi at de netop ikke tog ejerskab over deres situation. Synes du stadig det i dag?

Dianna 3: Ja. Det synes jeg ikke. Altså, og det er ikke ment som noget negativt. Jeg tænker, at for at man skal tage ejerskab for noget, så kræver det jo at man har en hvis portion overskud, ikke også? Og det er hvert fald ikke noget af det jeg sådan ser hos dem. Jo nogle af dem, der jo for eksempel... Nu kan jeg aldrig huske hvad de hedder?

Interviewer 4: Der er ham Michael, du snakkede om der havde...

Dianna 4: Ja, der havde lidt overskud, ham med billard...

Interviewer 5: Nå nej, det var ham Svend.

Dianna 5: Ja. Han viser jo sådan, at der er en lille smule overskud. Men så er der bare så mange andre ting omkring ham som gør, at han kan faktisk ikke rigtigt bruge det overskud til noget.

Interviewer 6: Nej? Hvordan synes du det overskud, det kommer frem?

Dianna 6: Jamen, det kommer frem på den måde, at han sådan frivilligt går ind og laver de der billardplaner, ikke også? Han arbejder også frivilligt i billardklubben, han er frivillig ved Roskildefestivalen. Han har faktisk noget overskud, som han deler ud af, som han godt kan bruge til noget, ikke også? Men alle de der ting der har med systemet at gøre, de blokerer fuldstændigt det der overskud han egentlig har. Det er lidt synd. Fordi der er

jo egentlig potentiale til et eller andet der, ikke også? Det synes jeg faktisk der er, og der synes jeg bare, at det formår systemet simpelthen ikke at gribe og gøre til noget positiv. Og det tror jeg simpelthen godt på, at det kunne have været blevet, ikke også?

Interviewer 7: Ja? Hvad med... Du snakkede også lidt om ham Michael, ham den lille med sukkersygen. Han havde en rigtig god attitude, i forhold til...

Dianna 7: ... Altså, han havde jo gå-på-mod så det gjorde noget jo, ikke også! Det havde han. Jo *det* havde han. Og det er sådan på en lidt sjov måde, for det er på en anden måde end ham Svend, ikke også? Hvor jeg sådan tænker med Michael: Jamen, så er det fordi han har overskud, med det der gå-på-mod. Men jeg er sgu' ikke sikker på, at det bunder så meget i overskuddet. Jeg tror det bunder i, at det er simpelthen hans måde, at have et socialt samvær med nogen. Altså, for at få noget modspil, få noget samvær, få noget hygge på en eller anden måde, ikke også? Så jeg tænker, fordi man hører jo ikke, at han er ude i noget frivilligt arbejde på nogen måde, det er ligesom om at det magter han ikke, det er for meget, ikke også? Men han vil rigtig gerne det der arbejde, fordi det giver ham... Han siger jo også flere gange, at det giver ham noget i dagligdagene. Så han får fyldt sin dag, og han har brug for at få fyldt sin dag, det har han.

Interviewer 8: Og det har Svend ikke på samme måde, tænker du?

Dianna 8: Jo, det har Svend også, men Svend han... Eh. Ja hvad fanden, hvordan skal man vende den? Jamen Svend, han... Det er hans... Han tager meget udgangspunkt i sig selv, og hans egne behov. Det som han kan mærke gør ham godt. Han har måske en meget bedre fornemmelse af, hvad der gør ham godt, end Michael har? Måske i virkeligheden... Det ved jeg ikke? Altså, det kan man måske tænke. Der er han meget mere fokuseret og bevidst på det, end han er på det der egentlig med sådan, at skal have et arbejde, og skal tjene sine penge, og den der selvstændighed. Det er han sgu' egentlig ligeglad med, når det kommer til stykket. Det er ikke det der er vigtigt, vel? Altså, hvor det tror jeg så til gengæld er rigtig vigtigt for Michael, det der med at de der officielle ting, facaden, eller ja det er sgu' ikke engang en facade på den måde, men der skal være orden i forhold til systemet, og han tænker, at man skal kunne tage vare på sig selv. Det tænker jeg, at det er en af de der ting, der sådan betyder meget for ham.

Interviewer 9: Ja? Hvad med hende Anita, hvorfor identificere du dig ikke så meget med hende?

Dianna 9: Jamen, for mig virker hun som en der har givet op. Det gør hun. Jamen, der er slet ikke noget initiativ i hende, der er slet ikke noget drev. Altså, der er ikke noget... Jeg tænker, at hvis jeg havde siddet hvor min økonomi havde sejlet på den måde, så ville jeg da gå ind og finde ud af, hvad filan er det der gør, at det her det sker? Ikke også? Og finde ud af, om har jeg selv et ansvar? Kan jeg selv gøre noget? For mig virker hun simpelthen så behovstyret. Behov og impuls – styret. Altså bare den der scene, hvor de er ude og handle. Altså, hun synes selv, at hun går ind og tager ansvar for sin økonomi, ikke? Men det hun gør, det er at hun går ind og siger: "Jamen, vi har 500 kroner. Hvor meget kan vi få for det?". Der er ikke noget med, at man lige tager og ligger noget til side, når man egentlig har fået det man skal bruge. Så forsætter hendes behov, på en eller anden måde. Det løber fuldstændigt løbsk for hende, fordi: "Så skal vi også lige have flødebolle til børnene, og så skal jeg også lige have en cola, fordi det er der også penge til", ikke også? Altså, der er ikke noget langsigtedhed over det. Det er sådan lige nu og her, det er behov *lige nu*, og det er sådan det er. Og der er ikke noget med, at gå ind og tage ansvar for nogen ting, eller forsøge at ændre nogle ting, og bare forsøge at flytte tingene bare en lille bitte hak. Måske skære cigaretterne ned til det halve. Der er slet ikke noget drev i hende.

Interviewer 10: Nej? Så når nu du ser ud i fremtiden, tror du så hun kommer i arbejde, hende her Anita?

Dianna 10: Det tror jeg ikke. Det tror jeg faktisk ikke.

Interviewer 11: Fordi hun slet ikke tænker på sin fremtid, eller hvad?

Dianna 11: Nej, hun er der slet ikke. Det er slet ikke en del af hendes tankevirksomhed. Altså, det der med problemløsning i det hele taget, er slet ikke en del af hendes hver dag, af hendes tilgang til livet. Det er det ikke, fordi der har jo altid været nogen ved siden af, der har taget teten og ordnet tingene for hende. Så hun har aldrig lært det. Det har aldrig været en del af hende, for der har altid været nogen, der har samlet op for hende, ikke også?

Interviewer 12: Ja? Hvad så med, hvis vi ser på dem alle sammen, som vi ser dem i programmet. Synes du så de bidrager til samfundet, på det tidspunkt?

Dianna 12: Jo men altså, vi bidrager jo alle sammen til samfundet, på et eller andet niveau, ikke? Altså det gør vi jo. Svend han gør jo med sit frivillige arbejde, Michael han gør det i forhold til at prøve og få tingene til at køre, og vil bare rigtig gerne. Altså, det der gå-på-mod, og den der vilje til gerne at ville noget, i forhold til det han modtager, ikke også? Det er jo det der sådan... Der er jo sådan lidt stolthed i det, kan man sige, ikke også? Og hun gør vel også, i forhold til det hun kan. Altså, hun er jo noget, i hvert fald i forhold til sine børn, hvor hun prøver, i hvert fald at give dem noget godt, ikke også? Altså, jeg tror da nok, at hun et eller andet sted godt ved, at: "Livet er tungt og livet er svært, og det hele det sejler, og det er sgu' ikke sikkert hun lige kommer op. Men det er lidt vigtigt, at børnene skal have forholdende i orden", ikke også? Så på den måde, så tænker jeg at... Og i øvrigt så synes jeg, at man giver altid noget, ikke også? Altså, der er jo ingen mennesker der ikke giver noget. Det tror jeg simpelthen ikke på.

Interviewer 13: Nej? Hvad så med Michael og Svend? Tror du i fremtiden, at de kommer i arbejde?

Dianna 13: Jeg tror Michael gør, dét tror jeg. Fordi det er så vigtigt for ham, for hans selvfølelse og for hele hans selvværd. Og det der med sådan at kunne betale tilbage, ikke også? Og han er jo egentlig sådan bedøvende ligeglad med hvad det er, bare han på en eller anden måde får lov til at virke. Det er bare virkelig vigtigt for ham, det kan man mærke, ikke også? Svend, det ved jeg ikke! Det kommer *fuldstændigt* an på hvordan kagen bliver serveret. Det gør det! Han kan simpelthen gå begge veje. Han vil være en der, hvor altså, hvis man serverede den rigtige kage, og fik drejet kniven den rigtige vej, så vil han nå langt! Det er jeg ikke i tvivl om. Men omvendt, så er han også... Altså, den måde de valgte at tackle hans situation på i udsendelsen der, den flytter ham ingen steder. Der er han mentalt et helt andet sted, ikke også?

Interviewer 14: Hvilke kvaliteter ser du i ham, som kunne bidrage til, at han netop kunne nå langt, og nå ind på arbejdsmarkedet og blive der i nogle år?

Dianna 14: Jamen, det er jo den der med, at han jo godt kan lide... Et eller andet sted, så kan han jo godt lide at gøre noget, også for andre, ikke også? Ellers ville han jo ikke lave det der frivillige arbejde som han laver, ikke også? Så han vil jo gerne bidrage med et eller andet, ikke også? Men man skal jo ligesom forstå, at tage ham, der hvor han kan bidrage. Og det er jo også noget med hans selvværd, ikke? Lige som der er også lidt med Michaels selvværd, så er der jo også noget selvværd her. Det her med, at han føler han bliver talt ned til. Lige så snart, at han har en fornemmelse af, at han bliver talt ned til, eller man trækker noget ned over hovedet på ham, så stejler han jo! Og han stejler ved at få ondt i ryggen. Så får han ondt i ryggen og er dårlig, og du kan jo se, at han gik jo med hænderne på ryggen allerede inden han næsten var kommet ud af døren den dag. Indtil da havde vi ikke set ham gå med hænderne på ryggen på noget tidspunkt! Men den dag, hvor han fik besked på, at han skulle møde op til denne her arbejdsprøvning, hvor det der offentlige system var trukket ned over ham, så fik han fileme godt nok ondt i ryggen. Og jeg siger ikke, at han ikke har ondt i ryggen, fordi selvfølgelig kan han da godt have ondt i ryggen. Jeg synes bare, at det er påfaldende, ikke også? Hvis man havde valgt at være lydhør over for det han var, så havde han måske lavet en eller anden stilling i den der billardklub, ikke også? Og så kunne han arbejde der, på en eller anden måde, ikke også? Måske starte noget op der, måske nogle timer om dagen, og så kunne man måske bygge det op. Fordi det var han glad og kunne.

Interview med Jesper

Interviewer 1: Jeg vil starte med at spørge dig, om de personer vi så i programmet, om du synes at de selv er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Jesper 1: Hm... Det tror jeg, at det er lidt det samme som sidst. Jeg har faktisk tænkt lidt over, men jeg kan ikke rigtigt, øh...

Interviewer 2: Sidste gang der snakkede du om, at Anita hun især var skyld i, at hun modtog det på grund af hendes økonomi?

Jesper 2: Ja, hun var dårlig til at styre sin økonomi. Hun havde svært ved at komme ud af det. Så var der ham der Svend der, han var selvforskyldt.

Interviewer 3: Ja? Det var ham Svend der, du ikke var så meget for sidste gang. Så var der ham Michael der? Synes du selv, at han var skyld i, at han modtager kontanthjælp?

Jesper 3: Nej, det synes jeg ikke. Han havde den sygdom der, og han havde svært ved at komme videre, og så synes jeg ikke at man er selvforskyldt. Det synes jeg ikke.

Interviewer 4: Nej? Man kan sige, at de andre to, altså Anita hun havde det der angst, og Svend han havde også ondt i ryggen. Hvorfor adskiller de sig fra Michael? Altså, hvorfor synes du at han ikke er skyld i sin situation, men at de to andre er?

Jesper 4: Fordi han er god til at sige, at det vil han ikke, han vil arbejde. Derfor synes jeg ikke han er så meget selvforskyldt i det.

Interviewer 5: Nej? Så det er simpelthen fordi at han har en lidt anden attitude?

Jesper 5: Ja, han har en lidt anden attitude.

Interviewer 6: For hvordan synes du Anitas indstilling er? Og Svends?

Jesper 6: Svends den er negativ og afholdende, og: "Det vil jeg ikke" og "Det kan jeg ikke", modsat Michael "Jeg vil gerne", "Jeg kan godt"

Interviewer 7: Ja? Hvad med hende Anita? Fordi at hende syntes du var lidt svær sidste gang. Hvordan synes du at hendes attitude er?

Jesper 7: Hun har jo tanker om, at hun gerne vil. Men hun har ikke evnen til at udføre det. Sådan tror jeg nok bedst man kan beskrive det. Jeg er ikke så god til det der psykisk, hvordan det påvirker en, det har jeg lidt svært ved at forholde mig til.

Interviewer 8: Ja? Ja, fordi at det er ikke noget man kan diagnosticere, lige som man kan med sukkersyge, kan man sige?

Jesper 8: Nej.

Interviewer 9: Synes du så, når nu du ser på de her personer, at de har et reelt behov for at få kontanthjælp?

Jesper 9: Ja altså, det er jo et form for sikkerhedsnet for dem, frem for at de skal sidde ude på gaden, så de har jeg et behov for det.

Interviewer 10: Du snakkede lidt om sidste gang, at hende Anita der, at du synes hun modtog lidt for mange penge, er det stadigvæk din opfattelse?

Jesper 10: Nej altså, jeg synes i hvert fald, at den skal stadigvæk sættes ned. Der skal bare være en gulerod ved at få et arbejde, få et arbejde og kæmpe for at få et arbejde og få at få det til at køre rundt.

Interviewer 11: Ja? Så når nu du ser på de her personer, er der så nogle af dem, hvor du tænker, at de har nogle karaktertræk som jeg kender fra mig selv, eller at dem har jeg noget til fælles med?

Jesper 11: Det er Michaels gå-på-mod, og lysten til det. Det er nok det eneste jeg sådan lige kan sammenligne med mig selv. De to andre, de lægger mig lidt svært.

Interviewer 12: Ja? Hvorfor vil du helst ikke identificeres med Anita og Svend?

Jesper 12: Altså, hvad skal man sige? "Det kan jeg ikke" eller "Det vil jeg ikke", øh...

Interviewer 13: Ja? Det er lidt den attitude de har?

Jesper 13: Ja, det er det.

Interviewer 14: Hvordan synes du så, at de her personer vi så, at de opfører sig over for denne her økonomiske støtte som de modtager? Synes du at de er taknemmelige over for den?

Jesper 14: De er taknemmelige for at de får en god del af kagen. Nej egentlig ikke. Det synes jeg ikke.

Interviewer 15: Nej? Ingen af dem? Du har tidligere været lidt gladere for Michael, synes du heller ikke han viser taknemmelighed?

Jesper 15: Jo, det gjorde han da, fordi han ville jo hellere have noget andet. For ham der var det jo bare et sikkerhedsnet, et springbræt for at komme videre.

Interviewer 16: Ja? Er der også det for dig? Tænker du også på kontanthjælpen som et sikkerhedsnet og som, ja nu er du jo ikke på kontanthjælp, så jeg kan jo ikke sige at det er som springbræt for at komme videre, men altså?

Jesper 16: Jeg tænker på det som, at hvis det går galt, så har man det. Så er man jo ikke helt sådan... Man skal jo ikke sidde ude på kantstenen. Det er jo den sidste levetråd der er at håbe på.

Interviewer 17: Ja? Når nu du så ser de her personer, synes du så at de bidrager til samfundet, på den halve timer der vi så?

Jesper 17: Jamen, der bliver jo en masse arbejde for nogle kommunale folk.

Interviewer 18: Ja, det kan man sige. Det havde jeg ikke tænkt over, nej. Det er da rigtigt.

Jesper 18: Det holder da folk i arbejde. Det er nok det eneste positive jeg kan se i det.

Interviewer 19: Ja? Tror du så, at de tidligere har bidraget til samfundet, på en anden måde end den du lige nævner her?

Jesper 19: Ja, Svend har jo bidraget til samfundet. Altså, han har jo arbejdet og gjort sit, ikke? Michael har jo så svært ved at arbejde. Men han har så det der med fingrene så han ikke kunne arbejde. Så hende Anita der, jeg synes ikke rigtigt jeg fik indtrykket af, at hun havde bidraget med noget.

Interviewer 20: Nej? Hvad med når du ser ude i fremtiden, tror du så, at de vil komme til at bidrage, de her tre personer?

Jesper 20: Michael han vil nok få et flex-job af en eller anden art. Ehm. Svend tror jeg ikke han vil komme til at bidrage det helt vilde.

Interviewer 21: Nej? Hvorfor tror du Michael han... Du svarer forholdsvis hurtigt på at du tror, at Michael han vil få et flex-job. Hvorfor er du så sikker på det?

Jesper 21: Jeg tror ikke han kan klare 37 timer, men måske 20 timer, hvis det var. Det er sådan min umiddelbare vurdering.

Interviewer 22: Jeg tænkte mere på, hvorfor tror du at han ville komme i arbejde, frem for at blive på kontanthjælp?

Jesper 22: Jamen som han selv sagde, Hvis man kan noget, så skal man yde. Jamen jeg vil sige, at hvad han laver er han ligeglad med, bare han har noget at stå op til.

Interviewer 23: Hvad med de to andre? Hvordan tror du fremtiden den ser ud for dem?

Jesper 23: Jeg tror at med Anita, så er det bare videre med kommunen og så ud i noget aktivering og så dur det ikke, og så tilbage igen... Svend, jeg tror også, at det er bare job-prøvning og job-prøvning, og så dur det ikke, og så får han nok en førtidspension.

Interviewer 24: Ja? Det tror du han gør?

Jesper 24: Det tror jeg.

Interviewer 25: Ja? Hvorfor føler du dig så sikker på, at han måske kommer til at få førtidspension?

Jesper 25: Jamen, jeg tror ikke at han kommer ud og lave noget. Jeg tror ikke han har viljen til det eller lysten til det. Jeg tror bare han vil kæmpe for at blive ved med at sætte sig i modsætning, så han får sin vilje til sidst.

Interviewer 26: Ja? Lige her til sidst, er der noget siden sidst du er kommet til at tænke over? Eller "Hvorfor sagde jeg ikke det" eller sådan noget, som vi lige skal have med her på falderebet?

Jesper 26: Nej det ved jeg ikke lige helt, måske.

Interviewer 27: Ja? Men er du bare blevet mere bekræftet i hvad vi snakkede om sidst, eller hvordan? Eller har du tænkt nogle andre tanker?

Jesper 27: Nej, jeg tror jeg har tænkt over, jeg var mere arrig sådan, da vi havde set programmet.

Interviewer 28: Okay, så du var mere stødt, eller hvad man skal sige, over Svend, da vi så programmet, end nu her efterfølgende?

Jesper 28: Ja, det er rigtigt.

Interviewer 29: Ja? Er der så nogle andre ting du er kommet til at tænke på, i forhold til Svend? Altså, er der noget der har erstattet den der irritation over ham?

Jesper 29: Jeg tror bare jeg er kommet til at tænke over, at sådan er samfundet og sådan er der nogle der er. Det er svært at lave om på. Når vi snakke om arbejdsløshed, så tror jeg, at den vil aldrig komme i nul, den vil altid ligge på en 10-15 %. Der vil altid være nogle der ikke vil eller ikke kan.

Interview med Laila

Interviewer 1: Synes du, at de personer som vi så i programmet de selv er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Laila 1: Det er jeg glad for, at du spørger om netop dét spørgsmål. Fordi i mine noter, der har jeg skrevet her, efter jeg ligesom har reflekteret over det, så tænker jeg: "Arh, Laila... Øøh-ha!". Jeg synes jeg er meget fordømmende, og det bryder jeg mig slet ikke om at være. Og det er jeg heller ikke stolt over at jeg var, men ved nærmere refleksion, der er jeg ligesom kommet frem til, at jeg tror selvfølgelig ikke på at der er nogen der har det som mål, at blive kontanthjælpsmodtager og være arbejdsløs. Jeg tror ikke at de ønsker det, det tror jeg ikke. Og jeg kan heller ikke sætte mig ind i hvordan det er at være dem, og jeg ved ikke hvad der lægger til grund for, at de er der hvor de er. Og vi er selvfølgelig forskellige alle sammen. Så jeg tænker stadigvæk, det som jeg også sagde sidst du spurgte, at det er vigtigt vi... At systemet sætter ind, og styrker deres selvværd. Så de får en anden, ehm... Hjælper dem med at få en anden identitet. Så de selv kan få noget mere lyst og noget gå-på-mod til og gøre nogle ting, og tage ansvar også, så deres selv-billede det bliver lavet om. Fordi jeg synes ikke de var særlig smilende, eller glade nogen af dem. Og det ønsker de da også at være, det er jeg sikker på. Så jeg skammer mig lidt over at jeg tænkte: "Ja, de er faktisk selv skyld i det der", men det synes jeg så ikke de er alligevel.

Interviewer 2: Nej? Nej fordi sidste gang, der sagde du, at især ham Svend, ham med ryggen, han var selv skyld i det, og så at hende Anita hun fremstod meget doven, hvor ham Michael der, ham var du alligevel sådan: "Han prøver i det mindste", så han var måske knapt så skyldig i sin situation. Men hvad har fået dig til at ændre mening, tror du?

Laila 2: Jamen, det var simpelthen fordi at jeg reflekterede over det med mig selv, og så tænke jeg: "Ej Laila, du er bare fordømmende der!", og så tænkte jeg, at jeg ved jo ikke hvor dårlig ham der den enes ryg den er? Altså hvis den er slidt ned eller noget, det ved jeg jo ikke noget om

overhovedet? Og vi får jo heller ikke... Altså, jeg har jo ingen baggrundsviden omkring de her personer, og vi får heller ikke noget at vide om dem. Men jeg *var* fordømmende, og jeg tænkte: "Åh", fordi jeg syntes at han var... Det var lige meget hvad Og også noget jeg lagde mærke til det var, at han stillede jo krav til hvis han skulle ud og arbejde. "Så skal jeg altså arbejde for mig selv", og sådan noget, sagde den ene der. Og det synes jeg egentlig ikke at han kunne tillade sig, men der er selvfølgelig en grund til, at han er der hvor han er. Jeg ved ikke hvad han har været udsat for, eller... Men de sagde så godt nok, at han havde også været udad-reagerende over for andre, og måske siger han så det med, at: "Jeg skal arbejde for mig selv", fordi at han ikke vil gøre andre skade. Altså, måske er det egentlig for at passe på andre, at han siger det. Hvor jeg så lige tolkede, der i starten: "Hold fast hvor er han bare egoistisk! Han stiller også krav, altså! "

Interviewer 3: Ja? Hvad så med behov? Synes du, at de her personer de har et behov for at modtage kontanthjælp?

Laila 3: Jamen, altså de skal jo også have et eksistensgrundlag, så de har da et behov. Altså, også for at få mad og drikke, og et sted at sove, som de nu også har. Og hvor skal de ellers få pengene fra? Jeg kunne godt se, at ham den ene der havde dårlig ryg, han havde en partner, og jeg ved ikke om... Altså, det fremgik ikke om hun var i arbejde eller ej, det kan jeg i hvert fald ikke huske noget om, eller også så opfattede jeg ikke lige det. Og jeg ved jo godt at der er meget omkring det her "forsørgerpligt", som er ved at blive lavet om nu her, og det har jeg simpelthen ikke indblik i hvordan det hænger sammen, og hvor meget man egentlig skal tjene for at man har forsørgerpligt. Det ved jeg ikke, om man går op i det, eller det bare er noget man har hvis man bor sammen? Det ved jeg ikke. Men selvfølgelig har de da behov for også at få smør på brødet.

Interviewer 4: Du snakkede lidt om sidst, at alle har behov, men at det også var vigtigt for dig, at man gjorde en indsats, og der fremhævede du lidt ham Michael. Er det stadigvæk noget du tænker på, det her med at det er vigtigt, at gøre en indsats?

Laila 4: Helt sikkert! *Helt* sikkert! Også fordi, at hvis de selv *gør* en indsats, og de er med til at yde noget, så deres livskvalitet den kan jo blive højnet i *den* grad. Og alle har da lyst til at være glade og have det godt. Og hvis man selv yder denne her indsats, og man selv bidrager med noget, så tænker jeg, at så *er* du også noget, i form af de relationer du indgår i, og du *gør* noget selv. Så tænker jeg, at det er meget, meget bedre for dem og for os alle sammen.

Interviewer 5: Ja? Så spurgte jeg dig ind til sidst, om du mener, at der er nogle af de her personer, som du har noget tilfælles med. Hvad synes du om det nu her?

Laila 5: Jamen, det vil jeg sige at det er det samme. Det er det. Der var ham der, som der i hvert fald sagde, at han ville *gøre* sig selv uundværlig, og det *håber* jeg også, at jeg vil. Men jeg kan jo også komme ned i... Hvis jeg for eksempel får et knæk i ryggen. Fordi jeg tænker, at hvis man har haft rigtig, rigtig mange smerter, som ham her den ene måske har, så... Hvis man har haft rigtig, rigtig ondt, så kan man heller ikke gå og være glad hele tiden? Det kan man ikke. Men så må man bare finde noget andet noget, som *gør* én glad. Det behøves ikke være fysisk udfoldelse, det kan være andre ting. For jeg tror på, at alle har noget at bidrage med, de skal bare lige finde det.

Interviewer 6: Hvad er det for nogle kvaliteter eller karaktertræk du ser hos ham Michael, ham der vil *gør* sig uundværlig, og så i dig selv?

Laila 6: Jamen, det synes jeg er lidt svært, så skal jeg jo sidde og skamrose mig selv.

(Laila og Interviewer i fælles latter)

Laila 6: Jamen, det at han var glad og han var positiv, og at han så mulighederne, i stedet for forhindringerne. Og det *håber* jeg også jeg ville *gøre*, hvis jeg kom i sådan en situation. Og også det, at han var social sammen med de andre, og han smilede til dem. Altså, det synes jeg var godt at se, det er dejligt at han selv vil yde en indsats synes jeg, helt sikkert.

Interviewer 7: Ja? Hvad med de her personer vi så, synes du de virker tilstrækkeligt taknemmelige for den kontanthjælp som de modtager?

Laila 7: Jeg kan ikke, ud fra det jeg så og har set med mine øjne, der kan jeg ikke se noget taknemmelighed. Det synes jeg ikke. Det synes jeg ikke, ehm... Måske alligevel lidt ved ham der Michael der, som var ude. Fordi han sagde: "Nu kommer jeg herud, så må jeg jo *gøre* sådan, at jeg kan blive uundværlig". Så måske var han rigtig... Der kan jeg godt tolke en glæde i, at han var kommet på det sted der. Men de andre, der synes jeg ikke at, ehm... Jeg fik faktisk lidt ondt af de andre, fordi der var ikke noget glæde ved dem. Jeg kunne ikke aflæse i deres kropssprog om der var noget glæde ved det.

Interviewer 8: Nej? Du snakkede også om sidste gang, at da vi så på hende Anitas gæld, at hendes attitude var lidt... At hun ikke angrede, at hendes økonomi var sådan, og at hun ikke virkede taknemmelig af den grund. Er det stadigvæk sådan at du tænker om hende?

Laila 8: Ja, det har jeg nemlig *også* tænkt over, og det har jeg også skrevet ned om. Hvor jeg så har tænkt: "Jamen altså, måske har hun bare givet op? ". "Måske var hun sådan trist, og kunne simpelthen ikke overskue hendes egen situation? " Så måske havde hun især brug for ekstra hjælp, til det her? Fordi jeg tænkte også, at hun var jo ikke så gammel. Og jeg tænkte godt nok: "Hold da op! ". Altså, hun skal også ud og *gøre* nogle ting, som der er godt, og skal have styr på tingene. Fordi hvis hun nu fik lidt hjælp og hun kunne få styr på tingene, så kunne hun måske også blive glad igen?

Interviewer 9: Ja? Så Spurgte jeg dig også, om du syntes at de her personer de fortjener at modtage kontanthjælp. Hvad vil du sige til det her i dag?

Laila 9: Jamen, det har jeg faktisk også skrevet noget ned om. Fordi jeg tænker, at hvis nu jeg kom i sådan en situation, så ville jeg da også være glad for, at der var nogen der ville hjælpe mig. Så de her personer de fortjener selvfølgelig også at få noget hjælp, det gør de! Altså, alligevel vil jeg også sige, at ikke så meget, så det ikke kan betale sig at få et job. Det er jeg nødt til at sige, at det tænker jeg også. Jeg synes det skal kunne betale sig, at gå på arbejde. Men alle skal selvfølgelig have den hjælp, så de har et eksistensgrundlag, og det skal de her personer også. De skal også have den hjælp, som de har brug for.

Interviewer 10: Ja? Tænker du, at de får for meget, siden du udtrykker det sådan?

Laila 10: Jamen, ehm... Jeg kan ikke rigtigt huske om der bliver sagt noget om hvor meget de fik? Det kan jeg ikke huske? Men det jeg tænker, at det skal kunne betale sig at gå på arbejde. Det skal ikke være sådan, at de siger: "Jamen, jeg kan jo ikke engang... Det koster mig penge at gå på arbejde, fordi jeg skal tage bussen hver dag", så tænker jeg at man får for meget! Hvis ikke det kan betale sig, hvis man får et arbejde, at man så skal betale billetten for at komme til og fra.

Interviewer 11: Nej? Du snakkede også om sidste gang, at du synes, at ham Michael der, han fortjener det faktisk lidt mere end de andre, fordi han har en anden attitude. Er det noget du stadigvæk kan nikke genkendende til, at det her med hans attitude og gå-på-mod, det betyder meget?

Laila 11: Ja, det betyder meget. Og jeg kan godt huske, at jeg sagde, at han fortjener det fordi han yder en indsats selv. Og det er jeg forholdsvis også stadigvæk enig i, men de andre fortjener det jo også, fordi jeg ved jo ikke hvad det er der ligger til grund for deres situation, skal jeg lige skynde mig at sige. Men måske de får den forkerte hjælp? Det er ikke bare kun at give dem nogle penge, så de også kan leve. Det er ikke nok. Vi skal ind og give noget selvhjælp, altså hjælp til selvhjælp. Sådan at de kommer videre. Og igen, altså, jeg ville være glad for hvis jeg også kunne få noget, hvis det var mig der stod i den situation.

Interviewer 12: Så når nu du ser det, tænker du så på hvordan det ville være for dig, hvis du stod i den situation? Eller er det først her efter, hvor du har fået programmet lidt på afstand, at du tænker at: "Det kunne være mig"?

Laila 12: Ja, det er først efter. Jeg havde slet ikke tænkt at det kunne være mig! Slet, slet ikke. Men efter jeg har reflekteret over det, så tænker jeg: "Hold da fast Laila", hvis jeg kom til skade, et eller andet sted, eller fik et forkert vred, som ham der måske har fået i ryggen. Det ved jeg ikke, han havde hvert fald ondt i ryggen. Og hvis han så var slidt op, jamen det var da også forfærdeligt, hvis han er det, og så skal han jo også have noget hjælp. Men jeg tænkte: "Hold da op, hvis det var mig selv!", det ville jeg godt nok være ked af! Men jeg er alligevel også nødt til at sige, at så tror jeg, at jeg ville finde noget andet noget, jeg kunne gå op i også. Hvis jeg kun kunne arbejde to timer om dagen, så ville jeg finde noget andet noget. Det ville give mig indhold i tilværelsen, og give mig noget livskvalitet.

Interviewer 13: Synes du, at de her personer vi så, at de bidrager til samfundet på nuværende tidspunkt? Altså i programmet der.

Laila 13: Altså, jeg har faktisk også tænkt over det, fordi jeg synes ikke de bidrager s... Jeg kunne ikke sådan lige læse, ud fra det som de sagde der, at de bidragede så meget til det. Ham den ene, han var jo ude og skulle prøve om han kunne arbejde, og så fik han ondt i ryggen af at sidde på den stol der. Men ehm... Altså, jeg kunne ikke rigtigt se om de bidrog til det så meget, andet end ham der Michael som der lige... Han sagde, at han ville gerne gøre det så godt som muligt, synes jeg i hvert fald. Det var i hvert fald det jeg læste ud fra det. Altså, da han var nede og købe det maling der, så sagde han "Uh, han havde kun en stor, eller 3 liters maling", og så ringer han og spørger chefen efter, om det var OK han købte det? Og han siger: "Det er fint, jeg finder bare noget andet noget, du kan male". Jeg tænker, at han yder en indsats, og han vil gerne gøre det så godt som muligt. Og han tjekker op med det her, sådan at det bliver positivt. Så jeg synes især, at han ydede en indsats. Det er ikke sikkert, at de andre kunne bidrage, det er ikke sikkert at de *evnede*, at bidrage med mere? Tænker jeg. Det er ikke sikkert de kunne det. Men jeg tænker, at hvis man virkelig gerne vil ud og arbejde, så kom jeg til at tænke på, hvert fald bagefter, at man kunne altid være frivillig hjælper i nogle genbrugsbutikker, eller på plejehjem, eller endda også på sygehusende, til at hjælpe med at hente noget og drikke, og noget. Der var ikke nogen der var kommet på den tanke? Men der tænker jeg, at hvis man virkelig, virkelig gerne vil have et arbejde, så kunne man måske også gøre sådan nogle ting. Men det er ikke sikkert de selv kan tænke det. Så måske skal de have det af vide.

Interviewer 14: Ja? Hvorfor tænker du, at de måske ikke selv kan tænke den der tanke med at blive frivillig?

Laila 14: Jamen, eh... Måske, det er bare noget jeg tolkede, at når man har været arbejdsløs i så lang tid, så er deres selvværd måske ikke så højt, og de tænker: "Er der nogen der egentlig kan bruge mig til noget?" og: "Kan jeg noget?"

Interviewer 15: Synes du de udstråler det? At de ikke har så højt selvværd?

Laila 15: Jeg synes i hvert fald, at hende damen der, hun var så opgivende, synes jeg. Og jeg fik faktisk rigtig ondt af hende bagefter, altså efter min selvrefleksion. Der fik jeg ondt af hende. For det var faktisk trist. Jeg tænker, at det må være trist, at være hende. Men hvis der var nogen der sagde til hende: "Ej hvor er jeg glad for..." – hun kunne måske køre en tur med en ældre dame i en kørestol, der ikke får så tit besøg, hvis børnene bor langt væk, og hun bor på plejehjem. Altså, det ville da give *hende* noget, og hun ville også kunne føle, at hun havde gjort en god gerning. Og ved at man *gør* sådan nogle ting, så kan det være, at hun lige som kan få ændret hendes selvbillede: "Jamen, jeg kan egentlig godt noget!", og så måske den vej... Nu tænker jeg blive social og sundhedshjælper, eller assistent eller sådan noget. Bare hun kommer ud i et eller andet.

Interviewer 16: Ja? Jamen det leder mig lidt til fremtiden. Hvordan tror du det kommer til at se ud i fremtiden, for de her personer? Tror du de kommer til at bidrage mere i fremtiden?

Laila 16: Det ville jeg da ønske for dem. Det ville jeg da helt sikkert. Jeg kan også have min tvivl, fordi jeg synes, at de var sådan lidt triste, og havde ikke så meget gejst og mod på tingene. Og kunne måske bedre... I hvert fald ham der havde ondt i ryggen, han sagde jo egentlig også selv, at han kunne egentlig ikke rigtig holde til det, og det var meningen han kun skulle være der i 3 timer, og så var han der kun i 1 ½, fordi han kunne egentlig ikke mere. Og jeg kan godt nok ikke se... Jeg synes ikke det så ud som om han havde ondt, men måske er det fordi han er vant til at skjule det, eller at han er vant til denne her smerte, det ved jeg ikke. Men jeg tænker i hvert fald, at sådan en som ham, han må nok have svært ved... Måske har han meget, meget svært ved at komme videre.

Interviewer 17: Ja? Så du tvivler?

Laila 17: Ja, ham tvivler jeg, ja. Men jeg ønsker da med hende damen der, at var der nogen der lige kunne hjælpe hende lidt mere, fordi hende fik jeg godt nok lidt ondt af. Men ham Michael der, ham tror jeg ski' at han skal nok gøre sig uundværlig. Jeg tror ikke, at han siger ikke bare lige... Og hvis det ikke lige går det her sted, så tror jeg han har mod på noget andet noget. Jeg tror ikke bare lige han siger: "Nej, det kan jeg ikke", jeg tror han bliver ved.

Interview med Mikkel

Interviewer 1: Synes du selv, at de personer vi så i programmet, her for nogle dage siden, at de er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Mikkel 1: Det synes jeg der nogle af dem der er. Ehm, til dels i hvert fald. Hvis jeg husker rigtigt, så den ene han hed Michael, og så Svend og Anita, eller hvordan var det nu? Var det ikke sådan cirka?

Interviewer 2: Det er fuldstændigt korrekt.

Mikkel 2: Jamen hvor heldigt.

(Mikkel og Interviewer i fælles latter)

Mikkel 2: Jamen ehm... Anita, det er hende jeg synes der er mest skyldig, hvis man kan sige det sådan?

Interviewer 3: Ja, hvorfor det?

Mikkel 3: Eh... Jamen, hun har noget sygdom, og noget psykiske problemer og lidt hun dør lidt med. Alt afhængigt igen, af graden af det kontra hendes gå-på-mod. Så der synes jeg hun er lidt ude om det selv. Altså igen, det kommer lidt an på, hvor syg hun egentlig er. Det synes jeg er svært og vide, og finde en løsning så det fungerer.

Interviewer 4: Nej? Hvad så med de to andre? Michael og Svend?

Mikkel 4: Så er der jo Svend, ehm... Det er ham, så vidt jeg husker, så er det ham der gearer helt op, synes jeg. Det er lige som om, at hans mål med livet, det er at få den der førtidspension. Og så har han egentlig ikke lyst til mere. Så han er lidt skyld i, at han er havnet der hvor han. Fordi viljen og lysten til og stille efter noget mere, det er lige som om den er forsvundet. Hvorimod Michael, som er den sidste, han har stadigvæk troen på, at han nok skal finde noget arbejde, han kan få noget fornuftigt ud af, og der er nogen der kan få noget fornuftigt ud af ham.

Interviewer 5: Ja? Så hvad er det største forskel mellem Svend og Michael?

Mikkel 5: Jamen, det er optimismen og troen på, at det kan lade sig gøre. Hvor Svend han har givet op, og jeg synes, at det har han hvert fald over for arbejdsmarkedet. Der har han smidt håndklædet i ringen og sagt, at nu skal vi bare have fat i vores førtidspension, og så må det være det.

Interviewer 6: Synes du så, at de personer vi så i programmet, at de har et behov for at modtage kontanthjælp?

Mikkel 6: Jamen, de har jo et behov for at modtage en eller anden form for en ydelse, jeg er da godt klar over, at de kan ikke leve af ingenting ret længe. Spørgsmålet er så bare hvad de skal? Om der bare skal serveres for dem, eller om de skal bidrage med et eller andet, i en eller anden grad, for at de kan få denne her kontanthjælp?

Interviewer 7: Ja? Synes du at det kræver, at de bidrager med noget?

Mikkel 7: Jamen, det synes jeg da, at man har en forpligtigelse over for os andre, som tager afsted hver dag, for at vi kan klare os. Og så synes jeg, at de folk har en forpligtigelse også over for at bidrage med det de nu kan, i den udstrækning de kan.

Interviewer 8: Ja? Synes du der er nogle af de her personer vi mødte, som der bidrager med noget på nuværende tidspunkt, i det program vi så?

Mikkel 8: Jamen, der blev da fundet noget skånearbejde til Michael, og der gør han da alt hvad han kan, for at blive hængende i det. Hvorimod de andre de kører noget mere på frihjul, synes jeg.

Interviewer 9: Ja? Er det nogle af de her personer, som du kan identificere dig med? Eller som du tænker, at det er noget jeg kender fra mig selv, eller sådan noget?

Mikkel 9: Ja, så vil jeg da helst være Michael.

(Mikkel og Interviewer i fælles latter)

Mikkel 9: Ja. Det synes jeg da. Jamen, jeg synes egentlig at dem som har et arbejde, og som passer sit arbejde, de passer bedst på ham. Hvorimod de andre de falder lidt for meget ved siden af, og lader det være lidt for meget op til andre.

Interviewer 10: Hvordan synes du de opfører sig, de her personer vi så? Hvordan synes du deres attitude er over for den økonomiske støtte de modtager? Synes du de er taknemmelig for det de modtager?

Mikkel 10: Nej, det synes jeg ikke de er alle sammen. Anita, hun klager tit over, at hun ikke kan få det til at hænge sammen, på trods af at hun har brugt en masse ekstra kroner og stiftet noget klatgæld til sig selv, og kan ikke rigtigt få det til at hænge sammen, og har ikke den store lyst til at komme i gang med skrabe penge sammen. Og få afdraget på noget af det gæld som hun har brugt. Så der synes jeg ikke rigtigt der er noget...

Interviewer 11: Nej? Hvad med de to andre, virker de taknemmelige for det de modtager?

Mikkel 11: Nja... Svend han er generelt, synes jeg, utilfreds med det hele. Det er kun når han er i billardklubben at det rigtigt kører for ham.

(Mikkel griner lidt)

Mikkel 11: Så der synes jeg heller ikke der er den store taknemmelighed der, fordi jeg tror først han bliver taknemmelig den dag han får den der førtidspension.

Interviewer 12: Ja? Hvad med Michael, hvad udstråler han synes du?

Mikkel 12: Jamen, så kommer vi tilbage til glæden og gå-på-modet. Og altså, hele vejen igennem, så synes jeg, at han viser det som der skal til for at kan blive hængende, ikke også? Og han er jo helt med på, at han er i en situation hvor han ikke har helbredet til at passe 37 timer. Men virker til at være rigtig glad og give udtryk for, at tiden går væsentligt hurtigere, når han har noget arbejde at passe.

Interviewer 13: Når du så ser på fremtiden, tror du så, at de her personer vi så i programmet, de vil komme til og bidrage til samfundet i fremtiden?

Mikkel 13: Ehm... Hvis ellers det lykkedes at finde noget skånejob til Michael, så tror jeg sagtens han kan komme til at bidrage i den udstrækning han nu kan. Men jeg er bange for, at det lykkedes Svend, at få den førtidspension på et eller andet tidspunkt. Og så får han jo ikke rigtigt bidraget med mere. Og så er der igen Anita, det ved jeg ikke lige... Det kommer an på graden af hendes psykiske problemer, om der er mulighed for at hjælpe hende på vej, i en eller anden retning, så hun kan komme i gang med at passe et eventuelt arbejde. Jeg håber da at man kan få hende på rette vej, fordi hun er alt for ung til at gå på det offentlige resten af hendes levetid.

Interviewer 14: Ja? Er der noget bestemt du tænker der skal til for, at Anita for eksempel, kommer ud på arbejdsmarkedet?

Mikkel 14: Nej, altså som jeg husker det, så har hun noget angst og noget psykiske problemer. Hvordan man arbejder med dem i medicinering eller psykologhjælp, eller et eller andet, kunne man forestille sig måske at man kunne hjælpe hende den vej rundt til at starte med. Hvis så det lykkedes, så kunne man jo så begynde stille og roligt at komme med nogle opgaver for hende også.

Interview med Thomas

Interviewer 1: Synes du, at de personer som vi så i programmet for en uge siden, synes du selv de er skyld i, at de modtager kontanthjælp?

Thomas 1: Ehm, nej det synes... Altså, jeg synes ikke man kan tale decideret om skyld, i den forbindelse her. Man kan så sige, at nogle af dem har måske... Altså, alle sammen har det jo svært ved at fungere, i den måde hvor samfundet er skruet sammen på i dag, og nogle har det endda rigtigt svært. Og så kunne man være i tvivl om, om de så nogensinde vil kunne få dem til at fungere i et samfund, at de også kunne vise noget og bidrage med noget til fællesskabet, hvis man kan sige det på den måde. Jeg vil ikke kalde det decideret at nogen har noget skyld, der er mange ting der har gjort, at de måske ikke står til, ikke også? Så skyld er ikke lige det ord jeg ville bruge, i den forbindelse her. Det kan så være, at man kan sige, at hvis nogen er skyld i det her, så kan man sige at der er vi nok alle sammen lidt skyldige, fordi det er sådan noget med hvordan men prioriterer hjælp til sådan nogle her, og hvor meget man sætter ind over for sådan nogle her. Men jeg vil ikke bruge ordet skyld, over for det, men hvis man var sammen med dem enkeltvis, så vil jeg selvfølgelig nok prøve og motivere dem til at sige, at man er nødt til at gøre nogle ting selv og i nogle tilfælde måske mere end det man måske så i tilfældet vi så på TV her, ikke også? Det er selvfølgelig nogle af de ting jeg ville gøre, ikke også? Jeg vil ikke sige, at de er skyldige i nogen ting, det er de ikke.

Interviewer 2: Nej? Synes du så, at de her personer vi så i programmet, at de har et reelt behov for at modtage kontanthjælp?

Thomas 2: Ja, hvis ikke vi har den, hvad man kan sige, hjælp? Det system der nu holder hånden under dem, så var de meget ilde stedt, og vi skal jo tænke på sådan, i den terminologi vi bruger i dag, der lever de jo, synes jeg, stadigvæk på det vi kalder et eksistensminimum. Altså, hvor man kan sige, at man måske nok kunne finde nogle ting de kunne spare lidt på, men de skal have hjælp sådan nogle, fordi så ender vi i noget helt andet noget, og det kan vi ikke være bekendt og det kan vi ikke byde andre mennesker.

Interviewer 3: Når nu du så ser på de her personer vi så, er der så nogle af dem, som du synes har noget til fælles med dig, eller ser nogle karaktertræk, i de her personer, som du kender fra dig selv?

Thomas 3: Puha, hvad svarede jeg på det spørgsmål første gang? Det kan jeg ikke engang huske...

(Interviewer og Thomas i fælles latter)

Interviewer 4: Kan du huske personerne? Der var ham Michael der, og så var der Anita og Svend. Svend det var ham der havde det med ryggen, og Anita det var moren, og Michael det var ham den bette fyr med sukkersyge.

Thomas 4: Ja, det er rigtigt ja. Der var ham, den der, jeg går ud fra han var sådan lidt en single mand, ham der kom ind og fik lov til at være, var det i sådan noget flex-job han var på? Han var sådan en slags pedel. Han gik og malede, nu kan jeg ikke huske hvad han hed...

Interviewer 5: Det var ham Michael der.

Thomas 5: Michael, ja! Det er nok ham der står tydeligt, i min erindring, der nok virkede på mig, mest positiv med de holdninger han havde. Han havde i hvert fald nogle udtryk for nogle ting der gjorde, at han ville gøre en indsats, og virkelig ønskede at få et job. Og ønskede at komme ind og spille en rolle og kunne bidrage med nogle ting, og hvis jeg skulle sige nogle af de tre personer, så var det nok ham jeg kunne sådan, hvad skal man sige? – Mest kunne forholde mig til og sammenligne mig med, hvert fald sådan rent holdningsmæssigt. Og det var nok også... Hvis jeg skulle vende det om og så sige, at hvis jeg skulle samarbejde med nogle af personer, og hvis jeg måske skulle have nogle af dem som medarbejdere, så kunne jeg sagtens se, at man kunne arbejde med Michael der. Jeg synes faktisk, at han var et godt eksempel på, at sådan en som ham, når han giver udtryk for det, så mener jeg nærmest at man har en forpligtelse til, at bidrage med at finde et eller andet, fordi det er så ikke altid man selv bare gør, mange gange så har man måske ikke overskuddet til det der med at søge, og selv kunne finde ud af at søge, det har sådan nogle mennesker tit slet ikke overskud til. Så synes jeg, at det er de vi har vores jobcentre til at træne deres arbejdere til at gøre. Der synes jeg, at man har en forpligtelse til at finde et job til sådan en som ham, så han kan komme ud af den situation. Så han er den der står tydeligst i min erindring om at lægge tættest de holdninger jeg har til det, det er ham Michael der.

Interviewer 6: Ja? Hvorfor vil du helst ikke sammenlignes med sådan en som Anita, og sådan en som Svend, for eksempel?

Thomas 6: Jamen, jeg tror, at grunden til, at jeg måske ikke ønsker at sammenligne mig så meget med dem, der er jo, at på en eller anden måde, så er det jo mennesker der har givet op. Altså, jeg tror faktisk hende Anita, hvis vi skulle tage hende, så tror jeg egentlig hun har givet op, i princippet over for alle. Så hvis hun kunne forsvinde væk, og der ikke blev stille nogen krav til hende, og hun egentlig bare kunne gemme sig og leve på den måde hun gør lidt nu, og så bare lige kunne få tingene til at hænge lidt sammen, så tror jeg faktisk at hun, desværre, ville stille sig tilfreds med det. Og ham med ryggen... Hvad var det han hed? Svend? Jamen, Svend følte jeg måske var så smart, at han godt kunne... Altså, det han stiledede efter det var jo at få den førtidspension, fordi så kunne han egentlig fint eksistere og få en fornuftig tilværelse, fornemmede jeg ud fra det vi så der. Og jeg tror han kendte systemet godt, og jeg havde også en fornemmelse af, at han vidste hvad der skulle til, han kendte... Hvad kan man sige? Han kendte de rammer han skulle inden for, for at få tilkendt denne der pensionsordning, og et eller andet sted så er det selvfølgelig ærgerligt, at han går så målrettet efter det. Men på den anden side set, det er jo også en mand der døjer med nogle ting, nogle fysiske og sikkert også psykiske, det var i hvert fald det han gav udtryk for i programmet. Han havde det svært ved social kontakt og havde nogle episoder med noget vold. Han havde svært ved at udtrykke sig og sikkert svært ved at klare sig verbalt i nogle situationer, og så blev hans redskab til det, det var at blive aggressiv. Så man kan sige, det er selvfølgelig to personer man kan sige, måske på en eller måde, har fået samfundet til at give op over for dem. De føler måske lidt, at det gør, men det er også to personer, som har givet op selv, som jeg ikke ret gerne vil identificeres med.

Interviewer 7: Synes du så de her personer vi så, de virker tilstrækkeligt taknemmelige for denne her hjælp de modtager?

Thomas 7: Nej, det synes jeg måske ikke de gjorde, men det forlanger jeg egentlig heller ikke. Jeg tror på, at man skal tænke på at sådan nogle personer her de er sig selv nærmest, forstået på den måde, at de kæmper altså for at holde snuden over vandet hver dag. Fordi du vil aldrig kunne for dem til at sige, at de er taknemmelige over fra andre, fordi de tænker på det... De føler de kan holde til at leve på et eksistensminimum, ellers går de til, altså de har ikke overskud til at se tingene på en anden måde. Man kan sige, at det det er derfor de er arbejdsløse igen. Nej, jeg vil sige, jeg tror ikke de viser taknemmelighed, med mindre de ville gøre det fordi det magter de ikke, det har de ikke overskud til.

Interviewer 8: Nej? Synes du så, at de her personer vi så, at de fortjener at modtage kontanthjælp?

Thomas 8: Jamen, det synes jeg faktisk stadigvæk, fordi at så længe vi ikke har andre muligheder for at aktivere dem, og vi ikke er dygtige nok til at gøre det, og vi ikke måske formår at lave et bedre træningsforløb og motivere dem bedre end jeg fornemmer vi gør. Jeg tror, at de her, de er de typiske eksempler. Altså, det kan godt være, at man har selvfølgelig nok håndplukket nogle af dem her for at finde nogen man kan sige det er egentlig ikke fortjent, at de får det, men dem er der mange eksempler på, og så vil jeg sige, at så synes jeg, at hvad er vores alternativ? Altså, vi skal jo opføre os ordenligt og vi skal være anstændige over for andre, og det er ikke misundelsesværdigt det her. De skal jo have noget hjælp, og det er så kontanthjælp man får. Og det jo fordi samfundet ikke ved bedre, de gør det bedre end det her. Det er der jo ingen der ønsker, at være en del af det, at vi har nogen der går helt til grunde. Det er der ikke nogen der vil se, uanset hvilken politisk holdning man har til det her.

Interviewer 9: Når du sådan ser ud i fremtiden, tror du så at nogle af de her personer de vil komme i arbejde i fremtiden?

Thomas 9: Michael tror og håber jeg på, at det lykkedes for ham, at finde et fast sted og få et fornuftigt arbejdsliv. Jeg tror også bare det bliver et flex-job eller hvad han kan holde til, men det tror jeg på. Svend, det vil nok kræve, eh... Dygtige, hvad skal man sige, gode evner og ressourcer på at få ham til at forstå, at han måske godt kunne bidrage med et eller andet. Det bliver absolut sværere med Anita. Jamen, der tror jeg, at man skulle tage højde for at hun er utrolig sårbar, sådan en som hende. Hun er frygtelig sårbar, altså det vil sige, at for mig at se er det okay, og er synd og skam og benytte store ressourcer på hende hvor Svend, det kunne jeg godt, han vil ikke lade sig rokke der er slet ingen ting han kan, så kan man næsten vende om og sige, skal man virkelig trække ham igennem det forløb? Nej, det skal man ikke, så er det bare en anden kategori. Han skal have en eller form for hjælp, de kan ikke bare sejle i deres egen sø. Med Anita, der kan jeg godt håbe, at man var dygtig nok og havde ressourcer nok til at støtte. Jeg fornemmer for mig at se nogle mentale psykiske problemer hun har. Så hvis man kunne sætte hende ned og finde nogle specielle mennesker, der kunne hjælpe hende, så tror jeg hun ville kunne få en noget bedre tilværelse, end den jeg ser, hun har i dag.